

Bundel van de Politieke Avond van 13 februari 2019

Agenda bijlagen

Agenda 13 februari 2019

Bundel moties en amendementen (16h00)

Stemmingen 13 februari 2019

Getekende besluitenlijst van 13 februari 2019

- 1 18.45 uur - 19.30 uur: Rondvraag en mededelingen
- 2 19.30 uur - 23.15 uur: Besluitvormende vergadering
 - 2.1 Opening en mededelingen
 - 2.2 Herdenking van het raadslid de heer Ton van Beers
 - 2.3 Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling
 - 2.4 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 30 januari 2019
 - Getekend raadsbesluit
 - Raadsvoorstel "Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 30 januari 2019"
 - Besluitenlijst PA 30 januari 2019
 - 2.5 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad
 - Getekend raadsbesluit
 - Raadsvoorstel "Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 13 februari 2019"
 - Lijst van Ingekomen stukken (28 januari 2019 tot en met 07 februari 2019)
- 3 Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen
 - 3.1 Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
 - Getekend raadsbesluit
 - Raadskameradvies Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 13-02-2019
 - Raadsvoorstel - Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
 - Bijlage 1 - Luchtagenda gemeente Arnhem
 - Bijlage 2 - Begrotingswijziging - Investing
 - Bijlage 3 - Begrotingswijziging - Exploitatie
 - Bijlage 4 - Concept Bestuursakkoord : "Bestuurlijke afspraak voortkomend uit Aanpassing NSL 2018"
 - Nota "New Energy made in Arnhem programma 2015-2020"
 - Aangenomen amendement "Schone lucht wordt steeds schoner" (17A34g) van de fracties VVD, D66, PvdA en Arnhem Centraal
 - Schriftelijke reactie dhr. H. Dekker (1)
 - Schriftelijke reactie dhr. H. Dekker (2)
 - Behandelresultaat 16 januari 2019, meningsvormende (1) behandeling
 - Schriftelijke reactie dhr. W. Pauw
 - Behandelresultaat 23 januari 2019, meningsvormende (1) 2e behandeling
 - Verworpen amendement "Brommers en snorfietsen vernieuwen" (19A03) van de fracties GroenLinks en D66
 - Aangenomen amendement "Meten is weten" (19A01) van de fracties D66, Arnhemse Ouderen Partij, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren
 - Aangenomen amendement "Gezonde lucht" (19A04) van de fracties D66 en Partij voor de Dieren
 - Verworpen amendement "Schrap dosering verkeer" (19A05) van de fracties SP en DENK Verenigd Arnhem
 - Aangenomen motie "Houtrook overlast, hout stook ontmoedigen" (19M09) van de fractie GroenLinks

Aangenomen motie "Normen gezonde leefomgeving" (19M11) van de fracties D66, GroenLinks en Partij voor de Dieren

Verworpen motie "€7 ton per jaar gaan uitgeven om mensen vaker met auto het centrum in te krijgen i.p.v. met fiets en OV is een slecht idee!" (19M12) van de fracties SP en Partij voor de Dieren

3.2 Debatverzoek "Behoud Polikliniek voor Arnhem-Zuid"

Debatverzoek "Behoud Polikliniek voor Arnhem-Zuid" van de fracties Arnhem Centraal, SP, Arnhemse Ouderen Partij, DENK Verenigd Arnhem en ondersteund door de fracties D66 en Partij voor de Dieren

Gebundelde schriftelijke reacties

Ingetrokken motie "Uiterste inzet college voor behoud Poli Zuid" (19M13) van de fracties Arnhem Centraal, SP, Arnhemse OuderenPartij en DENK Verenigd Arnhem .pdf

Ingetrokken motie "Onderzoek gevolgen dreigende sluiting Poli Zuid" (19M14) van de fractie SP

Inbreng van dhr. R. Barends

antwoord college op vragen lid Elfrink inzake stukken Poli Zuid

4 Onderwerpen direct ter besluitvorming

4.1 Vaststellen Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Het dagelijks bestuur heeft besloten dit voorstel zonder raadskamerbehandeling(en) direct ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.

Getekend raadsbesluit

Raadskameradvies "Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA)" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 13-02-2019

Raadsvoorstel "Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA)"

Bijlage 1 - Wijzigingsbesluit GR

Bijlage 2 - Toelichting GR ODRA

Bijlage 3 - Toelichting bij wijzigingsbesluit

Bijlage 4 - Memo Toelichting ODRA

Bijlage 5 - GR ODRA (geconsolideerde versie)

5 Moties vreemd aan de agenda

5.1 Motie vreemd aan de agenda "Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken" (18M96) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, CDA en SP

Ingetrokken motie vreemd aan de agenda "Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken" (18M96) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, CDA en SP

5.2 Motie vreemd aan de agenda "Stoppen met roken" (19M01) van de fracties ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij

Motie vreemd aan de agenda "Stoppen met roken" (19M01) van de fracties ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij

5.3 Motie vreemd aan de agenda "Ook Arnhem 24-uursopvang daklozen" (19M02) van de fracties Arnhemse Ouderen Partij en Arnhem Centraal

Motie vreemd aan de agenda "Ook Arnhem 24-uursopvang daklozen" van de fracties Arnhemse Ouderen Partij en Arnhem Centraal

5.4 Motie vreemd aan de agenda "Start met het Zorgbuurthuis" (19M03) van de fracties SP, PvdA, Arnhem Centraal, Partij voor de Dieren en GroenLinks

Motie vreemd aan de agenda "Start met het Zorgbuurthuis" (19M03) van de fracties SP, PvdA, Arnhem Centraal, Partij voor de Dieren en GroenLinks

5.5 Motie vreemd aan de agenda "Start nascheiding van Arnhems afval" (19M04) van de fractie SP

Motie vreemd aan de agenda "Start nascheiding van Arnhems afval" (19M04) van de fractie SP

5.6 Motie vreemd aan de agenda "Wapeninleveractie" (19M07) van de fractie ChristenUnie

Motie vreemd aan de agenda "Wapeninleveractie" (19M07) van de fractie ChristenUnie

5.7 Motie vreemd aan de agenda "Een rechtvaardige energierekening voor alle huishoudens" (19M08) van de fractie SP

Motie vreemd aan de agenda "Een rechtvaardige energierekening voor alle huishoudens" (19M08) van de fractie SP

Agenda Politieke Avond
13 februari 2019

Raadszaal

18.45 uur - 19.30 uur (45)

Rondvraag en mededelingen

Raadszaal

19.30 uur - 23.15 uur (225)

Besluitvormende vergadering:

- 2.1 Opening en mededelingen
- 2.2 Herdenking van het raadslid de heer Ton van Beers
- 2.3 Vaststellen van de agenda en spreektijdsverdeling
- 2.4 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 30 januari 2019
- 2.5 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad

Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen:

- 3.1 Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
- 3.2 Debatverzoek "Behoud Polikliniek voor Arnhem-Zuid"

Onderwerpen direct ter besluitvorming:

- 4.1 Vaststellen Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Moties vreemd aan de agenda:

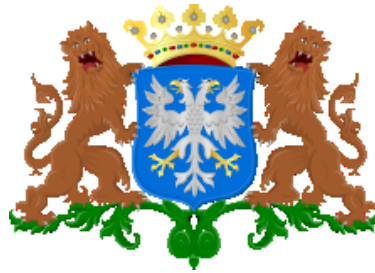
- 5.1 Motie vreemd aan de agenda "Bij wegonderhoud eerst de fietspaden aanpakken" (18M96)
- 5.2 Motie vreemd aan de agenda "Stoppen met roken" (19M01)
- 5.3 Motie vreemd aan de agenda "Ook Arnhem 24-uursopvang daklozen" (19M02)
- 5.4 Motie vreemd aan de agenda "Start met het Zorgbuurthuis" (19M03)
- 5.5 Motie vreemd aan de agenda "Start nascheiding van Arnhems afval" (19M04)
- 5.6 Motie vreemd aan de agenda "Wapeninleveractie" (19M07)
- 5.7 Motie vreemd aan de agenda "Een rechtvaardige energierekening voor alle huishoudens" (19M08)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari
Ter bespreking van	Luchtagenda "naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Muriël Simonis, GroenLinks Maarten Venhoek, D66
Titel Amendement	Brommers en snorfietzen vernieuwen
Nummer / zaaknummer	19A03
<p>De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor: Op bladzijde 15 na A.6.5 Aanscherpen milieuzone vrachtverkeer, de volgende tekst in te voegen.</p> <p>A.6.6 Brommers en snorfietzen vernieuwen</p> <p>Om fietsers te ondersteunen zal een plan worden geformuleerd waarmee het gebruik van niet-elektrische brommers en snorfietzen wordt herzien en het gebruik van elektrische tweewielers wordt gestimuleerd.</p> <p>Hierin zullen brommers (gele kentekens) zoveel als mogelijk naar de rijbaan verplaatsen. Tevens zal ook bij de snorfietzen (blauwe kentekens) de helm verplicht gesteld worden om de veiligheid te vergroten en deze ook waar mogelijk naar de rijbaan verplaatst worden (vergelijkbaar met het beleid dat Amsterdam per april 2019 invoert of het nieuwe voorstel wetswijziging Tweede Kamer van het CDA 22 januari 2019). Er wordt gekeken naar toepasbaarheid binnen de Arnhemse situatie. Tevens wordt er gekeken naar stimuleringsmaatregelen ten behoeve van elektrische tweewielers. Bij voorkeur door een sloopregeling van brandstof brommers en snorfietzen bij aanschaf van een elektrische tweewieler.</p>	
<p>Toelichting:</p> <p>In onze ambities voor een toegankelijke fietsstad is er nog veel ruimte voor verbetering, de fijnstof pieken van niet elektrische brommers en snorfietzen veroorzaken veel hinder bij fietsers. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de hoge piek uitstoot van niet-elektrische brommers en snorfietzen schadelijke gezondheidseffecten kunnen hebben. In de opgave om de luchtkwaliteit en leef-kwaliteit van Arnhem te verbeteren zijn de fietsers een belangrijk transportmiddel. Tevens is er in de afgelopen jaren een toename in beschikbaarheid van elektrische tweewielers in verschillende prijsklasse waardoor dit mogelijke financiële drempels weg zal nemen.</p>	

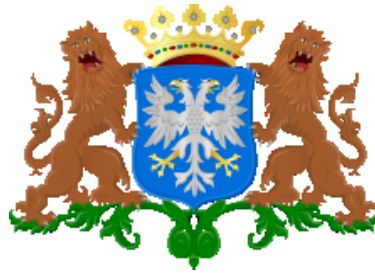
Muriël Simonis, GroenLinks
Maarten Venhoek, D66

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66) Nico Wiggers (AOP) René Kraaijenbrink (AC) Leo de Groot (PvdD)
Titel Amendement	Meten is weten
Nummer / zaaknummer	19A01
<p>De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:</p> <p>Op blz 19 in bijlage D.1 na de eerste alinea de volgende tekst in te voegen:</p> <p>De gemeente Arnhem wil niet alleen kijken naar berekende waarden uit modellen maar meer inzicht krijgen in de werkelijk luchtkwaliteit in de gemeente Arnhem. Daartoe zal op korte termijn met betrokken inwoners en (milieu)organisaties in de stad gekeken worden naar het opzetten van een "burgermeetnet". Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het RIVM initiatief "Samen meten aan luchtkwaliteit". Eventuele kosten worden gedekt uit het duurzaamheidsfonds.</p>	
<p>Toelichting</p> <p>Het inzicht in de luchtkwaliteit en het bewustzijn van onze inwoners over die luchtkwaliteit kan versterkt worden door samen met onze inwoners actief te gaan meten. Dit kan tegenwoordig met goedkope technologie waardoor voor enkele tientallen euro's een sensor gebouwd kan worden. Hierdoor ontstaat meer inzicht in de werkelijke kwaliteit van de lucht en kunnen de berekende waarden uit de modellen gevalideerd worden.</p> <p>Het RIVM heeft hier een initiatief voor ontplooid: "Samen meten aan luchtkwaliteit". Onder andere de gemeente Ede heeft zich hier zeer recent bij aangesloten.</p> <p>Binnen de gemeente Arnhem zijn onder andere de Arnhemse Luchtwachters en de GNMF actief die zouden kunnen participeren in het opzetten van zo'n "burgermeetnet".</p>	

Maarten Venhoek (D66)
Nico Wiggers (AOP)
René Kraaijenbrink (AC)
Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

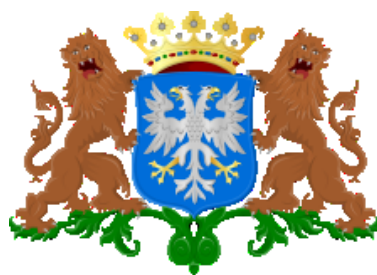
Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66) Nico Wiggers (AOP) René Kraaijenbrink (AC) Leo de Groot (PvdD)
Titel Amendement	Geen subsidie op biomassa
Nummer / zaaknummer	19A02
De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor: Op blz 16 aan het einde van de tekst toevoegen: In de gemeentelijke subsidieregelingen worden kachels die gestookt worden op biomassa (bijv. pelletkachels) uitgesloten.	
Toelichting Houtrook kan in (binnen)stedelijk gebied voor overlast zorgen. Het college zet in op vermindering van overlast. Het is daarom niet gewenst om bij het van het aardgas afhaken van woningen subsidie te verlenen op kachels die op biomassa gestookt worden omdat deze immers een bijdrage leveren aan de overlast.	

Maarten Venhoek (D66)

Nico Wiggers (AOP)

René Kraaijenbrink (AC)

Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD)
Titel Amendement	Gezonde lucht
Nummer / zaaknummer	19A04
<p>De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:</p> <p>Op blz 4 voor de laatste alinea van paragraaf 1.3 (beginnend met "De Luchtagenda richt zich op...") de volgende tekst in te voegen:</p> <p>De wettelijke normen die in Nederland voor de luchtkwaliteit worden gehanteerd zijn niet in lijn met de normen die de World Health Organization (WHO) hanteert voor gezonde lucht. Door de WHO is op basis van wetenschappelijke studies vastgesteld dat we nog veel verder moeten gaan in het terugdringen van de vervuiling van de lucht om nadelige gezondheidseffecten terug te dringen. De ambitie van de gemeente Arnhem is dan ook om zo snel mogelijk maar uiterlijk in 2040 in de gehele gemeente te voldoen aan de WHO-normen voor gezonde lucht. Het college zal voor 2021 de maatregelen uit het flankerend beleid (bijlage A) voorzien van uitgewerkte plannen en deze voorleggen aan de raad en extra maatregelen treffen indien daarna de WHO-norm nog niet is behaald.</p>	
<p>Toelichting</p> <p>De huidige Europese normen zijn ongeveer het dubbele van de normen die de WHO hanteert voor gezonde lucht. Met de voorgestelde maatregelen komt Arnhem op de slechtste plaatsen waarschijnlijk net onder deze Europese norm. Daarmee is de luchtkwaliteit echter nog niet gezond te noemen. Dit amendement beoogt de ambitie toe te voegen om op termijn de luchtkwaliteit op het niveau van de WHO te krijgen. Zoals in de Luchtagenda vermeld zal het college jaarlijks rapporteren.</p>	

Maarten Venhoek (D66)
Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2018
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Elfrink - SP Usta - DENK Verenigd Arnhem
Titel Amendement	Schrap dosering verkeer
Nummer / zaaknummer	19A05

De ondergetekende(n) stellen het volgende amendement voor:

In de bijlage 1 Luchtagenda gemeente Arnhem worden de volgende onderdelen geschrapt:

- Bladzijde 2, 4.3
- Bladzijde 10, gehele tekst van 4.3
- Bladzijde 11, tabel 3, punt B. Dosering buiten de stad

Dit betekent dat de investering van € 166.914 vrijvalt en dat dit bedrag gereserveerd wordt voor de uitwerking van de stadsdistributie.

Toelichting:

Maatregel dosering van het verkeer wordt enerzijds aangemerkt als "niet op korte termijn haalbaar" en anderzijds is het onzeker of deze maatregel zal leiden tot volume reductie, volgens het onderzoek van Royal Haskoning. Ook zien wij niet het nut en de noodzaak van twee matrix borden. Men zal toch de snelste route kiezen en volgen wat er op de navigatie/google maps staat. Daarom stellen wij voor om geld uit te geven aan maatregelen die zeker effect hebben op de verbetering van de luchtkwaliteit. Dosering van verkeer buiten de stad is het ieder geval niet en is een investering van bijna 3 ton overbodig.

Elfrink - SP
Usta - DENK Verenigd Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Muriël Simonis, GroenLinks
Titel motie	Houtrook overlast, hout stook ontmoedigen
Nummer Zaaknummer	19M09
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat: - Het onderzoek van de Royal Haskoning voor de gemeente Arnhem uitwijst dat hout stoken door consumenten de een na grootste veroorzaker van roet is in de stad; - De luchtkwaliteit in de stad op veel plekken dicht tegen de toegestane Europese limieten zit; - Het VVM (Netwerk van milieuprofessionals) voor gemeenten-richtlijnen heeft vastgesteld om met overlast van hout stook om te gaan.	
Overwegende dat: - Er veel mensen met en zonder longproblematiek hinder ondervinden van houtrook; - Er niets gedaan kan worden bij overlast van houtrook omdat deze overlast niet verboden is; - De onjuiste veronderstelling bestaat dat hout stook een duurzaam alternatief is voor aardgas.	
Roept het college op: Een voorstel voor te leggen aan de gemeenteraad om overlast van houtrook te beperken, met onder andere de volgende punten; - De toolkit van 'Houtrook en Gezondheid' hanteren in de gemeente Arnhem; - Handhaving tegen overlast van houtrook in de APV (Algemene Plaatselijke Verordening) mogelijk te maken, hierbij wordt gekeken naar het lopende TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek) onderzoek naar de definitie van hinder van houtrook. Tevens worden de VVN-richtlijnen gehanteerd bij het verwerken van klachten. - Zodra het KNMI (Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut) en het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) het stook-alert hebben ontwikkeld dit gehanteerd wordt in Arnhem;	

- De campagne in te richten met 'ontmoediging' naast voorlichting. In de vorm van bijvoorbeeld 'hout stook liever niet, maar als je het doet, doe het dan goed'. Tevens deze campagne in samenwerking met de stakeholders te organiseren (kachel- en brandhouthandelaren). Daarnaast bijvoorbeeld te wijzen op de gezondheidsproblematiek voor stokers en omwonenden, inzichtelijk maken hoeveel rookkanaalbranden er ontstaan, vermelden dat inboedelverzekeringen eisen dat schoorstenen jaarlijks geveegd moeten worden;

en gaat over tot de orde van de dag

Muriël Simonis, GroenLinks

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Muriël Simonis (GroenLinks) Leo de Groot (PvdD)
Titel motie	Normen gezonde leefomgeving
Nummer Zaaknummer	19M11
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat <ul style="list-style-type: none">- De door de overheid gehanteerde Europese normen voor de leefomgeving afwijken van de normen van de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO).- Deze Europese normen niet uitgaan van gezondheidseisen.	
Overwegende dat <ul style="list-style-type: none">- Het van belang is dat inzicht gegeven wordt in de mate waarin de leefomgeving in Arnhem voldoet aan de gezondheidseisen van de WHO.	
Verzoekt het college <ul style="list-style-type: none">- In alle stukken waarin normen gehanteerd worden die betrekking hebben op de leefomgeving (lucht, geluid, waterkwaliteit, etc) ook de normen van de WHO te vermelden.	

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)

Muriël Simonis (GroenLinks)

Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Gerrie Elfrink Leo de Groot
Titel motie	€7 ton p./j. gaan uitgeven om mensen vaker met auto het centrum in te krijgen i.p.v. met fiets en OV is een slecht idee!
Nummer	19M12
de raad, gehoord de beraadslaging,	
constaterende dat, - het college heeft aangegeven dat de luchtkwaliteit in het centrum van de stad verbeterd moet worden en hiervoor extra maatregelen noodzakelijk zijn, - de mjpgb 2019-2022 maatregelen bevat die zullen bijdragen aan het verslechteren van de luchtkwaliteit in het centrum van de stad,	
overwegende dat, - maatregelen die de luchtkwaliteit in het centrum verder verslechteren, zoveel als mogelijk voorkomen moeten worden, - de autobereikbaarheid van het centrum niet verbetert door mensen meer met de auto naar de stad te laten komen, - de luchtkwaliteit in het centrum daar wel verder door verslechtert, - de autobereikbaarheid van het centrum wel kan verbeteren als mensen minder met de auto en meer met de fiets en het openbaar vervoer naar het centrum komen, - de luchtkwaliteit daardoor kan verbeteren,	
Verzoekt het college, de raad in plaats een voorstel te doen 1. waarin de luchtkwaliteit in het centrum niet verslechterd, maar juist verbeterd, 2. de maatregelen uit de mjpgb 2019-2022 bedoeld om mensen méér met de auto naar het centrum te laten komen, worden geschrapt. 3.. het budget wat daarmee gemoeid is, wordt ingezet voor maatregelen bedoeld om mensen meer met de fiets en het openbaar vervoer naar het centrum te laten komen	
en gaat over tot de orde van de dag,	

Elfrink - SP

De Groot - Partij voor de Dieren

Bijlage bij motie

Passage uit de MJPB 2019-2022 betreffende de maatregelen bedoeld om mensen meer met de auto naar de stad te laten komen. De motie verzoekt het college om de raad een voorstel te doen die deze maatregelen schrapt en vervangt door maatregelen bedoeld om mensen meer met fiets en openbaar vervoer naar de stad te laten komen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)

Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen: - In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt **de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken**; - Flietsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flietsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen. - Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum). - Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen. - In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is. Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD) Ine van Burgsteden (CDA) Gerrie Elfrink (SP)
Titel motie	Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken
Nummer Zaaknummer	18M96
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat <ul style="list-style-type: none">- De fiets voor vrijwel iedereen beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar en vaak ook het snelste vervoermiddel in de stad is.- Arnhem veel fietsvriendelijker kan en moet zijn.- Het college in de jaren 2019-2022 een intensivering van het wegenonderhoud heeft begroot (resp. € 465.000, € 930.000, € 930.000 en € 930.000).- Er meerdere knelpunten voor fietsers zijn in Arnhem die om een snelle oplossing vragen- Er meerdere fietspaden zijn die de laatste jaren nog zijn uitgevoerd in tegels en niet in asfalt zoals in de nota "nieuwe verbindingen nieuwe fietsers" is afgesproken	
Overwegende dat <ul style="list-style-type: none">- Dat stimulering van het fietsgebruik een goede infrastructuur vereist die uitnodigt om de fiets te gebruiken.- Het fietsgebruik een positieve bijdrage levert aan de gezondheid van de inwoners- Het fietsgebruik als alternatief voor de auto een positieve bijdrage levert aan de verbetering van de luchtkwaliteit.	

Draagt het college op:

- Bij het onderhoud aan wegen en fietspaden prioriteit te geven aan allereerst fietspaden en daarna wegen met gemarkeerde fietsstroken
- De raad voor het einde van februari 2019 een overzicht met daarin de prioriteitsvolgorde te geven van de wegen welke in 2019 en 2020 worden onderhouden.

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)

Leo de Groot (PvdD)

Ine van Burgsteden (CDA)

Gerrie Elfrink (SP)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	N. Nede - ChristenUnie N. Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Stoppen met roken
Nummer Zaaknummer	19M01
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat	
<ul style="list-style-type: none">- 25% van de Arnhemmers rookt- Arnhem wil komen tot een rookvrije generatie	
Overwegende dat	
<ul style="list-style-type: none">- Roken steeds duurder wordt- Kinderen van rokers vaker gaan roken- Roken slecht is voor het milieu- Roken schadelijk is voor de gezondheid- Vergoeding via zorgverzekeraars nog weinig wordt gebruikt- Er weinig gecontracteerde zorgaanbieders in Arnhem zijn	
Verzoekt het college	
<ul style="list-style-type: none">- In samenwerking met zorgverzekeraars en de sociale wijkteams een cursus stoppen met roken aan te bieden/ te faciliteren aan Arnhemse rokers.	
en gaat over tot de orde van de dag	
N. Nede - ChristenUnie N. Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de orde
Motie van	Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij Lea Manders, Arnhem Centraal
Titel motie	Ook Arnhem 24-uursopvang daklozen
Nummer Zaaknummer	19M02
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat <ul style="list-style-type: none">- dak- en thuislozen een beroep kunnen doen om een aantal organisaties, opdat zij in de nacht niet zonder onderdak zijn;- dak- en thuislozen overdag en met name op de zondag geen dak boven hun hoofd hebben en derhalve zwerven door de binnenstad van Arnhem;- niet alle dak- en thuislozen gebruik kunnen/willen maken van een nachtvoorziening, vanwege hun psychische gesteldheid;	
Overwegende dat <ul style="list-style-type: none">- niemand onvrijwillig dakloos dient te zijn;- gemeenten als Apeldoorn en Nijmegen (voor zijn dak- en thuislozen*) een 24-uursopvang hebben;- het noodzakelijk is dat ook in Arnhem (voor zijn dak- en thuislozen*) een 24-uursopvang heeft;- voor dak- en thuislozen, die geen gebruik kunnen/willen maken van een nachtvoorziening een op maat oplossing wordt geboden binnen het sociaal domein;- de bestaande initiatieven met nachtopvang kunnen worden ingepast c.q. kunnen worden beperkt tot aanvullende voorzieningen, zoals deze altijd al bedoeld waren;	
Verzoekt het college <ul style="list-style-type: none">- te komen met een voorstel om in Arnhem een 24-uursopvang voor dak- en thuislozen te (doen) exploiteren, zo mogelijk in navolging van Nijmegen, waarbij ook medische zorg in is inbegrepen.	

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij

Lea Manders, Arnhem Centraal

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties 'Vreemd aan de agenda'
Motie van	Sarah Dobbe - SP Eric Greving - PvdA Guus van der Laak - Arnhem Centraal Leo de Groot - Partij voor de Dieren Maud Dolsma - GroenLinks
Titel motie	Start met het Zorgbuurthuis
Nummer Zaaknummer	19M03

Met het sluiten van de verzorgingshuizen is er een leemte ontstaan in de huisvesting van en zorg voor ouderen. Veel ouderen willen zo lang mogelijk thuis wonen, maar niet koste van alles. Dat is vooral vanwege de 24-uursalarmknop, dus de aanwezigheid van zorg, maar ook vanwege de gezelligheid, dus het sociale aspect. Bij veel ouderen ontstaat op een bepaald moment thuis het gevoel van onveiligheid. De angst om te vallen groeit, mensen worden eenzaam of de thuiszorg komt zo vaak langs dat het eigen huis een inloophuis wordt. In die situaties verlangen veel mensen naar een beschermde plek om te wonen. Om onder de mensen te zijn, om snel hulp te kunnen oproepen en om voorzieningen en zorg nabij te hebben. Maar voor ouderen die op zoek zijn naar een vorm van wonen en zorg lopen tegen het probleem aan dat deze na het sluiten van de verzorgingshuizen nauwelijks meer te vinden of niet voor iedereen toegankelijk zijn. Er is geen keuze meer.

Daarom is het initiatief van het Zorgbuurthuis ontstaan. Oud worden in de eigen buurt, in een kleinschalige woonvoorziening dat zoveel mogelijk lijkt op thuis. Waar partners samen kunnen wonen en niet gedwongen gescheiden hoeven te leven omdat de één zorg nodig heeft en de ander niet. Met vers bereid eten, en zoveel mogelijk aansluiting bij de buurt, bijvoorbeeld door middel van een inloofunctie. De schaal van de buurt zorgt ervoor dat mensen zoveel mogelijk hun eigen sociale netwerk behouden. En voor degene die zorg nodig heeft zijn er vaste, vertrouwde zorgverleners en is ook zwaardere zorg mogelijk, zodat gedwongen verhuizen op het einde van het leven zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Het Zorgbuurthuis is geen blauwdruk, zodat lokale woon- en zorgwensen centraal kunnen staan. Wel zijn er uitgangspunten, waarbij veel mensen betrokken zijn geweest. Van zorgverleners tot de bestuurder van een woningcorporatie. Van een verpleeghuisarchitect tot aan zorgbestuurders. Van een filosoof tot wetenschappers. En natuurlijk ouderen zelf.

Inmiddels heeft Minister de Jonge het Zorgbuurthuis omarmt en benoemt het als kansrijk. De uitgangspunten van het Zorgbuurthuis gaan deel uitmaken van de landelijke actielijn wonen en zorg, waarvoor ook geld beschikbaar is gesteld waar ook de gemeente Arnhem aanspraak op kan maken.

Daarom:

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constateerend dat

- Door het sluiten van de verzorgingshuizen veel ouderen geen andere keuze hebben dan thuis te blijven wonen, ook als zij zelf anders zouden willen of niet meer kunnen;
- Het ministerie van VWS een Landelijke Actielijn 'Wonen en Zorg' heeft opgezet voor het realiseren van kleinschalige woonvormen waarbij de uitgangspunten van het Zorgbuurthuis zijn overgenomen;
- Er in de periode 2019-2021 30 miljoen euro per jaar beschikbaar is voor nieuwe woonvormen binnen de Landelijke Actielijn 'Wonen en Zorg'.

Overwegende dat

- Het Ministerie van VWS wil dat gemeenten een lokale aanpak ontwikkelen;
- Uit onderzoek blijkt dat 1 op de 5 ouderen liever zo beschut zou willen wonen als in het verzorgingshuis, en deze behoefte dus ook onder Arnhemse ouderen bestaat;
- Het Zorgbuurthuis een keuze biedt die er nu voor veel ouderen niet is, namelijk het oud kunnen worden in een beschutte woonvorm;
- Het Zorgbuurthuis in positieve zin een bijdrage kan leveren in het aanpakken van de hoge woningnood in Arnhem, naast het aanpakken van eenzaamheid, het beter en efficiënter organiseren van zorg, het tegengaan van ondervoeding en het ontlasten van mantelzorgers.

Verzoekt het college om de mogelijkheden voor Zorgbuurthuizen in Arnhem nader uit te werken, hierbij de mogelijke extra gelden uit de landelijke actielijn wonen en zorg te betrekken en voor 1 april 2019 deze uitwerking te delen met de gemeenteraad.

en gaat over tot de orde van de dag

Sarah Dobbe - SP
Eric Greving - PvdA
Guus van der Laak - Arnhem Centraal
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Maud Dolsma - GroenLinks

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Sarah Dobbe - SP
Titel motie	Start 'nascheiding' van Arnhems afval
Nummer Zaaknummer	19M04
<p>De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen,</p> <p>kennisgenomen hebbende van de 'voortgangsrapportages DIFTAR' die het college het afgelopen jaar aan de raad heeft toegezonden, waaruit blijkt dat de problemen met het inzamelen van afval aan het toenemen zijn en de verwachting is dat die problemen met het invoeren van diftar nog verder zullen gaan toenemen, het betalen per afvalzak en het scheiden bij de bron nadelig is voor inwoners en bij ouderen, kleinbehuisden, flatbewoners, chronisch zieken, gehandicapten, mensen met incontinentieklachten tot extra problemen gaat leiden, de maatschappelijke gevolgen op dit moment niet te overzien zijn en het draagvlak voor de invoering van dit systeem onvoldoende is,</p>	
<p>Constateernde dat de stand van de techniek inmiddels zover gevorderd is dat 'nascheiding' mogelijk is geworden. Dat nascheiding alle nadelen en problemen van een 'diftar'-systeem niet kent, nascheiding tot een veel betere afvalscheiding leidt, dat het bewoners veel minder belast, en dat inmiddels diverse gemeenten proeven zijn gestart met nascheiding van afval.</p>	
<p>Van mening zijnde dat; de gemeente Arnhem er verstandig aan doet hierin niet achter te blijven, en het logischerwijs beter is om voor de meest effectieve en minst belastende methode van afvalscheiding te kiezen.</p>	
<p>Verzoekt het college zo spoedig mogelijk een proef met 'nascheiding' te starten en de gemeenteraad over de opzet, vorderingen en resultaten op de hoogte te houden,</p> <p>en gaat over tot de orde van de dag</p> <p>Sarah Dobbe - SP</p>	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 Februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Nathalie Nede, ChristenUnie Leendert Combee, VVD
Titel motie	Wapeninleveractie
Nummer Zaaknummer	19M07
De Raad, In vergadering bijeen op 13 februari 2019, bij het agendapunt moties vreemd aan de orde:	
Constaterende dat: <ul style="list-style-type: none">- Arnhem relatief slecht scoort op het gebied van veiligheid;- Bij geweldsdelicten vaak wapens worden gebruikt die in Nederland verboden zijn;- Deze wapens nu niet zonder gevolgen vrijwilliger ingeleverd kunnen worden bij de politie.	
Overwegende dat: <ul style="list-style-type: none">- De wapen inleveractie in Rotterdam een succes genoemd kan worden;- Elk wapen dat ingeleverd wordt de veiligheid thuis en op straat in Arnhem verbeterd;- Een goede / brede communicatie voorafgaand aan de inleveractie in hoge mate bijdraagt aan het succes.	
Verzoekt het college: <ul style="list-style-type: none">- In overleg te treden in de veiligheidsdriehoek ten einde een inleveractie te organiseren waarbij inwoners van Arnhem straffeloos hun verboden wapen kunnen inleveren;- Bij het uitvoeren van deze inleveractie wel na te gaan of de ingeleverde verboden wapens gebruikt zijn bij een geweldsdelict;- Voorafgaand aan de inleveractie dit breed te communiceren in de stad.	
en gaat over tot de orde van de dag	
Nathalie Nede, ChristenUnie Leendert Combee, VVD	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	SP
Titel motie	Een rechtvaardige energierekening voor álle huishoudens
Nummer Zaaknummer	19M08
De Raad, gehoord de beraadslaging,	
constaterende dat;	
<ul style="list-style-type: none">• huishoudens hun energierekening fors hebben zien stijgen sinds 1 januari van dit jaar,• dit veroorzaakt wordt door politieke keuzes van dit kabinet,• door de keuzes van dit kabinet de grote vervuilende bedrijven nog steeds nauwelijks belasting betalen over hun energieverbruik,• Shell het afgelopen jaar een monsterwinst geboekt heeft van 18,6 miljard euro,	
overwegende dat;	
<ul style="list-style-type: none">• dit onrechtvaardig is,• het college van B&W in de vergadering van 30 januari heeft aangegeven te gaan lobbyen bij het Rijk voor het verlagen van de energierekening van huishoudens met stadsverwarming,• de energierekening van mensen zonder stadsverwarming in veel gevallen nog harder is gestegen,• als grote vervuilers zoals Shell hun eerlijke deel betalen de energierekening van mensen omlaag kan,	
spreekt uit dat;	
de energierekening voor álle huishoudens omlaag moet en de grote vervuilers hun rechtvaardige en eerlijke deel moeten gaan betalen,	
verzoekt het college;	
er bij het Rijk op aan te dringen dat grote vervuilers hun rechtvaardige deel gaan betalen en dat de energierekening voor alle Arnhemse huishoudens omlaag gaat, niet alleen voor huishoudens met stadsverwarming,	
en gaat over tot de orde van de dag.	
Sarah Dobbe, SP	

Voor **16** Amendement "Brommers en snorfietsen vernieuwen" (19A03)

Tegen **22**

GROENLINKS 7 0

Coenders

Prinsen

Navis

Dolsma

Gemici

Simonis

van der Loo

 0 1

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker

Nede

 0 6

Combée

Pape

Kalthoff

van Es

Maref

Loos

 0 1

van Burgsteden

van Dillen

  0 2

Usta

Aydemir

D66 5 0

Andeweg

Loor

Dijk

Venhoek

van Ommen

 0 3

van der Laak

Manders

Kraaijenbrink

 2 0

de Groot

Hegge

PvdA 0 4

Greving

van Nunen

Bouma

de Vries

SP. 0 3

Elfrink

Lunter

Dobbe

 0 2

Verheij

Sanders

Totaal **38**

Voor **31** Amendement "Meten is weten" (19A01)

Tegen **7**

GROENLINKS 7 0

Coenders

Prinsen

Navis

Dolsma

Gemici

Simonis

van der Loo

 1 0

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker

Nede

Combée 6 0

Pape

Kalthoff

van Es

Maref

Loos

 1 0

van Burgsteden

van Dillen

  0 2

Usta

Aydemir

D66 5 0

Andeweg

Loor

Dijk

Venhoek

van Ommen

 3 0

van der Laak

Manders

Kraaijenbrink

 2 0

de Groot

Hegge

PvdA 4 0

Greving

van Nunen

Bouma

de Vries

SP. 0 3

Elfrink

Lunter

Dobbe

 0 2

Verheij

Sanders

Totaal **38**

Voor **25** Amendement "Gezonde lucht" (19A04)

Tegen **13**

GROENLINKS 7 0

Coenders
Prinsen
Navis
Dolsma
Gemici
Simonis
van der Loo

 1 0

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker
Nede

 0 6

Combée
Pape
Kalthoff
van Es
Maref
Loos

 0 1

van Burgsteden
van Dillen

  2 0

Usta
Aydemir

D66 5 0

Andeweg
Loor
Dijk
Venhoek
van Ommen

 3 0

van der Laak
Manders
Kraaijenbrink

 2 0

de Groot
Hegge

PvdA 0 4

Greving
van Nunen
Bouma
de Vries

SP. 3 0

Elfrink
Lunter
Dobbe

 0 2

Verheij
Sanders

Totaal **38**

Voor **6** Amendement "Schrap dosering verkeer" (19A05)

Tegen **32**

GROENLINKS 0 7

Coenders
Prinsen
Navis
Dolsma
Gemici
Simonis
van der Loo

 1 0
Wiggers

ChristenUnie 0 2

Becker
Nede

 0 6

Combée
Pape
Kalthoff
van Es
Maref
Loos

 0 1

van Burgsteden
van Dillen

  2 0

Usta
Aydemir

D66 0 5

Andeweg
Loor
Dijk
Venhoek
van Ommen

 0 3

van der Laak
Manders
Kraaijenbrink

 0 2

de Groot
Hegge

PvdA 0 4

Greving
van Nunen
Bouma
de Vries

SP. 3 0

Elfrink
Lunter
Dobbe

 0 2

Verheij
Sanders

Totaal **38**

Voor **20** Motie "Houtrook overlast, hout stook ontmoedigen" (19M09)

Tegen **18**

GROENLINKS 7 0

Coenders
Prinsen
Navis
Dolsma
Gemici
Simonis
van der Loo

 1 0

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker
Nede

 0 6

Combée
Pape
Kalthoff
van Es
Maref
Loos

 0 1

van Burgsteden
van Dillen

  0 2

Usta
Aydemir

D66 5 0

Andeweg
Loor
Dijk
Venhoek
van Ommen

 3 0

van der Laak
Manders
Kraaijenbrink

 2 0

de Groot
Hegge

PvdA 0 4

Greving
van Nunen
Bouma
de Vries

SP. 0 3

Elfrink
Lunter
Dobbe

 0 2

Verheij
Sanders

Totaal **38**

Voor **30** Motie "Normen gezonde leefomgeving" (19M11)

Tegen **8**

GROENLINKS 7 0

Coenders

Prinsen

Navis

Dolsma

Gemici

Simonis

van der Loo

 1 0

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker

Nede

 0 6

Combée

Pape

Kalthoff

van Es

Maref

Loos

 1 0

van Burgsteden

van Dillen

  2 0

Usta

Aydemir

D66 5 0

Andeweg

Loor

Dijk

Venhoek

van Ommen

 3 0

van der Laak

Manders

Kraaijenbrink

 2 0

de Groot

Hegge

PvdA 4 0

Greving

van Nunen

Bouma

de Vries

SP. 3 0

Elfrink

Lunter

Dobbe

 0 2

Verheij

Sanders

Totaal **38**

Voor
Tegen

5

Motie €7 ton per jaar gaan uitgeven om mensen vaker met auto het centrum in te krijgen i.p.v. met fiets en OV is een slecht idee!
(19M12)

33

GROENLINKS

0 7

Coenders

Prinsen

Navis

Dolsma

Gemici

Simonis

van der Loo

Arnhemse
Ouderen
Partij

0 1

Wiggers

ChristenUnie 0 2

Becker

Nede

VVD ARNHEM

0 6

Combée

Pape

Kalthoff

van Es

Maref

Loos

CDA
Arnhem

0 1

van Burgsteden

van Dillen

DENK | **Verenigd Arnhem**

0 2

Usta

Aydemir

D66

0 5

Andeweg

Loor

Dijk

Venhoek

van Ommen

Arnhem Centraal

0 3

van der Laak

Manders

Kraaijenbrink

**Partij voor
de Dieren**
Sierstouwen/Arnhem

2 0

de Groot

Hegge

PvdA

0 4

Greving

van Nunen

Bouma

de Vries

SP.

3 0

Elfrink

Lunter

Dobbe

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

0 2

Verheij

Sanders

Totaal

38

Voor **33** Raadsvoorstel - Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Tegen **5**

GROENLINKS 7 0

Coenders
Prinsen
Navis
Dolsma
Gemici
Simonis
van der Loo

 1 0

Wiggers

ChristenUnie 2 0

Becker
Nede

 6 0

Combée
Pape
Kalthoff
van Es
Maref
Loos

 1 0

van Burgsteden
van Dillen

  2 0

Usta
Aydemir

D66 5 0

Andeweg
Loor
Dijk
Venhoek
van Ommen

 3 0

van der Laak
Manders
Kraaijenbrink

 2 0

de Groot
Hegge

PvdA 4 0

Greving
van Nunen
Bouma
de Vries

SP. 0 3

Elfrink
Lunter
Dobbe

 0 2

Verheij
Sanders

Totaal **38**

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 13 februari 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Aydemir (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Lunter (SP), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Navis (GroenLinks), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: mevrouw van Dillen (CDA)

Begintijd vergadering : 19.30 uur

Eindtijd vergadering : 23:30 uur

BESLUITEN:

Agendapunt:

2.4 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 30 januari 2019

Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

2.5 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad

Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

3.1 Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Het amendement "Brommers en snorfietsen vernieuwen" (19A03) van de fracties GroenLinks en D66 is met 16 stemmen voor en 22 stemmen tegen verworpen.

Het amendement "Meten is weten" (19A01) van de fracties D66, Arnhemse Ouderen Partij, Arnhem Centraal en Partij voor de Dieren is met 31 stemmen voor en 7 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement "Gezonde lucht" (19A04) van de fracties D66 en Partij voor de Dieren is met 25 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement "Schrap dosering verkeer" (19A05) van de fracties SP en DENK Verenigd Arnhem is met 6 stemmen voor en 32 stemmen tegen verworpen.

De motie "Houtrook overlast, hout stook ontmoedigen" (19M09) van de fractie GroenLinks is met 20 stemmen voor en 18 stemmen tegen aangenomen.

De motie "Normen gezonde leefomgeving" (19M11) van de fracties D66, GroenLinks en Partij voor de Dieren is met 30 stemmen voor en 8 stemmen tegen aangenomen.

De motie "€7 ton per jaar gaan uitgeven om mensen vaker met auto het centrum in te krijgen i.p.v. met fiets en OV is een slecht idee!" (19M12) van de fracties SP en Partij voor de Dieren is met 5 stemmen voor en 33 stemmen tegen verworpen.

Het voorstel is met 33 stemmen voor en 5 stemmen tegen aangenomen.

4.1 Vaststellen Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

De raadsgriffier,

Mr. Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Besluit van

13 februari 2019

Zaaknummer

330513

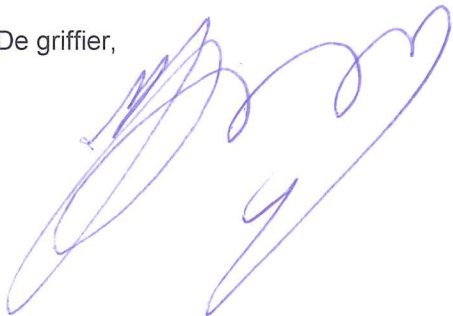
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 8 februari 2019, Griffie nummer: 330513

besluit:

De concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 30 januari 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer

330513

ONDERWERP: Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 30 januari 2019

Voorstel

De Agendacommissie stelt u voor de concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 30 januari 2019 vast te stellen.

Bijlage

- concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 30 januari 2019

Besluit van

13 februari 2019

Zaaknummer

330513

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 8 februari 2019, Griffie nummer: 330513

besluit:

De concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 30 januari 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 30 januari 2019

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Aydemir (DENK Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw Van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Lunter (SP), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Usta (DENK Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: mevrouw Navis (GroenLinks),

Begintijd vergadering : 19.30 uur
Eindtijd vergadering : 23:15 uur

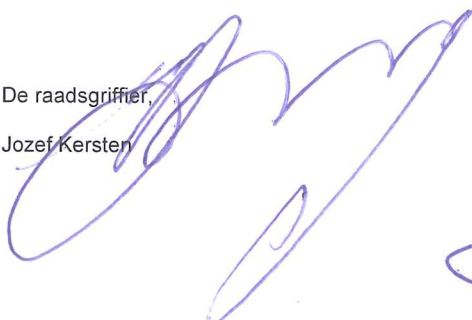
BESLUITEN:

Agendapunt:

- 2.3 Interpellatieverzoek van de fractie Arnhem Centraal over de aanpak en ontwikkelingen rondom de Gele Kubus op het Gele Rijdersplein
- Het verzoek is met algemene stemmen toegelaten.
- De motie "Onderzoek procedures vergunningverlening" (19M05) van de fractie Arnhem Centraal is met 9 stemmen voor en 29 stemmen tegen verworpen.
- De Motie "Gele Rijdersplein + jongerenhuisvesting" (19M06) van de fractie SP is met 5 stemmen voor en 33 stemmen tegen verworpen.
- 2.5 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 19 december 2018
- Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
- 2.6 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad
- Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
- 3.1 Benoeming lid Algemeen Bestuur Recreatieschap Over-Betuwe
- Benoemd is de wethouder:
- De heer H.E. de Vroome
- 3.2 Beslissing op bezwaarschriften van de heer F. Klopper, mevrouw E. Klopper-Dijkerman, de heer Barends en de PSP'92
- Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
- 3.3 Het vaststellen van Het bouwen van een ondergrondse energieopslag (ecovat)
- Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
- 3.4 Het vaststellen van de Definitieve geautoriseerde stand jaarschijf 2018 van de MJPB 2018-2021
- Het voorstel is met 35 stemmen voor en 3 stemmen tegen aangenomen.
- 4.1 Motie vreemd aan de agenda "Vlaggen in de Raadszaal" (18M97) van de fractie DENK Verenigd Arnhem
- De motie "Vlaggen in de Raadszaal" (18M97) van de fractie DENK Verenigd Arnhem is met 18 stemmen voor en 20 stemmen tegen verworpen.

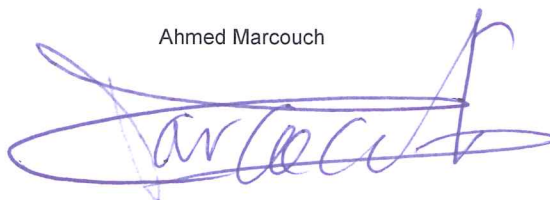
De raadsgriffier,

Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Besluit van

13 februari 2019

Zaaknummer

330513

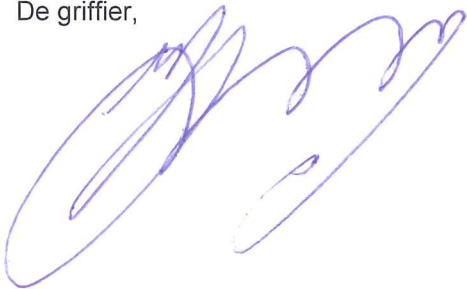
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie, d.d. 08 februari 2019, zaaknummer: 330513

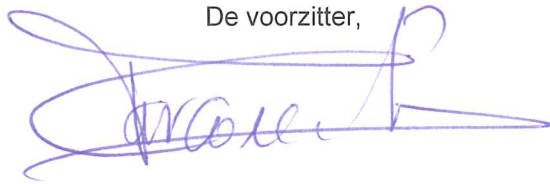
besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 28 januari 2019 tot en met 07 februari 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **330513**

ONDERWERP: Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 13 februari 2019

Vorstel

De Agendacommissie stelt u voor de "Lijst van Ingekomen Stukken" van 28 januari 2019 tot en met 07 februari 2019 vast te stellen.

Als raadslid kunt u de ingekomen stukken inzien via het Bestuurlijk Informatiesysteem (iBabs).

Bijlage

- Lijst van Ingekomen stukken (28 januari 2019 tot en met 07 februari 2019)

Besluit van

13 februari 2019

Zaaknummer

330513

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie, d.d. 08 februari 2019, zaaknummer: 330513

besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 28 januari 2019 tot en met 07 februari 2019 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Lijst van Ingekomen stukken (28 januari 2019 t/m 07 februari 2019)				
Datum	Afzender	Zaaknummer	Titel	Advies
28-01-2019	Mr. A.Th.M. Vrijhoeven		Overlast voor omwonenden van exploitatie sisha-lounge in het publieke domein/woonwijk	Voor kennisgeving aannemen
29-01-2019	Wethouder Paping		Vestiging in Arnhem	Voor kennisgeving aannemen
29-01-2019	VNG		Ledenbrief 19/007 "Bestuursakkoord klimaatadaptie en aanvullende bestuurlijke afspraken water"	Voor kennisgeving aannemen
29-01-2019	Constant Kusters		Voor het behoud van de Witte School!	Voor kennisgeving aannemen
31-01-2019	Ton Boelens		Woningsplitsing en bestuurlijk instrumentarium	Voor kennisgeving aannemen
01-02-2019	Kloppend Stadshart		Klacht over onderhoud Stadsblokken - Meinerswijk	Voor kennisgeving aannemen
04-02-2019	Provincie Gelderland		Financieel Toezicht 2019	Voor kennisgeving aannemen
05-02-2019	Marc Muntjewerff	330310	Verkeerssituatie Amsterdamseweg	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad
05-02-2019	Sandra Schuit		Herinrichtingsplan Apeldoornseweg	Voor kennisgeving aannemen
05-02-2019	Jelle Schunselaar		Sluiting Rijnstate Poli-Zuid	Voor kennisgeving aannemen
05-02-2019	Stuurgroep Rondom ENKA	330322	Voorstellen stuurgroep Rondom ENKA	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad

07-02-2019	Actiegroep Woonboten Nieuwehaven	330359	Bericht/reactie ombudsman m.b.t. woonbotendossier Arnhem	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief aan raad
------------	-------------------------------------	--------	---	---

Besluit van 13 februari 2019

Zaaknummer 293484

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 december 2018, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 293484;

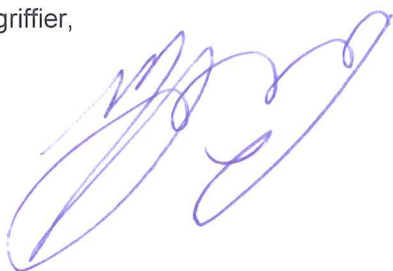
gelet op artikel 5.13 van de Wet Milieubeheer;

gezien de amendementen 'Meten is weten' (19A01) en 'Gezonde lucht' (19A04);

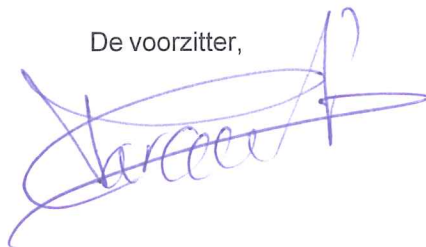
besluit:

1. De Luchtagenda gemeente Arnhem vast te stellen;
2. De begrotingswijziging inclusief de daarin opgenomen investeringen vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.: 13 februari 2019

Zaaknummer: 293484

Portefeuillehouder: Mevr. C. Bouwkamp en Dhr. R. van der Zee

Aan de gemeenteraad,

Proces:

Op 16 en 23 januari is deze nota meningsvormend 1 behandeld en vervolgens op 6 februari meningsvormend 2 behandeld.

Aanwezig op 6 februari:

De raadsleden/fractievolgers; De Groot (PvdD), Broersma (CU), Greving (PvdA), Pape (VVD), Simonis (GL), Venhoek (D66), van den Broek (CDA), Çetintaş (SP), Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij), Engelaar (PVV) en Dilekçi (DENK/Verenigd Arnhem).

De fractie van Arnhem Centraal was niet aanwezig bij de vergadering.

Toezegging

Portefeuillehouder van der Zee heeft toegezegd om uit te zoeken of het mogelijk is om het systeem tot toegang/uitgang binnenstad te verbeteren d.m.v. kentekensysteem.

Besproken moties en amendementen

Van de fractie van GroenLinks:

- Motie 'Houtrook overlast, houtstook ontmoedigen', 'Stadsdistributie en 'Vuurwerkzones'
- Amendement 'Scooters en brommers vernieuwen' samen met D66

Van de fractie van D66 met mede indieners Arnhem Centraal en Arnhemse Ouderen partij

- Amendement "Geen subsidie op biomassa" en "Meten is weten"

Van de fractie van D66 met mede indieners GroenLinks en Partij voor de Dieren

- Amendement "Gezonde lucht" en motie 'Normen gezonde leefomgeving'

Van de fractie van SP met mede indiener Denk/VA

- Amendement 'Starten met realistische maatregelen'

Conclusie

De voorzitter heeft met instemming van de raadskamer vastgesteld dat het onderwerp doorgeleid kan worden naar de besluitvorming.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

M. Loor

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 293484

Onderwerp: Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Voorstel

1. De Luchtagenda gemeente Arnhem vast te stellen;
2. De begrotingswijziging inclusief de daarin opgenomen investeringen vast te stellen;

Inleiding

De luchtkwaliteit in Arnhem is nog steeds niet op orde: op enkele plaatsen wordt de wettelijke grenswaarde voor stikstofdioxide nog overschreden of bijna overschreden. Daarnaast zorgt de concentratie stikstofdioxide en roet over de gehele stad nog voor gezondheidsproblemen bij inwoners. Het is dus zaak dat in Arnhem stevig doorgepakt wordt met maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Arnhem heeft op lokaal niveau maatregelen uitgevoerd die de bijdrage van vooral verkeer aan de concentraties luchtverontreinigende stoffen (stikstofdioxide en roet) hebben verminderd. Het Uitvoeringsprogramma 2005-2010 en het Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015 bevatten een concreet pakket aan maatregelen dat inmiddels is uitgevoerd, dan wel in uitvoering is. Hierdoor zijn de concentraties in Arnhem echter onvoldoende gedaald, zoals blijkt uit zowel berekeningen als metingen. Dit ondanks de inzet vanuit het programma New Energy made in Arnhem (NEMiA).

Arnhem zet in op een verdere verbetering van de luchtkwaliteit. Door de al genomen maatregelen, in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL), is het potentieel van effectieve maatregelen ingeperkt. Verkeer is in Arnhem echter nog steeds de voornaamste bron. Deze bron is ook door ons zelf te beïnvloeden. Om gefundeerde keuzes te kunnen maken heeft Arnhem de mogelijk nieuwe maatregelen die deze bronnen aanpakken, laten inventariseren en beoordelen op de gestelde doelen. Meer gedetailleerd zijn de uitbreidingsvarianten van de milieuzone onderzocht. Dit heeft al geleid tot het voorstel en besluit voor de milieuzone personenauto's. Deze maatregel is op zichzelf echter onvoldoende om invulling te geven aan onze ambities. Op basis van het overzicht van mogelijke maatregelen hebben wij nu de meest effectieve geselecteerd. Deze nieuwe maatregelen vormen de basis van voorliggende Luchtagenda.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterwegen (I&W) maakt zich ook zorgen over de resterende knelpunten in verschillende steden, waaronder Arnhem. De staatssecretaris heeft daarom, in overleg met deze steden, de Aanpassing NSL 2018 naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin zijn extra maatregelen genoemd die bovenop het reeds bestaande pakket komen. Verder wil de staatssecretaris afspraken maken met o.a. Arnhem over aanvullende maatregelen. Deze afspraken worden vastgelegd in een aparte Bestuursovereenkomst met Arnhem. Het ministerie van I&W is bereidt een financiële

bijdrage te leveren aan deze maatregelen, welke overeenkomen met de maatregelen uit onze Luchtagenda.

Met deze Luchtagenda wordt invulling gegeven aan het amendement van 6 november 2017 "Schone lucht wordt steeds schoner".

Beoogd effect

De gestelde emissiereductie doelstellingen uit New Energy made in Arnhem bereiken, met als uiteindelijk doel een betere gezondheid van de inwoners en bezoekers van Arnhem.

Argumenten

1.1 *Om de doelstellingen voor lucht uit het programma New Energy made in Arnhem te halen zijn de maatregelen uit de Luchtagenda nodig*

In de nota 'New Energy made in Arnhem, programma 2015-2020' heeft Arnhem de ambitie geformuleerd de negatieve gezondheidseffecten van luchtverontreiniging zoveel mogelijk terug te dringen, door het reduceren van de uitstoot van meest schadelijke stoffen binnen de gemeente op de korte en middellange termijn. In concrete termen:

- een reductie van 10% van de gemeentelijke emissies van roet (EC) en stikstofdioxide (NOx) in 2020 ten opzichte van 2015 bovenop de autonome ontwikkeling, en
- de bijdrage van het wegverkeer aan de concentraties roet en stikstofdioxide in 2050 op nul.

Voor het halen van deze doelen zijn in de Luchtagenda de volgende concrete maatregelen opgenomen:

1. Milieuzone personenauto's diesel; (reeds besloten, invoering per 1 januari 2019)
2. Milieuzone bestelauto's diesel (vanaf 2020)
3. Dosering van verkeer buiten de stad;
4. Walstroom Rijnkade.

Deze maatregelen, waarbij de gemeente Arnhem zélf invloed op de uitvoering heeft, leiden tot een generieke verbetering van de luchtkwaliteit in heel Arnhem. Deze maatregelen brengen tevens de concentratie NO₂ op het bestaande knelpunt aan de Eusebiusbuitensingel naar beneden.

In bijlage A van de bijgevoegde Luchtagenda zijn maatregelen opgenomen die een positief effect hebben op de luchtkwaliteit, maar waarvoor andere partijen bepalend zijn. Deze vragen daarom nadere uitwerking met deze partijen. Met het vaststellen van de luchtagenda stemt de raad mede in tot het nader uitwerken van deze maatregelen en uitvoeren voorzover dit binnen de gestelde gemeentelijke (financiële) kaders uitvoerbaar is, dan wel te komen met voorstellen hierover naar de raad.

1.2 *Er is nog één locatie in Arnhem waar de grenswaarde voor NO2 wordt overschreden en twee locaties waar deze grenswaarde bijna wordt overschreden.*

De voorgestelde concrete maatregelen uit de Luchtagenda hebben niet alleen effect op de NOx - en rotemissies, maar ook op de NO₂ concentratie bij het knelpunt aan de Eusebiusbuitensingel/Velperbuitensingel. Omdat deze maatregelen er ook op gericht zijn om deze

wettelijk vastgelegde grenswaarde te halen (deze grenswaarde had in 2015 al gehaald moeten worden), heeft het ministerie van I&W toegezegd om een deel van de kosten van deze maatregelen te willen financieren. Hiervoor is een Bestuursakkoord opgesteld. Zodra de raad de Luchtagenda heeft vastgesteld, zal het college het Bestuursakkoord ondertekenen.

De flankerende maatregelen in Bijlage A van de Luchtagenda hebben een versterkend effect op de maatregelen uit de Luchtagenda, én dragen in sommige gevallen bij aan de leefbaarheid en bereikbaarheid van de binnenstad. Deze maatregelen komen uit het onderzoek van Royal Haskoning DHV "Maatregelen verbetering luchtkwaliteit Arnhem" dat op 6 maart 2018 naar de raad is gestuurd en komen uit de gesprekken die met de stad zijn gevoerd in 2017 en 2018. De effecten van deze maatregelen moeten nog onderzocht worden en er moet ook nog naar dekking van de kosten gezocht worden. Het staat dus niet vast dat al deze maatregelen uitgevoerd worden. De raad wordt uitgenodigd om van deze maatregelen kennis te nemen en deze aan te vullen of te wijzigen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De kans bestaat dat met alleen de concreet voorgestelde maatregelen de doelen van NEmiA niet voor 2020 gehaald worden.

Voordat maatregelen uitgevoerd worden, wordt eerst het effect op de NOx emissie en de roetemissie berekend en daarmee het effect op de gezondheid van de inwoners van Arnhem. Deze berekeningen zijn gebaseerd op kengetallen die soms achteraf hoger of lager blijken te zijn (denk b.v. aan het gesjoemel met uitstootcijfers van diesels). Om te voorkomen dat we daardoor te weinig effect sorteren met de concrete maatregelen, zal de gemeente zich inspannen om ook het flankerende beleid en maatregelen zoveel mogelijk uit te voeren.

1.2. De rijksbijdrage zal beschikbaar komen via het gemeentefonds

De bijdrage van het rijk zal via het gemeentefonds beschikbaar worden gesteld. Dit zal naar verwachting in de meicirculaire 2019 gebeuren. Vooruitlopend op de verschijning van de circulaire is in bijgaande begrotingswijziging reeds de door het rijk toegezegde bijdrage van 738K opgenomen.

Financiën

Tabel begrotingswijziging

	Begroting	Meerjarenraming			Progr
	2019	2020	2021	2022	
Lasten					
Milieuzone bestelverkeer:					
- exploitatie	147.200	67.200	27.200	27.200	R7
- kapitaallasten ontheffingen software		3.112	3.055	2.999	R7
- waarvan gedekt uit bestaand budget Emia	-83.287	-41.134	-18.445	-18.389	R7
Dosering buiten de stad					
- exploitatie	144.000	64.000	9.000	9.000	R7
- kapitaallasten investeringen		14.089	13.874	13.659	R7
- waarvan gedekt uit bestaand budget autobereikbaarheid	-81.477	-50.300	-18.966	-18.751	R2
Totale lasten	126.436	56.966	15.718	15.718	
Baten					
Bijdrage Rijk milieuzone bestelverkeer	128.520				
Bijdrage rijk dosering buiten de stad	102.035				
Bijdrage rijk walstroom	369.062				
Totale baten	599.617	0	0	0	R9
Mutaties reserves					
toevoeging BR Zuidelijke binnenstad (rijksbijdrage walstroom)	369.062				R7
toevoeging BR Emia	104.119				R7
onttrekking BR Emia		56.966	15.718	15.718	R7
	473.181	56.966	15.718	15.718	
Totaal Resultaat	0	0	0	0	

Meerjaren Investeringsplan (MIP)	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
A. Milieuzone bestelverkeer ontheffingen software	25.000			
waarvan bijdrage rijk	-10.855			
B. Dosering buiten de stad aanpassing VRI en verkeerscentrale	35.000			
waarvan bijdrage rijk	-15.197			
B. Dosering buiten de stad DRIP's	175.000			
waarvan bijdrage rijk	-75.983			
B. Dosering buiten de stad infrastructurele aanpassingen	85.000			
waarvan bijdrage rijk	-36.906			
Totaal Investeringen	181.059			

De luchtagenda bevat drie maatregelen die nog niet eerder zijn vertaald in de begroting. Dit leidt tot bovenstaande begrotingswijziging. Het gaat om de milieuzone bestelverkeer, de dosering van verkeer buiten de stad en de uitbreiding van de walstroom op de Rijnkade. Het rijk stelt voor deze drie maatregelen een totale bijdrage van € 738K beschikbaar. Het resterende saldo ten laste van de gemeente kan worden gedekt binnen de bestaande begroting uit het budget Emia, het budget voor autobereikbaarheid en binnen het project zuidelijke binnenstad. Zie ook de paragraaf financiën van de luchtagenda.

Uitvoering

Op het moment dat de Luchtagenda is vastgesteld, zal ons college een Bestuursakkoord afsluiten met het ministerie van I&W (staatssecretaris Van Veldhoven).

De uitvoering van de drie maatregelen die nog niet gestart zijn, zal direct opgepakt worden door Fysiek Domein (Omgevingskwaliteit in samenwerking met Mobiliteit)

De maatregelen uit Bijlage A van de Luchtagenda zijn ondersteunend aan de vier vastgestelde maatregelen, en zullen onderzocht worden. Er worden besprekingen gestart met andere belanghebbenden en er zal naar dekking gezocht worden voor de uitvoering.

Communicatie

Bij het opstellen van deze Luchtagenda zijn meerdere partijen in de stad betrokken geweest. Door middel van gesprekken met de ondernemers en bewoners van de binnenstad (Bewonersavond september 2017, overleggen met Platform Binnenstad Arnhem) én het stellen van vragen via het Digipanel is de keuze van maatregelen afgestemd met de stad. Nadat de Luchtagenda is vastgesteld, zal zij breed gedeeld worden. Via onze website, via een persbericht en via reguliere overleggen die de gemeente Arnhem heeft met andere belanghebbenden.

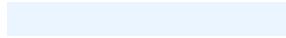
Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Luchtagenda gemeente Arnhem
- Begrotingswijziging (investering en exploitatie)
- Concept Bestuursakkoord : ""Bestuurlijke afspraak voortkomend uit Aanpassing NSL 2018"

Besluit van

Zaaknummer

293484

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 4 december 2018, Cluster Strategie, Beleid en Regie nummer: 293484;

gelet op artikel 5.13 van de Wet Milieubeheer;

besluit:

1. De Luchtagenda gemeente Arnhem vast te stellen;
2. De begrotingswijziging inclusief de daarin opgenomen investeringen vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

Luchtagenda gemeente Arnhem

Naar een schonere lucht in 2025

Inhoud

1	Aanleiding en doelstelling	3
1.1	Aanleiding: gezondheid en resterende knelpunten	3
1.2	Wettelijke grenswaarden	3
1.3	De gemeentelijke doelstelling toegelicht	3
1.4	Leeswijzer	4
2	Hoe is het gesteld met de Arnhemse luchtkwaliteit?	5
2.1	Wegverkeer grote bron van luchtverontreiniging	5
2.2	Conclusie: nieuwe maatregelen zijn noodzakelijk	6
3	Huidige maatregelen	7
3.1	Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015	7
3.2	Status huidige maatregelen	7
4	Nieuwe maatregelen	9
4.1	Milieuzone personenverkeer (2019)	9
4.2	Milieuzone bestelverkeer (2020)	10
4.3	Ontlasten centrumring door dosering buiten de stad	10
4.4	Uitbreiding walstroom Rijnkade	10
5	Financiën	10
	Bijlage A Flankerende maatregelen	13
A.1	Nul-emissiezone binnenstad 2025	13
A.2	Stadsdistributie	13
A.3	Optimaliseren bouwlogistiek	13
A.4	Schoon aanbesteden bouw	14
A.5	Transferia	14
A.6	Stimuleren verschoning verkeer en vervoer	14
A.6.1	Elektrisch autodelen stimuleren	14
A.6.2	Inkoop en aanbesteding	14
A.6.3	Europese projecten schone mobiliteit	14
A.6.4	Stimuleringsregelingen	15
A.6.5	Aanscherpen milieuzone vrachtverkeer	15
A.7	Slimme Mobiliteit	15
A.8	Mobiliteitsbeleid	15
A.9	Houtrook	15

1 Aanleiding en doelstelling

1.1 Aanleiding: gezondheid en resterende knelpunten

De luchtkwaliteit in Arnhem is nog steeds niet op orde: op enkele plaatsen wordt de wettelijke grenswaarde voor stikstofdioxide nog overschreden of bijna overschreden. Daarnaast zorgt de concentratie stikstofdioxide en roet over de gehele stad nog voor gezondheidsproblemen bij inwoners van Arnhem¹. Het is dus zaak dat in Arnhem stevig doorgepakt wordt met maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Arnhem heeft op lokaal niveau maatregelen uitgevoerd die de bijdrage aan de concentraties verminderen. Het Uitvoeringsprogramma 2005-2010 en het Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015 bevatten een concreet pakket aan maatregelen dat inmiddels is uitgevoerd, dan wel in uitvoering is². Hierdoor zijn de concentraties in Arnhem echter onvoldoende gedaald, zoals blijkt uit zowel berekeningen als metingen. Dit ondanks de inzet vanuit het programma New Energy made in Arnhem (NEMiA). Hieronder wordt beschreven binnen welke context we de knelpunten willen oplossen en naar een verbetering van de luchtkwaliteit streven, ook onder de wettelijke grenswaarden, om gezondheidswinst te halen.

1.2 Wettelijke grenswaarden

Arnhem zet in op een verdere verschoning van de buitenlucht. Door de al genomen maatregelen, in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL), is het potentieel van effectieve maatregelen ingeperkt. Dit geldt met name voor de bronnen die door ons zelf te beïnvloeden zijn (zie paragraaf 2.1). Bronnen die eerder nog niet zijn aangepakt, zijn nu maatgevend geworden. Het ministerie van Infrastructuur en Waterwegen (I&W) maakt zich ook zorgen over de resterende knelpunten in verschillende steden, waaronder Arnhem. De staatssecretaris heeft daarom, in overleg met deze steden, de Aanpassing NSL 2018 naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin zijn extra maatregelen genoemd die bovenop het reeds bestaande pakket komen. Verder wil de staatssecretaris afspraken maken met o.a. Arnhem over aanvullende maatregelen. Deze afspraken worden vastgelegd in een aparte Bestuursovereenkomst met Arnhem. Het ministerie van I&W is bereid een financiële bijdrage te leveren aan deze maatregelen.

Om gefundeerde keuzes te kunnen maken heeft Arnhem de mogelijk nieuwe maatregelen laten inventariseren en beoordelen op de gestelde doelen³. Meer gedetailleerd zijn de uitbreidingsvarianten van de milieuzone onderzocht⁴. Dit heeft al geleid tot het voorstel en besluit voor de milieuzone personenauto's. Deze maatregel is op zichzelf echter onvoldoende om invulling te geven aan onze ambities. Op basis van het overzicht van mogelijke maatregelen hebben wij nu de meest effectieve geselecteerd. Deze nieuwe maatregelen vormen de basis van voorliggende Luchtagenda.

1.3 De gemeentelijke doelstelling toegelicht

Arnhems ambitie met betrekking tot luchtkwaliteit is het verbeteren van de gezondheid van inwoners van Arnhem en maakt onderscheid naar de korte (tot 2020) en de lange termijn (tot 2050). Onze ambitie is tweeledig:

1. *Versnelling van het behalen van de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit, binnen de NSL-afspraken met het rijk.* Het rijk heeft een medeverantwoordelijkheid in de aanpak van de resterende wettelijke knelpunten⁵. In onze aanpak werken wij daarom samen met het ministerie van IenW.

¹ Onderzoek GGD Midden-Gelderland: "Naar een gezonde lucht in Gelderland- update 2017", september 2017

² In bijlage B zijn de hieruit voortgevloeide maatregelen weergegeven zoals deze momenteel in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) zijn opgenomen.

³ Royal HaskoningDHV, Maatregelen verbetering luchtkwaliteit Arnhem, 16 januari 2018.

⁴ Royal HaskoningDHV, Onderzoek effecten en kosten uitbreiding milieuzone Arnhem, 29 juni 2017. Zie bijlage B.

⁵ Zie o.a. <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/De-rechtbank-wijst-de-vorderingen-van-Milieudefensie-en-anderen-in-zaak-schone-lucht-af.aspx> en <https://milieudefensie.nl/actueel/milieudefensie-wint-kort-geding-voor-gezonde-lucht>

2. *Verdere terugdringing van de negatieve gezondheidseffecten van luchtverontreiniging.* In de nota 'New Energy made in Arnhem, programma 2015-2020' heeft Arnhem de ambitie geformuleerd de negatieve gezondheidseffecten van luchtverontreiniging zoveel mogelijk terug te dringen, door het reduceren van de uitstoot van meest schadelijke stoffen binnen de gemeente op de korte en middellange termijn. In concrete termen:
- een reductie van 10% van de gemeentelijke emissies van roet (EC) en stikstofdioxide (NO_x) in 2020 ten opzichte van 2015 bovenop de autonome ontwikkeling, en
 - de bijdrage van het wegverkeer aan de concentraties roet en stikstofdioxide in 2050 op nul.

De wettelijke normen die in Nederland voor de luchtkwaliteit worden gehanteerd zijn niet in lijn met de normen die de World Health Organization (WHO) hanteert voor de gezonde lucht. Door de WHO is op basis van wetenschappelijke studies vastgesteld dat we nog veel verder moeten gaan in het terugdringen van de vervuiling van de lucht om nadelige gezondheidseffecten terug te dringen. De ambitie van de gemeente Arnhem is dan ook om zo snel mogelijk, maar uiterlijk in 2040, in de gehele gemeente te voldoen aan de WHO-normen voor gezonde lucht. Het college zal voor 2021 de maatregelen uit het flankerend beleid (bijlage A) voorzien van uitgewerkte plannen en deze voorleggen aan de raad en extra maatregelen treffen indien daarna de WHO-norm niet is behaald.

De Luchtagenda richt zich op de periode 2018-2025 en gaat daarmee in de tijdshorizon verder dan de ambitie (2020) zoals opgenomen in New Energy made in Arnhem, maar minder ver dan de langetermijndoelstelling. De maatregelen die opgenomen zijn in de Luchtagenda zijn vooral gericht op de komende 6 jaar en kunnen in enkele gevallen gezien worden als een opmaat naar de langetermijnambitie.

1.4 Leeswijzer

Hoe het met de Arnhemse luchtkwaliteit is gesteld, hoe deze zich de laatste jaren heeft ontwikkeld, wat de prognoses zijn en wat de factoren zijn waar we als gemeente zelf invloed op hebben, staat beschreven in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 gaat in op de maatregelen die we de afgelopen jaren al hebben uitgevoerd en deels nog in uitvoering zijn. In hoofdstuk 4 worden de nieuwe maatregelen van de Luchtagenda beschreven. Dit zijn maatregelen die de bronnen aanpakken waar wij als gemeente zelf invloed op hebben. Deze bestaan hoofdzakelijk uit bronmaatregelen (milieuzones voor personenauto's en voor bestelauto's), omdat deze het meest effectief zijn om zowel de gezondheid te verbeteren als de knelpunten te ontlasten. Daarnaast is een locatiespecifieke maatregel voorzien door met verkeerskundige maatregelen de centrumring te ontlasten. Tot slot wordt in hoofdstuk 5 de financiële budgettering van de Luchtagenda gepresenteerd.

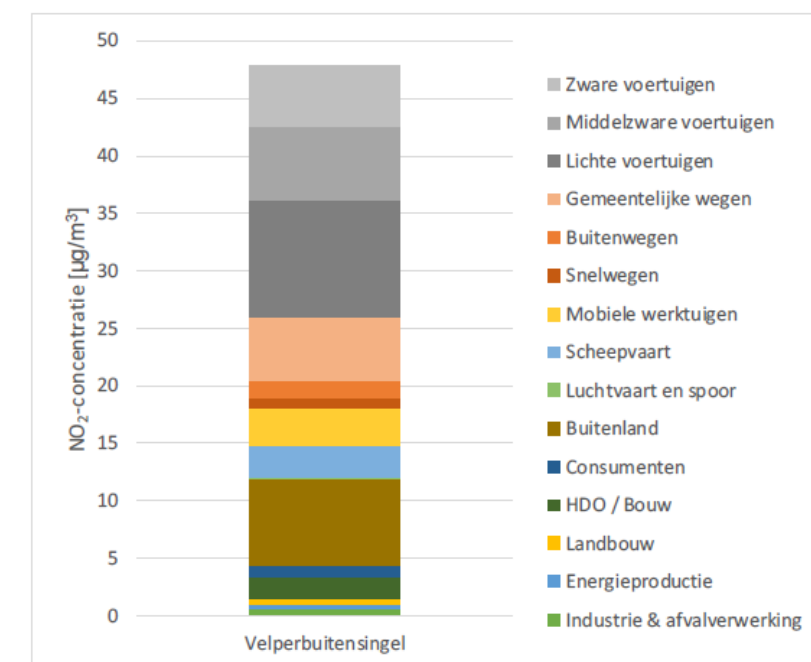
In Bijlage A zijn de mogelijkheden voor flankerend beleid benoemd, omdat hiermee de effectiviteit van de maatregelen kan worden vergroot. Dit zijn vooral maatregelen waar wij als gemeente minder invloed op hebben en waar wij andere instanties voor nodig hebben. Deze maatregelen kunnen daarom nu niet vastgesteld worden. De raad kan hier naar believen maatregelen aan toevoegen, schrappen of veranderen.

2 Hoe is het gesteld met de Arnhemse luchtkwaliteit?

Voor het verbeteren van de luchtkwaliteit is het noodzakelijk om inzicht te hebben in de luchtkwaliteit in de stad en de herkomst en bijdrage van de verschillende bronnen hieraan. Jaarlijks rapporteert Arnhem over de luchtkwaliteit in het voorbije jaar. De gemeente baseert zich hierbij op metingen en berekeningen. De metingen worden grotendeels in eigen beheer uitgevoerd, de berekeningen zijn onderdeel van de NSL-Monitoringstool, het formele rekeninstrumentarium binnen het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. De resultaten van beide methoden worden in bijlage D beschreven. Ook worden hierin de knelpunten benoemd, dit zijn de locaties waar de wettelijke grenswaarden worden overschreden.

2.1 Wegverkeer grote bron van luchtverontreiniging

In opdracht van het ministerie van IenW wordt door TNO onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om de overgebleven NO₂-knelpunten in Nederland op te lossen. Naast steden als Amsterdam en Den Haag wordt ook Arnhem meegenomen in het onderzoek en het daaropvolgende Actieplan Lucht van het ministerie. Figuur 1 geeft de opbouw van de luchtkwaliteit op het grootste Arnhemse knelpunt weer⁶. Hieruit blijkt dat het lokale wegverkeer (grijze vlakken) voor bijna de helft aan de totale NO₂-concentratie bijdraagt⁷.

Figuur 1 Opbouw van de jaargemiddelde NO₂-concentratie op het grootste knelpunt in Arnhem (concentratie in 2016)

Aanvullend heeft een bredere analyse van de bronnen plaatsgevonden. Door TNO is op Arnheems verzoek inzichtelijk gemaakt welke bronnen in welke mate bijdragen aan de Arnhemse luchtkwaliteit. Dit inzicht is relevant om te bepalen welke maatregelen op korte en middellange termijn zinvol zijn. De figuren 6 en 7 in bijlage D laten de relatieve bronbijdrage aan de uitstoot en luchtkwaliteit van stikstofoxiden (NO_x) en roet (EC) zien, voor zowel 2016 als de prognose voor 2025. De emissies betreffen alleen die in Arnhem zelf, de concentraties laten de totale concentratieopbouw zien (dus ook de bijdrage van bronnen buiten Arnhem).

⁶ TNO-rapport 'Bijdrage van verschillende bronnen aan de NO₂-concentraties op knelpunten' van 1-12-2017 in opdracht van het ministerie van IenW

⁷ Dat bussen geen lokale bijdrage leveren aan de luchtverontreiniging ter plaatse wordt verklaard uit het feit dat op dit deel van de Binnensingel geen bussen rijden.

De figuren tonen dat wegverkeer veruit de belangrijkste bron van stikstofoxiden en roet in Arnhem is. De luchtkwaliteit in Arnhem wordt naast het wegverkeer voor een belangrijk deel bepaald door het buitenland.

Ondanks een afname blijft het wegverkeer in de toekomst (2025) belangrijk. Met de veronderstelling dat het wegverkeer schoner wordt, worden andere bronnen in de toekomst relatief prominenter. Het betreft de bijdrage van consumenten (houtrook), mobiele bronnen (aggregaten en bouwmachines) en het buitenland.

2.2 Conclusie: nieuwe maatregelen zijn noodzakelijk

De berekende afname van de luchtverontreiniging (RIVM en NSL-monitoringstool) wordt niet in gelijke mate teruggevonden in de trend op basis van (langdurige) lokale metingen. Een sluitende analyse van deze verschillen is een gemeente overstijgende kwestie. Deze verschillen hebben onmiskenbaar hun oorsprong in de verschillen tussen de laboratoriummetingen en de werkelijke uitstoot van (diesel)voertuigen, de afgelopen jaren in het nieuws onder de term 'sjoemelsoftware'. Deze problemen hebben ertoe geleid dat het Europees beleid, dat is gebaseerd op de uitstootnormen van de zogenaamde euronormering, minder effectief is. De snelheid van de 'autonome' daling van de concentraties verontreinigende stoffen verloopt hierdoor minder snel dan eerder verwacht. Voor een totaalbeeld is het verstandig naast de prognoses uit berekeningen de trendlijn van metingen mee te wegen. Dit overziend, vraagt een uitvoering van de gemeentelijke ambities (paragraaf 1.3) nu om nieuwe maatregelen. Deze zijn nodig voor het op korte termijn oplossen van de knelpunten langs de centrumring en voor het verbeteren van de gezondheid van de inwoners van Arnhem (reductiedoelstellingen NEmiA).

3 Huidige maatregelen

3.1 Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015

Arnhem voert sinds 2005 maatregelen uit om de luchtkwaliteit te verbeteren. In het Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015 zijn diverse maatregelen ter verbetering ervan geformuleerd. De meeste van deze maatregelen zijn ondertussen afgerond of in uitvoering. Enkele maatregelen staan nog gepland. De effecten van de uitgevoerde maatregelen zijn verdisconteerd in de luchtkwaliteitberekeningen (zoals de milieuzone vrachtverkeer en de schonere regiobussen). Dit zijn maatregelen waarbij de gemeente Arnhem zélf invloed kan uitoefenen.

3.2 Status huidige maatregelen

Tabel 1 Uitgevoerde en geplande maatregelen uit Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit 2011-2015

Nr.	Maatregel	Status	Toelichting
A.I PERSONEN- en BESTELVERKEER - EMISSIES			
A.I.1	Stimuleren elektrisch vervoer	afgerond/ in uitvoering	Laadpunten thuis en openbaar, waterstof-elektrisch voor personenauto's
A.I.2	Verschonen gemeentelijk wagenpark	loopt	Personenwagens, scooters en fietsen zijn momenteel groen gas, elektrisch en waterstof-elektrisch
A.I.3	Stimuleren elektrische scooters	afgerond	2013 uitgevoerd
A.II BUSSEN en VRACHTVERKEER - EMISSIES			
A.II.1	Milieuzone vrachtverkeer	uitgevoerd	Verbod op vrachtwagens onder de Euro IV-norm
A.II.2	Stadsdistributie/distributiecentra	Opnieuw in onderzoek	Uitgevoerd in 2010 - 2016, nu opnieuw mogelijkheden onderzoeken.
A.II.3	Verschonen gemeentelijk wagenpark	afgerond	Bestelauto's gemeente op groen gas
A.II.4	Regiobussen van diesel naar CNG	afgerond	Onderdeel van de concessie 2013 -2023
A.III VERKEER OVERIG - VOLUME EN DOORSTROMING			
A.III.1	Dynamisch verkeersmanagement	afgerond	Verbetering doorstroming door afstelling VRI's
A.III.2	Verbetering doorstroming	afgerond	Rechtsaffer Velperbuitensingel en LARGAS* op Boulevard Heuvelink - Johan de Wittlaan
A.III.3	Aanleg snelfietsroutes	afgerond/ in uitvoering	Naar zuid (RijnWaalpad) al gerealiseerd, zuidoost idem, west en oost in aanleg
A.V OVERIGE BRONNEN			
A.V.1	Walstroom binnenvaart	afgerond/ in uitvoering	Nieuwe kade (afgerond) en Nieuwe haven (EU-project CleanMobilEnergy)
A.VI OVERIGE MAATREGELLEN EN FLANKEREND BELEID			
A.VI.1	Parkeervoorziening Arnhem-Noord	gepland	Nog niet gerealiseerd
A.VI.2	Parkeervoorziening Arnhem-Zuid	afgerond/ in uitvoering	Transferium Gelredome
A.VI.3	Maatregelen BeterBenuttenVervolg	in uitvoering	BBV bijna afgerond, wordt opgevolgd door 'Slimme Mobiliteit'
A.VII NIET-GEMEENTELIJKE MAATREGELLEN			
A.VII.1	DVM(+)*	niet uitgevoerd	Maatregel is onderzocht, te weinig effectief gebleken binnen gemeente, maar in overleg met RWS kan gekeken worden naar hoofdwegennet
A.VII.2	Doortrekking A15	gepland	Vermindering van verkeer op de Pleijroute

* Langzaam Rijden Gaat Sneller

Naast de genoemde maatregelen is Arnhem ook actief met de aanleg van laadinfrastructuur, omdat elektrisch rijden een bijdrage levert aan het generiek verbeteren van de luchtkwaliteit. Binnen de gemeente zijn inmiddels 150 laadpalen voor elektrische auto's in de openbare ruimte geplaatst. Voor de komende jaren hebben wij ons aangesloten bij de concessie van de provincies Gelderland en Overijssel. Hierdoor kan de gemeentelijke financiële bijdrage per laadpaal vervallen en wordt de laadprijs voor de gebruikers een stuk lager. Wij zetten ons in om de tarieven voor het laden in de openbare ruimte te harmoniseren. Binnen deze concessie zal Arnhem in samenwerking met de concessiehouder diverse pilots uitvoeren om nieuwe laadtechnieken een plek te geven in onze stad. Daarmee blijft Arnhem voorop lopen bij het faciliteren van innovaties op dit gebied. Resultaten van deze pilots worden gebruikt als input voor een strategisch plan van Arnhem, waarmee we proactief laadvoorzieningen plaatsen om klaar te zijn voor de verwachte groei van elektrische mobiliteit. Dit plan levert een maatwerkoplossing per wijk om de impact op de openbare ruimte te minimaliseren, terwijl de eindgebruikers maximaal bediend worden.

4 Nieuwe maatregelen

De voorliggende Luchtagenda beschrijft de maatregelen die we in de periode 2018-2025 gaan uitvoeren ter verbetering van de luchtkwaliteit in Arnhem. De maatregelen sluiten aan op, en zijn aanvullend aan, de uitgevoerde maatregelen van de eerdere uitvoeringsprogramma's. Met deze programma's is ingezet op het schoner maken van de meest vervuilende bronnen zoals vrachtwagens. Het potentieel van een verdere verbetering van de luchtkwaliteit is hierdoor beperkt. Welke maatregelen nog zinvol en effectief zijn is de afgelopen periode in beeld gebracht³. Bij de keuze om te komen tot een pakket van nieuwe maatregelen is ingezet op het oplossen van de wettelijke knelpunten en op het verder verminderen van de negatieve gezondheidseffecten als gevolg van luchtkwaliteit.

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de maatregelen die onderdeel uitmaken van de Luchtagenda. Omdat van deze maatregelen het meeste effect wordt verwacht, zijn gedetailleerde effectberekeningen uitgevoerd en is het effect op de concentraties beschreven. Voor een aantal flankerende maatregelen die in Bijlage A worden genoemd, is eerder al een indicatieve effectschatting gedaan. Onderdeel van de Luchtagenda is het nader uitwerken van deze maatregelen en het bepalen van de effecten op emissies en luchtkwaliteit. De nu voorgestelde maatregelen zijn in de volgende paragrafen beschreven.

Tabel 2 Nieuwe maatregelen voor het verbeteren van de luchtkwaliteit op de korte termijn

Nr.	Maatregel	Effect NO ₂ concentratie op knelpuntlocatie	Stand van zaken
B.I	EMISSIES - LICHT VERKEER		
B.I.1	Instellen milieuzone personenverkeer t/m Euro 3 (diesel) , conform huidige omvang ^{a)}	0,3 µg/m ³	Besloten
B.I.2 ^{c)}	Instellen milieuzone bestelverkeer t/m Euro 3 (diesel)	0,2 µg/m ³	Voorgesteld
B.III	VERKEER OVERIG - VOLUME EN DOORSTROMING		
B.III.8 ^{c)}	Ontlasten centrumring door dosering buiten de stad ^{b)}	0,5 µg/m ³	Voorgesteld
B.V	OVERIGE BRONNEN		
B.V.1 ^{c)}	Uitbreiding walstroom Rijnkade ^{b)}	0,3 µg/m ³	Voorgesteld

a) Effect luchtkwaliteit uit 'Maatregelen verbetering luchtkwaliteit Arnhem'.

b) Effect luchtkwaliteit uit 'Bijdrage van verschillende bronnen aan de NO₂-concentraties op knelpunten'.

c) Deze maatregelen zijn voorgesteld in het kader van de landelijke aanpak van resterende knelpunten. Hiervoor is landelijke cofinanciering beschikbaar.

4.1 Milieuzone personenverkeer (2019)

De maatregel milieuzone personenverkeer betreft het, binnen de huidige milieuzone vrachtverkeer, weren van personenauto's met dieselmotoren tot en met Euro 3⁸. Deze categorie voertuigen is in de binnenstad verantwoordelijk voor een aanzienlijke bijdrage aan de emissies van roet en NO_x. Door het weren van deze relatief vervuilende voertuigen in een gebied waar zich veel mensen ophouden, wordt gezondheidswinst bereikt¹⁰.

Op 5 maart 2018 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen, "Uitbreiding Arnhemse milieuzone", voor invoering van een milieuzone personenverkeer (weren van diesel personenauto's t/m Euro 3) per 1 januari 2019. Flankerend aan deze maatregel wordt een stimuleringsregeling opgesteld, zoals toegelicht in Bijlage A 6.4.

⁸ Conform afspraken in de landelijke werkgroep milieuzones hanteren we de euro-norm als toelatingscriterium in plaats van Datum Eerste Toelating. De informatie over de euro-norm is makkelijk te vinden op de RDW-website. Het huidige voorstel sluit hiermee aan bij de afspraken in de landelijke werkgroep milieuzones.

4.2 Milieuzone bestelverkeer (2020)

De maatregel milieuzone bestelverkeer betreft het, binnen de huidige milieuzone vrachtverkeer, weren van bestelauto's met dieselmotoren tot en met Euro 3⁹. Hierbij sluiten we aan bij de landelijke regels milieuzones die in 2020 in werking zullen treden. De milieuzone bestelverkeer is een effectieve maatregel¹⁰ om de luchtkwaliteitsknelpunten aan te pakken en de gezondheidsschade te verminderen. Voor de overige bronnen van het wegverkeer zijn al maatregelen uitgevoerd (vrachtverkeer, bussen) of is daartoe besloten (personenauto's, zie vorige paragraaf). Hiermee resteert het bestelverkeer als laatste categorie van motorvoertuigen waar, door verschoning van het wagenpark, op de korte termijn een substantiële winst haalbaar is. Deze milieuzone heeft ook een positief effect buiten de zone.

Bedrijven waarvan het bestelvoertuig nog niet voldoet aan de eisen van de milieuzone en die regelmatig in de binnenstad aanwezig moeten zijn, dan wel geregistreerd zijn binnen de zone, zullen overgaan tot de aanschaf van een schoner voertuig. Minder kapitaalkrachtige bedrijven die de binnenstad incidenteel bezoeken, kunnen aanspraak maken op een incidentele ontheffing of eventueel een jaarontheffing. Arnhem sluit door het invoeren van een milieuzone bestelverkeer aan bij de landelijke harmonisatie, die door het ministerie van I&W in wetgeving wordt vastgelegd. Daardoor is per 1-1-2020 een bebording beschikbaar die in heel Nederland hetzelfde zal zijn en een landelijk loket voor ontheffingen. De criteria voor toelating in Arnhem sluiten aan bij de andere steden in Nederland.

4.3 Ontlasten centrumring door dosering buiten de stad

De knelpunten langs de Eusebiusbuitensingel en Velperbuitensingel worden hoofdzakelijk veroorzaakt door de hoge verkeersintensiteiten op de betreffende wegen. Wanneer de centrumring ontlast kan worden (minder verkeer) heeft dit direct een positief effect op de luchtkwaliteit aldaar. Het doorgaande verkeer wordt daartoe om het centrum heen geleid. Aan de noordkant bij de kruising Apeldoornseweg/Weg achter het bos. Aan de zuidkant bij de kruising Nijmeegseweg/N325 (Nijmeegseplein).

Nadere uitwerking van deze maatregel wordt afgestemd met Mobiliteit en Rijkswaterstaat.

4.4 Uitbreiding walstroom Rijnkade

Aanleggen van walstroom langs de Rijnkade heeft een effect op het knelpunt langs de Centrumring en draagt bij aan de leefbaarheid langs de Rijnkade, doordat er geen dieselgeneratoren van schepen meer gebruikt mogen worden. Deze maatregel is daarom besproken met het ministerie van I&W als mogelijke extra maatregel om in Arnhem aan de grenswaarden stikstofdioxide te voldoen. Als deze maatregel gerealiseerd is, geldt het generatorverbod voor heel Arnhem, omdat alle aanlegplaatsen dan voorzien zijn van (groene) elektriciteit.

5 Financiën

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de geschatte kosten en de dekking van de maatregelen die nog niet eerder zijn voorzien in de begroting. Het gaat dan om de milieuzone bestelverkeer, het ontlasten van de centrumring door dosering buiten de stad en de uitbreiding van walstroom langs de Rijnkade. Dit leidt tot het volgende overzicht.

⁹ Conform afspraken in de landelijke werkgroep milieuzones, hanteren we de euro-norm als toelatingscriterium in plaats van Datum Eerste Toelating. De informatie over de euro-norm is makkelijk te vinden op de RDW-website.

¹⁰ De effecten van mogelijke varianten van de milieuzone zijn in een eerdere rapportage van Royal HaskoningDHV (Onderzoek effecten en kosten uitbreiding milieuzone Arnhem, dd. 29 juni 2017) gedetailleerd in beeld gebracht.

Tabel 3: financieel overzicht maatregelen luchtagenda

	investering	exploitatiekosten					totaal bijdrage rijk
		2019	2020	2021	2022	2023	
A. Milieuzone bestelverkeer							
investering	25.000						
bijdrage rijk	-10.855						-10.855
investering voor rekening gemeente	14.145						
jaarlijkse kapitaallasten		3.112	3.055	2.999	2.999		
jaarlijks beheerkosten		147.200	67.200	27.200	27.200	27.200	
bijdrage rijk		-63.913	-29.178	11.810	-11.810	-11.810	-128.520
saldo ten laste van de gemeente		83.287	41.134	18.445	18.389	18.389	
Het saldo wordt gedekt uit het in de MJPB 2019-2021 opgenomen Nemia budget.							
B. Dosering buiten de stad							
investering	295.000						
bijdrage rijk	-128.086						-128.086
investering voor rekening gemeente	166.914						
jaarlijkse kapitaallast		14.089	13.874	13.659	13.659		
jaarlijks beheerkosten		144.000	64.000	9.000	9.000	9.000	
bijdrage rijk		-62.523	-27.788	-3.908	-3.908	-3.908	-102.035
saldo ten laste van de gemeente		81.477	50.300	18.966	18.751	18.751	
Het saldo wordt gedekt uit het in de MJPB 2019-2021 opgenomen budget voor autobereikbaarheid							
C. Walstroom							
eenmalige kosten		770.000					
bijdrage rijk		-334.327					-334.327
jaarlijkse beheerkosten		10.000	70.000	0	0	0	
bijdrage rijk		-4.342	-30.393	0	0	0	-34.735
saldo ten laste van de gemeente		441.331	39.607	0	0	0	
Het saldo wordt gedekt vanuit het project Zuidelijke Binnenstad.							
							-738.558

Bijlage A Flankerende maatregelen

Naast maatregelen die primair gericht zijn op het verbeteren van de luchtkwaliteit zijn er maatregelen die een ander doel dienen maar wel ondersteunend zijn bij het behalen van de doelstellingen. Onderstaand de flankerende maatregelen die kunnen bijdragen aan de effectiviteit van de luchtkwaliteitsmaatregelen. Deze maatregelen worden nu niet vastgesteld door de raad, maar zullen in de looptijd van deze agenda onderzocht of uitgevoerd worden. Zodra dit zich aandient zal dekking voor deze maatregelen gezocht worden (b.v. provinciale of EU-subsidies).

A.1 Nul-emissiezone binnenstad 2025

Bevoorradersverkeer vormt een belangrijk deel van het vrachtverkeer in de binnenstad. In de Green Deal Zero Emissie Stadslogistiek (ZES) zijn landelijke afspraken gemaakt over de verduurzaming van de mobiliteit die de winkelgebieden bevoorraadt. Arnhem sluit aan bij deze landelijke maatregel. Vanaf 2025 geldt daarom een nul-emissiezone voor al het bevoorraderend vrachtverkeer naar de binnenstad, wat betekent dat laden en lossen hier alleen nog met elektrisch of waterstofaangedreven voertuigen mag plaatsvinden, zonder emissies uit de uitlaat.

In eerste instantie geldt deze maatregel voor vrachtverkeer en bestelverkeer. Na evaluatie in overleg met het ministerie van IenW, kan na 2022 gekozen worden voor uitbreiding met personenwagens (landelijke afspraak). Flankerend aan deze maatregel wordt een business case uitgewerkt voor stadsdistributie.

A.2 Stadsdistributie

Met stadsdistributie kan een schoon alternatief worden geboden aan vervoerders die met de vrachtwagen de milieuzone niet meer in mogen, maar ook het aantal bevoorradersritten in de binnenstad wordt verminderd. Hierdoor wordt de leefbaarheid en verblijfskwaliteit in het winkelgebied verbeterd.

Uitwerking van de maatregel vindt plaats in samenwerking met de binnenstadbewoners, -ondernemers (PBA, CCA), brancheverenigingen (TLN en EVO Fenedex) en andere deelnemers aan de Green Deal Zero Emissie Stadslogistiek. De gemeente faciliteert bij het opzetten van een gezonde business case in Arnhem (onderzoek, ruimtelijke ontwikkelingen) en het stellen van regels voor de toegang. Gekoppeld aan stadsdistributie zal er onderzoek gedaan worden naar de mogelijkheden om het ophalen van (bedrijfs)afval in de binnenstad te bundelen. Als meerdere diesel kraakperswagens vervangen worden door een nul emissie wagen levert dit winst op voor de luchtkwaliteit, maar ook voor de leefbaarheid in de binnenstad.

A 2.1 Distributieverkeer over de busbanen

Een maatregel om de stadsdistributie te ondersteunen en tegelijk de NO₂ concentratie op de buitensingels te verlagen is het inzetten van busbanen ten behoeve van stadsdistributie. Aan het gebruik van de busbanen (Eusebiusbinnensingel/Velperbinnensingel en Nieuwe Plein) kunnen voorwaarden gesteld worden. Bijvoorbeeld bundeling van adressen of Euroklasse van voertuigen.

A.3 Optimaliseren bouwlogistiek

De emissies van het (zware) vrachtverkeer dat ingezet wordt bij bouwwerkzaamheden in de stad kunnen op verschillende manieren worden verkleind. Enerzijds door het verminderen van het aantal ritten door op een locatie buiten de stad vrachten te bundelen, anderzijds door de aanrijroutes te optimaliseren zodat deze drukke en zwaar belaste punten ontzien. Ook kan gekeken worden naar bevoorrading over water (bijv. Coberco en Stadsblokken).

Onderzocht wordt hoe deze maatregel kan worden uitgevoerd en welke invloed deze op de luchtkwaliteit zal hebben.

A.4 Schoon aanbesteden bouw

Bij bouwwerkzaamheden wordt gebruik gemaakt van zwaar materieel zoals kranen, shovels, dumpers en/of aggregaten. Aan dit materieel worden minder strenge eisen gesteld dan aan reguliere voertuigen (vrachtwagens of personenauto's). Bovendien vinden de emissies soms gedurende een langere periode plaats in de buurt van locaties waar zich veel mensen ophouden (bijv. binnenstad). Deze bronnen dragen onevenredig bij aan de luchtkwaliteit in de stad. Met lokaal beleid kan de uitstoot van luchtverontreiniging worden teruggedrongen via het stellen van milieueisen aan deze bronnen. De gemeente kan bij grote bouwopdrachten emissie-eisen opnemen in de aanbesteding, door voorschriften op te nemen in de EMVI-criteria. Gedacht kan worden aan het virtueel belonen van partijen die schoner materieel inzetten.

Deze maatregel vraagt om een verdere uitwerking. Een eerste stap is een inventarisatie van het materieel dat bij de bouw wordt ingezet. Vervolgens wordt onderzocht welke eisen bij de aanbesteding gesteld kunnen worden en wat de ervaringen zijn bij andere overheden.

A.5 Transferia

Ter ondersteuning van o.a. de effectiviteit van een milieuzone personenauto's wordt het bestaande transferium Gelredome verbeterd (o.a. door een betere communicatie en verbinding met binnenstad). Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor een transferium Arnhem-Noord.

A.6 Stimuleren verschoning verkeer en vervoer

A.6.1 Elektrisch autodelen stimuleren

Een vermindering van het autogebruik levert een positieve bijdrage aan de luchtkwaliteit. Autodelen heeft daarmee direct een positief effect op de luchtkwaliteit en elektrisch autodelen levert dubbele winst op, omdat de auto's die wél rijden schoon zijn. Juist nabij de centrumring gaan we op zoek naar kansen om deze vorm van duurzame mobiliteit te faciliteren. Hiervoor kan het nodig zijn om bij nieuwbouwprojecten een lagere parkeernorm te hanteren.

A.6.2 Inkoop en aanbesteding

De gemeente Arnhem heeft een voorbeeldfunctie. Daarom zullen binnen de procedures voor inkoop en aanbesteding eisen of gunningscriteria worden opgenomen die aangrijpen op voertuigen of mobiele werktuigen die een negatief effect hebben op de luchtkwaliteit. Dat wil dus zeggen dat er emissie-eisen opgenomen worden in de procedures. Dit is doorgaans indirect: bij aanbestedingen van diensten in de openbare ruimte, zoals groenonderhoud en aannemerswerk (bestrating, straatmeubilair etc), en bij doelgroepenvervoer, huisvuilophaaldiensten en bijvoorbeeld aggregaten bij evenementen. Het kan ook direct zijn, zoals bij ons eigen wagenpark. Deze regels worden gecombineerd met regels die de CO2 emissies moeten reduceren (klimaatbeleid).

A.6.3 Europese projecten schone mobiliteit

Arnhem leidt of participeert in verschillende Europese projecten die de groei van nul-emissiemobiliteit bevorderen. Hiermee zet Arnhem zichzelf op de kaart als stad die innovaties steunt en verwerft middelen om projecten in de stad te kunnen uitvoeren. De Europese projecten waarin Arnhem participeert zijn:

- CleanMobilEnergy (Interreg NWE): dit project wordt door Arnhem geleid en heeft als doel het koppelen van duurzame energie aan elektrische mobiliteit;
- Ebus 2020 (Interreg Rhein-Waal): een project waarin Arnhem een belangrijke rol heeft met als doel het ontwikkelen van een nieuwe generatie trolleybussen (In Motion Charging);
- H2 Nodes (CEF): Arnhem is partner in dit project dat het realiseren van een waterstoftankstation voor personenwagens, trucks en bussen als doel heeft.

Momenteel lopen er nog twee subsidieaanvragen bij Interreg NWE, waarbij Arnhem als subpartner meedoet: waterstof huisvuilwagens en slimme laadhubs (met Nijmegen).

A.6.4 Stimuleringsregelingen

Daar waar we regels stellen voor toegang tot de milieuzone, wil Arnhem ook lokale ondernemers en inwoners tegemoetkomen met financiële regelingen om de overstap naar schonere voertuigen te stimuleren. De volgende drie regelingen kunnen hiertoe leiden:

1. Stimuleringsregeling bestelauto's;
2. Stimuleringsregeling waterstofelektrische voertuigen (hoort bij H2 Nodes project);
3. Stimuleringsregeling elektrische brommers en snorfietsen.

Van de in Arnhem geregistreerde bestelauto's voldoet 28% niet aan de criteria (diesel Euro 3 en ouder) om een milieuzone bestelverkeer in te mogen rijden. Voor heel Arnhem gaat het dan om ca. 1200 voertuigen, hiervan zijn zo'n 40 voertuigen geregistreerd in de huidige milieuzone¹¹.

A.6.5 Aanscherpen milieuzone vrachtverkeer

Het vrachtverkeer levert ondanks de huidige milieuzone nog steeds een aanzienlijke bijdrage aan de luchtverontreiniging. Het aanscherpen van de eisen voor het vrachtverkeer tot Euro VI zorgt voor een verlaging van de uitstoot en draagt daarmee bij aan een verbetering van de luchtkwaliteit.

Op landelijk niveau zijn met de betrokken partijen (rijk, gemeenten, vervoersorganisaties) afspraken gemaakt over aanscherping van het huidige convenant milieuzone vrachtverkeer. Dit betekent dat vanaf 2022 alleen vrachtwagens met een Euro VI of schonere motor de milieuzone in mogen. Arnhem sluit aan bij de aanscherping van dit convenant. Gezien de peildatum (2022) zullen veel vervoerders dan al aan de Euro VI eis voldoen. Voor de beperkte groep vervoerders die hun Euro V (of ouder) voertuig dan nog niet hebben afgeschreven, is er voldoende tijd om te anticiperen en een vervangend voertuig aan te schaffen. Voor opvolging van deze maatregel zijn er voor Arnhem geen aanvullende acties of investeringen nodig.

A.7 Slimme Mobiliteit

Het nationale programma Beter Benutten Vervolg wordt opgevolgd door het programma Slimme Mobiliteit. Dit programma is gericht op het verminderen van verkeer in de spits én het reduceren van CO₂ uitstoot. **n**

A.8 Mobiliteitsbeleid

Luchtkwaliteitsbeleid staat in direct verband met de wensen en ambities van ons mobiliteitsbeleid. Omdat wegverkeer in Arnhem de grootste invloed heeft op de luchtkwaliteit, hebben maatregelen die in één van de twee beleidsvelden bedacht worden effect op het andere beleidsveld. Een passende manier om deze op elkaar af te stemmen is via een zogenaamd Sustainable Urban Mobility (and Energy) Plan (SUMP / SUMEP). In een dergelijk integraal plan worden effecten van maatregelen gewogen op het vlak van bereikbaarheid, luchtkwaliteit, geluidhinder, leefbaarheid (denk aan winkelgebied en stadsdistributie), economische kansen en sociale impact. Indien er ook nog rekening gehouden wordt met de energie-infrastructuur voor bijvoorbeeld het laden van elektrische voertuigen, kun je spreken van een SUMEP.

De afdeling Mobiliteit van de gemeente gaat in het najaar van 2018 aan de slag met een verkeersagenda. Hierbij wordt veel ruimte gegeven aan verbeteringen van het OV in Arnhem, de fietsinfrastructuur en andere zaken die de luchtkwaliteit ten goede komen. De gemeente is in gesprek met de provincie Gelderland om toe te werken naar een nul-emissie busconcessie vanaf 2023. De luchtmaatregelen die impact hebben op de bereikbaarheid zullen in deze agenda ook een plaats krijgen, zoals de milieuzone (vracht- en personenauto's, bestelverkeer), dosering van verkeer buiten de binnenstad, transferia en stadsdistributie.

A.9 Houtrook

Het gebruik van openhaarden, inzethaarden, kachels, vuurkorven en barbecues kan voor omwonenden overlast opleveren in de vorm van luchtverontreiniging (roet), geurhinder en gezondheidsschade. Het

¹¹ Zie bijlage A4 van het Royal HaskoningDHV-rapport 'Onderzoek effecten en kosten uitbreiding milieuzone Arnhem', 29 juni 2017.

grootste deel van deze haarden en kachels wordt gebruikt voor sfeer of recreatief gebruik. De laatste jaren is een toenemend gebruik waar te nemen. Om overlast of gezondheidsschade door het stoken van hout en andere vaste brandstoffen door particulieren te voorkomen / verminderen gaat Arnhem actief voorlichting geven over houtstook. Daarbij wordt aangesloten bij de adviezen uit de Toolkit houtstook van het nationale Platform Houtrook en Gezondheid¹² en bij een regionale aanpak die de provincie Gelderland gaat coördineren.

¹² <http://platformhoutrook.nl/>

Bijlage B NSL-maatregelen Arnhem

Tabel 4 NSL-maatregelen gemeente Arnhem als resultaat uit de eerdere Uitvoeringsprogramma's luchtkwaliteit

Nummer	Maatregel
11004	Reductie personenverkeer door P+R/Westervoortsedijk (Eusebiusbuitensingel)
11005	Verbeteren doorstroming (Eusebiusbuitensingel)
11006	Milieuzone vrachtverkeer (Eusebiusbuitensingel)
11007	Reductie vrachtverkeer (Eusebiusbuitensingel)
11008	Groen aanbesteden Openbaar Vervoer (Eusebiusbuitensingel)
11009	Reductie personenverkeer door P+R/Westervoortsedijk (Velperbuitensingel)
11010	Verbeteren doorstroming (Velperbuitensingel)
11011	Milieuzone vrachtverkeer (Velperbuitensingel)
11012	Groen aanbesteden Openbaar Vervoer (Velperbuitensingel)
11013	Reductie personenverkeer door P+R/Westervoortsedijk (Velperplein)
11014	Verbeteren doorstroming (Velperplein)
11015	Milieuzone vrachtverkeer (Velperplein)
11016	Groen aanbesteden Openbaar Vervoer (Velperplein)
11025	Dynamisch Verkeersmanagement (Eusebiusbuitensingel)
11026	Milieuzone vrachtverkeer (Eusebiusbuitensingel)
11027	Optimalisatie ring (waaronder reconstructie Roermondsplein)
11028	P+R (bij voorkeur aangevuld met versnelde aanleg N837)

Bijlage C Effecten van de milieuzone

In de rapportage van Royal HaskoningDHV 'Onderzoek effecten en kosten uitbreiding milieuzone Arnhem, d.d. 29 juni 2017' is voor diverse varianten van de milieuzone onderzocht en geprognostiseerd wat de effecten zullen zijn. Ten opzichte van deze rapportage zijn er drie ontwikkelingen die invloed hebben op dit uitgevoerde onderzoek, te weten:

- 1) Een bijstelling van het toelatingsregime personen- en bestelverkeer;
- 2) De import van uit Duitsland afkomstige diesel personenvoertuigen;
- 3) Aanscherping toelatingsregime milieuzone vrachtverkeer.

Ad 1) In aansluiting op de landelijke werkgroep milieuzones, wordt er in de Luchtagenda uitgegaan van een toelatingsregime waarin uit de milieuzones personenverkeer en bestelverkeer ook de oudere benzinevoertuigen worden geweerd (benzine Euro 1 of ouder). Het betreft een betrekkelijk kleine groep van voertuigen die echter wel relatief vervuilend is.

Ad 2) Door het verbod in veel Duitse steden van dieselveertuigen Euro 3 of ouder is er een export op gang gekomen van oudere dieselveertuigen. Deze voertuigen worden ook in Nederland geïmporteerd en dit zal een effect geven op het wagenpark, met name in de regio's grenzend aan Duitsland. Over hoe dit doorwerkt op de effecten van de milieuzone is op dit moment geen inzicht.

Ad 3) In de landelijke werkgroep milieuzones zijn afspraken gemaakt over aanscherping van het huidige covenant milieuzone vrachtverkeer. Dit betekent dat vanaf 2022 alleen vrachtwagens met een Euro VI of schonere motor de milieuzone in mogen. Wat deze aanscherping zal betekenen voor de luchtkwaliteit is niet onderzocht. Momenteel voldoet bijna de helft van de vrachtwagens in de milieuzone aan de aangescherpte toelatingseisen. Naar verwacht zal tegen 2022 het aandeel niet-conforme vrachtwagens (zeer) gering zal zijn.

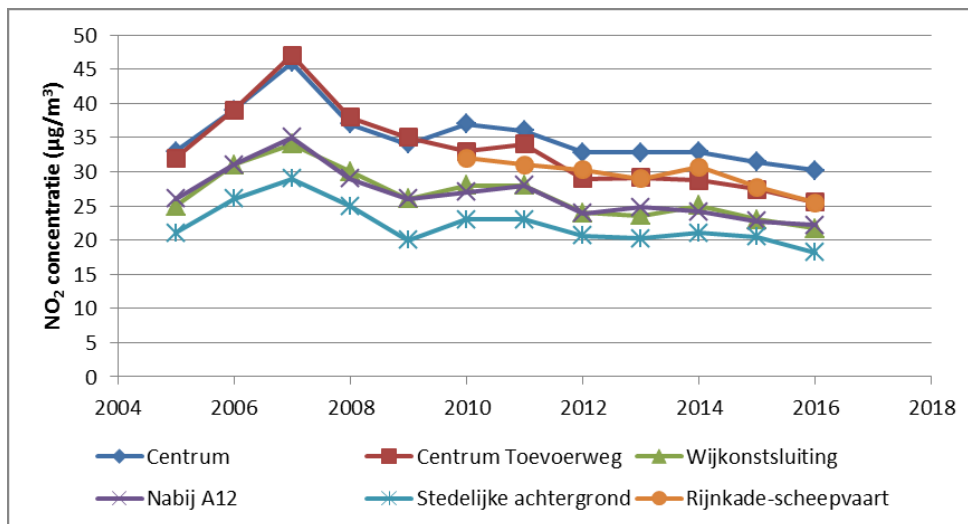
Bijlage D Metingen en berekeningen (monitoringstool)

D.1 Metingen geven een betrouwbaar beeld

De gemeente Arnhem meet op een 30-tal representatieve locaties de luchtkwaliteit. In de meeste gevallen betreft dit de concentratie stikstofdioxide (NO₂) en op 1 locatie wordt fijn stof (PM₁₀) gemeten.

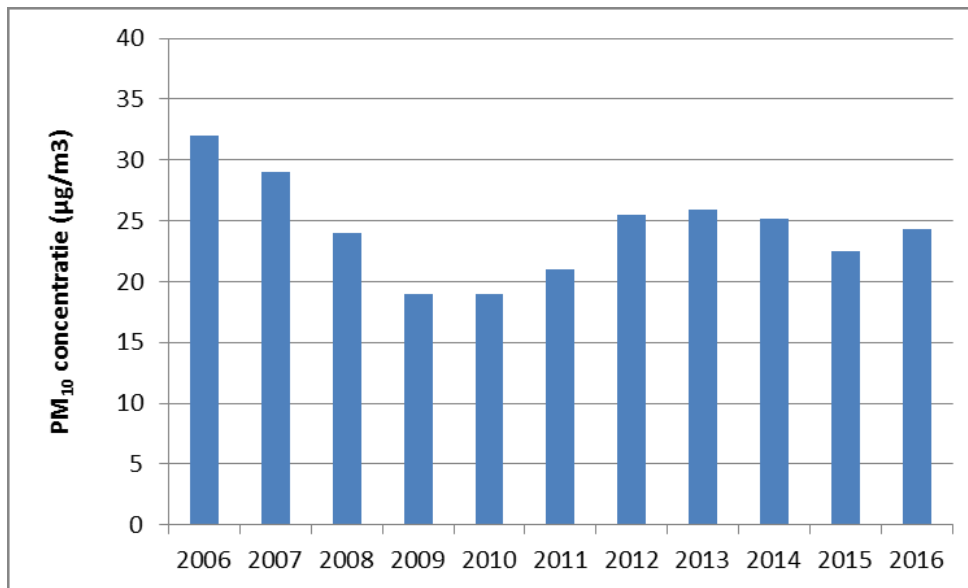
De gemeente Arnhem wil niet alleen kijken naar berekende waarden uit modellen, maar meer inzicht krijgen in de werkelijke luchtkwaliteit in de gemeente Arnhem. Daartoe zal op korte termijn met betrokken inwoners en (milieu)organisaties in de stad gekeken worden naar het opzetten van een "burgermeetnet". Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het RIVM-initiatief "Samen meten aan luchtkwaliteit". Eventuele kosten worden gedekt uit het duurzaamheidsfonds.

Figuur 2 geeft de ontwikkeling van de jaargemiddelde NO₂-concentraties vanaf 2005 tot en met 2016 weer. De figuur laat zien dat de jaargemiddelde NO₂-concentratie over de jaren heen (sinds 2010) daalt maar dat de daling de laatste jaren afzwakt. De gemeten concentraties blijven sinds 2008 onder de grenswaarde van 40 µg/m³.

Figuur 2 Resultaten metingen NO₂-concentraties in Arnhem.

De resultaten van de fijn stof (PM₁₀) metingen aan het Velperplein van de afgelopen jaren staan weergegeven in figuur 3. De laatste jaren zijn de jaargemiddelde fijn stof concentraties rond of onder de 25 µg/m³ en is er daarmee geen overschrijding van de jaargemiddelde grenswaarde. De metingen van PM₁₀ over de afgelopen jaren laten geen duidelijke daling zien in de concentraties.

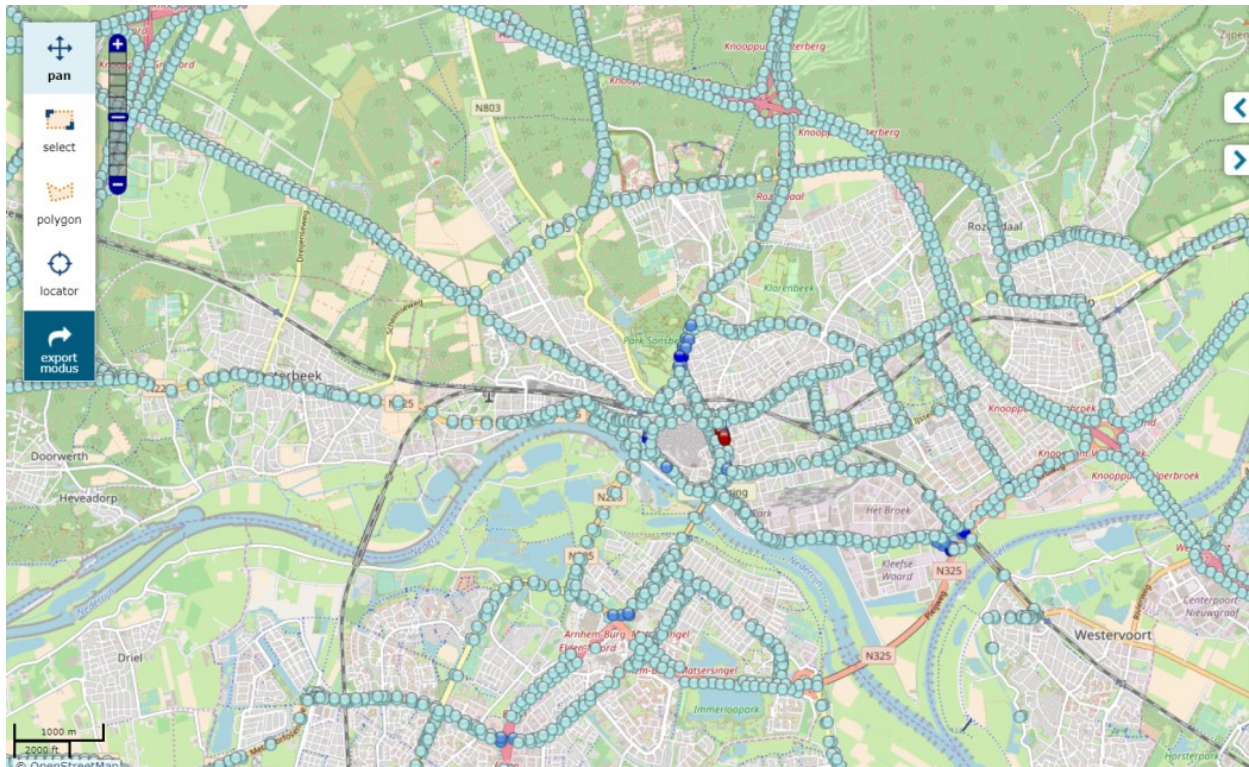
Figuur 3 Resultaten metingen PM₁₀ concentraties in Arnhem (Velperplein).

D.2 Berekeningen maken het beeld compleet

Berekeningen vormen een belangrijk onderdeel van de monitoring van de luchtkwaliteit. Deze worden uitgevoerd om een stadsdekkend beeld ervan te krijgen. Het voordeel ten opzichte van metingen is dat hiermee beter inzicht ontstaat in de ruimtelijke verschillen. Bovendien kan met berekeningen een doorkijk naar de toekomst worden gegeven.

De luchtkwaliteit langs wegen wordt jaarlijks geïnventariseerd in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Het resultaat hiervan is beschikbaar in de NSL-Monitoringstool¹³ (zie figuur 4 ter illustratie). Hierin is voor iedereen inzichtelijk hoe de luchtkwaliteit is langs de drukste wegen in de stad. In de berekening van de concentraties luchtverontreinigende stoffen zijn de effecten van alle ontwikkelingen (binnen- en buitenland) en eventueel aanvullende lokale maatregelen opgenomen.

¹³ <https://www.nsl-monitoring.nl/viewer/#>

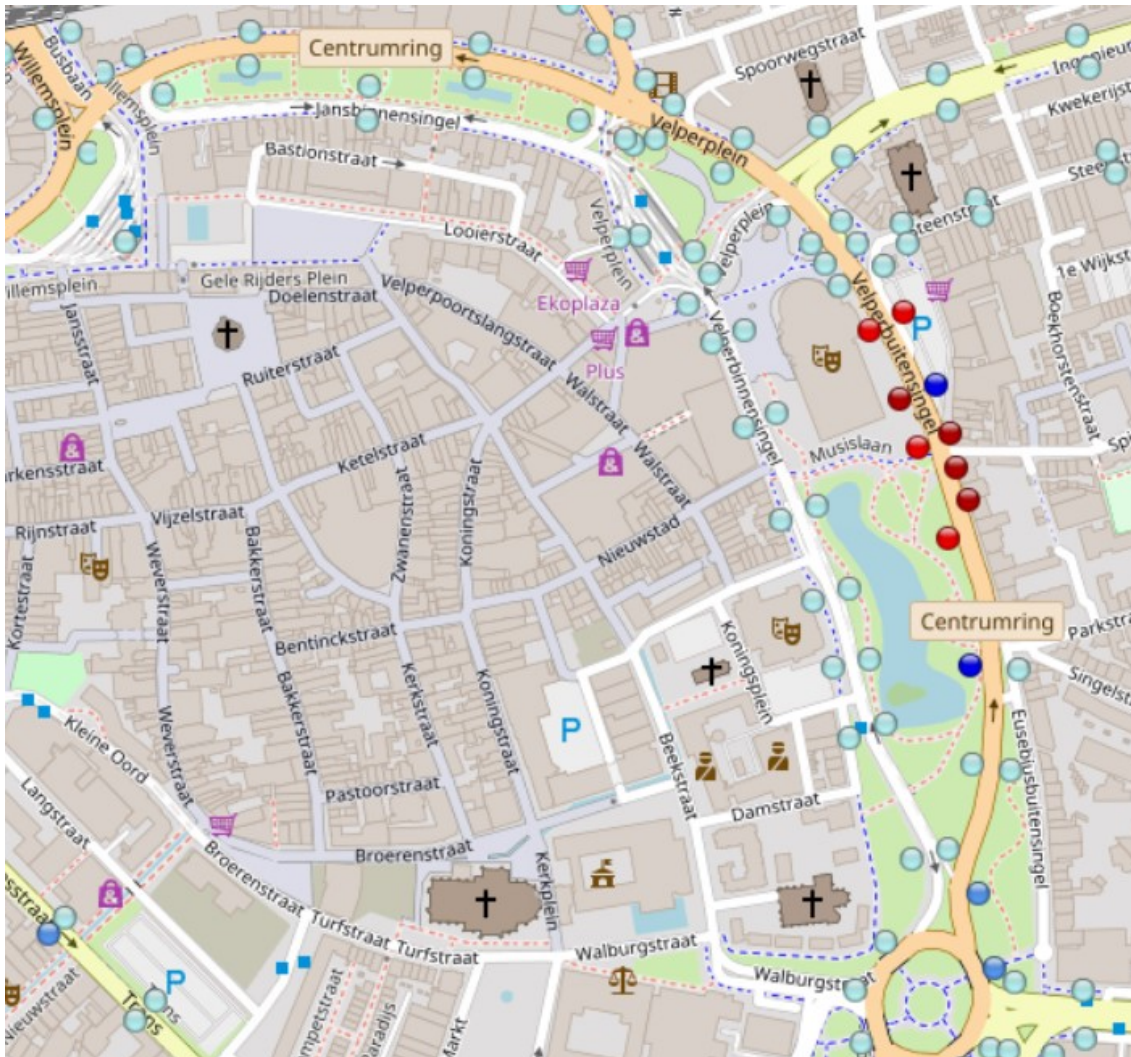
Figuur 4 Berekende concentraties NO₂ in 2017 (NSL-Rekentool, Monitoringsronde 2018)

De rekenresultaten van de Monitoringstool geven aan dat in een klein gebied de normen nog worden overschreden (rode punten in figuur 4). In de volgende paragraaf wordt hier nader op ingegaan.

D.3 Knelpunten

Hoewel de gemeente zich inspant voor de monitoring en verbetering van de luchtkwaliteit in heel Arnhem, zijn er ook wettelijke knelpunten waaraan extra aandacht wordt besteed. Dit zijn locaties waar de wettelijke luchtkwaliteitsgrenswaarden worden overschreden.

Uit de NSL-Monitoringstool blijkt dat in Arnhem in 2017 op enkele punten langs de Velperbuitensingel en de Eusebiusbuitensingel de jaargemiddelde NO_2 -grenswaarde wordt overschreden (figuur 5). De berekende jaargemiddelde NO_2 -concentraties variëren van 41 tot ruim 47 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Een belangrijk deel van deze concentratie wordt bepaald door de piekbijdrage van het lokale wegverkeer.

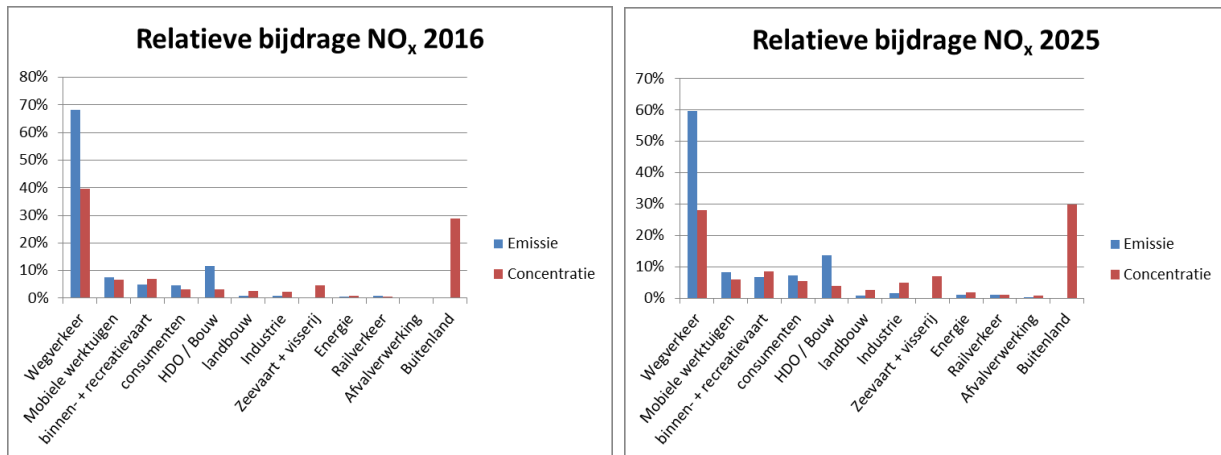

Figuur 5 Toetspunten uit de NSL-Monitoringstool; de toetspunten waar in 2017 overschrijding van de NO_2 -grenswaarde optreedt zijn rood/paars gekleurd (bron: NSL Monitoringstool 2017).

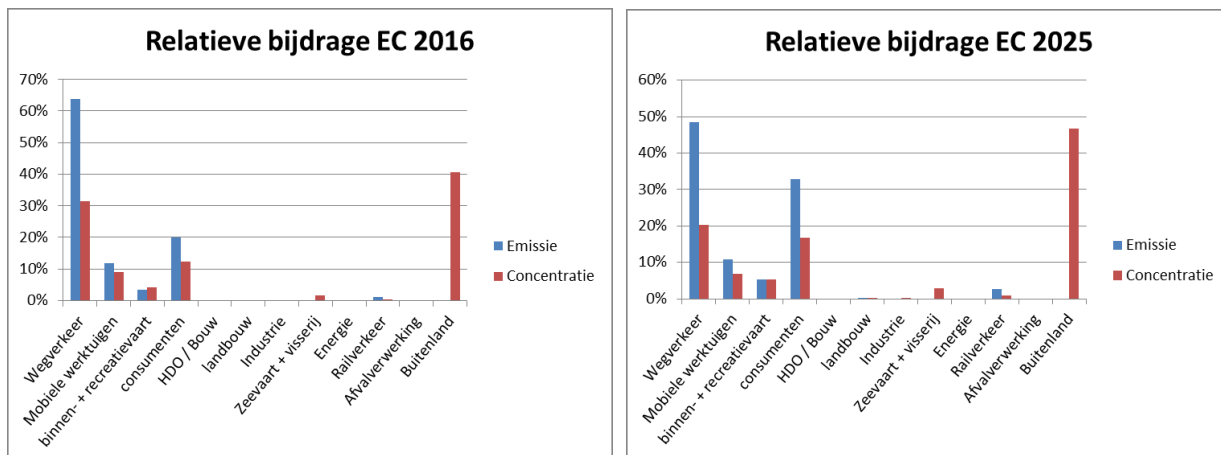
D.4 Bronnen van luchtverontreiniging

Aanvullend aan de analyse in figuur 1 heeft een bredere analyse van de bronnen plaatsgevonden. Het RIVM heeft op verzoek van de gemeente inzichtelijk gemaakt welke bronnen in welke mate bijdragen aan de luchtkwaliteit in Arnhem. Dit inzicht is relevant om te bepalen welke maatregelen op de korte en middellange termijn zinvol zijn. De figuren 6 en 7 laten de relatieve bronbijdrage (voor Arnhem gemiddeld) aan de uitstoot en luchtkwaliteit (concentraties) van stikstofoxiden

(NO_x) en roet (EC) zien voor zowel 2016 als de prognose voor 2025. De emissies betreffen alleen die in Arnhem zelf, de concentraties laten de totale concentratieopbouw zien (dus ook de bijdrage van bronnen buiten Arnhem).

Figuur 6 Bijdrage bronnen aan en ontwikkeling in emissies en concentraties stikstofoxiden (NO_x) in gemeente Arnhem in 2016 en 2025 (bron: RIVM)¹⁴.

Figuur 7 Bijdrage bronnen aan en ontwikkeling in emissies en concentraties roet (EC) in gemeente Arnhem in 2016 en 2025 (bron: RIVM)¹⁴.

De figuren laten zien dat wegverkeer veruit de belangrijkste bron van stikstofoxiden en roet in Arnhem is. De luchtkwaliteit in Arnhem wordt naast het wegverkeer voor een belangrijk deel bepaald door het buitenland. Binnenvaart, mobiele werktuigen, consumenten en handel, diensten en overheid (HDO)/bouw¹⁵ zijn lokale bronnen die relatief gezien een relevante bijdrage aan de luchtverontreiniging leveren. De roetemissies in Arnhem zijn, naast wegverkeer, vooral afkomstig van consumenten (grotendeels als gevolg van houtstook), mobiele werktuigen en binnenvaart. Echter ook hier wordt een groot deel van de roet (EC)-concentratie in Arnhem bepaald door de bijdrage vanuit het buitenland.

Ondanks een afname, blijft het wegverkeer in de toekomst (2025) belangrijk. Met de veronderstelling dat het wegverkeer schoner wordt, worden andere bronnen in de toekomst relatief prominenter. Het betreft de bijdrage van consumenten en het buitenland.

¹⁴ Let op: bronnen kunnen een bijdrage hebben aan de concentraties in Arnhem zonder dat de emissie in Arnhem zelf plaatsvindt (bijv. buitenland en zeevaart).

¹⁵ In de emissieregistratie zijn diverse soorten bronnen gecategoriseerd. De categorie 'mobiele werktuigen' betreft onder meer shovels en graafmachines. Onder 'consumenten' valt de uitstoot van verwarmingsinstallaties en houtstook. Onder 'handel, diensten en overheid/bouw' valt de uitstoot van verwarmingsinstallaties van kantoren. Onder 'bouw' vallen emissies van verf en spuitwerk.

Begrotingswijziging Exploitatie

Nr. : 18033
 Onderwerp : Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2015"
 I / S : Incidenteel en Structureel
 Raad d.d. :
 Zaaknr. :
 bedragen x € 1.000,--

Programma's	2018					2019					2020					2021				
	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Mutatie reserves		Saldo		
				Toevoeg.	Onttrekk.					Toevoeg.	Onttrekk.					Toevoeg.	Onttrekk.			
Wijkprogramma's																				
Geb 0 Gebied nader te verdelen																				
Geb 1 CSA																				
Geb 2 Noordwest																				
Geb 3 Noordoost																				
Geb 4 Presikhaaf																				
Geb 5 Malburgen																				
Geb 6 Schuytgraaf/Elderveld																				
Geb 7 De Laar/Elden																				
Geb 8 RKV																				
Stedelijke programma's																				
R0 Alg. bestuur en publ. dienstverl.																				
R1 Veiligheid																				
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat						-81		81		81		-50		50		50		-19		19
R3 Economie																				
R4 Educatie																				
R5 Cultuur, recreatie en sport																				
R6 Particip. en maatschap. Ondersteun.																				
R7 Gezondheid en milieu						208		-208	473	-681	107		-107	57	-50	35		-35	16	-19
R8 Wonen en ruimte																				
R9 Financiën en bedrijfsvoering								600	600	600										
						126	600	473	473		57		-57	57		16		-16	16	
Totaal						126	600	473	473		57		-57	57		16		-16	16	

Bestuurlijke afspraak voortkomend uit Aanpassing NSL 2018

Inleiding

NSL aanpak

Het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (verder: NSL) is het Nederlandse luchtkwaliteitsplan als uitwerking van de Europese richtlijn luchtkwaliteit en het programma in de zin van artikel 5.12 van de Wet milieubeheer.¹

In het NSL werken de Rijksoverheid en decentrale overheden samen aan het primaire doel om de luchtkwaliteit te verbeteren ten behoeve van de volksgezondheid, met als concretisering het overal voldoen aan de (Europese) grenswaarden voor NO₂ en PM₁₀.

Aanleiding aanpassing NSL

Uit de monitoringsrapportage NSL 2017 blijkt dat in het grootste deel van Nederland de berekende concentraties NO₂ en PM₁₀ onder de grenswaarden liggen. De norm voor NO₂ wordt nog overschreden langs een aantal drukke straten in enkele binnensteden. De etmaalnorm voor PM₁₀ wordt lokaal nog overschreden op een beperkt aantal toetspunten in gebieden met intensieve veehouderij en industrie.

Om deze overschrijdingen op te lossen is een gezamenlijke inspanning van Rijk en decentrale overheden nodig, waarbij in samenhang gekeken wordt welke lokale, regionale en Rijksmaatregelen genomen kunnen worden. Deze gezamenlijke inspanning is vastgelegd in de Aanpassing NSL 2018 (stcrt-2018-53862). De Aanpassing NSL 2018 is tot stand gekomen in overeenstemming met het gevoelen van de Ministerraad, na het doorlopen van de zienswijzeprocedure en het horen van het parlement.

De Aanpassing NSL 2018 is een aanvulling op het NSL en heeft tot doel de resterende overschrijdingen van de grenswaarden van NO₂ en PM₁₀ versneld teniet te doen. Hiertoe wordt met de Aanpassing NSL 2018 een knelpuntenanalyse en een pakket met passende maatregelen toegevoegd. De Aanpassing NSL 2018 is een onderdeel van het systeem waarbinnen het NSL functioneert² en dat in zijn geheel gericht is op het op de kortst mogelijke termijn bereiken van de grenswaarden. Met de vaststelling van de Aanpassing NSL 2018 dienen de daarin opgenomen maatregelen uitgevoerd te worden.

Het kabinet werkt daarnaast aan het Schone Lucht Akkoord waarmee wordt ingezet op permanente verbetering van de luchtkwaliteit om te komen tot een vermindering van gezondheidsrisico's als gevolg van luchtverontreiniging, waarbij het kabinet toewerkt naar de streefwaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie.

Aanpak binnenstedelijke NO₂ knelpunten

Ten behoeve van het concept-kabinetsbesluit Aanpassing NSL 2018 (kst. nr. 30175 287 van 26 maart 2018) is voor de binnenstedelijke NO₂ knelpunten, per overschrijding de lokale situatie inzichtelijk gemaakt in een knelpuntenanalyse, opgesteld door Kenniscentrum InfoMil (zie bijlage 1 van kst. nr. 30175 299 van 25 juni 2018).

In het monitoringsrapport NSL 2017 van het RIVM is een trend opgenomen ten aanzien van de te verwachte concentraties naar de toekomst. Het RIVM verwacht in de

¹ Richtlijn nr. 2008/50/EG

² Dit geldt niet voor de financiën die met de aanpassing gemoeid zijn, deze zijn geen onderdeel van de financiële systematiek en de rapportage d.m.v. de SiSa.

Monitoringsrapportage NSL 2017 dat er in 2020 in Nederland nog vier overschrijdingen van de NO₂-grenswaarde zullen zijn. In de knelpuntenanalyse van Kenniscentrum InfoMil is een nadere analyse opgenomen die laat zien dat na actualisatie het aantal overschrijdingen in 2020 zeer waarschijnlijk nul (0) zal zijn.

Om deze resterende knelpunten in de binnensteden versneld op te lossen is samen met de betreffende gemeenten een passend maatregelenpakket opgesteld. TNO is gevraagd de effecten van dit maatregelenpakket door te rekenen. Uit het TNO-rapport "Inschatting van effecten van gemeentelijke maatregelen voor reductie NO₂-concentratie op knelpunten" van 6 juni 2018,³ blijkt dat de meeste maatregelen zoals opgenomen in bijlage 2 van het concept-kabinetsbesluit Aanpassing NSL 2018 van 26 maart 2018, een positief effect op de NO₂ knelpuntlocaties hebben. TNO geeft van dit pakket aan maatregelen de algehele conclusie, dat met de geprognoseerde daling van de achtergrondconcentraties, in combinatie met de autonome verschoning van het wagenpark ter plaatse van de knelpunten en de maatregelen er, gebaseerd op de NSL rekenmethode, rond het zichtjaar 2018 geen knelpunten meer zijn.

TNO geeft daarbij aan dat de prognoses een mate van onzekerheid kennen en dat er risico's van technologische en economische aard zijn die deze autonome verschoning in de praktijk negatief kunnen beïnvloeden.

Herbeoordeling maatregelenpakket van het concept-kabinetsbesluit en aanvullende maatregelen

Het TNO-rapport is samen met de uitkomsten van de zienswijzeprocedure en de inbreng van de betrokken gemeenten input geweest voor een herbeoordeling van het maatregelenpakket voor de binnenstedelijke NO₂-knelpunten ten behoeve van de definitieve Aanpassing NSL 2018.

Om te garanderen dat de knelpunten versneld opgelost kunnen worden en om potentiële tegenvallende resultaten op te vangen, wordt in de Aanpassing NSL 2018 aanvullende maatregelen genomen in een aantal steden. Daarnaast is aan vijf steden cofinanciering vanuit het rijk toegekend om de knelpunten versneld op te lossen. Bij brief van 25 juni zijn de relevante stukken rondom de Aanpassing NSL 2018 aan de Eerste en Tweede Kamer toegezonden.⁴

Met deze bestuurlijke overeenkomst wordt de financiering van deze specifieke maatregelen vastgelegd. In bijlage 2 bij de Aanpassing NSL 2018 is het definitieve maatregelenpakket opgenomen waar deze specifieke maatregelen onderdeel van uitmaken.

Bestuurlijke afspraken in het kader van Aanpassing NSL 2018

- Deze bestuurlijke afspraak hoort bij de Aanpassing NSL 2018 ten behoeve van het versneld oplossen van de binnenstedelijke NO₂ knelpunten zoals deze zijn opgenomen in de Monitoringsrapportage NSL 2017.
- De doel(stelling) van deze bestuurlijke afspraak is het vastleggen van de toezegging tot cofinanciering door het Rijk van enkele maatregelen zoals opgenomen in de Aanpassing

³ <https://www.platformparticipatie.nl/projectenlijst/aanpassing-nationaal-samenwerkingsprogramma-luchtkwaliteit-2018/documenten/index.aspx>

⁴ Kamerstukken 30175 L en 30175 nr. 299

NSL 2018, inclusief verplichtingen en voorwaarden die daaraan verbonden worden voor partijen.

- De gezamenlijke opgave is, dat met het uitvoeren van de maatregelen zoals opgenomen in bijlage 2 bij de Aanpassing NSL 2018 de overschrijdingen van de grenswaarden voor NO₂ in de binnensteden versneld worden opgelost. Rijk en decentrale overheden hebben hierin eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Het ministerie van I&W draagt er zorg voor dat ten behoeve van de uitvoering van enkele maatregelen bij een aantal steden cofinanciering ter beschikking komt via het Gemeentefonds en de betreffende gemeente draagt zorg voor het uitvoeren van de maatregel(en) en rapporteert hierover.

Bestuurlijke afspraak ministerie van I&W en gemeente Arnhem

- Voorliggende bestuurlijke afspraak betreft de afspraken over cofinanciering door het Rijk aan de gemeente Arnhem voor de uitvoering van de maatregel door Arnhem om de NSL knelpunten versneld op te lossen.
- Het Rijk draagt hierbij specifiek bij aan drie maatregelen van Arnhem namelijk de invoering van een Milieuzone Bestelverkeer Diesel Euro 3, aanleg van walstroom Rijnkade en dosering verkeer buiten de stad (hierna: de maatregelen) zoals verwoord in het de Aanpassing NSL 2018 paragraaf 3.3.4.3. De maatregelen dragen aantoonbaar bij aan het verlagen van de NO₂ concentraties in de stad.
- De cofinanciering vanuit het Rijk bedraagt maximaal 50% van het van te voren tussen Rijk en gemeente overeengekomen benodigde bedrag voor bovengenoemde maatregelen. Het ministerie van I&W stelt hiervoor per voorjaarsnota 2019 voor de maatregelen totaal € 850.000 (inclusief eventueel verschuldigd BTW) beschikbaar via het Gemeentefonds. Na storting van 15 % BTW in het compensatiefonds zal I&W € 738.558,- storten in het Gemeentefonds. De gemeente Arnhem stelt tegenover de bijdrage van het Rijk € 850.000 beschikbaar. De vastgestelde cofinanciering vanuit het Rijk van 50% is gebaseerd op de veronderstelde uitgaven van € 1.700.000. Eventueel extra kosten voor uitvoering van de maatregelen zijn voor gemeente Arnhem.
- De gemeente Arnhem draagt zorg voor het op de kortst mogelijke termijn uitvoeren van de maatregel. Indien het niet mogelijk blijkt te zijn om de maatregel uit te voeren dan draagt de gemeente Arnhem, na overleg met het ministerie van I&W, zorg voor het toevoegen van een vervangende maatregel aan het NSL, met een vergelijkbare impact op de NO₂ knelpunten. Dit verloopt via de meldingsprocedure van het NSL op basis van artikel 5.12 van de Wet milieubeheer.
- Gemeente Arnhem is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregel.
- Gemeente Arnhem informeert het ministerie van I&W (directie Duurzame Leefomgeving en Circulaire Economie) jaarlijks voor 1 november over de uitvoering van de maatregel.
- Monitoring en evaluatie van de maatregel verloopt via het reguliere proces van het NSL. Dat wil zeggen dat de effecten van de maatregel voor zover mogelijk worden meegenomen in de rekentool van het NSL en dat voortgang van de realisatie van de projecten wordt gemonitord.
- Indien een van de partijen onverwijld niet kan voldoen aan het bepaalde in deze bestuursovereenkomst stelt die partij de andere partij hiervan schriftelijk op de hoogte en treden zij zo spoedig mogelijk daarna in overleg om te bezien op welke wijze wel aan de gezamenlijke opgave kan worden voldaan.
- Deze bestuurlijke afspraak geldt met ingang van 27 september 2018 en loopt tot en met de afronding van de uitvoering van de maatregel door de gemeente Arnhem.

Ondertekening

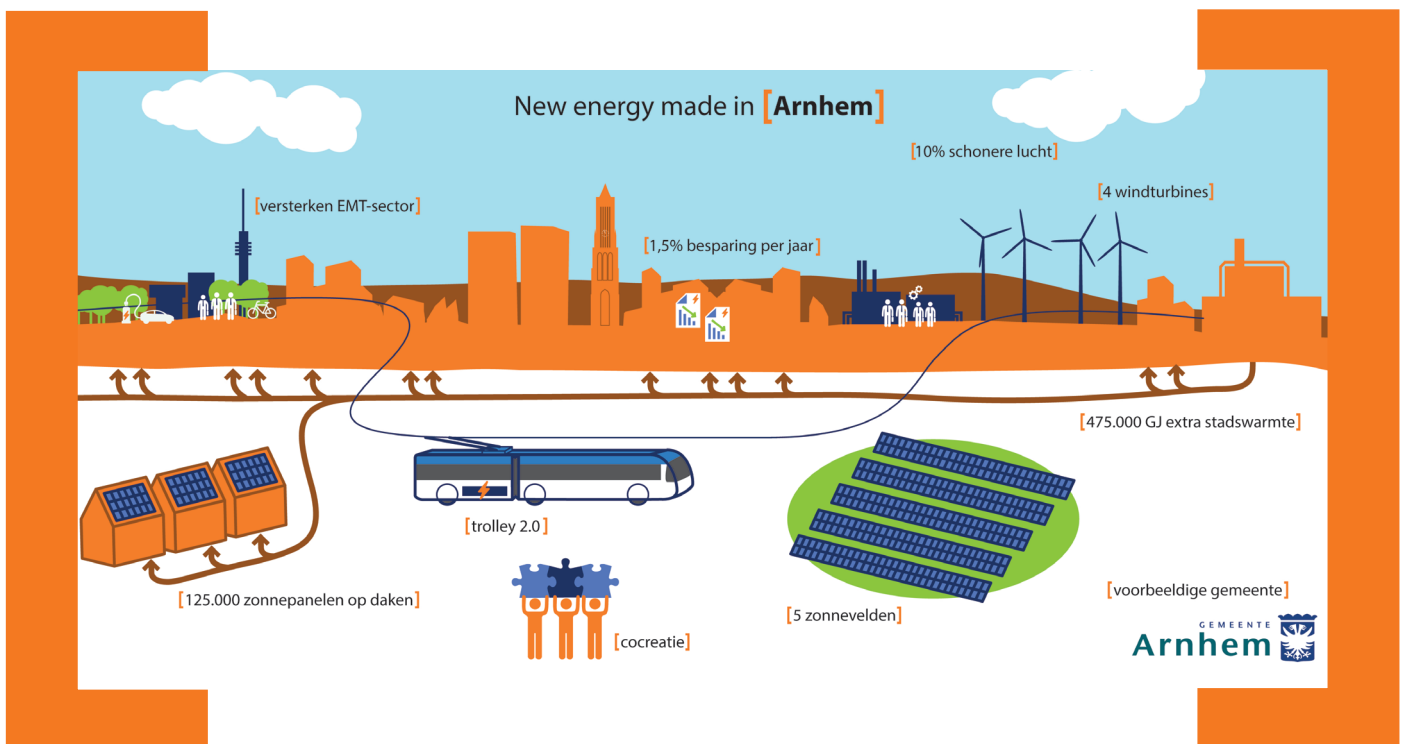
Aldus overeengekomen en ondertekend in tweevoud te Den Haag op xx xx 20xx

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, S. van Veldhoven - Van der Meer

Wethouder C. Bouwkamp

New energy made in [Arnhem]

Programma 2015-2020

Opgesteld in samenwerking met Greenspread

mei 2015

GREENSPREAD

Samenvatting

Waarom dit programma?

Vier jaar lang hebben de gemeente Arnhem en haar partners van het netwerk “energie made in [Arnhem]” werk gemaakt van het thema duurzaamheid, in al haar facetten. Gezamenlijk zijn vele kleine en grotere stappen gezet in de lokale transitie naar een duurzame energievoorziening en een vitale groene economie. De gemeente wil nu met volle kracht verder, zoals het Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!' en de Perspectiefnota 2016-2019 al aankondigden. Verduurzaming is voor Arnhem een opgave die niet alleen extra actie en daadkracht behoeft: het biedt juist de kans om lokale krachten volop te benutten, innovatievermogen te ontwikkelen en de economie zo-doende te versterken. “New energy made in [Arnhem]” is het programma dat de nieuwe focus en doelen tot 2020 beschrijft en aangeeft hoe de gewenste verduurzaming plaatsvindt.

Hoe is dit programma tot stand gekomen?

De gemeente heeft haar oor te luister gelegd bij de 117 partners uit het netwerk. Zij hebben ofwel via een digitale enquête ofwel via persoonlijke interviews de kans gekregen hun visie op de afgelopen en toekomstige gemeentelijke duurzaamheidskoers te geven. Veel aanbevelingen kwamen overeen: meer focus, realistische doelen binnen een heldere koers, het vizier en de acties richten op de korte termijn, met een visie op de langere termijn, en betere communicatie en profilering. Deze input is vertaald in de nieuwe speerpunten en ambities.

Wat zijn de speerpunten en ambities van het programma?

We leggen de focus primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT), energiebesparing en een toename van het aandeel duurzame energie. Vandaar de programma-naam New energy made in [Arnhem].

De speerpunten zijn gekozen omdat juist op deze terreinen behoefte is aan extra ondersteuning en versnelling. De naam van het partnernetwerk energie made in [Arnhem] verandert niet.

- **Versterken cluster Energie- en Milieutechnologie (EMT) in en vanuit Arnhem**

De energietransitie is in Arnhem niet alleen een opgave, maar vooral een kans om extra banen te creëren en nieuwe investeringen aan te trekken. De stad heeft nu al veel relevante kennis, kunde, producten, diensten en bedrijvigheid te bieden als het gaat om de EMT-sector. Het gaat erom die unieke mix én de toegevoegde waarde ervan te versterken en beter zichtbaar te maken. In Nederland, maar ook in Brussel en bijvoorbeeld Duitsland of China. Pas dan plukken wij, de inwoners, bedrijven en onderwijsinstellingen in Arnhem, er ook de vruchten van. Daarom is de ontwikkeling en positionering van de lokale EMT-sector het eerste speerpunt binnen New energy made in [Arnhem]. Arnhem wil zich de komende periode bewijzen als het slimme stopcontact van Nederland, als de stad die uitblinkt in kennis en kunde voor duurzame energiesystemen, geschikt voor de gebouwde omgeving en de mobiliteit. Elektriciteit is hierbij een onbetwist Arnheems kernthema. Dat het om hernieuwbare stroom gaat, spreekt voor zich.

Charging plaza Industrie Park Kleefse Waard

- **Energiebesparing en duurzame opwek**

Arnhem heeft de landelijke opgaves uit het SER Energieakkoord (1,5% energiebesparing per jaar en 14% duurzame energie in 2020) vertaald naar de lokale situatie. Uitgezocht is welke maatregelen kansrijk zijn in de gemeente en op basis hiervan is een Arnhemse maatwerkoplossing vormgegeven. Energiebesparing, zonne-energie, windenergie, warmte en groene mobiliteit zijn puzzelstukken waarmee Arnhem de 14%-doelstelling in 2020 kan halen. Het huidige aandeel duurzame energie is 6,7% (na aantakking van de AVR in Duiven op het Arnhemse stadswarmtenet eind 2014). Energieneutraliteit in 2050 is het langetermijndoel, in lijn met verschillende landelijke, provinciale en regionale afspraken (SER Energieakkoord, Gelders Energieakkoord). Hiervoor is regionale inzet met samenwerking tussen meerdere gemeenten vereist. Op het gebied van schone lucht is de ambitie voor 2020 dat de concentraties luchtverontreinigende stoffen in Arnhem met 10% afnemen ten opzichte van 2015.

- **Voorbeeldige gemeente**

Natuurlijk kijkt de gemeente in het kader van New energy made in [Arnhem] zeer kritisch naar de eigen prestaties op het gebied van duurzaamheid. Het derde en laatste speerpunt in de hernieuwde koers, is dan ook de voorbeeldige gemeente. Op het gebied van vastgoed & gebiedsontwikkeling, de openbare ruimte en huisvesting & facilitaire zaken is de lat weer een stuk hoger gelegd als het gaat om duurzaamheid.

Hoe worden de ambities bereikt?

Arnhem kan de eigen gemeentelijke organisatie zelfstandig verduurzamen. Voor de rest streeft de gemeente via cocreatie en samenwerking naar de gewenste duurzame resultaten. Afhankelijk van het onderwerp vervult zij een regierol en/of verricht zij extra krachtsinspanningen.

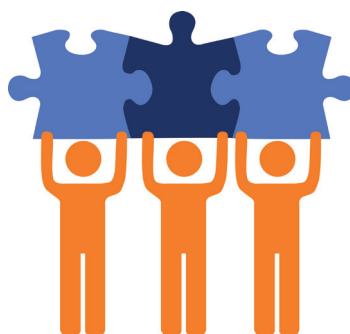
- **Regie en extra trekkracht**

Voor bepaalde onderwerpen geldt dat de gemeente een extra ondersteunende rol voor zichzelf ziet weggelegd, onderweg naar het behalen van de doelstellingen. Het gaat dan vooral om onderwerpen die versnelling behoeven en direct gerelateerd zijn aan de speerpunten binnen New energy made in [Arnhem]: versterking van de EMT-sector in en vanuit Arnhem, besparing en duurzame opwek. De gemeente reserveert haar trekkracht in de vorm van uren en middelen dan ook hoofdzakelijk voor deze thema's. Voor veel andere thema's geldt dat ze vanuit eigen (sub)netwerken al goed worden bediend; extra focus en trekkracht vanuit de gemeente levert dan weinig meer op. De gemeentelijke rol in deze subnetwerken bestaat uit het actief verbinden en faciliteren: zij houdt de ogen en oren goed open, herkent de kansen en acteert hierop.

- **Cocreatie en samenwerking**

De gemeente boekt resultaten op het gebied van EMT, energiebesparing en duurzame opwek bij voorkeur met én voor de stad, via cocreatie. De gemeente neemt daarom zoveel als mogelijk de rol in die de meeste lokale partners ook van haar verlangen: die van verbinder en facilitator van initiatieven en projecten, zonder dat zij geld inbrengt. Dit is een belangrijke, stevige taak van de gemeente die naadloos aansluit op de netwerkende samenleving, waarin het gaat om allianties, coalities en andere samenwerkingsverbanden.

We doen daarbij lokaal wat mogelijk en zinvol is, maar zijn ons ervan bewust dat de transitieopgave en de economische potentie van het EMT-cluster de eigen gemeentegrenzen overschrijden. We zoeken dus ook de kansen buiten Arnhem.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord	7
1. Introductie	9
2. Context	11
2.1 Kaders en beleid	11
2.2 De opinie van lokale partners	12
2.3 Wat de toekomst brengt	13
2.4 Lokale aanknopingspunten	14
3. Ambities	17
3.1 Energie- en milieutechnologie (EMT)	17
3.2 Energiebesparing en duurzame opwek	21
3.3 Voorbeeldige gemeente	34
4. Cocreatie en samenwerking, met en voor de stad	41
5. Acties en aanpak	43
5.1 EMT	43
5.2 Energiebesparing en duurzame opwek	45
5.3 Voorbeeldige gemeente	48
6. Communicatie en monitoring	51
7. Financiën	53
Bijlage 1: Relevante beleidskaders	55
Bijlage 2: Energiepotentiekaart Arnhem	57
Bijlage 3: Behaalde duurzame resultaten 2011-2014	60
Verklarende woordenlijst	61

Voorwoord

Arnhem is groen en creatief. Daarom is het hier zo prettig toeven. En dat moet zo blijven. Ook voor toekomstige generaties. Helaas is dat niet vanzelfsprekend. Het klimaat verandert in rap tempo. We hebben al onze creatieve energie nodig om het tij te keren. We moeten ons aanpassen aan het veranderende klimaat, en tegelijk de oorzaak bij de bron aanpakken. Arnhem heeft alles in huis om bij de verduurzaming van onze samenleving - en de overgang naar energie-neutraliteit in het bijzonder - een voortrekkersrol te spelen. Daarover gaat 'New energy made in [Arnhem]'.

De overtuiging dat er echt iets moet gebeuren, wordt breed gedeeld. Zeker in Arnhem. Dat is de afgelopen jaren wel gebleken: tientallen bedrijven en organisaties hebben zich aangesloten bij het partnernetwerk energie made in [Arnhem].

Hierbij geldt, zoals Jan Jonker en Jos Reinhoudt in 'Transities naar de WEconomy' heel treffend schrijven, dat het economische doen en laten - en niet milieubescherming sec - steeds meer de kern is geworden van de discussie over duurzame ontwikkeling. Niet omdat het milieu er niet meer toe doet, maar omdat het besef doordringt dat duurzaamheid wordt bepaald door de wijze waarop wij onze maatschappij en onze belangrijkste instituties organiseren. Ik geloof dat de overheid - nationaal, maar ook lokaal - hierbij een belangrijke regisserende rol moet spelen. En dat wil de gemeente Arnhem doen.

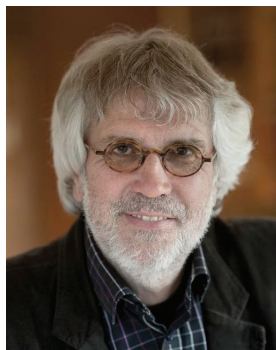
In dit programma kiezen we voor een duidelijke focus. Arnhem heeft een internationaal toonaangevend EMT-cluster, en de verbluffende innovatie die hier op het gebied van duurzame elektriciteit plaatsvindt, is keihard nodig. Dat gaan we ondersteunen en uitdragen.

Tegelijk stellen we als stad realistische, maar ambitieuze doelen in aanloop naar energieneutraliteit in 2050. We geven inwoners en bedrijven met goede plannen voor de energietransitie alle ruimte. En we creëren daarbij de juiste hefboomen en prikkels, waardoor duurzaam handelen letterlijk en figuurlijk de wind in de rug krijgt.

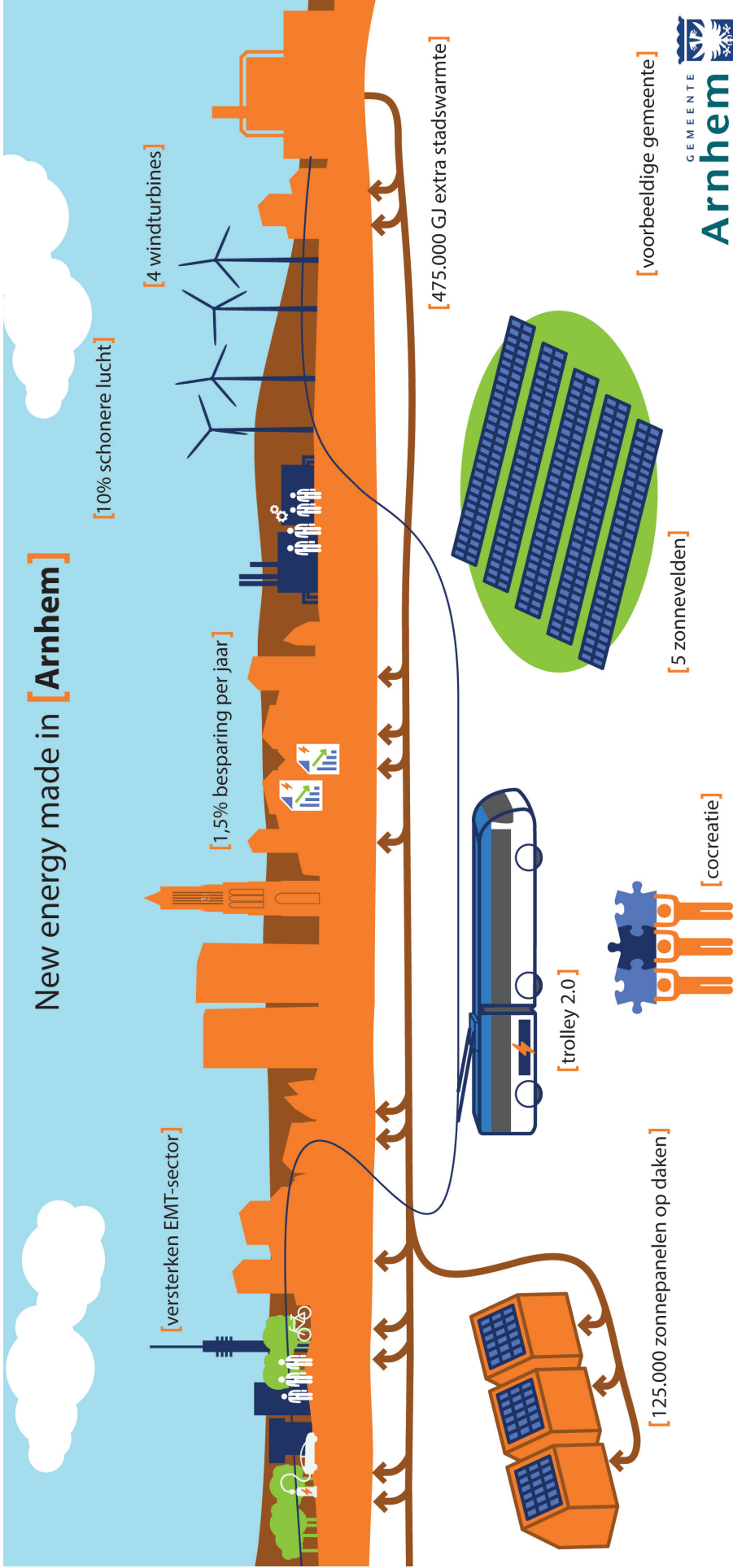
Natuurlijk willen we in de keuzes die we als gemeente in onze bedrijfsvoering maken ook het goede voorbeeld geven. En zo samen met al die andere betrokken en ambitieuze Arnhemmers bijdragen aan verduurzaming.

Dat zijn we verplicht aan onszelf, aan de wereld waarin we leven, en aan de toekomstige generaties Arnhemmers die ook met volle teugen van deze groene en creatieve stad moeten kunnen genieten!

Henk S. Kok

New energy made in [Arnhem]

1. Introductie

Het nut en de noodzaak van verduurzaming behoeven anno 2015 geen introductie meer. Dat blijkt wel uit het feit dat energie made in [Arnhem] in het Arnhemse Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!' is benoemd als speerpunt. De gemeente wil samen met inwoners en ondernemers duurzame activiteiten uitvoeren, zoals energiebesparing, het opwekken van duurzame energie en het ontwikkelen van energie- en milieu-innovaties.

Ook de gemeentelijke Perspectiefnota 2016-2019 en het provinciale coalitieakkoord Ruimte voor Gelderland (2015-2019) weiden breed uit over duurzame activiteiten die in gezamenlijkheid moeten worden opgepakt. De prominente plek van duurzaamheid in Arnhemse beleidsnota's zoals de Evenementenvisie is een ander teken dat het thema steeds meer gemeengoed wordt.

Vanaf 2010 heeft Arnhem via het programma energie made in [Arnhem] al gewerkt aan duurzame resultaten. Dat heeft de gemeente uiteraard niet zelfstandig gedaan, maar bewust **in samenwerking met de vijf o's**: overheid, onderwijs, onderzoek, ondernemers en ondernemende inwoners. In Arnhem is daardoor veel tot stand gekomen: zichtbaar en onzichtbaar, zowel meetbaar als onmeetbaar en met gedeelde winst voor people en planet. Naast allerlei projecten is een (omvang)rijk netwerk ontstaan met partijen die zich actief (willen) inspannen voor een duurzame gemeente, binnen de grenzen van hun mogelijkheden. Hier zijn we trots op.

Tegelijkertijd is gebleken dat de verduurzamingsopgave zeer veelomvattend is en om nog veel meer acties vraagt. Sommige doelen uit energie made in [Arnhem] (2011-2014) blijken niet gehaald. Op (inter)nationaal en regionaal niveau zijn daarnaast de afgelopen jaren nog veel stevigere ambities geformuleerd die schreeuwen om daadkracht.

Ook hebben we geconstateerd dat de partners **focus** verlangen als het gaat om de gemeentelijke aanpak op het gebied van duurzaamheid. Een duidelijke en realistische koers met een Arnhemse identiteit en sterkere profilering: dat is wat zij verlangen. Immers: vrijwel iedere organisatie heeft tegenwoordig duurzaamheidsbeleid, maar geen enkele gemeente beschikt over de mix van kennis en kunde die Arnhemse partijen samen bieden. Die kracht kan en moet veel beter worden benut.

Kortom: vier jaar lang hebben de gemeente en haar partners al hard gewerkt aan duurzaamheid, en nu gaan we **met volle kracht verder**, met een nieuwe focus. We leggen het accent primair op de lokale Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT) en vergroening van de energievoorziening, via de concrete Arnhemse aanknopingspunten die daarvoor bestaan, met als doel meer banen te creëren en investeringen aan te trekken. Arnhem blijft daarbij haar lokale krachten aanspreken, als stad met een schat aan kennis en kunde omtrent duurzame elektriciteit voor de gebouwde omgeving en de vervoerssector.

In dit programma formuleren we **tastbare doelen** hieromtrent. We laten ook zien op welke wijze we die doelen nastreven, namelijk door elkaars sterke punten te benutten. Dat betekent bijvoorbeeld dat we luisteren naar de convenantpartners en andere stakeholders uit de stad (Digipanel, Arnhem Agenda), door toepassing van de wijkgerichte aanpak en via de ontwikkelingen van sociale innovatie en sociale marketing. De gemeente neemt daarbij zoveel als mogelijk de rol in die de meeste lokale partners van haar verlangen: die van verbinder en facilitator van initiatieven en projecten, zonder dat zij daarbij meteen geld hoeft in te brengen. We doen lokaal wat mogelijk en zinvol is, maar zien dat de transitieopgave de eigen gemeentegrenzen overschrijdt.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk duiden we de context waarin New energy made in [Arnhem] van start gaat. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 3 de ambities, alvorens we in hoofdstuk 4 aangeven op welke manier we de doelen in de periode tot 2020 nastreven. De hieraan verbonden concrete acties en aanpak staan in hoofdstuk 5, gevolgd door een toelichting op de communicatie en monitoring van de voortgang (hoofdstuk 6) en de gemeentelijke inzet van mensen en middelen (hoofdstuk 7).

Achterin dit document is een verklarende woordenlijst opgenomen.

Zonnepanelen Rozet - Greenspread

2. Context

In dit hoofdstuk schetsen we het speel- en krachtenveld waarin New Energy made in [Arnhem] wil voortbouwen op de resultaten tot nu toe. We maken onder meer duidelijk wat bestaande beleidskaders zijn, hoe Arnhemse partners zich hierin bewegen en wat in Arnhem de lokale (on)mogelijkheden zijn voor verdere verduurzaming.

2.1 Kaders en beleid

Arnhem is niet uniek in haar streven naar een duurzame samenleving: op allerlei niveaus in binnen- en buitenland is beleid gemaakt rondom het thema duurzaamheid, gevormd vanuit zowel economische als milieugerelateerde invalshoeken.

Als belangrijkste economische kader geldt de Topsector Energie, dat onderdeel uitmaakt van het Nederlandse bedrijvenbeleid om de kenniseconomie te stimuleren. De Topsector Energie zet zich specifiek in voor schone en efficiënt opgewekte energie die Nederland economisch sterker maakt. Zij realiseert innovaties die groen en groei verbinden, waardoor de Nederlandse concurrentiekracht, werkgelegenheid en welvaart wordt versterkt. De Topsector Energie bestaat uit zeven Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's), waarbinnen de overheid samenwerkt met bedrijven en kennisinstellingen aan duurzame groei. Dit zijn: Wind op Zee, Gas, Switch2SmartGrids, EnerGO, Solar Energy en - gedeeld met de Topsector Chemie - Biobased Economy en ISPT (duurzame procestechnologie).

De provincie Gelderland biedt ook een duidelijk economisch kader. Zij wil dat de EMT-sector in Gelderland een belangrijke, nog meer groeiende economische drager wordt. De sector is nu goed voor ongeveer 1,5% van de werkgelegenheid en dit aandeel wil de provincie graag verhogen. Zij ziet de EMT-sector als de een motor van nieuwe kennisclusters. Concreet beoogt de provincie:

- een prominente plek binnen de landelijke organisatiestructuren voor de biobased economy;
- een goed vestigingsklimaat voor de EMT-sector;
- nieuwe producten en diensten (innovaties).

De provincie is dan ook bereid flink te investeren om de EMT-sector en biobased economy te versterken. Een groot deel van haar financiering is bestemd voor (icoon)projecten.

De meest relevante milieugerelateerde kaders voor Arnhem zijn (zie bijlage 1 voor een uitgebreid overzicht): het landelijke SER Energieakkoord (uit 2013) en het Gelders Energieakkoord (uit 2015). De gemeente Arnhem heeft de doelen uit de regionale agenda's direct onderschreven en die van het SER Energieakkoord indirect via de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

- Via het SER Energieakkoord wil de Rijksoverheid, naast 1,5% energiebesparing per jaar, het aandeel duurzame energie vergroten: van circa 5% nu tot 14% in 2020 en 16% in 2023. In 2050 moet de energievoorziening geheel verduurzaamd zijn.
- Het Gelders Energieakkoord geldt als bekrachtiging van het SER Energieakkoord. Het concrete streven is onder meer dat in 2020 in 100.000 Gelderse woningen energie wordt opgewekt en dat huurwoningen gemiddeld energielabel B hebben. In 2050 moet de provincie klimaatneutraal zijn.

Gegeven deze afspraken is het niet verwonderlijk dat duurzaamheid in het algemeen en energie made in [Arnhem] in het bijzonder een prominente plek hebben gekregen in het Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!' en de gemeentelijke Perspectiefnota 2016-2019. De gemeente ziet duurzaamheid als een cruciaal thema voor het vitaal maken en houden van Arnhem.

2.2 De opinie van lokale partners

De convenantpartners beschouwen het partnernetwerk energie made in [Arnhem] als een rijke verzameling mensen, organisaties en voorbeelden op het gebied van duurzaamheid. De partners vertalen hun betrokkenheid bij het thema duurzaamheid op diverse manieren in plannen en projecten. Concrete duurzame resultaten komen dan ook zeker tot stand. Toch beschouwen de partners ook hun plannen en beleid al als prestaties. De echte projecten worden vooral gerealiseerd wanneer partners een voorbeeldfunctie willen uitdragen of als zij er financiële meerwaarde in herkennen. Het netwerk energie made in [Arnhem] staat geregeld aan de basis van concrete projecten of acties, aangezien partners elkaar inspireren via het platform dat het netwerk biedt.

De partners uit het netwerk hebben de wil om (verder) te verduurzamen, maar ideeën vinden soms niet direct de weg naar de praktijk. Dat komt vaak doordat verduurzamen niet de core business is van, bijvoorbeeld, een zorg- of onderwijsinstelling: de tijd of interne prioriteit ontbreekt. Ook staan een gebrek aan kennis en financiën in de weg van (verdere) duurzame resultaten.

Partners hebben dus veel tips en wensen voor het nieuwe programma. Belangrijk is dat er concrete doelen komen, dat het accent niet te veel op de verre toekomst ligt, maar er wel een visie voor de langere termijn is, en dat de gemeente niet een te grote rol aan zichzelf toebedeelt. De gemeente kan volgens de partners vaker verbindingen leggen, wat verdere verduurzaming in de hand werkt. De partners zien de gemeente onderweg naar verdere verduurzaming dan ook het liefst als een partij die verbindt en faciliteert.

2.3 Wat de toekomst brengt

De onderstaande factoren en trends zijn in ieder geval van invloed op de duurzame samenleving van morgen (korte termijn) en overmorgen (lange termijn).

- De rendementen van duurzame technieken nemen toe en er komen **nieuwe oplossingen** bij. Om het variabele aanbod van zonne- en windenergie (de dominante technieken) beter af te stemmen op de vraag, zal meer gebruik worden gemaakt van batterijtechnologieën, smart grids, variabele energieprijzen (per uur of dag) en buffers, onder meer in de vorm van power-to-gas. Het accent zal steviger op de productie van elektriciteit komen te liggen; de behoefte aan warmte zal dalen dankzij betere energieprestaties in de gebouwde omgeving.
- Verduurzaming vindt plaats wanneer investeringen rendabel zijn en er toegang is tot **financiering**. Lokale en landelijke instrumenten op dit gebied veranderen. De afgelopen jaren zijn de mogelijkheden tot **participatie** in of **collectieve exploitatie** van projecten verruimd. Voor een investering in, bijvoorbeeld, zonnepanelen hoeft tegenwoordig niet per definitie het eigen dak of eigen geld te worden benut.
- De **ontwikkelingen in de olie- en dus de energieprijzen**, de energiebelasting en de kostprijs van duurzame energie zullen de mate van en het tempo van verduurzaming en innovaties direct blijven beïnvloeden en ook mede bepalen hoe snel innovaties naar de markt kunnen komen.
- De salderingsregeling ziet er na 2020 waarschijnlijk anders uit dan nu, zodat een stimulans ontstaat om **vraag en aanbod van duurzame energie beter op elkaar af te stemmen of buffertechnieken toe te passen**.
- Verduurzaming gaat gepaard met de **creatie van werkgelegenheid**. Het SER Energieakkoord beoogt 15 duizend extra voltijd banen waarvan het merendeel de komende jaren tot stand wordt gebracht; onder meer in de installatie- en bouwsector. Via een zogenaamde “cross-sectorale trainingspilot” richten onderwijsinstellingen, bedrijven en organisaties van werkgevers en werknemers zich samen op de om- en bijscholing (green skills) van professionals en werkzoekenden.
- Via afspraken gericht op **verduurzaming van de bestaande bouw** worden steeds meer beloftes van belangrijke stakeholders gevraagd en verkregen. In Arnhem zijn al diverse resultaten zichtbaar, onder meer van de aanpak “DNA in de Bouw” en de deal “Stroomversnelling Huurwoningen”. De Stroomversnelling Koopwoningen vergt een langere adem. Dit is een voorbeeld van samenwerking tussen partijen en aanbieders gericht op nul-op-de-meter-verbouwingen van particuliere rijwoningen uit de periode 1950-1980. Steeds meer gemeenten maken ook (energie)prestatieafspraken met verhuurders van woningen, waarmee betekenisvolle stappen in de energietransitie worden voorzien.
- Onze lineaire manier van produceren en consumeren staat onder druk. De vraag naar grondstoffen stijgt en dit leidt, gezien de eindigheid van diverse grondstoffen, tot schaarste en sterke prijschommelingen. De omslag **van een lineaire naar circulaire economie** biedt kansen voor innovatie, nieuwe productietechnieken en bedrijfsmodellen, en vermindert de afhankelijkheid van import. In de circulaire economie is afval een grondstof, komt energie van duurzame bronnen en komt een beweging op gang van ‘bezit’ naar ‘gebruik en delen’.
- De **ontwikkeling van lokale duurzame-energie-initiatieven** in Nederland zet door. Motieven zijn het stimuleren van de lokale economie, het bevorderen van duurzaamheid en/of kostenbesparing. Ook het bieden van tegenwicht aan grote energie- en netbedrijven die als ‘afstandelijk’ worden ervaren, speelt hierbij een rol. In 2014 waren in Nederland ruim vijfhonderd lokale initiatieven in beeld. De Rijksoverheid stimuleert dergelijke initiatieven en werkt daarbij samen met de VNG en kennisplatform HIER opgewekt.
- In de **netwerkende samenleving** heeft de overheid toegevoegde waarde als zij proactief verbindingen legt. Het gaat om het smeden van allianties en coalities om vraag (initiatief) en aanbod (oplossing) bij elkaar te kunnen brengen. Verbinden en faciliteren zijn in dat kader kernbegrippen voor de gemeente.

2.4 Lokale aanknopingspunten

Mogelijkheden energiebesparing en duurzame opwek

In 2015 is onderzocht wat in Arnhem de lokale mogelijkheden zijn voor verduurzaming. Wat zijn de oplossingen die wel en niet goed passen bij de gemeente en op welke plekken ligt toepassing voor de hand? Het antwoord op die vragen blijkt uit de energiepotentiekaart van Arnhem, zie bijlage 2. De belangrijkste conclusies staan hieronder, evenals andere bevindingen die relevant zijn voor de Arnhemse verduurzamingsopgave.

- Grote **energiebesparingskansen** in de bestaande bouw liggen vooral aan de noordzijde van de Rijn, waar het aandeel **woningen** met een (indicatief) D-, E-, F- of G-label groot is. In buurten als de Paasberg, Graaf Otto-plein en omgeving, Gulden Bodem, Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Sterrenberg, de Spijkerbuurt, Angerenstein en Lombok liggen daarom veel besparingsmogelijkheden. In een aantal van deze wijken, maar ook in Presikhaaf en Malburgen, zijn de energielasten hoog ten opzichte van het inkomen, waardoor sprake is van “energiearmoede”. Woningen in Arnhem-Zuid presteren energetisch gezien beter, maar ook hier liggen nog veel besparingsmogelijkheden. Hier is een efficiëntere aanpak denkbaar, omdat veel huizen op dezelfde manier zijn gebouwd.
- Ook bij **bedrijven**, die samen verantwoordelijk zijn voor het merendeel van de Arnhemse energievraag, liggen (rendabele) energiebesparingskansen voor het grijpen.
- In Arnhem bestaan enkele kansen voor de realisatie van grootschalige **windturbines**. De geschikte locaties kunnen ruimte bieden aan circa 16 turbines. Eventueel is méér mogelijk, wanneer ook minder geschikte locaties benut worden of restricties met betrekking tot de funnel rond vliegbasis Deelen zouden vervallen. Onderweg naar energieneutraliteit kan Arnhem ook een beroep doen op de regio voor de inpassing van (meer) windturbines.
- **Zon-PV** (elektriciteitsproductie met panelen) kan zowel op daken als in zonnevelden een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie. Er is genoeg geschikt dakvlak om een kwart van de Arnhemse stroombehoefte lokaal op te wekken. In aanvulling hierop zijn diverse zonnevelden denkbaar.
- **Warmte-koude opslag (WKO)** is bijna overal mogelijk in Arnhem, vooral op locaties waar nieuwe ontwikkelingen of herstructureringen plaatsvinden.
- Geothermie (warmtewinning uit de diepe ondergrond) past vooralsnog niet goed bij Arnhem: de ondergrond lijkt alleen in het uiterste noordoosten kansen te bieden en dat is nu net de plek waar de warmtevraag gering is.
- **Riothermie** (warmte- en koudewinning uit rioolwater) is een interessante optie die met name kansrijk is in combinatie met WKO-installaties. Kansen zijn er onder meer bij rioolgemalen en op diverse plekken waar de rioldiameter groot genoeg is en waar onderhouds- of vervangingsmaatregelen gepland staan.
- Er zijn diverse **biomassa**stromen in omloop die in energie kunnen worden omgezet. Voor rioolslib en snipper hout zijn rendabele lokale oplossingen mogelijk. Voor GFT en mest zijn regionale oplossingen zinvoller. Biomassateelt is ook denkbaar: dit levert niet alleen energie op, maar ook grondstoffen voor allerlei industrieën.
- Arnhem benut al jarenlang **restwarmte** via haar **stadswarmtenet**. Via aansluiting op de afvalverbrander in Duiven is eind 2014 een grote stap in de lokale verduurzaming gezet. Andere uitbreidingsopties van het tracé zijn bovendien al goed in kaart gebracht. Het warmte aanbod is vooralsnog groter dan de vraag.
- Voor duurzame mobiliteit, oftewel E-mobility, geldt in aanvulling hierop dat de **trolleytechniek** zich goed leent voor verdere ontwikkeling, in combinatie met innovatieve oplossingen. Arnhem en trolleybussen zijn al 65 jaar onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Rondom deze lokale aanknopingspunten kan de gemeente maatwerkbeleid vormgeven specifiek gericht op energiebesparing en duurzame energie. Dit is in hoofdstuk 3 uitgewerkt.

Samenhang met andere beleidsvelden

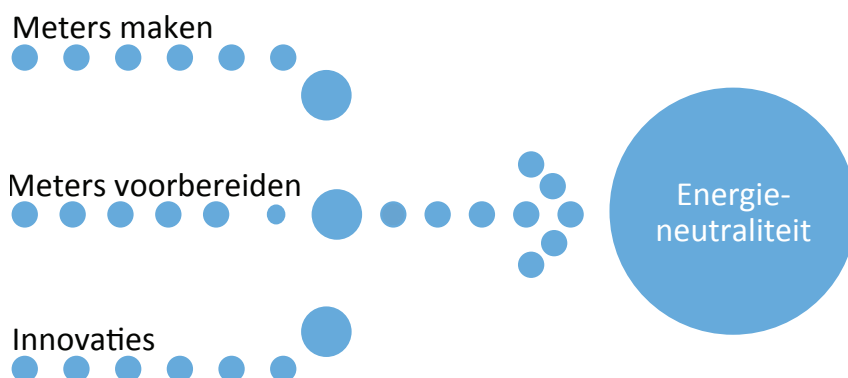
Duurzaamheid is een thema dat op sommige andere (beleids)terreinen structureel deel uitmaakt van de aanpak. In Arnhem gaat het om de onderstaande beleidsvelden.

- Naar aanleiding van de **Woonvisie** worden onder meer prestatieafspraken gemaakt met corporaties over verduurzaming. Het lopende veranderprogramma 'Wonen in de wijken' heeft als doel het woonmilieu in Arnhem af te stemmen op de woningvraag van de toekomst. Verbetering en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad zijn dan ook speerpunten. Conform het SER Energieakkoord zijn de drie concrete doelen voor de huursector als volgt: gemiddeld energielabel B in 2020, driepartijenoverleg tussen huurdersverenigingen, corporaties en de gemeente en monitoring van de voortgang van de jaarlijkse energieprestaties van de corporaties.
- Duurzaamheid is een belangrijke pijler onder het Arnhemse **ruimtelijk beleid**. Dit komt onder meer tot uiting in de Structuurvisie Arnhem 2020/2040, in bestemmingsplannen, bij projectmatige gebiedsontwikkeling en bij herstructureringsopgaves. Een voorbeeld is de wijkvernieuwing in Presikhaaf, waar samen met woningbouwcorporatie Portaal transformatie plaatsvindt naar woningen zonder netto energiebehoefte (nul-op-de-meter-woningen). In Schuytgraaf wordt de doelstelling van energieneutraliteit verankerd in opdrachten naar de markt. De Structuurvisie agendaert een mogelijke uitwerking 'Duurzame energie'. Dit houdt in dat de ruimtelijke strategie van de stad goed moet worden verbonden met de energiepotentie die in dit programma centraal staat.
- Het **afvalbeleid** is conform de principes van "omgekeerd inzamelen" gericht op het zoveel mogelijk gescheiden inzamelen en hergebruiken van afval: van afval naar grondstof, op weg naar een circulaire economie (besluitvorming over gemeentebrede uitrol vindt medio 2015 plaats). Duurzaamheid is een belangrijk thema in de afweging tussen aanbieders bij aanbestedingen.
- De lokale strategie op het gebied van **klimaatadaptatie** omvat momenteel uitvoering van de ambities uit de Arnhemse structuurvisie, de Nationale Deltabeslissingen en het ondersteunen van de Europese Adaptatiestrategie (zie bijlage 1). Gerichte inzet op het Arnhemse stadsklimaat met behulp van de Arnhemse Hittekaart en aanbevelingen gerelateerd aan de gebieden op de Hitte-attentiekaart maken ook onderdeel uit van het beleid. Doel is het beschermen en verbeteren van het stadsklimaat (leefbaarheid) en/of de gezondheid van inwoners, kwetsbare groepen zoals ouderen in het bijzonder. De gemeente wil de partners vanuit het netwerk energie made in [Arnhem] actiever betrekken bij het thema stadsklimaat, bij voorkeur op wijkniveau. Het huidige bestuur heeft de ambitie met betrekking tot het stadsklimaat aangescherpt door in het Coalitieakkoord 2014-2018 te bepalen dat hitteplekken moeten worden bestreden door een effectieve inzet van groen op daken en gevels van gebouwen, maar ook op de grond in de vorm van (bijvoorbeeld) bomen. Na de extreme regenval in juli 2014 is het voorkomen van extreme wateroverlast een prioriteit van het bestuur, waarbij gedeelde verantwoordelijkheid door overheid, burgers, bedrijven en instellingen het nadrukkelijke uitgangspunt is.
- Initiatieven op het gebied van **stadslandbouw** en **fairtrade** leveren eveneens een bijdrage aan de lokale verduurzaming; beide thema's worden vanuit een eigen, zelfstandige community opgepakt. De gemeente verbindt en faciliteert hier.
- Duurzaamheid heeft een prominente plek gekregen in de Arnhemse **Evenementenvisie**. Bij het behandelen van subsidieaanvragen en het verstrekken van vergunningen voor evenementen is duurzaamheid een leidend thema. Andere voorbeelden van concrete duurzame acties zijn een flyerverbod, de plicht tot gebruik van het reeds bestaande elektriciteitsnetwerk en het aanbieden van recyclefaciliteiten.

- Het verduurzamen van de mobiliteit in Arnhem staat beschreven in de [Openbaar Vervoer-visie \(De Reiziger Centraal\)](#). In de komende jaren neemt de behoefte aan openbaar vervoer toe door de decentralisatie van zorgtaken naar de gemeente. Daartegenover staat dat het beschikbare budget afneemt, door landelijke bezuinigingen op het budget voor openbaar vervoer. Om het autogebruik te verminderen en inwoners zelfstandig langer thuis te kunnen laten wonen, is innovatie van het openbaar vervoer noodzakelijk. Door inzet van Trolley 2.0 kunnen we op termijn een efficiënter netwerk realiseren, door trolleylijnen zonder bovenleiding de regio in te laten rijden. Hiermee kunnen we het aantal gasbussen in de regio verminderen. Door het inzetten op een mix van waterstofelektrisch vervoer en Trolley 2.0 streeft Arnhem naar een nul-emissie-concessie in 2023. We zullen dit actief uitdragen aan de concessieverlener: de provincie Gelderland.

3. Ambities

Het vorige hoofdstuk heeft duidelijk gemaakt wat de relevante beleidskaders, toekomstverwachtingen en lokale aanknopingspunten zijn. Gegeven die kennis kan de gemeente passende en concrete ambities formuleren. De onderstaande leidraad biedt daarbij extra houvast. Wil Arnhem uiteindelijk uitkomen op energieneutraliteit, dan is het zaak in het heden zowel meters te maken (onder meer via energiebesparing, zon-PV, stadswarmte) als meters voor te bereiden (onder meer voor windenergie, stadswarmte, energieopslag). De actieve ontwikkeling van innovaties is ook onderdeel van de strategie; niet alleen ter versterking van het lokale EMT-cluster, maar ook om tot energieneutraliteit te kunnen komen.

Vanuit deze leidraad vormen drie speerpunten samen de inhoudelijke focus van het programma New energy made in [Arnhem]: de EMT-sector (1), energiebesparing en duurzame opwek (2) en de voorbeeldige gemeente (3). Het accent ligt zowel inhoudelijk als in de profilering op de twee eerstgenoemde thema's, omdat de gemeente hier de grootste kansen ziet en uitdagingen herkent. Het derde speerpunt komt voort uit het credo "practice what you preach". In dit hoofdstuk worden de ambities per speerpunt beschreven.

3.1 Energie- en milieutechnologie (EMT)

Wat is de ambitie?

Met de Arnhemse mix van kennis, expertise en faciliteiten, zijn mogelijkheden voor economische groei aanwezig. Voor Arnhem is de transitie van een fossiele naar een duurzame energievoorziening daarom niet alleen een opgave, maar ook een kans. De Arnhemse en Gelderse EMT-sector is omvangrijk, maar biedt nog volop mogelijkheden tot verdere ontwikkeling, versterking en profilering. De analyse en resultaten vanuit het door organisatieadviesbureau Basho begeleide onderzoek naar groeikansen voor het EMT-cluster bieden daarbij houvast. Daaruit komen drie focusgebieden om het cluster verder te versterken: de ontwikkeling van human capital (menselijk talent) en het versnellen van innovaties, versterking van de Arnhemse EMT-vestigingslocaties en betere EMT-marketing.

In het programma New energy made in [Arnhem] staan daarom drie doelstellingen centraal, waaraan de gemeente samen met partners uitvoering geeft in de periode tot en met 2020:

- **Het bieden van toegevoegde waarde** - Het in en vanuit Arnhem versterken van de groei- en innovatiekracht van EMT-bedrijven in Gelderland, Nederland en Europa. Via versnelling van innovaties en ontwikkeling van human capital voor duurzame (elektrische) energiesystemen en via goede vestigingscondities voor EMT-bedrijven en hun (toekomstige werknemers).
- **Dit vertellen** - Het verder profileren van Arnhem als hoofdstad en ontwikkelcentrum binnen de EMT-sector. Naast Food (Wageningen) en Health (Nijmegen) staat Arnhem in 2020 bekend als hét kristallisatiepunt en

ontwikkelcentrum voor duurzame (elektrische) energiesystemen. Als eerste stap kiest de gemeente samen met haar partners in 2015 het motto en het plan van aanpak waarmee de EMT-marketing en de promotie en acquisitie voor bedrijven en studenten wordt voortgezet.

- **En daardoor: verder groeien** - Het verder groeien met EMT-banen in de regio Arnhem, maar ook als onderdeel van een compleet en internationaal toonaangevend en erkend EMT-cluster rond enkele specifieke innovatie-technologieën en toepassingsgebieden. Voorbeelden hiervan zijn: advies- en certificeringsdiensten, apparaten en systeemoplossingen voor slimme, duurzame energienetten in de gebouwde omgeving (smart energy cities) en nul-emissie-systemen voor schone en duurzame mobiliteit (waterstofelektrisch rijden, E-mobility).

Arnhem richt zich dus, verbonden met de provincie en regionale partners, op de ontwikkeling van **human capital** en het versnellen van **innovaties** voor duurzame en slimme energiesystemen, met als toepassingsgebieden de mobiliteit en de gebouwde omgeving. Daarmee voegen we in één beweging waarde toe op drie maatschappelijke uitdagingen waar Nederland en Europa zich voor gesteld zien: een toekomstbestendige en betrouwbare energievoorziening, in combinatie met een gezonder klimaat (minder CO₂ en fijnstof) en een concurrerende, vitale economie.

Powerlab, Energie Business Park Arnhems Buiten

Het uiteindelijke doel van de EMT-pijler in dit programma is en blijft economisch van aard: bijdragen aan een succesvolle, duurzame, groene economie, met banen voor mensen die werk willen, voldoende goed opgeleid talent voor de groeiende bedrijven en een sterke reputatie voor Arnhem en de Arnhemse partners. Het succes dat we hebben om de ambities te realiseren, zullen we dan ook bijhouden met indicatoren als het aantal banen en (nieuwe) bedrijven in de stad en regio, de bekendheid en populariteit van Arnhem als vestigings- en ontwikkelplek voor E-talent en E-bedrijven, de omvang van project- en bedrijfsinvesteringen en de aantallen versnelde innovaties en opgeleide energietalenten.

Waar staan we nu?

Profielschets sector

Arnhem is niet alleen de hoofdstad van de provincie Gelderland, maar ook de elektrische hoofdstad van Nederland. Sinds 1949 rijdt de elektrische trolleybus in Arnhem. De stad is bovendien al jaren de thuishaven van enkele wereldspelers in de energiebranche, zoals de landelijke netbeheerder TenneT, de regionale netbeheerder Alliander, DEKRA, DNV GL, MTSA Technopower, Nedstack en Hygear.

Arnhem is ook vandaag de dag toonaangevend op het snijvlak van economie en milieu. Sinds 2004 is de EMT-sector gegroeid met circa 30%. De branche biedt tegenwoordig werk aan circa 7.500 mensen in Arnhem. Dat staat gelijk aan ongeveer 1 op elke 14 banen. Arnhem kan zich dus met recht een EMT-stad noemen. De E van elektriciteit heeft de toekomst, gezien de verschuiving van gas naar all electric en de verwachte toename van de opwek van duurzame elektriciteit. In de gemeente zijn twee toonaangevende bedrijfsparken te vinden met een stevig EMT-profiel. Dit zijn Industriepark Kleefse Waard (IPKW) en Energy Business Park Arnhems Buiten (Arnhems Buiten).

Wereldspelers “in de dop” krijgen op deze terreinen de nodige ruimte en ontwikkelaandacht in bedrijvenbroedplaatsen zoals Greenhouse (IPKW) en de Energyclub (Arnhems Buiten). De verbinding tussen de onderwijssector en het lokale bedrijfsleven wordt daarnaast actief tot stand gebracht, onder meer via het samenwerkingsplatform van Powerlab en het Sustainable Electrical Energy Centre of Expertise (SEECE) van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).

De regionale onderwijssector (HAN, de Regionale Opleidingscentra en de Radboud Universiteit Nijmegen) toont ambitie en daadkracht in het energieveld, met landelijke opleidingen voor nul-emissie-mobiliteit, duurzame decentrale energiesystemen en een wereldstandaard voor efficiency van zonnecellen. Andere eigentijdse Arnhemse eyecatchers zijn het smart-grid-expertisecentrum Watt Connects, het hiervoor genoemde Powerlab, de innovaties op het gebied van waterstof en trolleybussen en de voorlopersrol van de stad bij de (innovatieve) uitrol van batterij-laadinfrastructuur. Daarnaast is het HAN Automotive Center of Expertise (ACE) een belangrijke partner in het INTERREG-5A-project E-bus 2020. In het kader hiervan worden twee Trolley-2.0-bussen ingezet in de dienst-regeling.

In de afgelopen bestuursperiode heeft ook de provincie Gelderland - mede naar aanleiding van een Arnhems pleidooi - de EMT-sector als topsector omarmd. Dit blijft in de komende bestuursperiode het geval. Daardoor beschikt de regionale ontwikkel- en financieringsmaatschappij Oost NV/PPM Oost over financieringsmogelijkheden voor EMT-bedrijvigheid en kan Stichting kiEMT (kennis en innovatie in Energie- en Milieu Technologie) vanuit Arnhem innovaties en new business bevorderen. Dat doet kiEMT concreet door in het programma Green TechAlliances, samen met circa tweehonderd participanten, kansrijke innovaties en nieuwe levensvatbare initiatieven in de regio te scouten, te screenen en te ondersteunen.

Ook landelijk wordt de potentie van Arnhem als ontwikkelstad voor EMT-bedrijvigheid steeds meer erkend. Het ministerie van I&M ziet (de regio) Arnhem als één van de vier à vijf locaties voor een waterstoftankstation in de nationale hoofdinfrastructuur en heeft Arnhem gevraagd mee te doen met een nieuwe Europese aanvraag. Met het ministerie van EZ neemt Arnhem daarnaast deel in de landelijke Green Deal Smart Energy Cities. Deze deal stimuleert de opschaling en uitrol van slimme energieconcepten, producten en diensten die nodig zijn voor intelligente energienetwerken (smart grids en smart energy systems).

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu volgt de ontwikkelingen van de trolley in Arnhem nauwgezet. Binnen dit ministerie en het Interprovinciaal Overleg (IPO) wordt Arnhem in toenemende mate gezien als (Europese) proeftuin voor modernisatie van de trolley.

Synergie tussen twee segmenten

Met twaalf toonaangevende EMT-bedrijven en -instellingen en de provincie Gelderland heeft de gemeente in 2014 de groeikansen voor het EMT-cluster geanalyseerd, begeleid door bureau Basho. De analyse schetst het beeld van een Arnhems EMT-cluster met twee typerende segmenten. Deze vullen elkaar in principe aan. Onderlinge synergie is goed mogelijk, maar komt niet vanzelf tot stand.

1. Het eerste segment wordt gevormd door de enablers, met als typering: “Arnhem maakt het mogelijk”. Hierin zitten onder meer de bedrijven die - naast de trolley - het meest bepalend zijn voor de Arnhemse status als elektriciteitshoofdstad van Nederland; zij helpen dagelijks om veilige, betrouwbare en bedrijfszekere energiesystemen mogelijk te maken. Het gaat om grote en in veel gevallen internationaal toonaangevende bedrijven als TenneT, Alliander, DNV GL en DEKRA. Ook bedrijven als Arcadis en IF Technology kunnen tot dit segment worden gerekend. Zij zijn in essentie dienstverlenend en engineering, testing, certificering en advisering zijn voorbeelden van belangrijke competenties. Deze bedrijven zijn overigens niet alleen actief binnen de elektriciteitsvoorziening, maar ook op andere gebieden, zoals de gas- en warmtevoorziening, duurzame ruimtelijke ontwikkeling en automotive-sector (zoals DEKRA).

De factor human capital is een belangrijke randvoorwaarde voor groei binnen dit segment. Bedoeld wordt: de blijvende beschikbaarheid van een hoge concentratie goed opgeleid technisch personeel. De werving en opleiding hiervan is dus cruciaal voor de komende jaren. Arnhem kan daarin een positie pakken als "ontwikkelstad", samen met de HAN en met goede relaties richting technische universiteiten. Voorwaarde is wel dat buiten de gemeente veel meer en beter bekend wordt wat Arnhemse bedrijven en instellingen allemaal in gang zetten op het gebied van duurzaamheid.

*Techniekdag IndustriePark
Kleefse Waard*

2. Naast de enablers kent het EMT-cluster in Arnhem de ondernemers in duurzame technologie, de innovators, met als typering: "innovatie moet je doen". Dit gaat om een opkomende groep van meer industriële bedrijven die zich richten op energie en milieutechnologische doorbraken. Vaak gaat het om organisaties met kansrijke positie in niches op de wereldmarkt. Soms staan nieuwe doorbraaktechnieken centraal die zich al wel hebben bewezen, maar schaa sprongen zoeken. Voorbeelden zijn er in de E-mobility (Allego, ELKW, Hymove) en in de E-conversietechnologie, (HyGear, Nedstack, HyET Solar), maar ook op milieutechnologisch gebied, met bedrijven als Plato en Accys (beide actief in de houtverduurzaming) en 4PET Recycling.

Versnelling van de innovaties, oftewel het maken van stappen tussen het idee en de internationale markt, is voor deze groep het belangrijkste aandachtspunt. Ook het vinden van voldoende financiering is voor dit segment een voortdurende uitdaging.

Groei kansen zijn aanwezig via kruisbestuiving tussen beide segmenten: de enablers kunnen de innovators goed helpen, met hun reeds gevestigde reputatie en de vaak uitgebreide internationale netwerken en ruime kennis, ook op het gebied van wetgeving en certificering. Daarnaast zijn er in dit segment (onder meer door IPKW) kansen signaleerd voor kruisbestuiving tussen de Arnhemse "designsector" en het cluster van ondernemers in duurzame technologie.

Omgekeerd kan de aanwezigheid van innovators ook meerwaarde bieden voor de enablers: zij kunnen zicht krijgen op de nieuwste innovaties, waardoor hun eigen kennispositie wordt versterkt. Bovendien dragen de innovators bij aan het gewenste interessante en complementaire carrièreperspectief dat de regio te bieden heeft voor technisch opgeleide mensen.

Vestigingslocaties en focusgebieden

Voor Arnhem als vestigingslocatie voor de EMT-sector heeft de analyse zich geconcentreerd op IPKW en Arnheims Buiten; de kansen voor versterking liggen op het vlak van meer gezamenlijke marketing, het versterken van de gebiedsuitstraling (IPKW) en bij het vestigen of versterken van "open-innovatie-faciliteiten".

Mits goed ontwikkeld, helpen die laatste zowel de innovators aan snellere innovatie, als de enablers aan goed opgeleide mensen. De analyse van de groeikansen in het onderzoek van Basho geresulteerd in drie focusgebieden gericht op het verder versterken van het cluster:

1. de ontwikkeling van human capital en innovaties;
2. versterking van EMT-vestigingslocaties;
3. betere (EMT-)marketing.

Voor elk van deze focusgebieden hebben drie publiekprivate samenwerkingsgroepen concrete acties benoemd. In hoofdstuk 5 van deze rapportage zijn deze acties overgenomen en aangevuld met de belangrijkste nog doorlopende acties uit de vorige periode.

De E-raad, aangevuld met de gedeputeerde Energie en Innovatie van de provincie, treedt op als stuurgroep om de voortgang en samenhang tussen de acties te stimuleren. Daarnaast bestaat een kleine regiegroep. De samenwerkingsgroepen worden ondersteund door Oost NV en medewerkers van de gemeente.

3.2 Energiebesparing en duurzame opwek

Wat is de ambitie?

Het Coalitieakkoord 2014-2018 'Met de stad!' benoemt concreet de wens het aandeel duurzame energie in Arnhem te vergroten.

"Samen met omliggende gemeenten maken we ruimte voor windmolens. Daarnaast zorgen we dat er meer zonne-energie wordt gebruikt. We streven ernaar dat de gemeentelijke organisatie energieneutraal wordt. We geven het goede voorbeeld door zonne-energie op te wekken op onze gebouwen. Dat is duurzaam en levert na enkele jaren geld op. Het is bovendien goed voor de (lokale) werkgelegenheid."

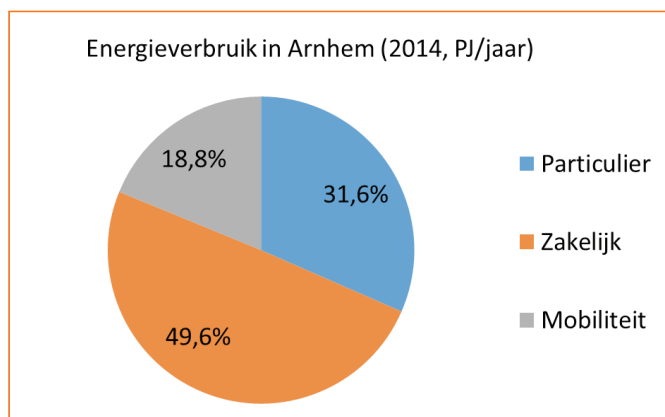
De Perspectiefnota 2016-2019 wijst ook op de noodzaak van verduurzaming. Belangrijke bouwstenen voor een passende aanpak zijn: ruimte maken voor duurzame energie, samenwerking met de regio, slimme (EMT-) oplossingen, Trolley 2.0, inzet van woningbouwcorporaties, restwarmte en een focus op elektriciteit.

Vanuit regionale programma's (o.a. Gelders Energieakkoord) heeft Arnhem zich - zoals genoemd - gecommitteerd aan het langetermijndoel van **energieneutraliteit in 2050**. Het landelijke SER Energieakkoord schrijft Arnhem daarnaast doelstellingen voor met het oog op de kortere termijn: **1,5% energiebesparing per jaar, 14% duurzame energie in 2020 en 16% duurzame energie in 2023**. Het gaat hier om abstracte percentages die voor de meeste betrokkenen lastig te interpreteren zijn. Het monitoren van de voortgang is niet minder eenvoudig. Daarom vertalen we de bovengenoemde opgaves in dit programma zo tastbaar als mogelijk naar de lokale context van Arnhem. We stellen concrete en bij Arnhem passende doelen op het gebied van energiebesparing, windenergie, zonne-energie, stadswarmte, overige hernieuwbare warmte, duurzame mobiliteit en luchtkwaliteit.

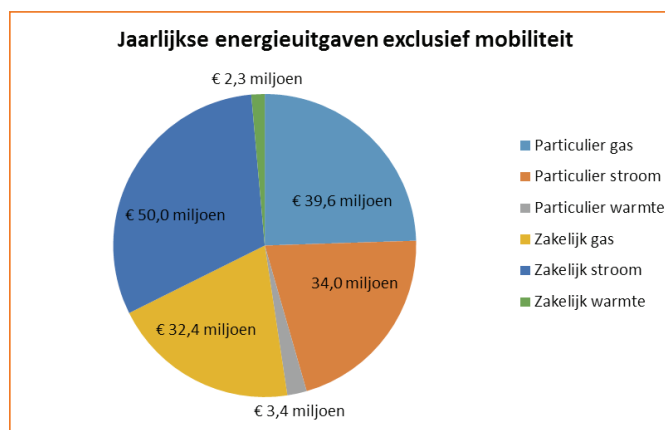
De gemeente en haar inwoners, bedrijven en organisaties staan er niet alleen voor als het gaat om het waarmaken van alle ambities: vanuit het SER Energieakkoord wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een regionale ondersteuningsstructuur (regio Arnhem, Nijmegen, Rivierenland) waarmee gemeenten particuliere woningeigenaren kunnen stimuleren energie te besparen en duurzame energie op te wekken.

Waar staan we nu?

Het totale bruto energetische eindverbruik in de gemeente Arnhem (elektriciteit, warmte en vervoer) schommelt sinds 2009 rond de 10 PJ (petajoule). Dit energieverbruik is voor de helft toe te schrijven aan zakelijke consumenten en voor bijna een derde aan particulieren. Vervoer is verantwoordelijk voor circa 19% van de energieconsumptie.

Particuliere en zakelijke consumenten betalen voor deze energie naar schatting jaarlijks ruim 161 miljoen euro, exclusief de kosten voor mobiliteit. De jaarlijkse CO₂-uitstoot is 613 kiloton.

Ten opzichte van de situatie in 2009 is geen energiebesparing gerealiseerd; dit heeft onder meer te maken met de toename in het aantal inwoners en huishoudens. Het gemiddelde energieverbruik per huishouden (gas en stroom) is wel met 8% afgenomen, evenals de totale zakelijke energiebehoefte. Meer inzet is nodig om het aandeel energiebesparing te vergroten.

In 2014 was het aandeel duurzame energie in de gemeente 5,3%, een fractie hoger dan het landelijke gemiddelde. Na aantakking van de AVR in Duiven op het Arnhemse stadswarmtenet, eind 2014, is het aandeel gestegen tot het huidige niveau van circa 6,7%. Dit percentage is niet alleen aan het warmtenet toe te schrijven, maar ook aan energiebesparingsinitiatieven, de toepassing van zonne-energie, energieopslag in de bodem (WKO), buitenlucht-warmte, houtkachels en biobrandstoffen.

A. Energiebesparing

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• Jaarlijks gemiddeld 1,5% van het totale energieverbruik besparen, oftewel het verbruik van ruim 10 duizend gemiddelde huishoudens.
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Energiebesparing van 50% ten opzichte van de situatie in 2014, oftewel het verbruik van bijna 70 duizend gemiddelde huishoudens.

Energiebesparing in de gebouwde omgeving is de meest effectieve en vaak ook de meest kostenefficiënte wijze van verduurzamen. Energiebesparing draagt bij aan milieudoelstellingen, leidt tot een lagere energierekening, verbetert de concurrentiepositie van bedrijven en geeft een impuls aan de werkgelegenheid.

Conform de afspraken uit het SER Energieakkoord wil de gemeente een jaarlijkse besparing van gemiddeld 1,5% van het totale energiegebruik realiseren. Dit kan door in te zetten op beïnvloeding van gedrag, zuinige apparatuur, slimme meters en monitoringssystemen en toepassing van maatregelen zoals vloer-, gevel- en dakisolatie, LED-verlichting en duurzame beglazing in de gebouwde omgeving. Bij voorkeur worden deze maatregelen gebundeld en uitgerold via collectieve concepten zoals Nul op de Meter (NOM). Specifiek voor de zakelijke markt gaat het ook om het energie-efficiënter maken van processen.

Tot en met 2020 jaarlijks 1,5% besparen, betekent dat het huidige totale energieverbruik van 9,7 PJ per jaar eind 2020 moet zijn teruggedrongen tot ongeveer 9,0 PJ. Dat komt overeen met een besparing van het energieverbruik van meer dan 10 duizend gemiddelde huishoudens. Een forse doelstelling dus, die door de inzet van juiste acties en instrumenten kan worden behaald: zie paragraaf 5.2.

Voor de opgave om in 2050 energieneutraal te zijn, geldt dat 50% energiebesparing de helft van de oplossing is. De andere helft van de oplossing komt uit duurzame opwek.

Nul op de meter woning Presikhaaf Portaal

Waar staan we nu?

De gemeente ontsluit actief informatie over energiebesparing, via haar eigen website (www.arnhem.nl/energie) en via flyers en brochures. Om energiebesparing te stimuleren, kunnen eigenaren van woningen subsidie krijgen voor isolatiemaatregelen. De gemeente voert momenteel uit, terwijl de provincie financiert. Vanuit het servicepunt De KAS staat de Rijn en IJssel Energie Coöperatie lokale inwoners en het MKB met raad en daad bij als het gaat om energiebesparing. De KAS biedt hen informatie, voorlichting en brengt hen in contact met het lokale aanbod aan duurzame oplossingen.

Voor bedrijven geldt dat energiebesparingsmaatregelen met een terugverdientijd van minder dan vijf jaar verplicht zijn. De Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) is in dat kader in 2014 gestart met de controle van veertig bedrijven (hotels, bouw- en houtbedrijven en de kunststofverwerkende industrie). De bedrijven met een verbruik van minder dan 50.000 kWh per jaar krijgen een energiebesparingsadvies. Met bedrijven die meer dan 50.000 kWh verbruiken en energiebesparingspotentieel hebben, worden afspraken gemaakt op welke termijn deze maatregelen worden doorgevoerd. Later vindt een hercontrole plaats. Zo nodig worden de maatregelen via handhaving afgedwongen.

Wat is de potentie?

Aan de noordzijde van de Rijn is het aandeel woningen met een (indicatief) D-, E-, F- of G-label veel groter dan in het naoorlogse zuidelijke deel van de gemeente. Daarom liggen de grootste besparingskansen in Arnhem-Noord, met name in buurten als de Paasberg, Graaf Ottoplein en omgeving, Gulden Bodem, Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Sterrenberg, de Spijkerbuurt, Angerenstein en Lombok. Ook ten zuiden van de Rijn liggen mogelijkheden; deze zijn energetisch gezien minder groot, maar praktisch gezien juist eenvoudiger te benutten via collectieve programma's gericht op uniforme woningen. De vooroorlogse woningen ten noorden van de Rijn vaak zijn allemaal anders. Om daar de (grote) energiebesparingskansen te benutten, is meer maatwerk nodig.

Met het oog op de bedrijven is de meeste winst te halen in de sectoren onderwijs, gezondheidszorg en detailhandel. De sectoren "industrie", "landbouw, bosbouw en visserij", "productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht" en "winning en distributie van water, afval- en afvalwaterbeheer en sanering" hebben gemiddeld de grootste energiebehoeftes.

Windmolens A15 Echteld

B. Windenergie

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• Realisatie 4 windturbines, in combinatie met participatiemodel.• Onderzoeken mogelijkheden tot vergroten potentiegebied binnen Arnhem.• Ontwikkelen ruimtelijk beleid (Structuurvisie-uitwerking).• Windmolens in de andere kansrijke gebieden mogelijk maken, door het in gang zetten van procedures voor bestemmingsplanwijzigingen.• Actieve rol nemen in de haalbaarheid van windmolens in regio (bijvoorbeeld: Lingezegen).
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Bepalen meest geschikte locaties voor meer windturbines.• Realisatie extra windenergievermogen.

Met grootschalige windturbines kan Arnhem grote stappen in de energietransitie zetten. Aan het realiseren van het lopende windinitiatief in de gemeente hecht de gemeente dan ook veel waarde. Dit is een belangrijke doelstelling uit dit programma. Tegelijkertijd wil de gemeente al verder kijken en onderzoeken of de komst van méér windturbines reëel is; binnen de gemeente, maar mogelijk ook in de regio. Mocht dit inderdaad denkbaar zijn, dan kunnen hier alvast de nodige ruimtelijke voorbereidingen voor worden getroffen.

Waar staan we nu?

Een gemeente die de Nederlandse hoofdstad van betrouwbare en duurzame elektrische energie wil zijn en vaart wil maken met de ambities uit het SER Energieakkoord, kan bijna niet (langer) om grootschalige windturbines heen. Windturbines leveren immers veel duurzame stroom op; gemiddeld voor circa 600 huishoudens per MW (megawatt) opgesteld vermogen. Arnhem staat daarom open voor windturbines, zolang alle wettelijke worden gerespecteerd en omwonenden ook de voordelen van de turbines kunnen ervaren, via participatiemodellen. Momenteel staan nog geen grootschalige windturbines opgesteld in Arnhem. Een concreet initiatief op Koningspleij Noord koerst echter richting de realisatie van 4 turbines.

Wat is de potentie?

Om de volledige Arnhemse stroomvraag (een kwart van de totale energievraag) duurzaam in te vullen met grootschalige windturbines, zouden 110 stuks met een vermogen van 3 MW nodig zijn. In Arnhem is daar simpelweg niet de ruimte voor, gegeven wettelijke restricties en het beleid van de provincie, het bevoegde gezag. Desondanks zijn - naast Koningspleij Noord - andere locaties in de gemeente denkbaar waar windturbines wel een plek kunnen krijgen, hoofdzakelijk geconcentreerd rond Kleefse Waard/Koningspleij /Ijsseloord II. Daarnaast blijken enkele locaties aan de westzijde van de gemeente kansrijk, net ten zuiden van de Rijn. Gedacht wordt aan 10 à 12 extra windturbines op deze andere locaties en binnen mogelijk extra potentiegebied voor wind. Om dit te kunnen bereiken zullen nog diverse belemmeringen moeten worden weggenomen, waaronder de laagvliegroute/invliegfunnel van Vliegveld Deelen.

Kleinschalige gebouwgebonden windturbines kunnen ook bijdragen aan de energietransitie, maar de opbrengst ervan is niet vergelijkbaar met die van grootschalige turbines. Ook wegen de kosten van kleine turbines vaak nog niet op tegen de opbrengsten ervan, hoewel de rendabiliteit ervan steeds verder toeneemt en het aanbod van nieuwe types snel verruimt.

C. Zon-PV

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• Realisatie 105.000 extra panelen op Arnhemse daken (totaal in 2020: 125.000).• Ontwikkeling ruimtelijk beleid voor zonnevelden (Structuurvisie-uitwerking).
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Realisatie 5 grondgebonden zonneveldprojecten met gemiddeld 8.000 panelen.• Realisatie extra zon-PV-vermogen.

De gemeente wil in 2020 het huidige aantal zonnepanelen op daken zien toenemen tot 125.000. In dat scenario wordt circa een achtste deel van de totale dakpotentie benut. Het opgestelde vermogen op daken is dan ongeveer 31,25 MW. Om dit te bereiken, deelt de gemeente kennis en voorbeelden met haar inwoners en bedrijven. Daarnaast worden afspraken gemaakt met verenigingen, scholen en woningbouwcorporaties over het plaatsen van zonnepanelen op hun gebouwen. De gemeente vermindert daarnaast beperkte regelgeving, bijvoorbeeld met betrekking tot de plaatsing van zonnepanelen op monumentale panden en in een beschermd stadsgezicht.

De gemeente is zich ervan bewust dat niet alle inwoners, bedrijven en organisaties (rendabel) kunnen investeren in zonne-energie. Soms hebben zij immers geen eigen of geschikt dak. Ook komt het vaak voor dat de stroomkosten op een locatie te laag zijn voor een rendabele investering. De gemeente vindt dat alle inwoners, bedrijven en organisaties moeten kunnen profiteren van de voordelen die zonne-energie biedt. Daarom wil zij zich sterk maken voor de komst van vijf zonnevelden in Arnhem. Deze zonnevelden hebben een gemiddeld vermogen van 2 MW (circa 8.000 panelen op ongeveer 3 hectare).

Voor deze zonnevelden geldt dat de gemeente de voorkeur geeft aan coöperatieve exploitatie via de Regeling Verlaagd Tarief (postcoderoosregeling) uit het SER Energieakkoord, om het lokale profijt ervan te maximaliseren. Als dit niet haalbaar blijkt, dan is exploitatie via de SDE+ een goed alternatief, waarbij de initiatiefnemers via crowdfunding alsnog mogelijkheden tot lokale (financiële) participatie kunnen bieden.

Waar staan we nu?

Zon-PV is een volwassen en in veel gevallen rendabele techniek die een significante bijdrage kan leveren aan de energietransitie. Zon-PV levert in dakgebonden variant reeds een bijdrage aan de energietransitie. In Arnhem zijn momenteel naar schatting 20.000 zonnepanelen gemonteerd op daken van woningen en bedrijven, verdeeld over circa 2.000 locaties. Het geschatte opgestelde vermogen is daarmee circa 4,8 MW.

De gemeente Arnhem verstrekt een duurzaamheidslening voor zonnepanelen. Het (revolverende) budget van € 200.000,- is vrijwel geheel uitgeleend.

Wat is de potentie?

Als stadse gemeente met veel bebouwing heeft Arnhem in ruime mate dakvlak beschikbaar voor zonnepanelen. Becijferd is dat alle geschikte daken samen voldoende ruimte bieden om een kwart van de gemeentelijke elektriciteitsvraag duurzaam op te kunnen wekken. Er is genoeg schaduwvrij dakoppervlak voor 986.000 panelen (246,5 MW vermogen).

In de gemeente kan daarnaast ruimte worden vrijgemaakt voor zonnevelden. De reële potentie hiervan bedraagt circa 27 MW vermogen (108.000 zonnepanelen) op 45 hectare oppervlak. De productie hiervan komt overeen met circa 3,7% van de Arnhemse stroombehoefte. Op locaties als Koningspleij, IJsseloord II en De Stoeterij wordt al gerekend aan de haalbaarheid van zonnevelden.

D. Stadswarmte

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)

- Uitbreiden aantal aansluitingen op stadswarmtenet met 2.000 woning-equivalenten (WEQ) per jaar.
- Extra levering 475.000 GJ (12.250 WEQ) tot een totaal van 789.000 GJ (20.750 WEQ); dit komt overeen met de vergroening van de energiebehoefte van 4.000 gemiddelde huishoudens.

Lange termijn (voor 2050)

- Realisatie regionaal "open" stadswarmtenet met concurrentie tussen aanbieders en bredere voeding vanuit duurzame bronnen.
- Verdere uitbreiding van aantal aansluitingen op stadswarmtenet.

Voor de periode tot 2020 stellen we de forse ambitie dat via de uitbreidingsopties van het stadswarmtenet 475.000 GJ (circa 12.250 WEQ) extra energie wordt geleverd. Dit kan onder meer door de voorziene noordtak te realiseren en aansluitkansen rond het bestaande tracé te benutten. Het uitbreiden en uitnutten van het stadswarmtenet is bovendien een kans om werk te maken van een 'open net', dat afnemers de kans moet bieden te kiezen uit meerdere aanbieders van warmte. In de huidige situatie is Nuon de enige leverancier die energie afzet via het stadswarmtenet.

Waar staan we nu?

Dankzij de aantakking van het stadswarmtenet op de afvalverwerker in Duiven (AVR) als (rest)warmtebron eind 2014, is de Arnhemse warmtevoorziening direct op grote schaal verduurzaamd. Van alle warmte die de AVR levert, wordt namelijk meer dan 50% als duurzaam aangemerkt, terwijl de stadswarmte eerder vooral met gasgestookte turbines werd geproduceerd. De CO₂-uitstootreductie in vergelijking met individuele gasgestookte ketels is zelfs 70% door de aantakking op de AVR. Momenteel wordt jaarlijks circa 314.000 GJ (gigajoule) stadswarmte afgezet bij bijna 9.000 woningequivalenten. Door de aansluiting op de AVR is het percentage duurzame energie in Arnhem in één keer gestegen met circa 1,5%, tot 6,7%.

Wat is de potentie?

Recentelijk is uitgezocht dat in Arnhem meer warmte via het stadswarmtenet kan worden afgezet, via nieuwe vertakkingen van het tracé en het vergroten van de warmteafzet rond het bestaande netwerk.

Het stadswarmtenet biedt Arnhem een uitgelezen kans de warmtevoorziening verder te verduurzamen. Onderzocht is dat de huidige warmteafzet in het uiterste geval kan toenemen tot ongeveer 1.250.000 GJ voor 33.000 woningequivalenten. Ook kan op de langere termijn een verbinding met andere netten in de regio worden gerealiseerd, om een open net met concurrentie tussen aanbieders mogelijk te maken en een bredere voeding met duurzame energiebronnen tot stand te brengen (bijvoorbeeld: restwarmte vanuit glastuinbouw Huissen).

Aantakking warmtenet op AVR Duiven

E. Overige hernieuwbare warmte

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• Productie 50.000 GJ extra hernieuwbare warmte (circa 1.300 WEQ) tot een totaal van 325.000 GJ (circa 8.450 WEQ).
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Hernieuwbare warmte voor particuliere en zakelijke consumenten die geen aansluiting op het stadswarmtenet hebben.

Stadswarmte is niet de enige manier voor het verduurzamen van de lokale warmtevoorziening. Warmte-koude-opslag (WKO), riothermie, houtkachels, buitenluchtwarmte en zonneboilers zijn ook goede duurzame alternatieven voor gasgestookte ketels. De gemeente wil de toepassing van dergelijke oplossingen op het gebied van hernieuwbare warmte stimuleren. Zij stelt daarom het doel dat in 2020 ongeveer 1.300 extra WEQ gebruikmaken van "overige" hernieuwbare warmte (los van het stadswarmtenet).

Waar staan we nu?

Momenteel wordt jaarlijks circa 275.000 GJ overige hernieuwbare warmte geproduceerd in Arnhem. Ten opzichte van de totale energiebehoefte is dit 2,8%. Dit is voor het merendeel toe te schrijven aan warmte-koude-opslag-systemen (WKO), maar ook aan houtkachels en -ketels, buitenluchtwarmte en zonneboilers.

Wat is de potentie?

In de energiepotentiekaart van Arnhem is aangegeven dat de warmtevoorziening ook via andere technieken kan worden verduurzaamd, bijvoorbeeld via warmtepompen, houtketels/-kachels en bodemenergie (WKO) in combinatie met regeneratietechnieken als riothermie en/of zon-thermische oplossingen. Met name op ontwikkellocaties en bij herstructureringsopgaves liggen kansen voor duurzame afgifte van laagwaardige warmte via bodemenergiesystemen. In de huidige situatie wordt circa 275.000 GJ aan energie duurzaam aan het Arnhemse systeem toegeleverd via de bovengenoemde warmtetechnieken.

F. Duurzame mobiliteit

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• Uitbreiding bijdrage duurzame brandstoffen met 85.000 GJ tot 305.000 GJ.• Realisatie 1.000 extra plaatsen om de fiets neer te zetten, veilige en snelle fietsroutes en titel Fietsstad van het Jaar.• Bouw prototype Trolley 2.0.• Inzet van 2 Trolley-2.0-bussen in dienstregeling (INTERREG 5A, Triple Helix, NL-Duitsland-project).• Proef met opladen van E-cars via bovenleiding trolley.• Instroom 5+10 Trolley-2.0-bussen in dienstregeling.
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Volledig elektrisch busvervoer in 2023.• Een uitstootvrije mobiliteitssector.

We stellen het doel voor 2020 de jaarlijkse hoeveelheid "energieopwek" via biobrandstoffen en hernieuwbare elektriciteit voor vervoer uit te breiden met ten minste 85.000 GJ, tot een totaal van 305.000 GJ per jaar. Specifiek voor het openbaar vervoer geldt de ambitie tot realisatie van een nul-emissie-concessie en in lijn daarmee: volledig elektrisch busvervoer in 2023. Naast de innovaties voor waterstofelektrisch (openbaar) vervoer voorziet ook Trolley 2.0 hierbij in een voorbeeld- en icoonproject voor Arnhem waar we lessen uit kunnen trekken, onderweg naar een uitstootvrije mobiliteitssector. Trolley 2.0 combineert de trolleytechniek met innovatieve oplossingen. Trolleybussen krijgen accu's die tijdens het rijden worden opgeladen, zodat ze ook los van de bovenleiding elektrische kilometers kunnen maken. Daarnaast houdt de trolleybovenleiding haar functie. We willen de trolleybovenleiding namelijk gebruiken voor het duurzaam opladen van voertuigen. Binnen het project E-bus 2020 wordt hiermee een eerste proef gedaan. We gaan remenergie van trolleybussen en zonne-energie gebruiken voor het deels opladen van elektrische auto's.

Tegelijkertijd wordt het fietsen gestimuleerd. We zorgen daarom voor 1.000 extra plekken om de fiets neer te zetten en veilige en snelle fietsroutes. Het is onze ambitie om in deze raadsperiode Fietsstad van het Jaar te worden.

Waar staan we nu?

In totaal is vervoer in Arnhem verantwoordelijk voor 1,8 miljoen GJ aan energiebehoefte. Dit komt overeen met 19% van de totale energievraag. Het huidige aandeel duurzame energie van 6,7% is berekend door ook de behoefte aan brandstoffen in ogenschouw te nemen. De energiebehoefte bestaat naast de vraag naar elektriciteit, gas en warmte immers ook uit de gevraagde hoeveelheid energie voor verkeer en vervoer. Momenteel kan jaarlijks ruim 220.000 GJ "energieopwek" aan biobrandstoffen en hernieuwbare elektriciteit voor verkeer en vervoer worden toegeschreven. Dit wordt gestimuleerd via het regionale samenwerkingsverband "De Groene Hub", dat de focus legt op schoon openbaar vervoer, de inzet van afvalstromen voor brandstoffen, efficiënt vervoer en het gebruik van alternatieve (duurzame) bronnen. In algemene zin zet Arnhem in op een verschuiving van de modal split (verdeling naar verkeerssoorten) ten gunste van openbaar vervoer en de fiets, conform de Structuurvisie Arnhem 2020/2040. De gemeente Arnhem heeft in 2014 een start gemaakt met Trolley 2.0, een project dat fasegewijs moet leiden tot elektrisch busvervoer buiten het Arnhemse bovenleidingnetwerk en twee pilots voor de toepassing van waterstoftechnologie. Verder is intussen via een concessie werk gemaakt van de regionale uitrol van E-laadinfrastructuur en heeft een succesvolle lobby voor groen gas in het vervoer geleid tot landelijk beleid via het Actieplan Duurzame Brandstoffenmix.

Wat is de potentie?

Het zijn met name (inter)nationale ontwikkelingen die het tempo van verduurzaming van het vervoer in Arnhem bepalen. Op lange termijn is het denkbaar dat op volledig groene wijze in deze behoefte wordt voorzien (via groen gas, waterstof en elektriciteit als energiedragers). Een toename in elektrisch vervoer leidt logischerwijs wel weer tot een stijging in het stroomverbruik, waar dan weer aparte duurzame oplossingen (zon, wind) voor gevonden moeten worden. De ontwikkeling van duurzame mobiliteit biedt Arnhem vooral kansen binnen het EMT-cluster, zoals uitgebreider staat toegelicht in paragraaf 3.1 (EMT).

Dubbelgelede trolley

G. Luchtkwaliteit

Wat is de ambitie?

Korte termijn (t/m 2020)	<ul style="list-style-type: none">• 10 % reductie van roet- en stikstofdioxideconcentratie, bovenop de autonome reductie, ten opzichte van 2015
Lange termijn (voor 2050)	<ul style="list-style-type: none">• Bijdrage van verkeer aan concentraties roet en stikstofdioxide is nul.

In Arnhem integreren we de ambities en maatregelen voor luchtkwaliteit met de klimaatdoelen. Dat doen we omdat de generieke maatregelen die we inzetten beide beleidsdoelen dienen.

We willen actief werken aan een gezondere leefomgeving voor onze inwoners. Dit doen we niet door te streven naar een verbetering van de luchtkwaliteit alleen bij knelpuntlocaties, maar door onze ambitie te vertalen in een procentuele verbetering van de luchtkwaliteit overal in de stad.

De ambitie voor 2020 is het verlagen van de concentraties luchtverontreinigende stoffen in Arnhem met 10%. Dat betekent bijvoorbeeld dat de concentratie NO_2 bij het knelpunt aan de Eusebiusbuitensingel wordt verlaagd van 40 naar 36 microgram per kubieke meter en in een stille woonwijk van bijvoorbeeld 30 naar 27 microgram per kubieke meter.

Door het nemen van bron-maatregelen, zoals schonere auto's, reduceren we de uitstoot van zowel kooldioxide (klimaatdoel) als die van roet en stikstofdioxide (luchtkwaliteitsdoel). Daarmee leiden de ambities en de acties in het kader van besparen, opwek (minder gebruik van fossiele brandstoffen) en duurzame mobiliteit tot een schonere lucht.

Waar staan we nu?

Beleid rondom luchtkwaliteit is tot op heden apart vastgesteld in Arnhem, met gezondheid van inwoners als belangrijkste drijfveer. Arnhem heeft de nationale normen gericht op de situatie op 1 januari 2015 gehaald.

In 2015 zijn in Arnhem nog drie locaties waar de grenswaarde van de concentratie stikstofdioxide (NO_2) net wel of net niet wordt gehaald. Over de hele stad gerekend ligt de concentratie stikstofdioxide op een niveau tussen de WHO-norm (20 microgram/kubieke meter) en de EU-norm (40 microgram/kubieke meter). De gemeente heeft meerdere maatregelen in gang gezet om de knelpunten aan te pakken (doorstroming en milieuzone vrachtverkeer) en om de achtergrondconcentratie in de stad aan te pakken, via maatregelen gericht op duurzame mobiliteit.

Wat is de potentie?

Berekend is dat normale verkeersmaatregelen nauwelijks meer kunnen bijdragen aan verbetering van de luchtkwaliteit, behalve een verbeterde handhaving van de milieuzone. Daarom zetten we volledig in op generieke maatregelen die voor de hele stad een verbetering van de luchtkwaliteit opleveren.

Waterstofbus

Ambities 2020 samengevat

Wanneer alle genoemde kortetermijnambities op het gebied van energiebesparing en duurzame opwek worden gerealiseerd, dan slaagt Arnhem in het voorgenoemde streven van 14% duurzame energie in 2020 en is de lucht in Arnhem 10% schoner geworden.

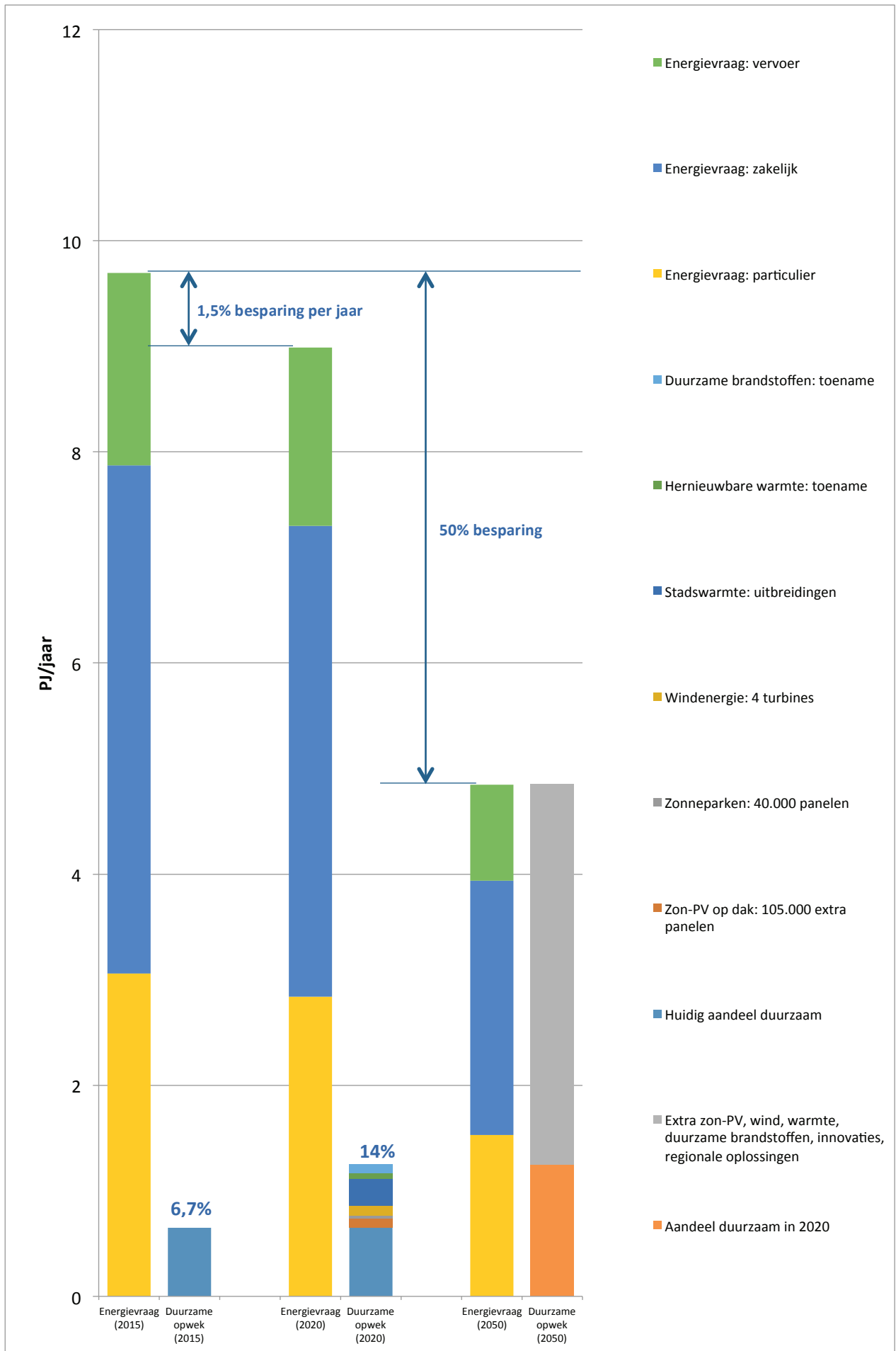
Deze opgave vraagt vanzelfsprekend om de nodige krachtsinspanningen van de gemeente, haar partners uit het netwerk en andere inwoners, bedrijven en instellingen. De lat ligt hoog, maar er blijken voldoende lokale aanknopingspunten in Arnhem. Veel zal afhangen van de meters die daadwerkelijk worden gemaakt en voorbereid ten aanzien van stadswarmte. Voor windenergie liggen er dan ook op de korte termijn grote uitdagingen wanneer plaatsing van meer dan vier turbines binnen de gemeetegrenzen nodig zou zijn.

In de grafiek hiernaast, Energievraag en duurzame opwek, staat aangegeven hoe de voorgenoemde kortetermijn-doelen samen kunnen leiden tot het behalen van de belangrijkste doelstellingen uit het SER Energieakkoord: 1,5% energiebesparing per jaar en 14% duurzame energie in 2020.

Ambities 2050 samengevat

Kijkend naar de lange termijn, 2050, dan is energieneutraliteit de ambitie. Gegeven de huidige stand van de techniek heeft Arnhem daarbij de omgeving nodig en is het verstandig in het kader van deze opgave de samenwerking te zoeken. De opgave tot 2020 is al zeer ingrijpend - zoals blijkt uit de ambities - maar vormt in perspectief slechts een zevende deel van de totale opgave. Gezien de grote energievraag en de beperkte ruimte die voor belangrijke energietechnieken zoals wind kan worden vrijgemaakt, zal voor de energieneutraliteitsdoelstelling de samenwerking met de bredere regio worden gezocht. Daarbij moet worden opgemerkt dat innovatieve duurzame-energie-technieken de transitieopgave binnen en buiten Arnhem kunnen vereenvoudigen. Als de emissies van verkeer in 2050 zijn teruggebracht naar nul, betekent dat een luchtkwaliteitswinst van 30-40%, omdat dit de huidige bijdrage van verkeer aan de luchtkwaliteit is. De gezondheidswinst die hiermee kan worden gehaald, staat gelijk aan enkele maanden verlenging van de verwachte levensduur.

Voor de opgave om in 2050 energieneutraal te zijn, geldt concreet dat de eerder besproken 50% energiebesparing de helft van de oplossing is. Naast de andere duurzame maatregelen die vóór 2020 vorm moeten krijgen, resteert dan nog de uitdaging om jaarlijks 3,6 PJ energie duurzaam op te wekken. Extra zonne-energie, windenergie, hernieuwbare warmte, duurzame brandstoffen (een emissieloze mobiliteitssector), een bijdrage van innovatieve technieken en regionale projecten (met name op het gebied van windenergie) zijn de meeste reële oplossingsrichtingen.

Grafiek Energievraag en duurzame opwek

3.3 Voorbeeldige gemeente

In de gemeentelijke organisatie begint duurzaamheid steeds meer gemeengoed te worden. Zodoende worden niet alleen stappen in de energietransitie gezet: het goede voorbeeld geven aan bedrijven, organisaties en inwoners is minstens zo belangrijk. Zij kunnen geïnspireerd raken door duurzame projecten met een mooi energetisch, financieel en maatschappelijk rendement.

In het Arnhemse Coalitieakkoord 2014-2018 zijn al afspraken gemaakt ten aanzien van de gemeentelijke voorbeeldfunctie. Alle energiebesparende maatregelen waarvan de structurele besparing groter is dan de met de investering gepaard gaande kapitaallasten, worden in gang gezet. De op deze wijze bespaarde middelen worden bovendien ingezet voor de verdere verduurzaming van de gemeentelijke organisatie. De gemeente focust dus expliciet niet op de investering (korte termijn), maar juist op de exploitatielasten (lange termijn).

De gemeente streeft naar een energieneutrale gemeentelijke organisatie. Hierbij gaat zij uit van de Trias Energetica: eerst het verbruik terugdringen, vervolgens zoveel mogelijk opwekken met hernieuwbare energie en de restbehoefte zo efficiënt mogelijk organiseren met zo min mogelijk CO₂-uitstoot. In deze paragraaf wordt voor drie subthema's uitgewerkt wat de huidige stand van zaken is en wat de exacte ambities zijn op het gebied van duurzaamheid: vastgoed & gebiedsontwikkeling (1), de openbare ruimte (2) en huisvesting & facilitaire zaken (3). Zie ook bijlage 3 voor meer details.

A. Vastgoed & gebiedsontwikkeling

Wat is de ambitie?

Bestaande bouw

De gemeente streeft voor wat betreft de bestaande bouw naar energieneutraal eigen vastgoed op de lange termijn, met de Trias Energetica als leidraad. Voor de gebouwen die langdurig in het bezit van de gemeente blijven, wordt het verduurzamen van de panden opgenomen in de meerjarenonderhoudsplanung (MJOP). Eind 2014 is een onderzoek gestart naar het verduurzamen van vijf representatieve gebouwen, te weten: sportcomplex Vredenburg, Sporthal de Laar, Sport en ontmoetings-centrum Elderveld, Stadhuis en MFC de Malburcht.

Dit onderzoek zal duidelijk maken op welke wijze we het gemeentelijke vastgoed structureel kunnen verduurzamen en welke ambitie we voor de bestaande bouw voor 2020 kunnen benoemen. Voor alle gemeentelijke panden wordt het energielabel bepaald. Vervolgens wordt bekeken hoeveel labelstappen er te maken zijn en naar de financiële haalbaarheid van de te nemen labelstappen.

De gemeente Arnhem bekijkt in 2015 welke gemeentelijke panden nabij het tracé van het stadswarmtenet liggen en hierop kunnen worden aangesloten. Als aansluiting vervolgens ook financieel haalbaar blijkt en hierover overeenstemming is met de gebruikers, worden de panden aangesloten.

Nieuwbouw en gebiedsontwikkeling

Gezien het uiteindelijke doel energieneutraal gemeentelijk vastgoed te realiseren, is de ambitie bij nieuwbouw en gebiedsontwikkeling logischerwijs energieneutraliteit. Afhankelijk van het soort gebouw en gebied is dit al dan niet haalbaar. Energieneutraliteit wordt altijd als scenario beschouwd. Als energieneutraliteit niet mogelijk is, wordt uitgegaan van een ambitie van een "bijna energieneutraal gebouw" (BENG). Uiteraard wordt te allen tijde voldaan aan de wettelijke eisen uit het Bouwbesluit. Hierin is voor woningen per 2015 een EPC-waarde van 0,4 opgenomen. Voor overige gebouwen is de EPC afhankelijk van het gebruik. Uiteindelijk zal in 2020 een EPC-waarde van 0 worden vastgesteld, oftewel energieneutraliteit op gebouwniveau. De voorkeursvolgorde inzake de ambities voor nieuwbouw is:

1. Energieneutraal
2. Bijna energieneutraal (BENG)
3. Conform eisen bouwbesluit

Bij gebiedsontwikkeling is energieneutraliteit het streven. Afhankelijk van het gebied is dit al dan niet haalbaar. Met behulp van een energievisie kan een afweging gemaakt worden van energie- en duurzaamheidsopties. Een energievisie brengt verschillende energie- en duurzaamheidsopties (zoals de mate van isolatie en duurzame opwek van elektriciteit en warmte) in beeld en beschrijft de gevolgen hiervan voor de locatie, gebouwen, projectontwikkeling, bewoners en gebruikers. Bij gebiedsontwikkelingen van meer dan vijftig WEQ eist de gemeente een energievisie van de initiatiefnemer.

Om een bredere afweging te maken waarbij naast energie ook thema's als milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde worden beschouwd, is GPR een bruikbare tool. GPR wordt als tool beschikbaar gesteld door de gemeente en is zowel te gebruiken voor gebouwen als voor gebiedsontwikkeling.

Verkoop gemeentelijke panden

Bij de verkoop van gemeentelijke panden besteedt de gemeente ook veel aandacht aan duurzaamheid. Afhankelijk van de bestemming en toekomstige eigenaar neemt zij voorafgaand aan de verkoop energiebesparingsmaatregelen of geeft zij bij de verkoop een advies mee over energiebesparingsoplossingen en andere duurzaamheidsmaatregelen. De ambities die gelden voor de bestaande bouw vormen daarbij het uitgangspunt.

Waar staan we nu?

Bestaande bouw

In het eigen bestaande vastgoedportfolio zijn veel energiemaatregelen doorgevoerd met een duidelijk financieel en maatschappelijk rendement. Denk hier aan het beter inregelen van installaties, toepassing van HR++-glas en andere isolatiemaatregelen, duurzame materiaalkeuze, LED-verlichting en zonne-panelen. Tegelijkertijd zijn innovatieve concepten beproefd, zoals brandstofcellen voor efficiënte lokale elektriciteitsproductie en nano-coating op beglazing, waardoor de warmtebehoefte wordt teruggedrongen.

Basisscholen vormen een bijzondere categorie van het publieke vastgoed. De gemeente is eigenaar van de panden, maar als gebruiker zijn de scholen verantwoordelijk voor verduurzaming ervan. Dit geldt niet voor MFC's en samenwoonscholen. Schoolbesturen hebben intussen tien Arnhemse basisscholen verduurzaamd met zonnepanelen en/of LED-verlichting, waarbij ook een educatieprogramma wordt verzorgd. Op Arnhemse scholen liggen inmiddels 919 zonnepanelen. Negen basisscholen zijn energieneutraal en één school is gestart met energiebesparing. In 2015 is het dak van MFC Omnibus voorzien van zonnepanelen. Het voorzien van drie andere MFC's met zonnepanelen is in 2015 in voorbereiding.

Nieuwbouw en gebiedsontwikkeling

Gelet op nieuwbouw en gebiedsontwikkeling is het thema duurzaamheid tegenwoordig al stevig verankerd in de planvorming.

Zonnepanelen sporthal Elderveld

B. Openbare ruimte

Wat is de ambitie?

Openbare verlichting

Voor openbare verlichting bestaan de volgende concrete ambities:

- Alle openbare verlichting langs verkeerswegen vervangen door LED-verlichting voor 2035;
- Alle openbare verlichting in de wijken en langs fietspaden vervangen door LED-verlichting voor 2035, waarbij in 2015 fasegewijs gestart wordt met dit vervangingsproces.

Groningensingel LED verlichting

Wanneer de eerdere toepassing van LED-verlichting langs verkeerswegen in ogenschouw wordt genomen, in combinatie met de toepassing van LED-verlichting in woonwijken en langs fietspaden, dan realiseert Arnhem:

- in 2020: 20% energiebesparing ten opzichte van de situatie in 2013;
- in 2030: 40% energiebesparing ten opzichte van de situatie in 2013.

Inrichting en beheer

Wat de inrichting en het beheer van de openbare ruimte betreft, is minimale CO₂-uitstoot de ambitie, met CO₂-neutraliteit als stip aan de horizon. Dit betekent dat de gemeente voor projecten en werkzaamheden de markt uitdaagt met innovaties en ideeën te komen om deze ambitie naar de praktijk te vertalen. Dit impliceert tevens dat duurzaamheid in aanbestedingen als criterium wordt meegewogen in de gunning. De opdrachtgever bepaalt hoe zwaar dit criterium meetelt, waarbij wordt getoetst op basis van de CO₂-uitstoot.

Duurzaamheid wordt dus verankerd in de procedures voor projecten op het gebied van grond-, weg- en waterbouw (GWW). Hierbij worden de ervaringen en tools uit de Community of Practice (CoP) voor Duurzaam GWW gebruikt.

De gemeente wil groenstromen die vrijkomen bij het beheer en onderhoud van bossen en parken, zoveel als mogelijk benutten voor lokale of regionale energie-opwek-projecten en biobased-economy-projecten, naar het voorbeeld van diverse gemeenten, waterschappen, provincies en regio's.

Het thema duurzaamheid wordt door wijkteams Leefomgeving opgepakt en verbindingen met wijkinitiatieven ten aanzien van duurzaamheid en het netwerk energie made in [Arnhem] worden gelegd.

Waar staan we nu?

Openbare verlichting

Voor de openbare verlichting geldt dat verduurzamingskansen planmatig worden benut, onder voorwaarde dat de nieuwe (LED-)verlichting voldoet aan de gemeentelijke kwaliteitscriteria. Hierbij wordt met het oog op de veiligheid veel aandacht aan het verlichtingsniveau geschonken. Sinds 2012 wordt op die wijze tijdens het vervangingsmoment fasegewijs LED-verlichting aangebracht langs de hoofd- en ontsluitingwegen. De lampen hoeven niet na 4 jaar, maar pas na 20 jaar te worden vervangen.

Eind 2014 zijn 2.050 LED-armaturen geplaatst langs verkeerswegen, met een energiebesparing van circa 55% ten opzichte van 2012 als resultaat. Voor de openbare verlichting in wijken en langs fietspaden (22.670 armaturen) is pas sinds 2014 LED-verlichting beschikbaar die voldoet aan de kwaliteitscriteria voor in de wijken en langs fietspaden. Medio 2015 ligt besluitvorming voor over het standaard toepassen van LED-verlichting in woonwijken, langs fietspaden en op bedrijventerreinen.

Grond, weg- en waterbouw

De gemeente is sinds 2015 deelnemer van een CoP voor Duurzaam GWW. Hierin delen diverse gemeenten en provincies lessen vanuit concrete projecten binnen de GWW waarbij duurzaamheid een voorname rol speelt.

Wijkteams leefomgeving

Begin januari 2015 is gestart met de "Wijkteams Leefomgeving", waarbinnen duurzaamheid een van de thema's is. Dankzij de wijkteams komen buurtinitiatieven eerder van de grond en tevens zorgt de gemeente voor de uitwisseling van ervaringen en kennis.

C. Huisvesting & facilitaire zaken

Wat is de ambitie?

De tabel hieronder laat zien welke ambities Arnhem heeft met het oog op de verduurzaming van de eigen gemeentelijke organisatie.

Thema	Ambitie
Gemeentelijk wagenpark	<ul style="list-style-type: none">• Zo min mogelijk voertuigen in het eigen wagenpark, deze zo efficiënt mogelijk gebruiken en deze op natuurlijke momenten vervangen door duurzame voertuigen (op groen gas, waterstof of elektrisch).• Verduurzamen van het gemeentelijke wagenpark in de periode tot 2020 richting de 100% . Een volledig duurzaam wagenpark lijkt nu echter nog niet reëel, aangezien sommige voertuigen nog niet in een duurzame variant verkrijgbaar zijn, zoals terreinwagens.
Afval	<ul style="list-style-type: none">• Reduceren van de hoeveelheid afval en verminderen van de stroom restafval door nog meer te scheiden bij de bron. Dit wordt in de aanbestedingen meegenomen met de volgende voorkeursvolgorde:<ol style="list-style-type: none">1. 30% vermindering van de hoeveelheid afval en 30% meer recyclebaar afval door: communicatiecampagne voor gescheiden inzameling, training schoonmaak en catering, het plaatsen van afvalunits bij de pantry's voor scheiding van plastic en (plastic) koffiebekers, klein gevaarlijk afval (KGA), organisch afval (GFT), restafval en papier. De afvalbakken bij de bureaus verdwijnen.2. 30% vermindering van de hoeveelheid afval en 10% meer recyclebaar plastic door: communicatiecampagne voor gescheiden inzameling, training schoonmaak en catering, het plaatsen van twee separate afvalbakken voor plastic en restafval.3. 10% vermindering van de hoeveelheid afval door communicatiecampagne voor gescheiden inzameling.• Dit te gaan doen op de grotere locaties van de gemeente: het Stadhuis, het Stadskantoor, Werkplein Arnhem en de MFC's. Vervolgens wordt bekeken of aanvullende afvalbesparende maatregelen mogelijk zijn.

Catering	<ul style="list-style-type: none"> • Zo min mogelijk CO₂-uitstoot. Hierdoor worden tijdens aanbestedingen hoge eisen gesteld aan de koffieleveranciers, cateraars en schoonmaakproducten op het gebied van service, levering, milieu en duurzaamheid. • Streven naar meer lokale inkoop en het combineren van verschillende leveringen. Eisen stellen aan de vrachtwagens (zo min mogelijk CO₂-uitstoot). • Producten steeds meer lokaal inkopen en steeds meer fairtrade en/of biologisch (afbreekbaar).
Energie-management	<ul style="list-style-type: none"> • Verminderen van het energieverbruik, de kosten en de CO₂-uitstoot door het monitoren van het totale energieverbruik van de gemeentelijke organisatie. • Na implementatie van het managementsysteem EMIS een concrete doelstelling formuleren voor het eigen energieverbruik, op basis van de actuele CO₂-footprint.
Energie-inkoop/-verbruik	<ul style="list-style-type: none"> • In de aanbesteding vanaf 2018 het vergroenen van gas en elektriciteit voor eigen gemeentelijk gebruik centraal stellen via de volgende voorkeursvolgorde: <ol style="list-style-type: none"> 1. in 2030 afname van 30% gas en elektriciteit door besparing ten opzichte van 2014 en vanaf 2023 100% inkoop gas en elektriciteit met Nederlandse GvO's, afkomstig van additioneel duurzaam opwekvermogen uit de regio Arnhem Nijmegen. 2. in 2030 afname van 30% gas en elektriciteit door besparing ten opzichte van 2014 en vanaf 2023 100% inkoop gas en elektriciteit met Nederlandse GvO's, afkomstig van additioneel duurzaam opwekvermogen in Nederland. 3. in 2030 afname van 30% gas en elektriciteit door besparing ten opzichte van 2014 en in 2023 100 % inkoop gas en elektriciteit met Nederlandse GvO's (NL), afkomstig van duurzaam energie-opwekvermogen uit de regio Arnhem Nijmegen. • Dit fasegewijs uitvoeren. De gemeente streeft dus naar additioneel duurzaam opwekvermogen in de regio. Met additioneel bedoelt zij dat door de aanstelling nieuw opwekvermogen wordt gerealiseerd dat er voorheen niet was en ook niet was gepland.
Inkoop en aanbesteding	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente streeft ernaar in 2015 100% duurzaam in te kopen. • Indien er juridische ruimte is, dan zal er naast het van toepassing verklaren van de door RVO opgestelde duurzaamheidscriteria ruimte worden geboden aan de inbreng van producten en diensten uit de lokale markt. De gemeente wil lokale ondernemers bij onderhandse offerteaanvragen blijven betrekken, voor een aandeel van ten minste een derde. • Daarnaast wil de gemeente, daar waar mogelijk, innovatiegericht inkopen en aanbesteden stimuleren: bij innovatiegericht inkopen wordt gezocht naar een innovatieve oplossing of laat de gemeente ruimte aan de ondernemer om een innovatieve oplossing aan te bieden. • Verder committeert de gemeente zich aan de doelen en ambities die worden gesteld in het kader van New energy made in [Arnhem].

Waar staan we nu?

De tabel hieronder laat zien hoe duurzaamheid momenteel al is verweven in de alledaagse werkelijkheid van de gemeentelijke huisvesting en de facilitaire zaken. Meer details staan in bijlage 3.

Thema	Stand van zaken/huidige aanpak
Gemeentelijk wagenpark	<ul style="list-style-type: none">• De gemeente bekijkt hoeveel auto's nodig zijn en stimuleert fietsen: zowel op het Stadhuis als bij de Gemeentewerf zijn meer dienstfietsen beschikbaar.• Steeds meer e-bikes en e-scooters komen beschikbaar. Van de e-scooters op het Stadskantoor en de Gemeentewerf wordt inmiddels veelvuldig gebruik gemaakt. Het aantal dienstauto's is flink afgenomen.• De auto's van het wagenpark worden op natuurlijke momenten vervangen door voertuigen met groen gas, waterstof of elektriciteit als duurzame brandstof.• Het gemeentelijke wagenpark is in de laatste vier jaar verduurzaamd door de inzet van 32 groen-gas-voertuigen, 2 elektrische voertuigen en een waterstofauto. Dit gaat in totaal om 40% van het wagenpark.
Afvval	<ul style="list-style-type: none">• Voor diverse afvalstromen van de gemeente zelf zijn inzamelpunten gerealiseerd.• Op de werkplekken staat één prullenbak per twee bureaus, waarin de medewerkers papier en restafval kunnen deponeren. Bij de pantry's staat een bekerbin voor de plastic bekertjes, bij de printers staan twee containers voor vertrouwelijk en gewoon papier.• Het papier, de plastic bekertjes, glas, klein chemisch afval en oud ijzer worden gescheiden aangeboden en verwerkt.
Catering en huisvesting	<ul style="list-style-type: none">• Duurzaamheid speelt een rol bij de aanbestedingen van catering en drankautomaten. Op die wijze is de afgelopen jaren al veel bereikt: de gemeente koopt steeds meer lokaal in, combineert leveringen zoveel als mogelijk en stelt eisen aan de vrachtwagens wat de CO₂-uitstoot betreft.• De gemeente is Kraanwatergemeente: dit betekent dat zij gebruikmaakt van kraanwater bij vergaderingen, evenementen en voor de automaten.• Voor het schoonmaken gebruikt de gemeente geen bleekwater, maar biologisch afbreekbare middelen.• Voor de verzorging van planten maakt zij gebruik van producten die niet schadelijk zijn voor het milieu.
Energie-management	<ul style="list-style-type: none">• In 2015 wordt een energiemanagement-informatiesysteem (EMIS) van Planon geïmplementeerd. De gemeente Arnhem heeft circa 1.200 energieaansluitingen. EMIS zorgt voor goede managementinformatie over het energieverbruik, kosten en CO₂-emissies.• Na implementatie van EMIS worden facturen automatisch verwerkt. Op basis van betere managementinformatie kan vervolgens worden gestuurd op het verbruik.

Energie-inkoop/-verbruik	<ul style="list-style-type: none"> • Momenteel wordt de energie grijs ingekocht en met garanties van oorsprong (GvO's) of certificaten vergoend. Het contract hieromtrent loopt tot 2018 en is aanbesteed vanuit de Milieusamenwerking Regio Arnhem (MRA). • Het elektraverbruik in Arnhem bedraagt circa 30 miljoen kWh per jaar en het gasverbruik is 3 miljoen m³ per jaar.
Inkoop en aanbesteding	<ul style="list-style-type: none"> • De totale CO₂-footprint is op basis hiervan 19 kiloton per jaar. • De gemeente Arnhem heeft in 2014 de inkoop van producten duurzaam aanbesteed. Voor de Europese aanbestedingen zijn duurzaamheidscriteria toegepast zoals opgesteld door de RVO. • De gemeente Arnhem koopt duurzaam in en houdt hierbij ook rekening met mensenrechten (sociale duurzaamheid). Zij heeft een voorkeur voor lokale en regionale aanbieders.

Waterstofauto

4. Cocreatie en samenwerking, met en voor de stad

Een blauwdruk voor het verduurzamen van de Arnhemse samenleving bestaat niet. Allerlei partners, ondernemers, bewoners en organisaties bewegen zich immers binnen eigen netwerken. Werken aan de duurzaamheidsopgave vindt - geheel in lijn met de geschetste visie in de Arnhemse Perspectiefnota 2016-2019 en de "Wijkgerichte aanpak" - steeds vaker plaats vanuit die samenwerkingsverbanden. Binnen deze netwerken ontstaan voortdurend nieuwe ideeën en initiatieven.

Burgerparticipatie, overheidsparticipatie, nieuwe allianties, sociale cohesie, het accent op leefbaarheid in de wijken (zowel fysiek als sociaal) en sterke intrinsieke motivatie zijn hierbij gemene delers. De gemeente Arnhem streeft daarom bewust naar cocreatie van duurzame resultaten en samenwerking. De gemeente is een van de spelers op het speelveld.

In de afgelopen vier jaar, vanaf de start in 2010, is een rijk netwerk ontstaan bestaande uit 117 partners (bedrijven en instellingen uit de regio) die in de meest diverse sectoren actief zijn, maar zich gezamenlijk willen inzetten voor het verduurzamen van de stad. De gemeente wil de kracht van dit netwerk aanspreken en vergroten. Het netwerk staat al jaren bekend onder de naam energie made in [Arnhem] en daar zal de komende periode geen verandering in komen. Via het programma New energy made in [Arnhem] beoogt de gemeente de instandhouding van het tweerichtingsverkeer. Tegelijkertijd is er het besef dat de verduurzamingsopgave ook niet alleen met deze partners kan worden volbracht, maar dat hiervoor inspanningen benodigd zijn van nog veel meer bedrijven, organisaties en inwoners. De "Wijkgerichte aanpak" kan in dat kader helpen bij activering van inwoners.

Wijkgerichte aanpak

In de buurt Coehoorn is in 2014 kennis en ervaring opgedaan met het duurzaam aan- en oppakken van allerhande wensen en problemen, met behulp van nieuwe allianties. Kernwoorden hierbij zijn: eigen initiatief, ondernemerschap, samenwerking en sociale innovatie. Hoofddoel is hernieuwde vitaliteit, oftewel het gevoel van bewoners, bedrijven en instellingen dat zij niet alleen in de buurt wonen, maar hier ook vorm aan geven. Gezamenlijk wordt nagedacht over thema's als afval, openbare ruimte, leefbaarheid, veiligheid en energie. Het bovengenoemde vraagt om een andere rol van de gemeente en andere partners in Coehoorn, zoals het Waterschap, netbeheerder Alliantier en het drinkwaterbedrijf. De traditionele gemeentelijke rol van opdrachtgever, regisseur en subsidieverlener verandert in een rol waarin het gaat om het op gang helpen van projecten, het samen optrekken in het traject tot realisatie en het vormen van het 'cement' tussen de meer op zichzelf staande initiatieven. De gemeente faciliteert en verbindt dus. Zij heeft vaak het overzicht en kan een draadje rijgen tussen diverse losse initiatieven. Dit is exact de rol die het merendeel van de 117 partners van de gemeente verlangt. Deze wijkgerichte aanpak wordt in 2015 vanuit Coehoorn opgeschaald naar andere Arnhemse buurten.

Coehoornpark

Regie en extra trekkracht waar nodig

Gelet op concrete doelstellingen kan het voorkomen dat de bovengenoemde gemeentelijke aanpak niet toereikend is. Directe ondersteuning van de gemeente in de vorm van capaciteit en middelen is dan wenselijk en steekhoudend. In dat geval hebben de gemeente en inwoners/bedrijven/instellingen elkáár immers nodig. Dit betekent overigens niet dat de capaciteit en/of middelen per definitie door de gemeente moet worden geleverd; ook hierin zoeken we de samenwerking met partners die in de wijken dezelfde doelstellingen nastreven (denk aan de net-beheerder, woningbouwcorporaties, Waterschappen et cetera).

Versterken netwerken

Vanuit de besproken maatschappelijke bewegingen in combinatie met de duurzaamheidsopgaves waar de gemeente voor staat, wil energie made in [Arnhem] de creativiteit en innovatiekracht vanuit de stad en wijken verder benutten. Dit doen we door samen te werken, bestaande coalities te onderhouden, deze te versterken en in te zetten op het vormen van nieuwe samenwerkingen tussen de ondernemers, het onderwijs, de onderzoeksinstellingen, de ondernemende burgers en de overheden (de vijf o's). In 2015 wordt dit proces samen met partners van energie made in [Arnhem] verder vormgegeven en worden instrumenten ontwikkeld om elkaar te ontmoeten, te inspireren en goede voorbeelden voortdurend in de spotlights te zetten. Het delen van kennis en inzichten tijdens netwerkbijeenkomsten hoort bij deze strategie, evenals het verbinden van partners en initiatieven.

Bestaande netwerken en platforms, zoals de E-raad, de Rijn en IJssel Energie Coöperatie, Spijkerenergie, DNA in de Bouw, stichting kiEMT, Green Tech Alliance, CASA, Stichting Fairtrade, het Kernteam Stadslandbouw en Groen Arnhem zorgen voor samenwerking en versnelling op het gebied van duurzaamheid, groene innovaties en banen.

Netwerkbijeenkomst energie made in Arnhem

Samenwerking

Dit programma heeft haar focus op Arnhem, maar voor alle onderwerpen geldt dat zij over alle schaalniveaus heen spelen. Oorzaken en oplossingen houden zich niet aan gemeentegrenzen en ook EMT-bedrijven werken vaak internationaal. Arnhem is actief in landelijke en regionale netwerken en samenwerkingsverbanden en zet zich in voor het verder uitbouwen van internationale banden, om te leren met anderen en om slimme voorbeelden over te nemen of te exporteren.

5. Acties en aanpak

Nu de ambities van de gemeente Arnhem op het gebied van duurzaamheid zijn toegelicht, rest de vraag hoe wij de ambities gaan waarmaken. In dit hoofdstuk volgt daarom voor de drie speerpunten een uitwerking van de acties en aanpak en de rolverdeling tussen de gemeente, haar partners en andere belanghebbenden. De wijze van samenwerking met stakeholders die uit hoofdstuk 4 is gebleken, vormt in principe het uitgangspunt. Voor bepaalde onderwerpen geldt evenwel dat de gemeente een extra ondersteunende rol voor zichzelf ziet weggelegd, onderweg naar het behalen van de doelstellingen.

5.1 EMT

Om de EMT-ambities zoals omschreven in paragraaf 3.1 te kunnen behalen, worden de volgende thema's opgepakt en acties uitgevoerd in de periode tot en met 2020. Het gaat om een voortrollende agenda: acties worden toegevoegd of vallen af wanneer deze uitgevoerd zijn, of juist niet uitvoerbaar blijken.

De gemeente zet haar eigen geld en tijd eerst en vooral in bij die acties uit de lijst:

1. waar zij de meeste energie en investeringen van de (beoogde) partners in de stad en regio vermoedt of constateert om ideeën uitvoerbaarder te maken;
2. waar zij de meeste opbrengst voor de stad verwacht als het gaat om de ambities: bijdrage aan nieuwe banen, nieuwe bedrijven en nieuw talent in de vorm van studenten en/of bijgeschoolde werknemers. Wat ook meespeelt, is de gewenste reputatie van Arnhem als dé plek waar je wilt zijn voor de ontwikkeling van duurzame en slimme energiesystemen, met de focus op elektriciteit.

Thema	Aanpak/acties	Nr.	Wie?
Ontwikkeling E-talent en E-innovaties in en vanuit Arnhem ("Het bieden van toegevoegde waarde")	Het verkennen van de mogelijkheid tot vestiging van een open innovatiecentrum (shared development centre) voor E-mobility en/of smart energy systems. Hier kunnen bedrijven en onderwijs-/onderzoeksinstellingen apparatuur delen en gezamenlijk innovaties versnellen. Deze actie bouwt voort op marktinitiatieven zoals de Energycampus, en het kenniscentrum E-mobility/Trolley 2.0.	A1	Markt i.s.m. gemeente, provincie en Oost NV
	Het aanbieden van leer-werktrajecten voor (om)scholing naar energie-carrières. Het bestaande traject wordt daarbij meer op MKB- deelname toegesneden, bijvoorbeeld door gerichte profilering, via koppeling aan de MKB-innovatiebehoefte en door leerwerkers/studenten zoveel mogelijk te verbinden met de innovatieprojecten waar de stad/regio op inzet.	A2	HAN/SEECE, ROC i.s.m. gemeente en bedrijven/projecten in energiesector
	Realiseren PPS Oost Nederland Energie(k)! waarbij publieke en private partijen samenwerken aan goed opgeleid personeel in de technische installatiebranche en samenwerking tussen het voortgezet onderwijs, MBO-onderwijs en HBO-onderwijs en het bedrijfsleven wordt versterkt.	A3	ROC Rijn IJssel, Graafschap College, ROC Nijmegen, i.s.m. installatiebranche, HAN en regionale gemeenten
	Het voortzetten en evalueren van de bijdrage aan het Automotive Center of Expertise (ACE) van de HAN; een "topprogramma" voor excellente studenten in samenwerking met het bedrijfsleven.	A4	Gemeente, i.s.m. ACE (HAN)
	Het realiseren van een universitaire master in energietechnologie (relatie met A1).	A5	Markt i.s.m. gemeente, TU's en HAN-lectoraten
	Het combineren van een bedrijfsbroedplaats en acceleratorprogramma (zoals het Knowledge and Innovation Community InnoEnergy of het Knowledge and Innovation Community Climate), om bedrijven die hier gestart zijn ook te stimuleren hier te blijven voor verdere groei.	A6	Markt i.s.m. gemeente en PPM Oost
	Het realiseren van Watt Connects 2.0 en Powerlab 2.0 op Energy Businesspark Arnhems Buiten en in dat kader: samen met initiatiefnemers behaalde successen uitbouwen en de (landelijke) reputatie en het bereik versterken.	A7	Markt i.s.m. gemeente en HAN/SEECE
	Het tot stand brengen van de 'Smart Energy City'- proeftuin en een bijbehorend demonstratieprogramma. Doel hiervan is de opschaling en uitrol van slimme energieconcepten, producten en diensten die nodig zijn voor intelligente en duurzame energienetwerken (smart grids). Praktisch komt dit neer op het leggen van verbindingen tussen lopende renovatie- en nieuwbouwprojecten en beschikbare innovaties, waarbij het streven is dat Arnhem alle verschillende typen smart grids kan laten zien (stroom, warmte et cetera), ook in Watt Connects.	A8	Markt c.q. netbeheerder i.s.m. gemeente, corporaties, burgers en landelijke partijen (consortium smart energy cities)

Thema	Aanpak/acties	Nr.	Wie?
	Het ontwikkelen van het concept Energieproducerende Wijk (power generating city). Dit betreft het verkennen en indien haalbaar ook uitvoeren van een jaarlijkse prijsvraag voor de oplevering van een energieproducerende woning. Het idee is dat de opbrengst van de eerste woning budget creëert voor de tweede (een revolverende systematiek). Dit gaat een stap verder dan 'energieneutraal', biedt innovaties een podium en versterkt de gewenste reputatie van Arnhem.	A9	Markt i.s.m. gemeente
	De ontwikkeling en inzet van een openbaar waterstoftankstation met lokale technologie in combinatie met de ontwikkeling en inzet van de volgende versie waterstofelektrische bus (Hymove). Het stimuleren van de inzet van waterstofelektrische personenvoertuigen hoort hier tevens bij.	A10	Markt i.s.m. overheden (gemeente, provincie, Rijk)
	Investeren in andere vormen van nul-emissie-mobiliteit: de uitrol van laadinfrastructuur en de daarmee samenhangende innovaties (nieuwe vormen van betalen, laadpleinen en andere vormen van elektrisch laden).	A11	Markt i.s.m. gemeente
Vestigingslocaties	Het versterken van de vestigingslocatie Kleefse Waard door het: <ul style="list-style-type: none"> • verkennen en uitvoeren van een integrale publiekprivate gebiedsaanpak; • verkennen van de kansen voor de invulling van het BASF-gebouw als design-&-technology-building met incubator en open innovatie-faciliteiten, waarbij de relatie met de acties voor human capital/innovatie wordt gelegd; • (helpen) vestigen van een openbaar waterstoftankstation en een ontwikkelcentrum voor E-mobility; • realiseren van extra groen en het zorgen voor het ter plekke verwerken van biomassa en afvalstromen, om de herbruikbaarheid van (rest-)producten en grondstoffen te maximaliseren en de waardevernietiging te minimaliseren. 	A12	Gemeente, IPKW, Veolia (huidige eigenaren)
	Het versterken van de vestigingslocatie Arnhems Buiten middels het verkennen en faciliteren van initiatieven voor de ontwikkeling van E-talent en E-innovaties (zoals Watt Connects 2.0 en Powerlab 2.0), waarbij de relatie met de acties voor human capital/innovatie wordt gelegd.	A13	Arnhems Buiten i.s.m. gemeente en initiatiefnemers Watt Connects en Powerlab
Aanscherpen marketing ("En dit vertellen")	Het kiezen van het motto waarmee de EMT-marketing, de EMT-promotie en EMT-acquisitie voor bedrijven en studenten worden voortgezet.	A14	Gemeente i.s.m. provincie, Oost NV, IPKW en Arnhems Buiten
	Het ontwikkelen van een strategische samenwerking en actieplan voor EMT-marketing en -acquisitie, met toonaangevende regionale bedrijven en instellingen. Het gaat erom via digitale wegen en via congressen/presentaties/netwerken de Arnhemse toegevoegde waarde meer zichtbaar te maken. Concreet gaat dit dus om het profileren van de projecten en initiatieven die in of vanuit Arnhem opgezet zijn op het vlak van de ontwikkeling van E-talent en E-innovaties.	A15	Gemeente, i.s.m. provincie, markt en Oost NV
	Het inbedden van het Arnhemse aanbod in de Gelderse en landelijke (internationale) promotie en acquisitie.	A16	Gemeente, i.s.m. provincie en Oost NV
	Het vertegenwoordigen van Arnhemse belangen in Haagse en Europese kringen: <ul style="list-style-type: none"> • bestuur en directieleden van gemeente, provincie en Arnhemse partners dragen actief de lopende initiatieven en successen uit en wekken interesse voor vervolgstappen in en vanuit Arnhem; zoeken en benaderen van de juiste 'ambassadeurs' buiten Arnhem die, aanvullend, zorgen voor de het juiste woord op het juiste moment en de juiste plaats.	A17	Gemeente met de netwerkpartners en provincie

Windmolenpark Industrie Park
Kleefse Waard

5.2 Energiebesparing en duurzame opwek

Het maatregelenpakket dat moet leiden tot 1,5% energiebesparing per jaar en 14% duurzame energie in 2020, is ambitieus en de gewenste resultaten zullen niet vanzelf tot stand komen. De verwachting is dat hiervoor de nodige (extra) trekkraft van de gemeente vereist is, naast haar rol als verbinder/facilitator. In de tabel hieronder staan per subthema de acties/aanpak beschreven, inclusief de partij die hiervoor verantwoordelijk wordt.

Thema	Acties/aanpak	Nr.	Wie?
Energiebesparing	Woningeigenaren via sociale marketing (blijven) prikkelen energiebesparende maatregelen te nemen, door de juiste informatie op het juiste moment bij de juiste persoon te brengen, via een regionaal Customer Relationship Management-systeem (CRM).	B1	Gemeente i.s.m. regionale ondersteuningsstructuur
	Bedrijven gericht wijzen op energiebesparingskansen en handhaven op eventuele investeringsplichten.	B2	ODRA
	Bij waarneming behoefte: het actief verbinden van de lokale vraag met het lokale aanbod.	B3	Gemeente
	Stimuleren wijk-/buurtinitiatieven.	B4	Gemeente i.s.m. regionale ondersteuningsstructuur
	Stimuleren energieneutrale nieuwbouw.	B5	Gemeente
	Stimuleren nul-op-de-meter-renovaties.	B6	Gemeente
	Bieden van een compleet overzicht van lokale, regionale en (inter)nationale financieringsinstrumentaria voor (diverse) duurzame maatregelen.	B7	Gemeente
	Doorvoeren besparingsmaatregelen.	B8	Inwoners, bedrijven en organisaties, corporaties
Windenergie	Actieve ondersteuning van lopend windinitiatief in ruimtelijk-planologisch traject.	B9	Gemeente
	Realisatie vier windturbines.	B10	Markt met participatie van inwoners
	Verkennen kansrijkheid andere locaties in gemeentelijke zoekgebieden en mogelijkheden tot uitbreiding zoekgebied.	B11	Gemeente
	Opstellen ruimtelijk beleid ter stroomlijning van initiatieven (Structuurvisie-uitwerking); geldt ook voor zonnevelden.	B12	Gemeente
	Actieve rol nemen in de verkenning van de haalbaarheid van windmolens in regio, bijvoorbeeld in Park Lingezegen (afspraken D1 uit coalitieakkoord).	B13	Gemeente i.s.m. regio
	Nieuwe windprojecten in zoekgebieden ruimtelijk mogelijk maken door bestemmingsplanwijzigingen.	B14	Gemeente
Zonne-energie	Woningeigenaren via sociale marketing (blijven) prikkelen tot aanschaf zonnepanelen door de juiste informatie op het juiste moment bij de juiste persoon te brengen, via een regionaal CRM-systeem.	B15	Gemeente i.s.m. regionale ondersteuningsstructuur en De KAS
	Voortzetten duurzaamheidslening zonnepanelen voor woningeigenaren.	B16	Gemeente
	Bij waarneming vraag: het actief verbinden van lokale vraag met het lokale aanbod.	B17	Gemeente
	Stimuleren wijk-/buurtinitiatieven.	B18	Gemeente i.s.m. regionale ondersteuningsstructuur
	Verstrekken leningen of garanties om het mogelijk te maken te investeren in zonne-energie op gemeentelijke gebouwen (afspraken D2 uit coalitieakkoord).	B19	Gemeente
	Afspraken maken met verenigingen, scholen en woningbouwcorporaties over het plaatsen van zonnepanelen op hun gebouwen.	B20	Gemeente
	Het verminderen van beperkende regelgeving zodat inwoners in staat zijn eigen zonne-energieprojecten te realiseren op hun eigen dak, het gezamenlijke dak van hun Vereniging van Eigenaren, of op geschikt dakoppervlak elders in de stad.	B21	Gemeente
	Indien nodig voor rendabele zonnevelden: kosten voor bestemmingsplanwijzigingen en vergunningverlening dragen.	B22	Gemeente
	Ontwikkeling, realisatie en exploitatie vijf zonnevelden.	B23	Markt i.s.m. lokale coöperatie(s)
	Stadswarmte	Voorbereiden en realiseren noordtak warmtenet.	B24
Uitbreiding aantal aansluitingen rond bestaand tracé.		B25	Markt i.s.m. overheden (gemeente, provincie)
Verkenning overige uitbreidingsopties en ontwikkeling regionaal warmtenet.		B26	Gemeente, provincie, gemeente Nijmegen

Thema	Acties/aanpak	Nr.	Wie?
Overige hernieuwbare warmte	Sturing op toepassing hernieuwbare warmte op ontwikkelterreinen en bij herstructureringsopgaves.	B27	Gemeente
Duurzame mobiliteit	Fasegewijze ontwikkeling concept Trolley 2.0.	B28	Markt i.s.m. gemeente
	Bouwen en testen van een prototype (2015)	B29	Markt i.s.m. gemeente
	Twee Trolley 2.0 bussen in dienstregeling, praktijktesten in de reële omgeving en dienstregeling (2015-2018).	B30	TRIPLE HELIX Markt, overheden en HAN (MKB-bedrijven, gemeente Arnhem, Renkum, Amsterdam provincie, EUREGIO, NordrheinWestfalen, HAN)
	Instream van 5+10 Trolley 2.0-bussen (vanaf 2017, onder voorbehoud van positieve testresultaten).	B31	Markt i.s.m. overheden (gemeente Arnhem, Renkum, Rheden), provincie)
	Concessie voor emissieloos openbaar vervoer (2023).	B32	Markt i.s.m. overheden (gemeente, provincie)
	Ontwikkelen van systeem voor opladen van E-voertuigen via trolley-bovenleiding.	B33	Markt i.s.m. overheden (gemeente, provincie)
	Uitrol E-laadinfrastructuur.	B34	Markt via Groene Hub
	Stimuleren waterstofelektrische voertuigen.	B35	Gemeente
	Uitrol waterstofelektrisch openbaar vervoer (vanaf 2017, onder voorbehoud van positieve testresultaten)	B36	Markt i.s.m. overheden: gemeente, provincie
	Ontwikkeling waterstofelektrische huisvuilwagen.	B37	Markt i.s.m. gemeente
	Autovrij maken Gele Rijdersplein en Markt, uiterlijk 2016 (afpraak D3 uit coalitieakkoord).	B38	Gemeente
	Verdubbelen capaciteit fietsenstalling aan het Gele Rijdersplein en plaatsen 1.000 extra fietsklemmen in de binnenstad (afpraak D4 uit coalitieakkoord).	B39	Gemeente
	Opnemen eisen en criteria met betrekking tot emissies door verkeer in aanbestedingen.	B40	Gemeente
Luchtkwaliteit	Verschonen van het vervoer in Arnhem (zie hierboven).	B41	Markt i.s.m. overheden (gemeente, provincie)
	Opvolging landelijk Actieplan Luchtkwaliteit, waarin de Rijksoverheid en zeven grote steden afspreken hoe zij de concentraties in deze steden de komende jaren verder verlagen.	B42	Gemeente i.s.m. andere overheden

Toelichting

Besparing en opwek bij woningeigenaren

Ontzorging, tools, financiën en inspirerende voorbeelden zijn van groot belang voor het behalen van concrete resultaten. In die wetenschap gaat de gemeente deelnemen aan de Nationale Duurzame Huizenroute, zoals vermeld staat in de Arnhem Agenda. De tabel met acties laat verder zien dat de gemeente een nieuwe aanpak voorziet als het gaat om het verleiden van woningeigenaren tot het nemen van duurzame maatregelen. Intussen is duidelijk dat mensen een eigen “klantreis” doormaken onderweg naar duurzame keuzes. De aanpak gaat ervan uit dat de klant pas besluit als deze daar klaar voor is, en niet op het moment dat dit ‘wenselijk’ is’. Via sociale marketing kan deze klantreis worden voorzien van wind in de rug, door geïnteresseerden te blijven prikkelen. Door regelmatig even een contactmoment te zoeken en informatie aan te dragen, blijft het onderwerp in het hoofd van de woningeigenaar. Zo wordt deze gestimuleerd toch besluiten te nemen.

Een regionaal Customer Relationship Management-systeem (CRM) blijkt hiervoor een doeltreffend middel. Hierbij staat het optimaliseren van klantcontacten centraal en wordt getracht elke klant een individueel aanbod te doen gebaseerd op zijn of haar wensen. Kern is dat veel betere resultaten worden behaald door de juiste informatie op het juiste moment bij de juiste persoon te brengen. Toepassing van lessen uit andere succesvolle, meer collectieve concepten en initiatieven, zoals Buurten over Energie, Blok voor blok, Slim Wonen, Hoom, Susteen en Spaar-Saam, kunnen een goede aanvulling vormen op de bovengenoemde aanpak, die meer uitgaat van een individuele benadering per woning.

Besparing en opwek bij bedrijven en instellingen

Wat de bedrijven met verduurzamingspotentieel betreft, wordt de bestaande branchegerichte aanpak voortgezet en uitgebreid, waarbij de ODRA de uitvoering op zich neemt. De sectoren worden geselecteerd op basis van het energiebesparingspotentieel en de hoeveelheid beschikbare informatie. In de praktijk vindt een aspectcontrole plaats.

Voor enkele bedrijven uit specifieke branches gaat de ODRA nog een stap verder: hier beoordeelt zij of de energiebesparende maatregelen die binnen vijf jaar kunnen worden terugverdiend, daadwerkelijk zijn genomen. Het gaat concreet om circa een kwart van alle kantoren, metaalbedrijven en opslag- en transportbedrijven. De branches die de ODRA wel aan een screening onderwerpt, maar niet via een dergelijk vergaand onderzoek, zijn: commerciële datacentra, garagebedrijven en tankstations. Indien het energieverbruik daartoe aanleiding geeft, vindt een vervolgtraject plaats gericht op het terugdringen van het verbruik, in 2015 of 2016.

Icoonprojecten

Voor de icoonprojecten die tevens op grote schaal bijdragen aan de kwantitatieve doelstellingen (windturbines, zonnepanelen, dakgebonden zon-PV, uitbreiding warmtenet) reserveert de gemeente het merendeel van haar ondersteuningskracht, in de vorm van uren en middelen. Het is de gemeente er veel aan gelegen dat deze projecten tot stand worden gebracht en zij kan bovendien daadwerkelijk een verschil maken in het traject dat leidt tot realisatie.

Besparing en opwek mobiliteit

Energiebesparing bij mobiliteit hangt samen met twee zaken: minder kilometers in de stad en zuiniger en schoner rijden. Om dit mogelijk te maken, zetten we in op de uitrol van E-laadinfrastructuur en (waterstof)elektrisch openbaar vervoer. Investerings in extra fietsenstallingen en veilige en snelle fietsroutes dragen ook bij aan de gewenste uitstootreductie.

5.3 Voorbeeldige gemeente

Om de in paragraaf 3.3 geschetste ambities van de gemeente voor de eigen bedrijfsvoering te kunnen behalen, zijn diverse afdelingen binnen de gemeente verantwoordelijk voor uiteenlopende acties. Dit is in de tabel hieronder weergegeven. Tevens is aangegeven in welk jaar de concrete acties voorzien zijn en waar de gemeente naast de verbindende en faciliterende rol ook nog een regisserende rol op zich neemt.

Thema	Aanpak/actie	Nr.	Wie binnen gemeente?	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vastgoed & gebieds-ontwikkeling	Onderzoek naar verduurzamen bestaand vastgoed.	C1	Vastgoed						
	Vaststellen ambitie voor verduurzamen van bestaand vastgoed voor 2020.	C2	Vastgoed						
	Vertalen van ambities bestaande bouw in concrete maatregelen en opnemen in MJOP.	C3	Vastgoed						
	Vertalen van ambities bestaande bouw in concrete maatregelen en opnemen in procedure voor verkoop van panden.	C4	Vastgoed						
	Uitvoeren concrete maatregelen verduurzaming vastgoed vanuit MJOP en gebaseerd op gestelde ambities.	C5	Vastgoed						
	In gang zetten alle energiebesparende maatregelen waarvan de structurele besparing groter is dan de met de investering gepaard gaande kapitaallasten (afspraken D5 uit coalitieakkoord).	C6	Vastgoed						
	Het benutten van de bespaarde middelen voor verdere verduurzaming van de gemeentelijke organisatie.	C7	Vastgoed						
	Onderzoeken welke gemeentelijke panden kunnen worden aangesloten op het stadswarmtenet.	C8	Vastgoed						
	Bij financiële haalbaarheid en instemming van de gebruikers: aansluiten gemeentelijke panden op stadswarmtenet.	C9	Vastgoed						
	Vastleggen van de genomen maatregelen en monitoren: volgen van de effecten, hierop bijsturen.	C10	Vastgoed, Interne Ondersteuning						
	Samenwoonscholen en MFC's die nog geen zonnepanelen hebben: nagaan of SDE+-subsidie aangevraagd kan worden.	C11	Vastgoed						
	De gemeentelijke panden voorzien van een energielabel.	C12	Vastgoed						
	Basisscholen: faciliteren van de schoolbesturen om de schoolgebouwen energieneutraal te maken, via het Integraal Huisvestingsplan.	C13	Beleid&Regie						
	Op basis van ervaringen in de periode 2015-2018 en monitoring van de maatregelen: vaststellen ambities voor verduurzamen van bestaande vastgoed voor 2022.	C14	Vastgoed						
	Uitwerken wat de maximaal haalbare ambitie is voor het bestaande gemeentelijke vastgoed: welke panden kunnen op termijn (wanneer) energieneutraal zijn, voor welke panden is dat niet haalbaar en wat is daarbij de meest duurzame ambitie?	C15	Vastgoed Beleid&Regie						
	Verankeren energieneutraliteit als ambitie in opdrachtverlening bij nieuwbouw en gebiedsontwikkeling en meenemen in de opdrachten.	C16	Vastgoed, PMB Beleid&Regie						
	Energievisie eisen van initiatiefnemer bij gebiedsontwikkeling groter dan 50 woning-equivalenten.	C17	Omgevingskwaliteit						

Thema	Aanpak/actie	Nr.	Wie binnen gemeente?	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Openbare ruimte	Beleggen thema duurzaamheid in wijkteams Leefomgeving en verbindingen leggen met wijkinitiatieven t.a.v. duurzaamheid en het netwerk energie made in [Arnhem].	C18	Openbare Ruimte Beleid&Regie						
	Op natuurlijke momenten aanbrengen van LED-verlichting, zowel langs wegen en fietspaden als in de wijken en op bedrijventerreinen.	C19	PMB/PIM						
	Duurzaamheid verankeren in de werkprocessen van GWW-projecten en hierbij ruimte bieden voor innovaties.	C20	Openbare Ruimte						
	Vrijkomende stromen zoveel als mogelijk beschikbaar stellen voor Arnhemse energie-opwekprojecten en biobased-economy-projecten.	C21	Openbare Ruimte						
Huisvesting & facilitaire zaken	Verminderen van de auto's van het gemeentelijk wagenpark en de auto's op natuurlijk moment vervangen door duurzame auto (groen gas, waterstof of elektrisch).	C22	Interne Ondersteuning						
	Zoveel mogelijk reduceren van (rest)afval afkomstig uit de gemeentelijke panden.	C23	Interne Ondersteuning						
	Meer inkoop van lokale, biologische/biologisch afbreekbare en/of fairtrade producten bij catering en huisvesting.	C24	Interne Ondersteuning						
	Uitwerken hoe de consumptie van elektriciteit en gas binnen de MRA vergroend kan worden.	C25	Beleid&Regie						
	Vorbereiden aanbesteding vergroenen van elektriciteit en gas van MRA, zo mogelijk gecombineerd met MARN.	C26	Interne Ondersteuning Beleid&Regie						
	Implementeren van energiegegevens (EMIS) in Planon.	C27	Interne Ondersteuning						
	Na implementatie van EMIS: Bepalen CO ₂ -footprint gemeentelijke organisatie.	C28	Beleid&Regie, Interne ondersteuning						
	Bepalen van CO ₂ -reductie in 2020 ten opzichte van footprint 2015 voor gemeentelijke organisatie.	C29	Beleid&Regie, Interne ondersteuning						
	Monitoren van energiegegevens en adviseren ten aanzien van verlagen energieverbruik.	C30	Interne Ondersteuning						
	Het betrekken van lokale ondernemers bij onderhandse offerteaanvragen, voor een aandeel van ten minste een derde.	C31	Interne Ondersteuning						
	Het daar waar mogelijk aanmoedigen van innovatiegericht inkopen (en aanbesteden). Bij innovatiegericht inkopen wordt gezocht naar een innovatieve oplossing of laat de gemeente ruimte aan de ondernemer om een innovatieve oplossing aan te bieden.	C32	Interne Ondersteuning						
	Verdere vertaling van ambities New energy made in [Arnhem] naar uitgangspunten voor inkoop&aanbesteding.	C33	Interne Ondersteuning						

= regisserende, faciliterende en verbindende rol

= faciliterende en verbindende rol

6. Communicatie en monitoring

Uit de evaluatie van het afgelopen programma is gebleken dat partners van het netwerk energie made in [Arnhem] veel meer van de gemeente verwachten qua communicatie en monitoring van de voortgang. Zij willen dat de gemeente meer en gericht communiceert en successen uit de praktijk beter onder de aandacht brengt. Een nieuw programma biedt ruimte voor een nieuwe strategie op dit gebied en hier gaat de gemeente vanaf nu dan ook actief aan werken, samen met haar partners. In dit hoofdstuk volgt een korte eerste toelichting.

Doelgroepen

De verschillende doelgroepen die horen bij de communicatie zijn gelijk aan de vijf o's met wie de gemeente tot op heden de duurzame resultaten tot stand heeft gebracht: overheid, onderwijs, onderzoek, ondernemers en ondernemende inwoners.

Communicatie: inhoud

De communicatiestrategie wordt dit jaar uitgewerkt. Vooraf is al duidelijk de communicatie rondom het programma New energy made in [Arnhem] zich inhoudelijk vooral zal vormen rond het partnernetwerk energie made in [Arnhem] en de drie inhoudelijke speerpunten. Concreet betekent dit dat de gemeente zich binnen dat kader zal richten op:

1. De algemene positionering van het programma New energy made in [Arnhem] enerzijds (inhoud, doelen) en het partnernetwerk energie made in [Arnhem] anderzijds;
2. De afzonderlijke speerpunten (projecten) en **concrete, meetbare doelen** voor de korte termijn (beleidscommunicatie);
3. Communicatie over en vanuit de speerpunten voortkomende concrete projecten (projectcommunicatie die ook plaatsvindt als er geen gezamenlijke programma zou zijn).

Daarbij zal de gemeente - richting stad en partners - vooral verbindend en ondersteunend optreden en als het kan maatwerk leveren. Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor het in stand houden en uitbreiden van het bestaande partnernetwerk Energie made in [Arnhem] - we kunnen en willen niet zonder elkaar - en het nadrukkelijker zichtbaar maken van de successen van zowel partners als gemeente. Door te kiezen voor een beperkt aantal speerpunten zal de gemeente ten opzichte van de vorige jaren **loslaten waar mogelijk** en **koesteren waar wenselijk**. Oftewel: meer communicatieve aandacht voor het netwerk, de succes van de partners en speerpunten uit het programma.

Communicatie: vorm

De communicatie vindt, afhankelijk van de boodschap en doelgroep, plaats via diverse nog nader uit te werken communicatievormen dan wel middelen. Deze gaan een plek krijgen in de communicatiestrategie. Per in te zetten middel of actie zal gericht gecommuniceerd moeten worden, teneinde meer maatwerk te leveren en overload te voorkomen. Vast onderdeel van de strategie blijven de tot op heden succesvolle netwerkbijeenkomsten energie made in [Arnhem]. Verder wordt onder meer gedacht aan laagdrempelige extra bijeenkomsten, de gemeente-website, een digitale ontmoetingsplaats, lunchbijeenkomsten, de Arnhemse Koerier en De KAS (het loket van de Rijn en IJssel Energie Coöperatie). De uitwerking van de communicatiestrategie wordt samen met de partners opgepakt en uitgewerkt.

Monitoring

De doelen van het afgelopen programma waren voor de meeste partners niet voldoende concreet en/of inzichtelijk. De betrokkenheid van de partners bij de gemeentelijke ambities was daardoor beperkt. Alle in hoofdstuk 3 toegelichte ambities zijn zodanig geformuleerd dat monitoring van de voortgang goed mogelijk is. Belangrijk onderdeel van de nader uit te werken communicatiestrategie wordt dan ook de (wijze van) monitoring van de voortgang binnen het programma New energy made in [Arnhem].

7. Financiën

In voorgaande hoofdstukken zijn acties benoemd om de beschreven ambities te realiseren. Vele partijen zullen acties gaan uitvoeren. De gemeente heeft daarbij verschillende rollen: die van verbinder, aanjager en/of uitvoerder. Een flink aantal acties wordt gefinancierd door andere partijen dan de gemeente, maar bij een deel van de acties is de gemeente ook zelf aan zet.

Onderstaand wordt aangegeven welke middelen de gemeente beschikbaar heeft en waaraan die besteed gaan worden. Ook wordt aangegeven vanuit welke afdelingen capaciteit nodig is om de ambities te realiseren.

Budget trekkkracht

Voor de rol als aanjager (trekkkracht) heeft de gemeente vanaf 2016 een jaarlijks programmabudget beschikbaar dat aansluit bij de speerpunten uit het programma New energy made in [Arnhem]:

Omschrijving	Toelichting	Jaarlijks budget
Algemeen	Netwerkbijeenkomsten en dergelijke	€ 50.000
EMT	Acties met een hoge multiplier (veel middelen van derden) en een groot effect op ambities EMT	€ 150.000
Besparen/opwek	Acties met een hoge multiplier en een groot effect op ambities besparen en/of opwek	€ 306.000
Totaal		€ 506.000

Budget projecten

De gemeente heeft budget gelabeld aan de volgende projecten:

Omschrijving	Toelichting	Budget
Wind	Afspraak D1 coalitieakkoord. Arnhem gaat, zo mogelijk regionaal en met andere overheden, een windmolenpark faciliteren.	€ 50.000 (jaarlijks)
Waterstofbussen	Afspraak D6 coalitieakkoord. Een pilot met waterstofbussen voor de versterking van de waterstofeconomie in Arnhem.	€ 750.000 (incidenteel)
Trolley 2.0	Volgens collegebesluit d.d. 17 maart 2015. Een Trolley 2.0-bus laadt op tijdens het rijden onder de bovenleiding en kan op de accu doorrijden naar regionale bestemmingen binnen 5 à 10 kilometer.	€ 500.000 (incidenteel)

Subsidies en leningen

De volgende subsidies en leningen zijn in juni 2015 beschikbaar voor specifieke projecten of onderwerpen:

- Subsidie vanuit rijksmiddelen (NSL-middelen) voor luchtkwaliteit, waaronder milieuzone, dynamisch verkeersmanagement, Trolley 2.0. (prototype) en dergelijke;
- E-facts: Europese subsidie voor laadinfrastructuur en Trolley 2.0;
- INTERREG 5A, voor Trolley 2.0, pilot met 2 bussen;
- Trolleyforfait bij provincie Gelderland.

Daarnaast gaat de provincie Gelderland verder met haar beleid om de EMT-sector te stimuleren en bieden ook de Europese EFRO- en Interreg-programma's voor Oost Nederland goede aanknopingspunten voor ondernemers en initiatieven uit de EMT-sector. De actuele subsidie- en leenfaciliteiten kunnen worden verkend via de websites van de provincie, Oost NV en PPM Oost. Hierbij maken we gebruik van het Intergemeentelijk Subsidiebureau (IGS-5) en Bureau Brussel, dat zich richt op het behartigen van de (economische) belangen van de regio Arnhem-Nijmegen in Europese projecten.

De volgende gemeentelijke en provinciale subsidies en leningen zijn voor verenigingen of inwoners beschikbaar:

- Provinciale subsidie voor isoleren van woningen
- Provinciale subsidie voor energiezuinige ketels (HRe-ketels, micro-WKK's).
- Lening van SVn voor verduurzamen van scholen, VvE's en sportverenigingen
- Duurzaamheidslening voor zonnepanelen voor particuliere woningeigenaren

Het is mogelijk dat voor 2020 nog andere leningen of subsidies beschikbaar komen en een deel van bovengenoemde subsidies/leningen niet meer beschikbaar zijn.

Overige financiering

Naast bovengenoemde budgetten gaat de gemeente ook actief op zoek naar externe financiers, subsidies, revolverende fondsen en/of leningen voor de uitvoering van acties en projecten. Zo zijn er binnen de Europese Unie diverse subsidies beschikbaar voor met name E-mobility, zoals Horizon 2020, TEN-T en Interreg 5A en B. De acties van de gemeente die op naam staan van specifieke afdelingen worden door deze afdelingen opgepakt en gefinancierd.

Capaciteit

De benodigde capaciteit voor de ambities bestaat voor een deel uit de verbindende, faciliterende en ondersteunende rol. Dit geldt voor het gehele netwerk (verbinder en facilitator) en nog nadrukkelijker (ook ondersteunend, trekkkracht, aanjager) voor de focus binnen het programma.

Door de gekozen focus zal deze capaciteit geleverd worden vanuit het cluster Beleid en Regie, door onder meer de vakgroepen: Milieu (afdeling Omgevingskwaliteit), Economische Zaken (afdeling WIEC) en Mobiliteit (afdeling Ruimte A). Daarnaast wordt capaciteit geleverd uit de diverse andere clusters en afdelingen.

Bijlage 1: Relevante beleidskaders

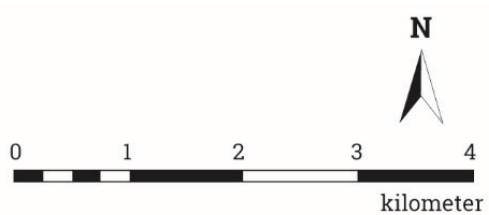
Thema	Acties/aanpak
Internationaal	<p>In 1992 is onder verantwoordelijkheid van de Verenigde Naties het Klimaatverdrag gesloten en ondertekend tijdens de "Earth Summit" in Rio de Janeiro. Op dit moment hebben 192 landen het Klimaatverdrag geratificeerd, waaronder Nederland. Doel is het stabiliseren van de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer op een zodanig niveau, dat een gevaarlijke menselijke invloed op het klimaat wordt voorkomen. De regeringsleiders van de EU-lidstaten hebben daarnaast samen verschillende afspraken gemaakt om de CO₂-uitstoot tot 2050 steeds verder te verlagen. Drie concrete ambities voor 2020 zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 20 procent minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 • 20 procent minder energieverbruik ten opzichte van 1990 • 20 procent aandeel duurzame energie <p>Ook is sinds juni 2008 de EU-luchtkwaliteitsrichtlijn 2008/50/EG van kracht. Deze richtlijn bevat normen voor de concentraties van stoffen in de buitenlucht, ter bescherming van mens en natuur. Het gaat onder meer om de gassen benzeen, koolmonoxide, ozon, stikstofdioxide en fijnstof.</p> <p>Hieruit is het Nationaal samenwerkingprogramma Luchtkwaliteit voortgekomen, waarbij Arnhem zich heeft aangesloten. Dit programma loopt tot 1 januari 2017. In 2015 wordt landelijk een Actieplan Luchtkwaliteit vastgesteld, waarin het ministerie van I&M, de G4, Eindhoven, Nijmegen en Arnhem afspraken maken over aanvullende maatregelen.</p> <p>In de EU adaptatiestrategie (2013) staat de urgente ambitie van de EU om de stijging van de gemiddelde temperatuur van de aarde wereldwijd te beperken tot minder dan 2 graden boven het pre-industriële niveau. Adaptatie en mitigatie worden zo met elkaar verbonden; als de CO₂-uitstoot onvoldoende afneemt, neemt de urgentie tot adaptie toe.</p> <p>Arnhem heeft zich daarnaast in 2009 aangesloten bij de millenniumgemeente-campagne van VNG International. Ook ná 2015 gaat de VNG door met het ondersteunen van gemeenten die zich inzetten voor duurzame ontwikkeling. De Millenniumdoelen worden vervangen door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) en sluiten meer aan bij belangrijke vraagstukken voor Nederlandse gemeenten, zoals de toegang tot schone energie, transparante overheden en duurzaam consumeren en produceren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Verenigde Naties hebben lokale overheden geconsulteerd en erkend als belangrijke partner om de doelen te kunnen behalen. • De nieuwe doelen gaan niet alleen meer over dáár, maar ook over hier. Naast ontwikkelingsdoelen gaat het ook over klimaat, toegang tot schone energie, duurzaam consumeren en produceren, gelijke rechten en transparante overheden. • De nieuwe doelen vragen dus nadrukkelijk actie van Nederland en Nederlandse gemeenten.
Nationaal	<p>De Rijksoverheid wil, naast 1,5% energiebesparing per jaar, het aandeel duurzame energie vergroten: van circa 5% nu tot 14% in 2020 en 16% in 2023. Dit is in 2013 vastgelegd in het SER-Energieakkoord. Het gaat hier om elektriciteit, warmte en vervoer. In 2050 moet de energievoorziening helemaal duurzaam zijn. De energietransitie wordt beschouwd als middel voor het versterken van de internationale concurrentiepositie. Het wensbeeld is tevens dat Nederland minder afhankelijk wordt van andere landen voor de levering van kolen, olie en gas.</p> <p>De Nationale Deltabeslissingen (2014) uit het Deltaprogramma zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2020 handelen we waterrobuust en klimaatbestendig bij het (her)ontwikkelen van onze gebouwde omgeving en nemen we deze thema's mee in onze ruimtelijke plannen. • In 2050 is de gebouwde omgeving zo goed mogelijk waterrobuust en klimaatbestendig ingericht. <p>Arnhem heeft in oktober 2014 de 'Intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie' ondertekend, waarmee het bestuur aangeeft achter de doelstellingen van het Nationale Deltaprogramma te staan en in het bijzonder achter de beslissing over Ruimtelijke Adaptatie, die zich richt op het klimaatbestendig maken van onze stad.</p>

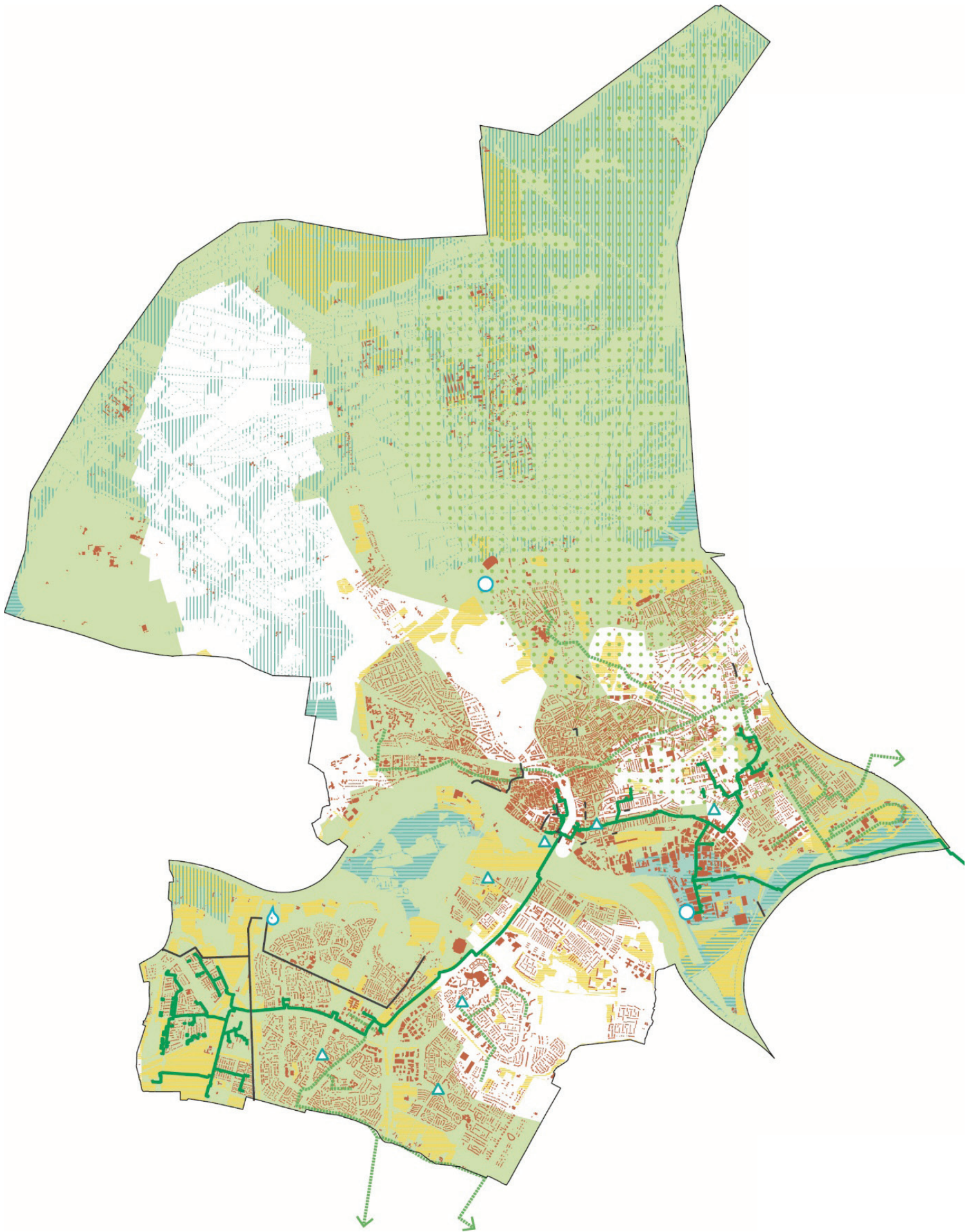
Thema	Acties/aanpak
Regionaal	<p>Arnhem heeft in 2015 samen met een groot aantal partijen haar handtekening gezet onder het Gelders Energieakkoord, waarmee een energieneutrale provincie in 2050 wordt beoogd. Dit ter bevestiging en versterking van het SER Energieakkoord. De provincie Gelderland heeft ook zelf nog specifiek energietransitiebeleid, gevormd rond de pijlers energiebesparing, opwek van hernieuwbare energie en het versterken van de EMT-sector en biobased economy. Tevens zijn transitiestappen in de regio Arnhem-Nijmegen beoogd en gerealiseerd op het gebied van energie en klimaat, via het samenwerkingsprogramma De Groene Kracht, en mobiliteit, via het samenwerkingsprogramma De Groene Hub.</p>
Lokaal	<p>Arnhem heeft zich als gemeente gecommitteerd aan de doelen uit het SER Energieakkoord (via de VNG) en het Gelders Energieakkoord. Sinds 2011 werkt de gemeente via het programma "energie made in [Arnhem]" samen met ondernemingen, stichtingen en maatschappelijke instellingen aan resultaten op het vlak van energieneutraliteit, een toonaangevend energiecluster, duurzaam bouwen, schoon vervoer, klimaatbestendige stad, duurzaam inkopen en aanbesteden en fair trade.</p> <p>De Arnhemse structuurvisie (2012) heeft ambities op het gebied van energie (verkeer en vervoer, gebouwde omgeving, regie op bodemenergie) en klimaat (veilig achter de dijken, behoud goed stadsklimaat en verbetering daar waar nodig, voorkomen extreme wateroverlast, zorg voor gezondheid van bewoners en specifiek ouderen in relatie tot hitte). Het huidige bestuur heeft de ambitie met betrekking tot het stadsklimaat aangescherpt door te bepalen dat hitteplekken moeten worden bestreden door effectieve inzet van groen op daken en gevels van gebouwen, maar ook op de grond, bijvoorbeeld in de vorm van bomen (Coalitieakkoord 2016-2019). Na de extreme regenval van juli 2014 is het voorkomen van extreme wateroverlast een prioriteit van het bestuur, waarbij nadrukkelijk wordt uitgegaan van een gedeelde verantwoordelijkheid door overheid, burgers, bedrijven en instellingen.</p> <p>Duurzaamheid is daarnaast als thema verankerd geraakt in andere beleidsvelden. Denk aan de woonvisie, het afvalplan, de visie openbare ruimte en het vastgoedbeheer.</p> <p>Het Luchtkwaliteitsprogramma 2011-2015 loopt af en wordt vervangen door een paragraaf in dit Energieprogramma. Hierin legt Arnhem haar ambitie op het gebied van luchtkwaliteit vast, omdat de maatregelen zowel energiedoelen als luchtkwaliteitsdoelen dienen.</p>

Bijlage 2: Energiepotentiekaart Arnhem

Legenda

- Gemeente Arnhem
- Zon-PV: dakgebonden potentie
- Zon-PV: grondgebonden potentie
- Windenergie: primair potentiegebied
- Windenergie: secundair potentiegebied
- Windenergie: zoekgebied binnen funnel Deelen
- Stadswarmtenet: huidig tracé
- Stadswarmtenet: uitbreidingspotenties
- WKO: potentiegebied
- Riothermie: kansrijke strengen
- Riothermie: kansrijke gemalen
- Biomassa: potentie slibvergisting
- Geothermie: zoekgebied
- (Rest)warmtebron

Bijlage 3: Behaalde duurzame resultaten 2011-2014

Voorbeelden van behaalde resultaten in de bestaande bouw

- Zwembad De Grote Koppel: isolatie van het dak en toepassing van nanocoating op ramen. In 2015 wordt De Koppel aangesloten op het warmtenet;
- Valkenhuizen: LED-verlichting aangebracht;
- Sporthal Elderveld: 230 zonnepanelen geplaatst;
- Stadhuis: groen dak Bennisallee gerealiseerd;
- Sporthal De Pas (Rijkerswoerd): LED-verlichting aangebracht en brandstofcel geplaatst;
- Parkeergarage Langstraat: LED-verlichting aangebracht;
- Bezoekerscentrum Sonsbeek: brandstofcel geplaatst;
- Aansluiting van gemeentelijke panden op het warmtenet, zoals: het Stadhuis, het Stadskantoor, de voormalige LTS De Boulevard, Muis Sacrum, de multifunctionele centra (MFC) De Salamander, Presikhaven en Schuytgraaf, Connexion-gebouw en het GGD-gebouw;
- Ingebruikname gebouwbeheerssysteem voor sportaccommodaties met circa 20% energiebesparing per jaar als resultaat.

Voorbeelden van resultaten in de (ver)nieuwbouw en gebiedsontwikkeling

- Rozet: warmtevoorziening via WKO met geavanceerd klimaatsysteem en een gecombineerd groen/zon-PV-dak (123 panelen);
- Brandweerkazerne: realisatie zonnepanelen in combinatie met een groen dak en toepassing van een lucht-water-warmtepomp voor duurzame warmte en koeling;
- MFC De Omnibus: toepassing zonnepanelen.
- Schuytgraaf Veld 3: duurzaamheid als leidend thema in de ontwikkeling, zowel op gebouw- als op gebiedsniveau;
- Het Nieuwe Dorp: duurzaamheid als leidend thema in de ontwikkeling.
- Muis Sacrum, Museum Arnhem, Focus Filmtheater: duurzaamheid als leidend thema in de planvorming voor de verbouwing dan wel nieuwbouw.

Voorbeelden van duurzaamheid binnen projecten in de openbare ruimte

- Het asfalteren van wegen, waarbij onder meer wordt uitgegaan van zoveel mogelijk recycling en minder opwarming van het asfalt;
- De vergroening van de openbare ruimte, bijvoorbeeld op schoolpleinen en langs wegen, met als doel het voorkomen van wateroverlast en het verminderen van hitte in de stad;
- Het beheer en onderhoud van parken en het buitengebied;
- De plaatsing van een hekwerk in Schuytgraaf, waarbij maximalisatie van de "social return" (sociale duurzaamheid) een uitgangspunt was;
- Aanbestedingen gericht op de verwerking van afvalstromen.

Voorbeelden van duurzaamheid binnen de gemeentelijke organisatie (afval, catering)

- Het restafval wordt verzameld in (pers)containers. De inhoud van het restafval is divers: GFT, plastic, papier en dergelijke. Voor de drie grootste locaties van de gemeente ging het in 2013 om de volgende hoeveelheid restafval: Stadhuis 7.660 kg, Stadskantoor 39.240 kg, Werkplein Arnhem 11.440 kg.
- Van het ingezamelde glas is bekend dat het in 2013 ging om 80 kg bij het Stadskantoor en 100 kg bij het Stadhuis.
- Het ingezamelde papier, dat de gemeente geld oplevert, betreft 11.500 kg (Werkplein Arnhem), 37.000 kg (Stadskantoor) en 13.600 kg (Stadhuis).
- Binnen het Stadskantoor is ten slotte 300 kg aan ICT-hardware ingezameld, wat tevens geld oplevert.
- De gemeente eist van de koffieleveranciers dat zij hun producten afnemen bij de kleine boeren. Uit de nieuwe automaten komt dan ook koffie van One Fair Trade Organic en Max Havelaar Eco (cafeïnevrij). De leveranciers krijgen daarvoor een speciaal certificaat, zodra zij ondertekend hebben dat zij fairtrade en biologische koffie, thee en cacao leveren. Deze certificaten worden regelmatig getoetst aan de door ons gestelde eisen. Niet alle producten zijn fairtrade in te kopen.
- De cateraar is aangesloten bij Wakker Dier.
- In het bedrijfsrestaurant worden regelmatig themadagen rond fairtrade en biologische producten georganiseerd.

Verklarende woordenlijst

<i>BENG</i>	Bijna-energie neutraal-gebouw, oftewel een gebouw dat een zeer lage hoeveelheid energie vereist, die in belangrijke mate wordt geleverd door hernieuwbare bronnen, die ter plaatse of dichtbij het gebouw wordt geproduceerd.
<i>CO₂</i>	Koolstofdioxide, het broeikasgas dat vrijkomt bij de verbranding van fossiele energiebronnen.
<i>Cocreatie</i>	Een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat van dit proces.
<i>CoP</i>	Community of Practice. Een groep van mensen die een belang of vraagstuk met betrekking tot een bepaald onderwerp delen en die kennis en expertise op dit gebied verdiepen door voortdurend met elkaar te interacteren.
<i>EMT</i>	De sector die wordt gevormd door bedrijven die actief zijn op het gebied van energie- en milieutechnologie.
<i>Energie-efficiëntie</i>	Het doel de hoeveelheid energie die nodig is voor een bepaalde dienst of de productie of gebruik van een bepaald goed te verminderen.
<i>Energie neutraal</i>	de situatie waarin over een jaar gemeten het gebruik van fossiele energie en de daaraan gerelateerde CO ₂ -emissies binnen het grondgebied van - bijvoorbeeld - een gemeente ten hoogste nul is: er wordt niet meer energie gebruikt dan vanuit duurzame bronnen aan het systeem wordt toegeleverd.
<i>Energietransitie</i>	De overgang van een energievoorziening gebaseerd op fossiele brandstoffen naar een (meer) duurzame energievoorziening.
<i>Energie label</i>	Een maatstaf voor consumenten die aangeeft hoe (energie)zuinig een product dan wel woning is, op een schaal van A (zeer zuinig) tot G (zeer onzuinig).
<i>Funnel</i>	Een zone rond de start- en landingsbaan van een vliegveld waar bouwhoogterestricties van toepassing zijn, wat van invloed kan zijn op de mogelijkheden om windturbines te plaatsen.
<i>Geothermie</i>	De winning van warmte uit water dat zich op grote diepte bevindt (dieper dan 1500 meter).
<i>Human capital</i>	De voorraad van menselijke competenties, kennis, sociale en persoonlijke vaardigheden die resulteert in de mogelijkheid om in een economie arbeid te verrichten, zodat economische waarde kan worden geproduceerd.
<i>Joule</i>	De internationale (SI-) eenheid van energie. <ul style="list-style-type: none">• kilojoule (= 1 joule x 10³) ☐ kJ• megajoule (= 1 joule x 10⁶) ☐ MJ• gigajoule (= 1 joule x 10⁹) ☐ GJ• terajoule (= 1 joule x 10¹²) ☐ TJ• petajoule (= 1 joule x 10¹⁵) ☐ PJ
<i>Klimaatadaptatie</i>	Het proces waardoor samenlevingen de kwetsbaarheid voor klimaatverandering verminderen of waardoor zij profiteren van de kansen die een veranderend klimaat biedt.
<i>NO₂</i>	Stikstofdioxide, een gas dat geproduceerd wordt bij verbrandingsprocessen en bij inademing kan leiden tot geprikkelde slijmvliezen en schade aan de longen.
<i>Nul-op-de-meter-woning</i>	woning waarvoor geldt dat het saldo van de in- en uitgaande energiestromen voor ruimteverwarming, -koeling, gebruik van warm tapwater, ventilatie, het gebruik van huishoudelijke apparatuur inclusief verlichting en eigen opwekking van energie op jaarbasis nul is.
<i>Riothermie</i>	Riothermie is een techniek waarmee thermische energie uit de riolering kan worden teruggewonnen. Hiertoe wordt een warmtewisselaar in de riolering geplaatst, waarmee warmte en/of koude wordt gewonnen.
<i>Smart grid</i>	Een energienet waaraan meet- en regelsystemen zijn toegevoegd, om vraag en aanbod optimaal op elkaar af te kunnen stemmen, met een robuuster, milieuvriendelijker en goedkoper energienet als doel.
<i>Watt</i>	De internationale (SI-) eenheid van vermogen, oftewel de energie per tijdseenheid. <ul style="list-style-type: none">• kilowatt (= 1 watt x 10³) ☐ kW• megawatt (= 1 watt x 10⁶) ☐ MW• gigawatt (= 1 watt x 10⁹) ☐ GW• terawatt (= 1 watt x 10¹²) ☐ TW• petawatt (= 1 watt x 10¹⁵) ☐ PW
<i>WEQ</i>	Woningequivalent: een eenheid om het warmteverbruik van woningen en utiliteit (kantoren en bedrijfsgebouwen) vergelijkbaar te maken, waarbij geldt: één woning staat gelijk aan één WEQ.
<i>WKO</i>	Warmte-koude-opslag: een methode om energie in de vorm van warmte of koude op te slaan in de bodem, zodat gebouwen kunnen worden verwarmd of gekoeld.
<i>Zonneveld</i>	Een zonne-energie-systeem in veldopstelling, waarbij de geproduceerde zonnestroom via een nieuw te realiseren aansluiting op het elektriciteitsnet wordt ingevoed.

AANGENOMEN

17A34g
7

Amendement: Schone lucht wordt steeds schoner.

De gemeenteraad van Arnhem ter vergadering bijeen op 6 november 2017 ter bespreking van de MJPB.

Constaterende dat:

1. Schone lucht in de stad is belangrijk voor de volksgezondheid;
2. Overschrijdingen van de Europese norm moeten worden aangepakt en Europese doelen voor luchtkwaliteit moeten worden gehaald en dat op termijn ook de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) norm binnen bereik komt;
3. In de afgelopen decennia elke tien jaar de uitstoot van stoffen ongeveer is gehalveerd; (Bron: Begroting 2^e kamer pagina 116, ¹)
4. Ook de WHO norm in de toekomst door Europees bronbeleid in beeld komt;

Overwegende dat:

1. Lokaal beleid moet aansluiten op Europees bronbeleid en landelijk beleid;
2. Samen met de Rijksoverheid kijken naar een oplossing voor de knelpunten zinnig kan zijn en de MJPB hierin op dit moment niet voorziet;
3. Een stad goed bereikbaar moet zijn;
4. Draagvlak in de stad voor maatregelen die de luchtkwaliteit verbeteren belangrijk is;
5. Overleg zoals in MJPB over milieuzone is beschreven nog niet heeft plaatsgevonden maar het college wel reeds een besluit heeft genomen;
6. Decentrale overheden vanuit het landelijke programma Slimme en Gezonde Stad ondersteund worden met de ontwikkeling van de 'urban strategy tool' die gemeenten in staat stelt om onderbouwde keuzes te maken voor een gezond ruimtelijk beleid;
7. De staatssecretaris voornemens is om TNO op korte termijn te vragen om voor iedere gemeente die dat wil en waar nog knelpunten zijn onderzoek uit te laten voeren naar het verleggen van verkeersstromen om de luchtkwaliteit te verbeteren;
8. Discussie in de raad naar wat de meest effectieve maatregelen zijn om de luchtkwaliteit te verbeteren nog niet is gevoerd;
9. Dat de wethouder in de meningsvormende fase al heeft toegezegd nog met een raadsvoorstel rondom alle maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit te komen;
10. Dat voor deze discussie o.a. de 'urban strategy tool' en het onderzoek van TNO (wat nog uitgevoerd dient te worden) van belang kan zijn.
11. Het vastpinnen van budget aan een milieuzone in de MJPB andere opties, die wellicht efficiënter zijn, uitsluit.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/begrotingen/2017/09/19/xii-infrastructuur-en-milieu-rijksbegroting-2018/XII-Infrastructuur-en-Milieu.pdf>

Besluit:

Onderstaande tekst (pagina 21 MJPB):

AANGENOMEN

“Uitbreiding milieuzone (R7)

Voor het halen van de doelen met betrekking tot de luchtkwaliteit is een onderzoek uitgevoerd naar een uitbreiding van de bestaande milieuzone met meer categorieën voertuigen. In de tweede helft van 2017 wordt met de stad het referentiescenario besproken en volgt nadere informatie. In deze MJPB is voor de implementatie € 406.000 incidenteel in 2018 opgenomen. Voor de ontwikkel- en realisatiecapaciteit is € 120.000 in 2018 en structureel € 60.000 in de volgende jaren begroot.

Handhaving milieuzone (R7)

Voor de handhaving van de huidige milieuzone op basis van cameratoezicht is een uitbreiding van de handhavingcapaciteit nodig van 0,5 fte. Het betreft een structureel beslag op de algemene middelen van € 25.000. “

te vervangen door:

“Verbetering luchtkwaliteit (R7)

Voor het behalen van de doelen met betrekking tot de luchtkwaliteit zal in de tweede helft van 2017 en in eerste helft 2018 met de stad worden gezocht naar de meest efficiënte wijze waarop de luchtkwaliteit verbeterd kan worden. De raad zal een keuze voorgelegd worden via een raadsvoorstel, waarin de verschillende maatregelen en de verwachte doelen beargumenteerd en met kosten onderbouwd worden.

Voor knelpunten die er op dit moment zijn wordt samen met de Rijksoverheid gezocht naar een oplossing waarbij rekening wordt gehouden met landelijk en Europees beleid.

In deze MJPB is hiervoor incidenteel € 526.000 in 2018 opgenomen en structureel € 60.000 in de volgende jaren begroot.

Handhaving (R7)

Voor de handhaving van luchtkwaliteitsmaatregelen 0,5 fte toe te voegen. Het betreft een structureel beslag op de algemene middelen van € 25.000.”

En onderstaande tekst (pagina 152 MJPB):

“Luchtkwaliteit: voor het halen van de doelen met betrekking tot de luchtkwaliteit is een onderzoek uitgevoerd naar een uitbreiding van de bestaande milieuzone met meer categorieën voertuigen. In de tweede helft 2017 wordt de met de stad het referentiescenario besproken, zodat de implementatie van het gekozen scenario in oktober in het college kan worden besloten en de raad kan worden geïnformeerd. In 2018 kan implementatie plaatsvinden. Voor deze implementatie wordt voorgesteld om ten laste van de algemene

middelen in 2018 incidentele middelen (€ 406.000) ter beschikking te stellen en vanaf 2018 structurele middelen (€ 120.000 eerste jaar en €60.000 de volgende jaren) voor ontwikkel- en realisatiecapaciteit.”

te vervangen door:

“Luchtkwaliteit: Voor het behalen van de doelen met betrekking tot de luchtkwaliteit zal in de tweede helft van 2017 en in eerste helft 2018 met de stad worden gezocht naar de meest efficiënte wijze waarop de luchtkwaliteit verbeterd kan worden.

Voor knelpunten die er op dit moment zijn wordt samen met de Rijksoverheid gezocht naar een oplossing waarbij rekening wordt gehouden met landelijk en Europees beleid.

In 2018 kan implementatie plaatsvinden. Voor deze implementatie wordt voorgesteld om ten laste van de algemene middelen in 2018 incidentele middelen € 526.000 ter beschikking te stellen en €60.000 de volgende jaren voor ontwikkel- en realisatiecapaciteit.”

VVD

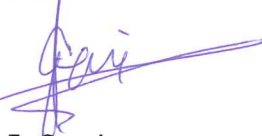
U.S. Kelderman

D66

M. Looor

PvdA

E. Greving

Arnhem Centraal

L. Manders

AANGENOMEN

31

Voor **22** Amendement "Schone lucht wordt steeds schoner" (17A34g)

Tegen **16**

D66	8	0	SP.	0	8	PvdA	5	0
Andeweg			J. Elfrink			Louwers		
Kemperman			van Geffen			de Vries		
Loor			Kusters			A-Kum		
de Vroome			Lenting			Greving		
Venhoek			Lunter			Aylward-Straatsma		
Güven			van Sprang					
Kaatee			Çetintas					
Hamersveld			Noordzij					
VVD ARNHEM	4	0	GROENLINKS	0	4	CDA	0	3
Combée			Bouwkamp			Karssenbergh		
Kalthoff			de Groot			Montfrooy		
van der Zee			Peters			van Dillen-Koorn		
Keldeman			Coenders					
Arnhem Centraal	2	0	ChristenUnie	2	0	Verenigd Arnhem	1	0
Manders			Becker			Bal		
van der Laak			Broersma					
Totaal	38		Arnhemse Ouderen Partij			Partij voor de Dieren	0	1
						de Groot		

27 december 2018

Goedenmorgen geachte gemeente en griffie,

Mag ik u deze studieresultaten over ultrafijnstof met uw gemeenteraad en B&W delen en ook het verzoek om Houtstook ten strengste te ontraden in het Schone Lucht Akkoord 2019, waarbij u als één van de partijen, direct of indirect, bij betrokken bent.

Er is maar één middel dat werkt om aan de houtstookproblemen een eind te maken en dat is een verbod op houtstook.

Vaak hoor je Nee de tijd is hier nog niet rijp voor. Dat klopt niet de tijd is altijd rijp voor een houtstookverbod want de maat is vol en als wij dat willen dan lukt het ook.

Via uw achterban of uw partij is het de hoogste prioriteit om dit voorgoed op te lossen. Zo maar aanmodderen en gedogen leidt nooit tot een schonere lucht in woonwijken zolang we massaal van het gas af gaan de komende jaren en houtstook als goedkope oplossing kunnen oppakken. Ook die zogenaamd schone pelletkachel is een illusie, want ultrafijne stof is ontzettend gevaarlijk. Een stille moordenaar..

Bewustzijnscampagnes zijn een wassen neus en lossen niets op.

Laten we onze verantwoordelijkheid nemen en hier aan bijdragen zodat het houtstookverbod er echt komt.

vr groet
Hans Dekker

Van: Hans Dekker

Verzonden: zondag 13 januari 2019

Goedenmiddag geachte griffie,

Nog een toevoeging voor deze avond: "Naar een schone lucht in 2025"

De lucht is voor de grotere stofdeeltjes schoner geworden maar door houtkachels blijven de gevaarlijke hotspots voor houtrook de gezondheid bedreigen. De ontgifting is van iedereen maar beperkt en het zijn juist die hogere pieken door houtrook die de gezondheid van kwetsbaren, zwangere vrouwen, kinderen, ouderen en mensen met hart- en longziekten bedreigen. Niemand is vrij van risico. Vaak wordt gesproken over de overlast maar de stille bedreiging van de gezondheid moet veel meer aandacht krijgen. Ten tweede zal door efficiëntere verbranding van auto's en pelletkachels er een verschuiving optreden naar veel kleinere fijnstof deeltjes. Hierbij de opmerking makend dat de laatste 15-20 jaar er veel meer longkanker bij niet-rokers (vooral vrouwen) optreedt.

Ik heb zowel naar de NVALT als de nederlandse vereniging van oncologen en het ministerie van EZK een brief gestuurd over de waarde van voeding en supplementen als complementaire behandeling en preventie van longkanker. Vanuit de orthomoleculaire voedingshoek zijn er voorbeelden en studies gedaan van succesvolle interventies.

Dit ter aanvulling en bewustzijn.

vr groet

Hans Dekker

Meningsvorming 1 Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Zaaknummer:

Portefeuillehouder:

C. Bouwkamp en R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezige woordvoerders

R. Kraaijenbrink (Arnhem Centraal); Van den Broek (CDA); T. Broersma (CU); A. Cetintas (SP); M. Venhoek (D66); M. Hegge (PvdD); S. Pape (VVD); S. Dilekci (Denk/Verenigd Arnhem) M. Simonis (GroenLinks); E. Greving (PvdA); Van Plateringen (AOP) en T. Engelaar (PVV).

Afwezig:

I.v.m. een dubbeling op de Politieke Agenda kon wethouder Van der Zee niet aanwezig zijn bij de behandeling, wat zowel door de wethouder als door de raadskamer betreurd werd. Wethouder Bouwkamp heeft de honneurs waar genomen (de Luchtagenda maakt onderdeel uit van de portefeuille van beide wethouders).

Insprekers

Dhr. I. van der Deen van de Luchtwachters Arnhem heeft ingesproken.
Er zijn 2 schriftelijk reacties van dhr. Dekker bijgevoegd aan de stukken.

Er zijn geen toezeggingen gedaan door wethouder Bouwkamp.

Afsluiting

De voorzitter concludeert dat de raadskamer niet voldoende haar meningen heeft kunnen delen en niet alle vragen heeft kunnen stellen aan het college. De behandeling zal worden voortgezet op een volgend moment waarbij zowel wethouder Bouwkamp als wethouder Van der Zee aanwezig kunnen zijn. Hierbij zal bij het opstellen van de agenda rekening gehouden worden. Vervolgens sluit de voorzitter de vergadering.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

S. Dijk

Van: Wijbrand Pauw

Verzonden: woensdag 23 januari 2019

Onderwerp: overlast houtrook nu haalbaar en drastisch beperken

Geachte raadsleden,

Ik heb met belangstelling de politieke avond "naar een schonere lucht in 2025" gevolgd. En hoor ook dat overlast door houtkachels aangepakt zou moeten worden en of er geen onderzoek moet komen naar een verplichting van houtrookfilter (Arnhem Centraal). Groen Links heeft een motie ingediend over houtrook.

Staatssecretaris Stientje van Veldhoven heeft vorige week besloten dat er geen verbod komt op houtkachels maar wel dat er versneld emissienormen komen. De EU heeft de zgn. Ecodesign norm per 2022 verplicht gesteld en Nederland gaat deze norm per 1-1-2020 verplicht stellen. Dat is een goede, eerste, stap!

De staatssecretaris roept gemeenten en houtkachel verkopers ook op tot veel meer voorlichting.

Helaas kan ik niet meer inspreken en daarom richt ik me via de mail tot u. In het bijgevoegde document geef ik mogelijkheden om overlast van houtrook NU haalbaar en drastisch te beperken zonder een verbod.

Dit kan via een aantal pijlers die ik verder toelicht in de bijlage.

1. Wat is goed hout
2. Hoe stook je een houtkachel goed
3. Goede kachel, goed rookkanaal
4. houtrook katalysator
5. Weersomstandigheden
6. Regelmatige inspectie rookkanaal

Ik ben vanavond ook aanwezig in de raadzaal, mocht mijn mail, het bijgevoegde document vragen oproepen en/of verduidelijking vraagt dan geef ik die vanavond graag! Bellen of mailen kan natuurlijk ook.

Met vriendelijke groet,

Wijbrand Pauw

Geachte raadsleden en fractieleden,

Ik heb met belangstelling de politieke avond "naar een schonere lucht in 2025" gevolgd. En hoor ook dat overlast door houtkachels aangepakt zou moeten worden en of er geen onderzoek moet komen naar een verplichting van houtrookfilter (Arnhem Centraal). Groen Links heeft een motie ingediend over houtrook.

Ik ben sinds kort eigenaar van Skantiek houtkachels in Driel. Wij hebben deze zaak, die al 38 bestaat, per 1 januari overgenomen. Natuurlijk kenden wij de negatieve geluiden ook van houtrook en heb ik me afgelopen jaar grondig verdiept in deze materie.

De materie is niet eenvoudig en er wordt veel oude informatie gegeven. Ik heb een beetje een rare achtergrond voor een houtkachel verkoper, ik ben opgeleid tot Chemisch Technoloog aan de UT Twente. Daarna ben ik in de IT terechtgekomen. Ik heb bij de Rabobank als IT architect gewerkt maar in 2010 het roer volledig omgegooid.

Besluit van de staatssecretaris

Staatssecretaris Stientje van Veldhoven heeft vorige week besloten dat er geen verbod komt op houtkachels maar wel dat er versneld emissienormen komen. De EU heeft de zgn. Ecodesign norm per 2022 verplicht gesteld en Nederland gaat deze norm per 1-1-2020 verplicht stellen. Dat is een goede, eerste, stap!

Gemeenten en houtkachelverkopers zouden veel meer moeten gaan doen aan voorlichting.

Ecodesign, wat is dat?

De Ecodesign norm stelt o.a eisen aan de emissie van fijnstof nl. 40mg/Nm³ rookgas. Ook aan de beruchte kankerverwekkende stoffen als PAK's, dioxines, benzeen en vele andere koolwaterstof achtige gassen worden eisen gesteld nl max 120mg/Nm³ (OCG of CxHy). Ook CO (koolmonoxide) en NOx (stikstof oxiden) worden geregeld in EcoDesign.

Dat er normen gesteld gaan worden is een goede zaak want dat betekent dat controle en handhaving mogelijk wordt. De norm is echter niet heel ambitieus.

De schoonste houtkachel haalt zelfs minder dan 3mg fijnstof en minder dan 30mg OCG. Meer dan 12 keer minder fijnstof en meer dan 4 keer minder OCG. En door de inzet van een katalysator (kost €20 p/j en vaak simpel te installeren) is de emissie nog eens met een factor 2-3 te verlagen.

Mijn achtergrond

Door mijn achtergrond als Chemisch technoloog kon ik de informatie over houtrook wel plaatsen en tot de conclusie gekomen dat er in Nederland een gepolariseerde discussie is ontstaan over houtrook. Helaas verdwijnen in gepolariseerde discussies vaak de nuances maar, erger, ook vaak oplossingen om forse verbeteringen door te voeren. Het is een alles (stookverbod) of niets (ik bepaal zelf wel of ik stook) discussie geworden.

De media

Het is absoluut waar dat houtrook veel overlast kan geven en het is ook zeker waar dat houtrook voor mensen met longproblemen tot extra gezondheidsproblemen kan leiden. Koppen in kranten zijn dan "een moderne houtkachel vervuilt in een uur meer dan 6 , 10 jaar oude, diesel vrachtwagens in een uur" of "2 uur stoken staat gelijk aan 1100 km autorijden". Schokkende cijfers!

Helaas worden dit soort koppen vaak als waarheid overgenomen door politici en beleidsmakers bij overheden.

De waarheid is dat deze cijfers gaan over open haarden, over 20-30 jaar oude houtkachels c.q allesbranders. En gaan over situaties waarin mensen ook nog slecht kunnen stoken en/of slecht hout gebruiken. Door mijn achtergrond kan ik deze cijfers ook wetenschappelijk onderbouwen. Prof. Dr Krol van de WUR , één van de luchtkwaliteit experts in Nederland, heeft de uitspraken in de pers ook afgedaan als wetenschappelijk onjuist. Prof dr Krol kan mijn berekeningen verifiëren.

Wat niet in het nieuws komt is dat het heel anders kan! Dat 50-60 uur stoken in een moderne houtkachel minder uitstoot heeft dan een autorit van 1100km, dat een moderne houtkachel 15-20 keer schoner is dan de allernieuwste euro 6 diesel vrachtwagen!

Dit gaat natuurlijk niet zomaar maar is in principe nu haalbaar!

In Arnhem ben ik in gesprek met Groen West over het verminderen van overlast door houtrook. Samen met Groen West ga ik stokers helpen schoner te stoken door informatieavonden te organiseren (feb-maart 2019). Groen West is zeer enthousiast over mijn initiatief!

De informatieavonden hebben 6 pijlers:

1. Wat is goed hout
2. Hoe stook je een houtkachel goed
3. Goede kachel, goed rookkanaal
4. houtrook katalysator
5. Weersomstandigheden
6. Regelmatige inspectie rookkanaal

Ik zou heel graag zien dat iedereen die een houtkachel heeft of aanschaft deze kennis heeft. Ik zie dit als een stookbrevet, indien de stokers deze 4 pijlers weet en volgt is er nagenoeg geen overlast meer van houtrook!

Een goede houtkachel, zelfs met katalysator zal blijven vervuilen als de stoker niet kan stoken en slecht hout stookt.

Arnhem Centraal (dhr Kraaijenbrink) vraagt of er geen onderzoek moet komen naar de verplichting van een houtrookfilter. Ik kan de gemeenteraad alle benodigde gegevens voor dit onderzoek geven. Een filter c.q katalysator heeft absoluut een positieve uitwerking maar als pijler 1, 2 en 3 niet zijn ingevuld helpt een filter of katalysator niet.

In Duitsland is de overheid al veel verder, daar is al vele jaren een emissie norm voor houtkachels actief (BIMSCHV stufe 2), die nagenoeg gelijk is aan de norm die de staatsecretaris in 2020 ook in Nederland verplicht wil stellen. Maar in Duitsland is het ook verplicht om 1, en soms zelfs 2 keer , per jaar de schoorsteen te laten vegen door een erkende schoorsteenveger die een serieuze opleiding heeft gevolgd (i.t.t. in Nederland).

De schoorsteenveger heeft de bevoegdheid om individuele stookverboden op te leggen als blijkt dat de stoker te veel overlast veroorzaakt.

Misschien is het zelfs wel mogelijk (ik ben geen jurist!) om , net als voor de oude diesel auto's per 1 januari 2019 is gebeurd, houtkachels alleen toe te staan als de gebruiker een soort stookbrevet heeft gehaald , elk jaar de schoorsteen laat vegen en , bij aantoonbare overlast, een houtstook verbod op te leggen.

Arnhem kan hierdoor een grote stap maken in de doelstellingen "naar een schonere lucht in 2025" met relatief kleine , snel haalbare, maatregelen. Arnhem kan een voorbeeld worden voor andere gemeenten hoe een gemeente, samen met haar burgers, kan werken aan schonere lucht!

Ik zou graag met u in gesprek gaan om de houtstokers in de gemeente Arnhem de kennis te geven heel schoon, zonder overlast te stoken.

Met vriendelijke groet,

Wijbrand Pauw

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 23 januari 2019

GEMEENTE
Arnhem

Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"

Zaaknummer:	293484
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp en R. van der Zee
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig

De raadsleden/fractievoorgangers Kraaijenbrink (AC), De Groot (PvdD), Broersma (CU), Greving (PvdA), Pape (VVD), Simonis (GL), Venhoek (D66), van den Broek (CDA), Çetintaş (SP) en Dilekçi (DENK/Verenigd Arnhem).

De fracties van de Arnhemse Ouderenpartij en de PVV waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking

De raadskamer heeft de meningsvormende (1) behandeling, waar op 16 januari een begin mee was gemaakt, voortgezet. Beide wethouders hebben vragen van de verschillende fracties beantwoord. Diverse fracties hebben aangegeven moties en/of amendementen te overwegen m.b.t. houtstook, vervuiling door scooters, vuurwerk, normering voor schone lucht, het meetnet, de subsidieregeling duurzaamheid en een periodieke voortgangsrapportage voor de raad.

Toezeggingen

Wethouder van der Zee heeft toegezegd dat t.a.v. diesel bestelauto's de landelijke beleidslijn gevolgd zal gaan worden.

Conclusie

De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat de m1-behandeling is afgerond en een volgende keer wordt voortgezet met een m2-behandeling.

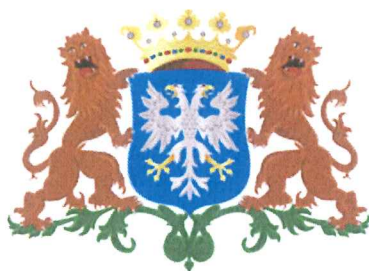
De deadline voor besluitvorming op dit voorstel is, i.v.m. afspraken met het ministerie, op 13 februari a.s.

De raadsadviseur,

B. Kranenburg

De voorzitter,

J.L.M. van Nunen

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari
Ter bespreking van	Luchtagenda "naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Muriël Simonis, GroenLinks Maarten Venhoek, D66
Titel Amendement	Brommers en snorfietsen vernieuwen
Nummer / zaaknummer	19A03
<p>De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor: Op bladzijde 15 na A.6.5 Aanscherpen milieuzone vrachtverkeer, de volgende tekst in te voegen.</p> <p>A.6.6 Brommers en snorfietsen vernieuwen</p> <p>Om fietsers te ondersteunen zal een plan worden geformuleerd waarmee het gebruik van niet-elektrische brommers en snorfietsen wordt herzien en het gebruik van elektrische tweewielers wordt gestimuleerd.</p> <p>Hierin zullen brommers (gele kentekens) zoveel als mogelijk naar de rijbaan verplaatsen. Tevens zal ook bij de snorfietsen (blauwe kenteken) de helm verplicht gesteld worden om de veiligheid te vergroten en deze ook waar mogelijk naar de rijbaan verplaatst worden (vergelijkbaar met het beleid dat Amsterdam per april 2019 invoert of het nieuwe voorstel wetswijziging Tweede Kamer van het CDA 22 januari 2019). Er wordt gekeken naar toepasbaarheid binnen de Arnhemse situatie. Tevens wordt er gekeken naar stimuleringsmaatregelen ten behoeve van elektrische tweewielers. Bij voorkeur door een sloopregeling van brandstof brommers en snorfietsen bij aanschaf van een elektrische tweewieler.</p> <p>Toelichting: In onze ambities voor een toegankelijke fietsstad is er nog veel ruimte voor verbetering, de fijnstof pieken van niet elektrische brommers en snorfietsen veroorzaken veel hinder bij fietsers. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de hoge piek uitstoot van niet-elektrische brommers en snorfietsen schadelijke gezondheidseffecten kunnen hebben. In de opgave om de luchtkwaliteit en leef-kwaliteit van Arnhem te verbeteren zijn de fietsers een belangrijk transportmiddel. Tevens is er in de afgelopen jaren een toename in beschikbaarheid van elektrische tweewielers in verschillende prijsklasse waardoor dit mogelijke financiële drempels weg zal nemen.</p>	

VERWORPEN

Muriël Simonis, GroenLinks
Maarten Venhoek, D66

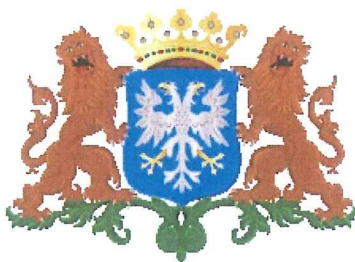

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66) Nico Wiggers (AOP) René Kraaijenbrink (AC) Leo de Groot (PvdD)
Titel Amendement	Metten is weten
Nummer / zaaknummer	19A01
De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:	
Op blz 19 in bijlage D.1 na de eerste alinea de volgende tekst in te voegen:	
<p>De gemeente Arnhem wil niet alleen kijken naar berekende waarden uit modellen maar meer inzicht krijgen in de werkelijk luchtkwaliteit in de gemeente Arnhem. Daartoe zal op korte termijn met betrokken inwoners en (milieu)organisaties in de stad gekeken worden naar het opzetten van een "burgermeetnet". Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het RIVM initiatief "Samen meten aan luchtkwaliteit". Eventuele kosten worden gedekt uit het duurzaamheidsfonds.</p>	
Toelichting	
<p>Het inzicht in de luchtkwaliteit en het bewustzijn van onze inwoners over die luchtkwaliteit kan versterkt worden door samen met onze inwoners actief te gaan meten. Dit kan tegenwoordig met goedkope technologie waardoor voor enkele tientallen euro's een sensor gebouwd kan worden. Hierdoor ontstaat meer inzicht in de werkelijke kwaliteit van de lucht en kunnen de berekende waarden uit de modellen gevalideerd worden.</p> <p>Het RIVM heeft hier een initiatief voor ontplooid: "Samen meten aan luchtkwaliteit". Onder andere de gemeente Ede heeft zich hier zeer recent bij aangesloten.</p> <p>Binnen de gemeente Arnhem zijn onder andere de Arnhemse Luchtwachters en de GNMF actief die zouden kunnen participeren in het opzetten van zo'n "burgermeetnet".</p>	

AANGENOMEN

Maarten Venhoek (D66)
Nico Wiggers (AOP)
René Kraaijenbrink (AC)
Leo de Groot (PvdD)

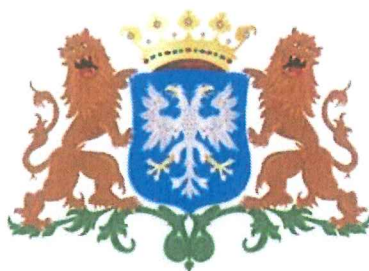

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD)
Titel Amendement	Gezonde lucht
Nummer / zaaknummer	19A04
<p>De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:</p> <p>Op blz 4 voor de laatste alinea van paragraaf 1.3 (beginnend met "De Luchtagenda richt zich op...") de volgende tekst in te voegen:</p> <p>De wettelijke normen die in Nederland voor de luchtkwaliteit worden gehanteerd zijn niet in lijn met de normen die de World Health Organization (WHO) hanteert voor gezonde lucht. Door de WHO is op basis van wetenschappelijke studies vastgesteld dat we nog veel verder moeten gaan in het terugdringen van de vervuiling van de lucht om nadelige gezondheidseffecten terug te dringen. De ambitie van de gemeente Arnhem is dan ook om zo snel mogelijk maar uiterlijk in 2040 in de gehele gemeente te voldoen aan de WHO-normen voor gezonde lucht. Het college zal voor 2021 de maatregelen uit het flankerend beleid (bijlage A) voorzien van uitgewerkte plannen en deze voorleggen aan de raad en extra maatregelen treffen indien daarna de WHO-norm nog niet is behaald.</p>	
<p>Toelichting</p> <p>De huidige Europese normen zijn ongeveer het dubbele van de normen die de WHO hanteert voor gezonde lucht. Met de voorgestelde maatregelen komt Arnhem op de slechtste plaatsen waarschijnlijk net onder deze Europese norm. Daarmee is de luchtkwaliteit echter nog niet gezond te noemen. Dit amendement beoogt de ambitie toe te voegen om op termijn de luchtkwaliteit op het niveau van de WHO te krijgen. Zoals in de Luchtagenda vermeld zal het college jaarlijks rapporteren.</p>	

AANGENOMEN

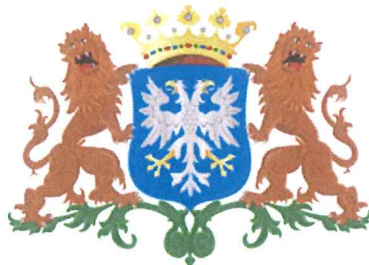
Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2018
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Amendement van het lid	Elfrink - SP Usta - DENK Verenigd Arnhem
Titel Amendement	Schrap dosering verkeer
Nummer / zaaknummer	19A05
De ondergetekende(n) stellen het volgende amendement voor: In de bijlage 1 Luchtagenda gemeente Arnhem worden de volgende onderdelen geschrapt: <ul style="list-style-type: none">• Bladzijde 2, 4.3• Bladzijde 10, gehele tekst van 4.3• Bladzijde 11, tabel 3, punt B. Dosering buiten de stad Dit betekent dat de investering van € 166.914 vrijvalt en dat dit bedrag gereserveerd wordt voor de uitwerking van de stadsdistributie.	
Toelichting: Maatregel dosering van het verkeer wordt enerzijds aangemerkt als "niet op korte termijn haalbaar" en anderzijds is het onzeker of deze maatregel zal leiden tot volume reductie, volgens het onderzoek van Royal Haskoning. Ook zien wij niet het nut en de noodzaak van twee matrix borden. Men zal toch de snelste route kiezen en volgen wat er op de navigatie/google maps staat. Daarom stellen wij voor om geld uit te geven aan maatregelen die zeker effect hebben op de verbetering van de luchtkwaliteit. Dosering van verkeer buiten de stad is het ieder geval niet en is een investering van bijna 3 ton overbodig.	
Elfrink - SP Usta - DENK Verenigd Arnhem	

VERWORPEN 7

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Muriël Simonis, GroenLinks
Titel motie	Houtrook overlast, hout stook ontmoedigen
Nummer Zaaknummer	19M09
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat: - Het onderzoek van de Royal Haskoning voor de gemeente Arnhem uitwijst dat hout stoken door consumenten de een na grootste veroorzaker van roet is in de stad; - De luchtkwaliteit in de stad op veel plekken dicht tegen de toegestane Europese limieten zit; - Het VVM (Netwerk van milieuprofessionals) voor gemeenten-richtlijnen heeft vastgesteld om met overlast van hout stook om te gaan.	
Overwegende dat: - Er veel mensen met en zonder longproblematiek hinder ondervinden van houtrook; - Er niets gedaan kan worden bij overlast van houtrook omdat deze overlast niet verboden is; - De onjuiste veronderstelling bestaat dat hout stook een duurzaam alternatief is voor aardgas.	
Roept het college op: Een voorstel voor te leggen aan de gemeenteraad om overlast van houtrook te beperken, met onder andere de volgende punten; - De toolkit van 'Houtrook en Gezondheid' hanteren in de gemeente Arnhem; - Handhaving tegen overlast van houtrook in de APV (Algemene Plaatselijke Verordening) mogelijk te maken, hierbij wordt gekeken naar het lopende TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek) onderzoek naar de definitie van hinder van houtrook. Tevens worden de VVN-richtlijnen gehanteerd bij het verwerken van klachten. - Zodra het KNMI (Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut) en het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) het stook-alert hebben ontwikkeld dit gehanteerd wordt in Arnhem;	

AANGENOMEN

- De campagne in te richten met 'ontmoediging' naast voorlichting. In de vorm van bijvoorbeeld 'hout stook liever niet, maar als je het doet, doe het dan goed'. Tevens deze campagne in samenwerking met de stakeholders te organiseren (kachel- en brandhouthandelaren). Daarnaast bijvoorbeeld te wijzen op de gezondheidsproblematiek voor stokers en omwonenden, inzichtelijk maken hoeveel rookkanaalbranden er ontstaan, vermelden dat inboedelverzekeringen eisen dat schoorstenen jaarlijks geveegd moeten worden;

en gaat over tot de orde van de dag

Muriël Simonis, GroenLinks

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Muriël Simonis (GroenLinks) Leo de Groot (PvdD)
Titel motie	Normen gezonde leefomgeving
Nummer Zaaknummer	19M11
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat	<ul style="list-style-type: none">- De door de overheid gehanteerde Europese normen voor de leefomgeving afwijken van de normen van de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO).- Deze Europese normen niet uitgaan van gezondheidseisen.
Overwegende dat	<ul style="list-style-type: none">- Het van belang is dat inzicht gegeven wordt in de mate waarin de leefomgeving in Arnhem voldoet aan de gezondheidseisen van de WHO.
Verzoekt het college	<ul style="list-style-type: none">- In alle stukken waarin normen gehanteerd worden die betrekking hebben op de leefomgeving (lucht, geluid, waterkwaliteit, etc) ook de normen van de WHO te vermelden.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)

Muriël Simonis (GroenLinks)

Leo de Groot (PvdD)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Luchtagenda "Naar een schonere lucht in 2025"
Motie van	Gerrie Elfrink Leo de Groot
Titel motie	€7 ton p./j. gaan uitgeven om mensen vaker met auto het centrum in te krijgen i.p.v. met fiets en OV is een slecht idee!
Nummer	19M12
de raad, gehoord de beraadslaging,	
constaterende dat, - het college heeft aangegeven dat de luchtkwaliteit in het centrum van de stad verbeterd moet worden en hiervoor extra maatregelen noodzakelijk zijn, - de mjpgb 2019-2022 maatregelen bevat die zullen bijdragen aan het verslechteren van de luchtkwaliteit in het centrum van de stad,	
overwegende dat, - maatregelen die de luchtkwaliteit in het centrum verder verslechteren, zoveel als mogelijk voorkomen moeten worden, - de autobereikbaarheid van het centrum niet verbeterd door mensen meer met de auto naar de stad te laten komen, - de luchtkwaliteit in het centrum daar wel verder door verslechtert, - de autobereikbaarheid van het centrum wel kan verbeteren als mensen minder met de auto en meer met de fiets en het openbaar vervoer naar het centrum komen, - de luchtkwaliteit daardoor kan verbeteren,	
Verzoekt het college, de raad in plaats een voorstel te doen 1. waarin de luchtkwaliteit in het centrum niet verslechterd, maar juist verbeterd, 2. de maatregelen uit de mjpgb 2019-2022 bedoeld om mensen méér met de auto naar het centrum te laten komen, worden geschrapt. 3.. het budget wat daarmee gemoeid is, wordt ingezet voor maatregelen bedoeld om mensen meer met de fiets en het openbaar vervoer naar het centrum te laten komen	
en gaat over tot de orde van de dag,	

VERWORPEN

Elfrink - SP

De Groot - Partij voor de Dieren

Bijlage bij motie

Passage uit de MJPB 2019-2022 betreffende de maatregelen bedoeld om mensen meer met de auto naar de stad te laten komen. De motie verzoekt het college om de raad een voorstel te doen die deze maatregelen schrapt en vervangt door maatregelen bedoeld om mensen meer met fiets en openbaar vervoer naar de stad te laten komen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)

Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen: - In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt **de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken**; - Flitsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen. - Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum). - Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen. - In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is. Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Aan: de voorzitter van de gemeenteraad van Arnhem

Betreft: debatverzoek (artikel 40a)

Onderwerp: behoud Polikliniek voor Arnhem-Zuid

Arnhem, 2 februari 2019

Geachte voorzitter,

Ondergetekende fracties doen hierbij een debatverzoek conform artikel 40a van het reglement van orde over het onderwerp "behoud polikliniek voor Arnhem Zuid". We vragen daarbij te voorzien in een mogelijkheid voor inwoners en andere belanghebbenden om te kunnen inspreken over dit onderwerp.

Twee weken geleden werden we onaangenaam verrast door het bericht in de Gelderlander dat het Rijnstate Ziekenhuis het plan had opgevat om de polikliniek in Arnhem Zuid te sluiten over ongeveer 5 jaar. Als deze plannen doorgaan, gaat een zeer belangrijke voorziening uit het zuidelijk stadsdeel verdwijnen. Een sluiting die vele duizenden inwoners uit het zuidelijk stadsdeel gaat treffen. Met name patiënten die langdurig met regelmatig de polikliniek moeten bezoeken en daarbij afhankelijk zijn van het openbaar vervoer zullen worden gedupeerd. Er is onder patiënten en inwoners dan ook met veel ongeloof en onbegrip op deze plannen gereageerd. Voor zover zij het weten, want de patiënten zijn door Rijnstate niet op de hoogte gebracht. Ook zij hebben het nieuws via berichtgeving in de media moeten vernemen.

Tijdens de vragenronde van 30 januari is gebleken dat het college van B&W al langer op de hoogte was van de plannen van het Rijnstate Ziekenhuis. Het college gaf zelfs aan te hebben meegepraat over de sluiting. Wethouder van der Zee erkende dat het ging om 'een voornemen, nog geen besluit' maar gaf tegelijkertijd aan de zaak te willen zien als een 'voldongen feit'. De gemeenteraad werd ondertussen volledig in het ongewisse gelaten. De ondergetekende fracties hebben daarbij in eerste aanleg de volgende vragen;

1. Sinds wanneer is het college op de hoogte van de plannen van het Rijnstate ziekenhuis? Heeft Rijnstate contact opgenomen met het college om mogelijkheden te bespreken?
2. Met welke insteek heeft het college met de directie besproken en hoe veel gesprekken zijn er gevoerd door welke wethouders? Wat heeft het college ondernomen om de polikliniek voor Arnhem-zuid te behouden? Heeft het college gesproken met het college van de gemeente Overbetuwe?
3. Is het belang van patiënten, de zorg en de inwoners van Arnhem (zuid) het uitgangspunt voor het college of worden andere belangen zwaarder gewogen? Kan het college dat toelichten?
4. Is het college bereid zich vanaf heden tot het uiterste in te spannen een poliklinische voorziening voor Arnhem Zuid te behouden. Zo ja, wat gaat zij doen en hoe gaat zij daarbij de gemeenteraad en de (belangen van) patiënten en inwoners van Arnhem (Zuid) betrekken?
5. Waarom is de gemeenteraad niet geïnformeerd over deze kwestie?

Hoogachtend,

Manders

Elfrink Wiggers

Usta

Arnhem Centraal

SP Arnhemse Ouderen Partij

Denk/VA

Van: A. Kirmiziyuz

Verzonden: woensdag 13 februari 2019

Onderwerp: Verhuizing Poli Zuid

Geachte College,

Helaas is de informatie ons bereikt dat de Poli Zuid dicht gaat.

Wij als bewoners van Arnhem Zuid, wij maken regelmatig gebruik van Poli Zuid, als deze gaat verhuizen hebben wij een groot probleem.

Daarom willen wij graag dat de Poli Zuid blijft.

Met vriendelijke groeten,
A. Kirmiziyuz

Geachte heer/ mevrouw van de gemeenteraad,

Als inwoner van Arnhem-Zuid heb ik met stijgende verbazing gelezen over de plannen van Rijnstate om de polikliniek in Arnhem-Zuid te sluiten en

Een nieuwe te bouwen in de gemeente Overbetuwe, in Elst.

Waarom? In Oosterhout Nota bene staat er al een kliniek!

'Maar, wij, de bewoners in Arnhem-Zuid, dan?'

Stel: je woont hier, in zuid. Je bent behoevend van de kliniek. Je bent helaas niet zo best meer te voet en je komt met het OV of Speciaal vervoer of je wordt gebracht door iemand.

Ideaal! , zo'n kliniek in de buurt! En volstrekt logisch ook, in een middelgrote stad als Arnhem.

Want deze kliniek dient maar liefst 75.000 mensen! Deze mensen zijn met een verhuizing naar Overbetuwe aangewezen op; óf het ziekenhuis Rijnstate, met zijn wachttijden en peperduur parkeren. Óf op Overbetuwe, in beide gevallen brengt dat langere reistijd met het toch al dure OV

met zich mee, meer veel gedoe met speciaal vervoer. Voor velen zullen dit nog meer kosten en leed met zich mee brengen, waar ze het toch al moeite meen hebben om elke maand rond te komen.

Maar vooral ook (waar ik in de berichten niets over hoor); 'Behoud ik mijn behandelaar die ik nu heb, verhuist die mee naar Overbetuwe?

Of moet ik weer opnieuw nieuw kennis maken en een vertrouwensband opbouwen met een nieuw gezicht?.

Kortom: in mijn ogen geeft dit ongelofelijk veel leed voor de inwoners van Arnhem-Zuid.

Onnodig leed want er kan zonder al te veel moeite (in vergelijking met de huidige plannen) een polikliniek in Arnhem-Zuid staan.

Een grotere kliniek (de wens van Rijnstate) en met meer parkeergelegenheid, en óók met een goede busverbinding en alle benodigde faciliteiten.

Het OHRA-gebouw staat half leeg, aan de Groningensingel staan meerdere gebouwen die ervoor in aanmerking zouden kunnen komen, en als het met alle geweld nieuwbouw moet zijn dan kan dat prima op de plek waar het bejaardentehuis Vredenburg stond (braakliggend terrein) of voor de Rijnhal. Ik kan als simpele 'leek' zo al zeker drie pracht-locaties opnoemen, maar de gemeenteraad zegt ze niet te kunnen vinden?

Heeft de gemeente Arnhem dan wel (goed genoeg) gezocht? In mijn ogen niet.

Met als trieste gevolg dat Rijnstate dan maar zich genoodzaakt ziet een poli buiten Arnhem, in Elst, neer te zetten.

Rijnstate heeft de gemeente Arnhem de kans gegeven en de wens uitgesproken in Arnhem te blijven, maar de gemeenteraad wil geen poli in Arnhem-Zuid lijkt het wel.

Naar mijn idee heeft de gemeenteraad dus niet goed zijn werk gedaan en met dit mailtje wil ik tegen de gemeenteraad zeggen:

Een polikliniek hoort bij Arnhem-Zuid en moet in Arnhem-Zuid blijven!

Dus heren en dames van de gemeenteraad; Sta op voor Arnhem-zuid en hun 75.000 inwoners die U vertegenwoordigd en kom met een overtuigende locatie en plannen.

Doe uw huiswerk gegeven door Rijnstate en door uw bewoners nog eens over en kom met een goede locatie, want dit is mogelijk.

Zet u in voor Arnhem-Zuid!

DE POLIKLINIEK IN ARNHEM-ZUID MOET BLIJVEN!

Met vriendelijke groet,

Ferrie van Leeuwen, bezorgde inwoner van Arnhem-Zuid

Van: Hans Bonet

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: Poli zuid verplaatsen

Ik zie af van het bijwonen van de vergadering over verplaatsen Poli Zuid, maar ben erop tegen verplaatsen naar Elst,

J.C.J. BONET

Van: Jan Anneveld
Verzonden: vrijdag 8 februari 2019
Aan: Raadsleden Arnhem
Onderwerp: Behoud Rijnstate Arnhem Zuid.

Geachte Raadsleden,

Het is toch bij de zotte dat Poli Arnhem-Zuid moet sluiten.

Vrijdagmorgen nog in Poli Zuid geweest alles ziet er nog perfect uit, zelfs personeel vindt het belachelijk, pure kapitaalvernietiging.

Doordat de Gemeente Arnhem te soft was in de onderhandelingen gaat de Poli nu naar Elst, bedankt Arnhem.

Helaas ben ik verhinderd.

M.vr.gr. Jan Anneveld.

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Piet Kerstens

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: Poli Zuid

Poli Zuid moet blijven.

Succes, Piet

Van: Peter van vught

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: Poli Zuid

Geachte Raadsleden,

Ik kan komende woensdag helaas niet aanwezig zijn bij de Raadsvergadering, daarom laat ik u nu alvast weten dat ik voor behoud van de poli in Arnhem Zuid ben.

Vriendelijke groeten

Peter van Vught

Van: Reinder Schoen
Verzonden: woensdag 13 februari 2019
Onderwerp: poli-zuid

L.s.,
Poli-Zuid moet blijven,
Vriendelijke groet, Reinder Schoen.

Van: wim jansen

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: Poli Zuid

L.S. Ik verzoek u zeer dringend te zorgen voor behoud van de Poli Zuid aan de Marga Klompelaan in Arnhem Zuid ten behoeve van de inwoners in Arnhem Zuid en omstreken. Vriendelijk groetend, wim jansen te arnhem.

Van: Eef en Riet

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: poli-zuid

Er is maar EEN OPLOSSING. blijven WAAR DIE NU IS.

Van: nieuwenhuyzen

Verzonden: vrijdag 8 februari 2019

Aan: Raadsleden Arnhem

Onderwerp: poli zuid

Heren van de gemeenten gebruik Uw verstand en laat POLI-ZUID voor al onze 75.000 mensen bestaan.

F L Nieuwenhuijzen.

Van: Bertbrinkhorst

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019 11:40

Onderwerp: Poli Arnhem Zuid

L.S,

Poli Arnhem Zuid moet blijven.

Groeten,

Fam. Brinkhorst

Van: Hans Degen

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: POLI ZUID

Beste raadsleden.

Wij zijn voor het behoud van poli zuid ,als alternatief is het Ohra gebouw uitermate geschikt.
Goede parkeer gelegenheid en bereikbaarheid met bus.
Laat ons niet in de steek gemeente Arnhem.

Veel succes.

Willy en Hans Degen

Van: lenie looijen

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: poli-zuid

ik ben boos dat de poli-zuid dicht gaat dat willen wij niet het is wel erg ver waar wij dan naar toe moet wij wonen in rijkerswoerd dat is voor ons dichtbij en ook voor de ouderen mensen en ook voor de invalide mensen het is ook voor hen dichtbij niet dat wij naar Elst of naar het het hoofdgebouw in Arnhem dat is voor ons te ver voor ieder die hier wonen

de groetjes van fam.Looijen uit Arnhem Zuid

Van: Ellen en Sytze van der Werff

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: Polizuid

Wij zijn sterk tegen het verhuizen van de Poli Zuid naar Elst. Deze vermaledijde stap staat helemaal in het teken van de commercie.

Met vriendelijke groet,

S. en E. van der Werff-Weich

Van: Jacques Deen

Verzonden: woensdag 13 februari 2019

Onderwerp: Poli Zuid

L.S.,

Van de SP heb ik vernomen dat de directie van het Rijnstate Ziekenhuis de polikliniek in Arnhem Zuid wil sluiten.....!

ONBEGRIJPELIJK.....!

Het behoeft eigenlijk geen ENKEL betoog om te beseffen dat het voor ongelooflijk veel patiënten in Arnhem Zuid van groot belang is dat de POLI ZUID gewoon BLIJFT !

Het spaart voor ALLE patiënten niet alleen tijd, maar ook veel energie, dus uiteraard begrijpt U het BELANG.

Ik wil er toch wel HEEL GRAAG van uitgaan dat u met elkaar het belang van de patiënten voorop blijft stellen.

Alle goede IN- DOORzichten gewenst bij het nemen van dit soort levenskwaliteits-bepalende beslissingen.

Met vriendelijke groet,

Jacques Deen

Van: Leo de Kraker

Verzonden: vrijdag 8 februari 2019

Aan: Raadsleden Arnhem

Onderwerp: Poli Zuid

Geachte dames en heren,

Als inwoners van Arnhem-Zuid doen wij een dringend beroep op u te voorkomen dat Poli Zuid gesloten wordt en/of verplaatst naar Elst.

Met dank en vriendelijke groet,

L. de Kraker en J.J de Kraker-Oosterhof

Van: Ansje Paul

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Aan: Raadsleden Arnhem <

Onderwerp: Sluiten poli Arnhem Zuid

Raadsleden, graag geen sluiting van poli Arnhem Zuid. Moet er regelmatig zijn. Omslachtig om dan naar Elst te moeten uitwijken zoals u plannen liggen. Met vriendelijke groeten, Ans Gerritsen-Paul

Van: Betty Hendriksen

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: Behoud Poli-zuid

Mijn man en ik maken vaak gebruik van de poli-Zuid en we zouden het een groot gemis vinden als deze zou verdwijnen.

Betty Pool-Hendriksen

Van: Bertha van Boven

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: Poli Zuid

Geachte leden,

Ik wil graag dat de polikliniek in Arnhem Zuid blijft. Ik zou zelfs graag willen dat deze uitgebreid wordt met een spoedeisende hulp. Van Zuid naar Noord zijn we toch afhankelijk van de bruggen en die kunnen een obstakel zijn. De omgeving van Station Elst is toch echt een stap te ver.

Ik denk dat de Schuijtgraaf wel mogelijkheden biedt. Dat heeft tevens het voordeel dichtbij de A50 te liggen, wat gunstig kan zijn. Ik hoop dat u het college weet te overtuigen.

vriendelijke groeten,

Bertha van Boven

Van: hetty schreur

Verzonden: dinsdag 12 februari 2019

Onderwerp: Behoud poli zuid

Beste raadsleden,

Omdat ik niet persoonlijk aanwezig kan zijn wil ik bij deze mijn stem uitbrengen voor het behoud van poli zuid in Arnhem Zuid.

Dit is echt noodzakelijk voor iedereen in Arnhem Zuid en omstreken.

En laten we vooral onze bejaarden medemens niet vergeten. Voor deze mensen is het helemaal een noodzaak.

Met vriendelijke groet

Hetty Schreur

Van: Martine Holterman

Verzonden: woensdag 13 februari 2019

Onderwerp: Actie voor behoud poli Arnhem Zuid 13-02-2018

Beste Raadsleden,

Poli Arnhem Zuid moet behouden blijven!
Sluit geen poli's en HAP,!

Martine Holterman

Van: sonja Kamp van de

Verzonden: maandag 11 februari 2019

Onderwerp: Behoud Poli Zuid

Beste mensen ik ben TEGEN de sluiting van Poli Zuid
Maar kan woensdag niet aanwezig zijn

Sonja van de Kamp

Van: suusjuh 1983

Verzonden: vrijdag 8 februari 2019

Aan: Raadsleden Arnhem

Onderwerp: Poli zuid

Geachte dames en heren

De voornemens om poli zuid te verplaatsen naar elst is geen goed idee

Er zijn veel mensen in arnhem zuid die om gezondheidsredenen of leeftijd niet zomaar naar elst kunnen

Ik ben moeder van een prachtig meisje van 4 die helaas longpatientje is en allergieën heeft

Zij moet zeer regelmatig naar poli zuid voor longfoto's en bloedprikken

Ik ben zelf chronisch ziek en dus niet zo mobiel

Daarnaast zijn de kosten van het openbaar vervoer erg hoog.

Als je zoals wij van leefgeld moet rondkomen en voedselbank hebt, zijn de ov kosten bijna niet te doen.

Wij wonen in rijkerswoerd en poli zuid is voor mij als minder valide met een longpatientje van 4 net haalbaar lopend of op de fiets .

En zo zijn er met mij nog vele andere mensen die niet mobiel genoeg zijn om naar elst te gaan of die financieel de kosten voor OV niet kunnen dragen.

Er zijn ook genoeg mensen die net als wij ook geen netwerk om zich heen hebben met mensen die evt zouden kunnen rijden met een auto .

Daarom moet poli zuid gewoon blijven waar hij is en niet verhuizen naar elst.

Hier worden veel patienten die vaak bij poli zuid moeten komen de dupe van.

Met als gevolg dat mensen wellicht niet op tijd naar hun huisarts gaan bij klachten waarvoor verder onderzoek nodig is .

Met vriendelijke groet

Van: Umit Senyer

Verzonden: woensdag 13 februari 2019

Onderwerp: Poli zuid

Geachte raadsleden,

Poli-Zuid is van belang voor Arnhem-Zuid en dient behouden te blijven. De gemeente moet er alles aan doen om ervoor te zorgen dat de polikliniek in Arnhem-Zuid blijf.

Met vriendelijke groet,

Umit Şenyer

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Punt 3.2: Debatverzoek: behoud poli zuid
Motie van	Manders (Arnhem Centraal) Gerrie Elfrink (SP) Nico Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij) Yildirim Usta (DENK/Verenigd Arnhem)
Titel motie	Uiterste inzet college voor behoud Poli Zuid
Nummer Zaaknummer	19M13
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat: <ul style="list-style-type: none">- -In Arnhem Zuid veel ongenoegen en onrust is ontstaan naar aanleiding van het bericht dat Poli Zuid gaat verdwijnen;- Het college gesprekken met Rijnstate hierover heeft gehad, waarbij het college en Rijnstate gekeken hebben naar mogelijkheden de poli elders te huisvesten in Arnhem Zuid;- Rijnstate kennelijk aanvankelijk mogelijkheden zocht om in dit stadsdeel te kunnen blijven.- De raad hier niet van op de hoogte is gesteld door het college;- De raad niet geraadpleegd is over eventueel te nemen mogelijkheden, consequenties en vervolgstappen;	
Overwegende dat: <ul style="list-style-type: none">- Het de vraag is of het college alles op alles heeft gezet om deze voorziening te behouden.- Het belangrijk is dat een stadsdeel van 75.000 inwoners en het nabijgelegen Huissen met 19.000 inwoners toegang hebben tot een medische voorziening dichtbij;	
Draagt het college op om het uiterste te doen – in nauw overleg met de raad - om Rijnstate op een zodanige wijze te faciliteren dat (een vorm van) Poli Zuid in dit stadsdeel behouden kan blijven.	

INGETROKKEN

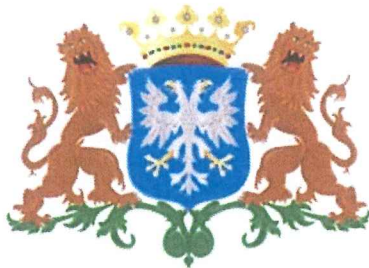
en gaat over tot de orde van de dag

Manders (Arnhem Centraal)

Elfrink (SP)

Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Usta (DENK/Verenigd Arnhem)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	2019-2-13
Ter bespreking van	Dreigende sluiting Poli Zuid
Motie van	Elfrink (SP), Manders (Arnhem Centraal), Usta (DENK-Verenigd Arnhem)
Titel motie	Onderzoek gevolgen dreigende sluiting Poli Zuid
Nummer Zaaknummer	19M14

de raad,

gehoord de beraadslagingen,

kennisgenomen hebbende van,

- het voornemen van Rijnstate om Poli Zuid te willen sluiten en te verplaatsen naar Elst,

constaterende dat,

- de poli in Zuid een belangrijke voorziening is voor de inwoners van Arnhem-Zuid,
- rond de poli zich voorzieningen bevinden die verband houden met de aanwezigheid van de poli,

overwegende dat,

- de gevolgen op dit moment niet volledig te overzien zijn,
- het wenselijk is deze gevolgen zo goed mogelijk in kaart te hebben,

verzoekt het college,

- een grondig en uitvoerig onderzoek te laten uitvoeren naar de maatschappelijke en economische gevolgen, in het bijzonder die voor de zorg, van een eventuele sluiting van de poli Arnhem-Zuid en vertrek daarvan naar Elst,

en gaat over tot de orde van de dag.

Elfrink - SP Manders - Arnhem Centraal Usta - DENK/Verenigd Arnhem

[- INGETROKKEN

Elst Centraal

Informatiebijeenkomst 15 januari 2019

Uw creatieve plan op deze toplocatie?

gemeente Overbetuwe

overbetuwe.nl/spoorlaan

The image is a promotional graphic for a meeting. It features a blue header with the text 'Uw creatieve plan op deze toplocatie?'. Below this, on the left, is a photograph of a woman with her hand to her chin, looking upwards in a thoughtful pose. On the right is a 3D architectural rendering of a modern building complex with flat roofs and green spaces. At the bottom, there is a purple banner with the website address 'overbetuwe.nl/spoorlaan'. The logo of the municipality of Overbetuwe is also present.

gemeente Overbetuwe

The logo of the municipality of Overbetuwe, featuring a stylized blue bird or wing shape above a small circle.

Elst Centraal

Informatiebijeenkomst 15 januari 2019

Agenda

1. Korte intro: belang van Elst Centraal
2. Aanleiding en doel van de bijeenkomst
3. Toelichting op de ontwikkelingen
4. Vervolgproces en planning

Elst Centraal

Informatiebijeenkomst 15 januari 2019

1. Korte intro: belang van Elst Centraal
2. Aanleiding en doel van de bijeenkomst

Uw creatieve plan op deze toplocatie?

gemeente Overbetuwe

overbetuwe.nl/spoorlaan

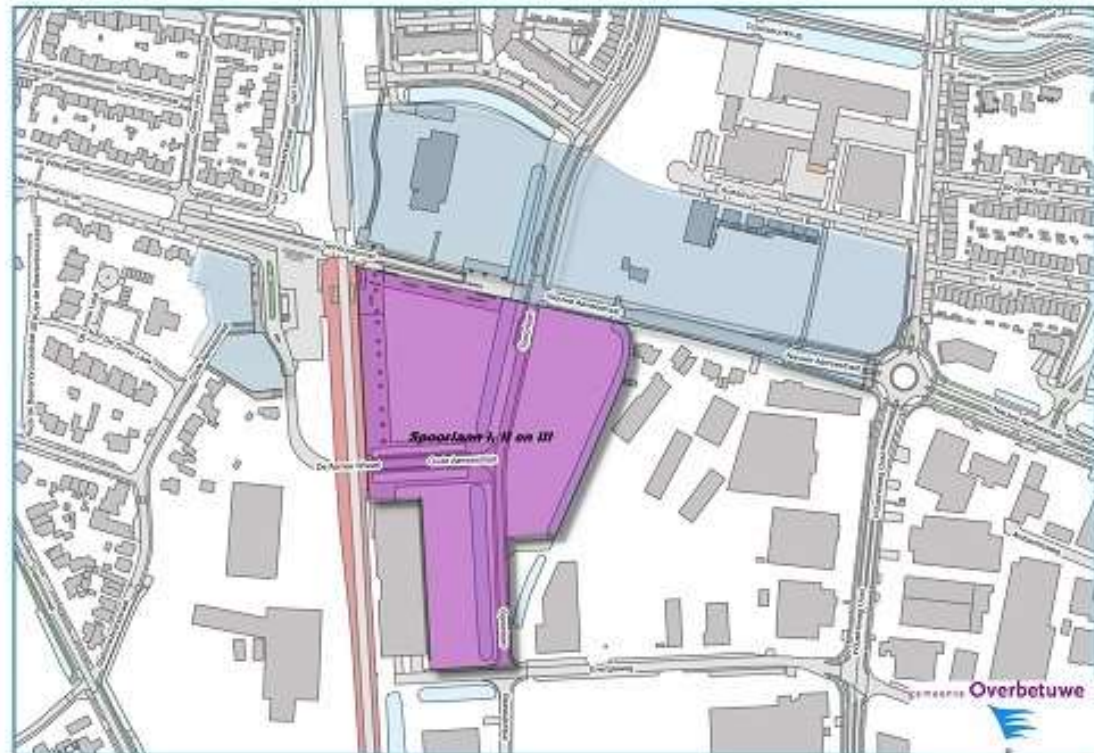

Elst Centraal

Informatiebijeenkomst 15 januari 2019

3. Toelichting op de ontwikkelingen

Strategie & investeringen

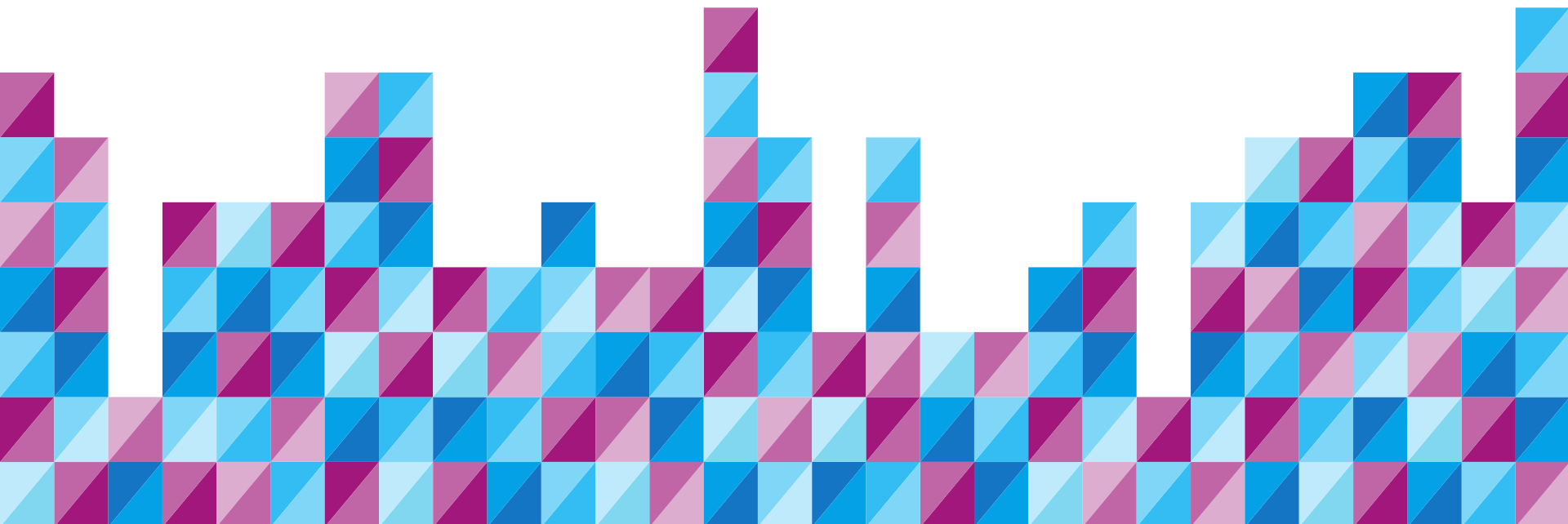
Ontwikkelingen vastgoedportfolio

15 januari 2019
Gemeente Overbetuwe

Rijnstate
bouwt
voor de
beste zorg

Rijnstate

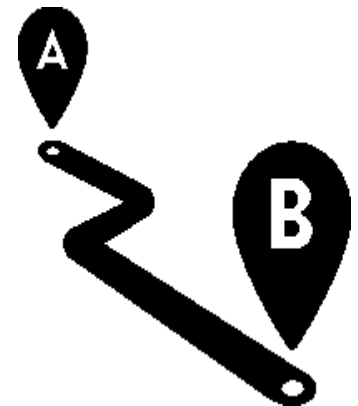
Wie is Rijnstate

Strategie Vastgoedportfolio

Het aanpassen van ons huisvestingsportfolio draagt bij aan het creëren van randvoorwaarden om ook op middellange termijn te kunnen investeren op thema's die bijdragen aan het leveren van de beste zorg en dragen bij aan het realiseren van de in de meerjarenstrategie 2019-2021 opgenomen ambities.

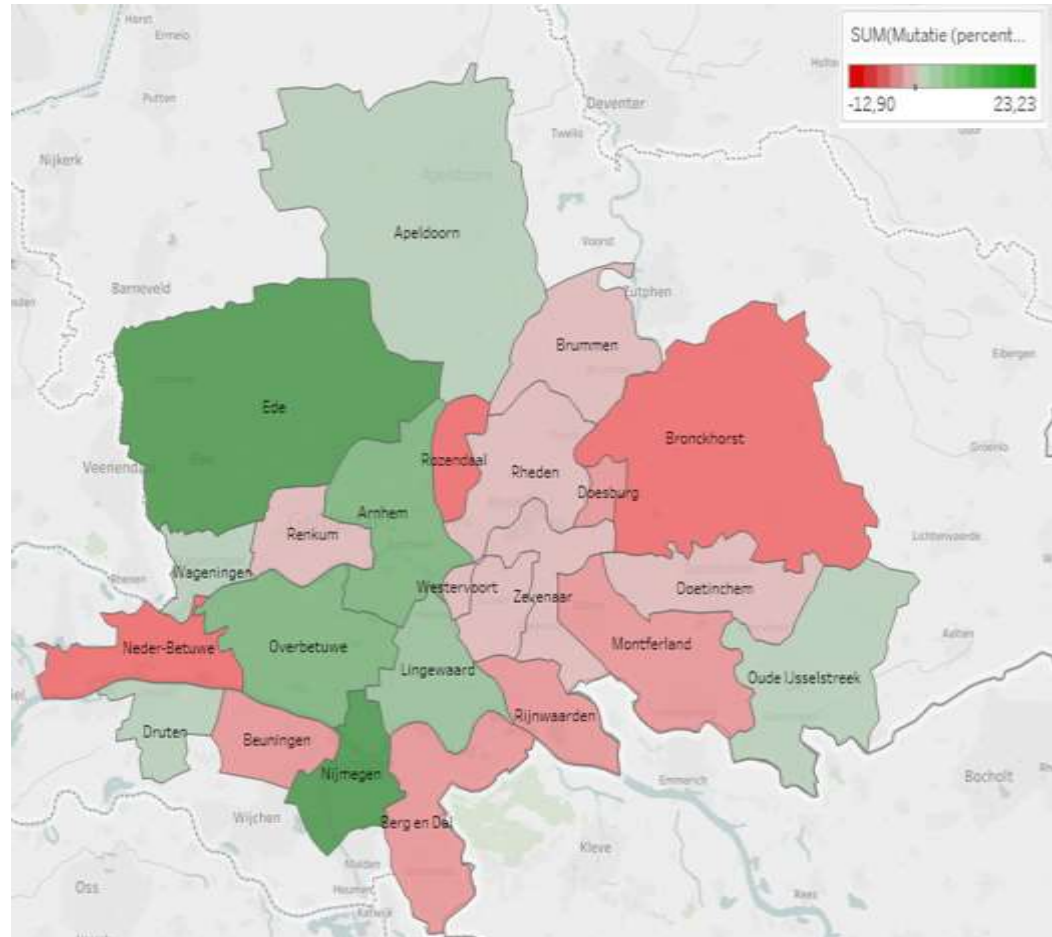
- Het leveren van de juiste zorg op de juiste plaats
- Versterken van de profielen voor de verschillende locaties
- Verjonging van het vastgoedportfolio
- Afslanken van het vastgoedportfolio

Waarom juist hier; Verandering van het verzorgingsgebied

Uitgevoerde demografische analyse tot 2040 voor adherentiegebied Rijnstate wijst uit dat:

- De bevolking in het oosten van de regio in aantallen krimpt en ouder wordt
- De bevolking het zuiden van de regio (Arnhem-zuid, Overbetuwe, Lingewaard) groeit en relatief jong blijft
- Het aandeel van het totale volume dat uit het oosten van de regio komt in de toekomst zal blijven krimpen
- Het aandeel van het totale volume uit de zuidelijke regio stevig groeit

Bevolkingsmutatie tot 2030
rood = krimp, groen = groei.

Invulling nieuwe locatie gemeente Overbetuwe: waar denken wij aan?

In beginsel zetten we in op een verschuiving van functies van de huidige locaties naar de nieuwe locatie in de gemeente Overbetuwe. Hierbij spreken we in op de behoefte in het adherentiegebied (sterke verjonging en lichte vergrijzing). Denk aan de volgende poliklinische activiteiten en ondersteunende diensten:

- Keel-neus-oorheelkunde
- Kindergeneeskunde
- Gynaecologie
- Poliklinisch OK centrum (voor kleine ingrepen)
- Radiologie
- Prikpost
- Poli-apotheek

We zoeken samenwerking met lokale en regionale (zorg-)organisaties

We willen inzetten op duurzame oplossingen

De planning voor 2019 en verder

Op basis van een intentie met gemeente Overbetuwe willen we in 2019 het programma voor de nieuwe locatie opstellen en een massastudie uitwerken. Dit moet resulteren in een totaal Business plan voor de nieuwe locatie en een samenwerkingsovereenkomst eind 2019.

We hebben de ambitie om in 2021 te starten met de bouw van het nieuwe pand.

Elst Centraal

Informatiebijeenkomst 15 januari 2019

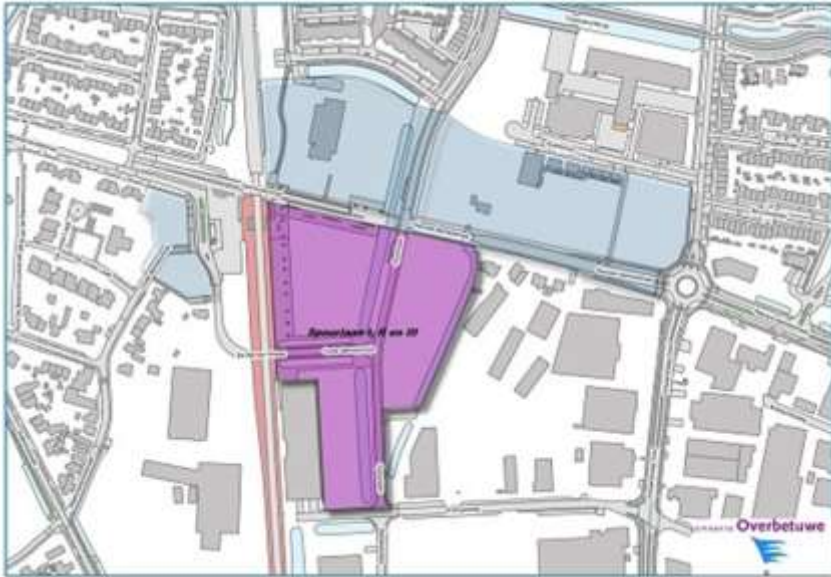
4. Vervolgproces en planning

5 februari 2019	Raadsvoorstel met wensen en bedenkingen procedure in college.
19 maart 2019	Politieke avond.
2 april 2019	Raadsvergadering met reactie van raad tav wensen en bedenkingen.
Eind april 2019	Ondertekenen intentieovereenkomst

Vragen ?

gemeente **Overbetuwe**

Memo

Datum : 15 februari 2019
Aan : Gerrie Elfrink
Kopie aan : Griffie
Van : College van B&W
Betreft : Antwoord Elfrink verzoek stukken Poli Zuid

Geachte heer Elfrink,

Op 13 februari jl. heeft u ons college per mail verzocht om de volgende informatie:

- *Feitenrelaas / tijdlijn contact met Rijnstate inzake de kwestie poli zuid (wie, wanneer, waarover, etc)*
- *alle relevante stukken in de kwestie poli zuid.*

In reactie op uw verzoek het volgende:

Wethouder Bouwkamp heeft namens het college in het debat over de voorgenomen sluiting van Poli Zuid antwoord gegeven op vragen die gesteld zijn bij het agenderingsverzoek en vervolgvragen die in het debat zijn gesteld.

Belangrijke elementen in onze beantwoording waren:

- Ziekenhuis Rijnstate is bezig met een strategische heroriëntatie op hun vastgoedportefeuille. Dat daarbij ook de locatie van Poli Zuid werd heroverwogen, werd benoemd in een kennismakingsgesprek van wethouder Bouwkamp met de bestuursvoorzitter van Rijnstate dat medio november plaatsvond.
- Kort daarna heeft de wethouder in een telefonisch overleg met de bestuursvoorzitter gesproken over de achtergronden bij de plannen van Rijnstate. Daarbij is ook stilgestaan bij de fase van de planvorming, waarbij is geconstateerd dat Rijnstate nog geen definitief besluit had genomen over de huisvesting.
- Op grond daarvan heeft begin december een overleg plaatsgevonden tussen de gemeente en Rijnstate op ambtelijk niveau. In dit gesprek heeft Rijnstate zijn plannen toegelicht en heeft de gemeente vier locaties in Arnhem Zuid gepresenteerd ter facilitering van ziekenhuis Rijnstate bij hun zoektocht naar een toekomstbestendige huisvesting in hun zoekgebied:
 1. Zeelandsingel 40 Rijnbrink
 2. Rijksweg-West 2 OHRA gebouw
 3. Gelderse Poort
 4. Locatie station Schuytgraaf
- Half december is in een bestuurlijk overleg tussen de gemeente en Rijnstate verder gesproken over de vastgoedplannen van Rijnstate, mede in relatie tot de ambities van de gemeente op het vlak van klimaat en energie.
- Begin januari is de gemeente door Rijnstate geïnformeerd over hun afweging om de door de gemeente aangedragen locaties in Arnhem Zuid niet verder te verkennen. Overwegingen voor

Rijnstate om af te zien van verdere verkenning van deze locaties waren: de positie in de zuidelijke regio, de zichtbaarheid, herkenbaarheid en de bereikbaarheid.

- Half januari hebben wij via berichtgeving in de Gelderlander vernomen dat Rijnstate een locatie voor nieuwbouw bij station Elst op het oog heeft. Zoals aangegeven in het debat door wethouder Van der Zee heeft kort daarop een bestuurlijk overleg met de bestuursvoorzitter van Rijnstate plaatsgevonden waarin Rijnstate aangeeft hun wijze van communicatie te betreffen.

Zoals door wethouder Bouwkamp aangegeven tijdens het raadsdebat is met deze informatie een reconstructie gegeven van de belangrijkste feiten en de tijdlijn vanaf medio november. Alle beschikbare informatie is daarmee reeds in het debat gegeven.

In het raadsdebat zijn twee moties ingebracht waarin het college wordt gevraagd zich tot het uiterste in te spannen om de Poli voor Arnhem Zuid te behouden en een onderzoek uit te voeren naar de gevolgen van de dreigende sluiting van de Poli.

Wethouder Van der Zee heeft in het raadsdebat aangegeven dat het college deze moties kan omarmen. Het college ziet deze als steun in de rug voor onze inspanningen gericht op behoud van de Poli in Arnhem Zuid en zal deze moties voortvarend oppakken en de raad over de voortgang op de hoogte houden.

Het is van belang dat alle raadsleden kennis kunnen nemen van deze beantwoording. Om deze reden wordt de griffie gevraagd dit memo onder de raad te verspreiden.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders,
Namens het college,

Rob van Wuijtswinkel

Besluit van 13 februari 2019

Zaaknummer 323947

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 januari 2019, nummer 323947;

gelet op artikel 51 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

Het college van B&W toestemming te verlenen voor het wijzigen van de GR ODRA

De griffier,

De voorzitter,

Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA)

Zaaknummer: 323947

Portefeuillehouder: Mw. C. Bouwkamp

Aan de gemeenteraad,

08 februari 2019

Het dagelijks bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering. Het db heeft hierbij overwogen dat:

Dit voorstel kan direct ter besluitvorming worden voorgelegd, omdat:

- de wijzigingen voortkomen uit een (gezamenlijke) evaluatie van de 7 Gelderse Omgevingsdiensten.
- de wijzigingen tot meer duidelijkheid en efficiëntie leiden binnen de taken van de Gelderse Omgevingsdiensten.
- er geen veranderingen voor Arnhem uit voortkomen qua dienstverlening en financiën van de ODRA.
- het toekennen van de bevoegdheid tot oprichting van of deelname aan een rechtspersoon aan het AB nog steeds onder controle van de raad valt, aangezien het AB van de ODRA uit wethouders van de deelnemende gemeenten bestaat.

De griffier,

J.G.M. Kersten

De voorzitter,

D. Becker

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 323947

Onderwerp: **Wijziging Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (GR ODRA)**

Voorstel

1. Het college van B&W toestemming te verlenen voor het wijzigen van de GR ODRA

Inleiding

Sinds 2013 worden VTH-taken (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) voor gemeenten en de provincie uitgevoerd door zeven Gelderse omgevingsdiensten. In 2016 is bij een evaluatie geconstateerd dat dit stelsel een goede basis vormt voor verdere ontwikkeling en is er een aantal aanbevelingen gedaan ter verbetering van het stelsel. Dit heeft geleid tot een voorstel om de GR ODRA te wijzigen. Alle gemeenten in Gelderland wordt gevraagd genoemde wijzigingen in de betreffende GR vast te stellen. Zowel in de dienstverlening van ODRA als in financiële zin verandert er voor Arnhem niets. In het ontwerpbesluit tot wijziging van de GR ODRA zijn, naast enkele tekstuele verbeteringen, de volgende aanpassingen verwerkt:

- Gewijzigde definitie van complexe taken en toevoeging van uitzonderingslijst op deze definitie;
- Centreren van de provinciale vergunningverlening bij de ODRN (Omgevingsdienst Regio Nijmegen);
- Algemeen Bestuur kan besluiten tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen.

Naast de wijzigingen die voortkomen uit de evaluatie in 2016, is er onder betrokken partijen geïnventariseerd welke wijzigingen nog gewenst zijn om tegelijk mee te nemen bij dit wijzigingsvoorstel. Hieruit is naar voren gekomen dat gewenst is om het Algemeen Bestuur van de omgevingsdienst (OD) de bevoegdheid te geven te besluiten tot oprichting van en deelneming in een rechtspersoon, voor zover dit relevant is voor de openbare belangenbehartiging van de OD.

Bij deze wijziging is ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om verbeteringen aan de tekst toe te voegen en door kleine wijzigingen in de toelichting wordt verschil van interpretatie tegengegaan.

Daarnaast wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om de toelichting met de voorgestelde wijzigingen vast te stellen. De toelichting is van belang voor de verduidelijking van de bepalingen in de gemeenschappelijke regelingen en geeft aan hoe bepaalde termen geïnterpreteerd worden. De toelichting is opgesteld bij de oprichting van de gemeenschappelijke regeling. Om geen twijfel te laten bestaan over de status van de toelichting en het belang van de toelichting wordt deze nu ook door ons college vastgesteld en bekendgemaakt.

Beoogd effect

Meer duidelijkheid in de taakverdeling tussen de zeven omgevingsdiensten in het Gelders Stelsel en een efficiëntere werkverdeling van de door de Provincie Gelderland ingebrachte taken bij de Omgevingsdiensten.

Argumenten

- 1.1 *Voorgestelde wijzigingen leiden tot meer duidelijkheid en efficiëntie binnen het Gelders Stelsel*
Grotendeels betreffen de wijzigingen de ingebrachte taken van de Provincie Gelderland, die voor Arnhem geen gevolgen hebben. Daarnaast gaat het om het toevoegen van de bevoegdheid voor het Algemeen Bestuur om te besluiten tot oprichting van en deelneming in een rechtspersoon, voor zover dit relevant is voor de openbare belangenbehartiging van de omgevingsdienst. Uw raad krijgt op grond van de Wgr hierbij steeds de gelegenheid om wensen en bedenkingen in te brengen.
- 1.2 *Op grond van de Wgr dient het college van B&W toestemming te krijgen van de gemeenteraad*
De raad kan de toestemming voor het wijzigen van de GR slechts onthouden worden wegens strijd met het recht of het algemeen belang.

Kanttelingen en risico's

Niet van toepassing

Financiën

Niet van toepassing

Uitvoering

Na verkregen toestemming van uw raad kan de gewijzigde regeling met toelichting worden vastgesteld. In de Gemeenschappelijke Regeling zijn Gedeputeerde Staten aangewezen om zorg te dragen voor de bekendmaking. Dit zal gebeuren door het publiceren van de wijzigingen in de Staatscourant. Na bekendmaking treedt de gewijzigde regeling in werking, met terugwerkende kracht per 1-1-2019.

Communicatie

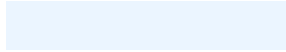
Niet van toepassing

Bijlagen

- Wijzigingsbesluit GR
- Toelichting GR ODRA
- Toelichting bij wijzigingsbesluit
- Memo toelichting ODRA
- GR ODRA (geconsolideerde versie)

Besluit van

Zaaknummer

323947

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 januari 2019, nummer 323947;

gelet op artikel 51 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

Het college van B&W toestemming te verlenen voor het wijzigen van de GR ODRA

De griffier,

De voorzitter,

Wijziging Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem 2018

Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland en de colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rhenen, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar;

Gelet op het bepaalde in artikel 51 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, de verkregen toestemming van Provinciale Staten van de provincie Gelderland en van de Raden van de gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rhenen, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar;

BESLUITEN

vast te stellen de navolgende wijziging tot aanpassing van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem.

Artikel I Wijziging regeling

De Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem wordt als volgt gewijzigd:

A.

Artikel 1, eerste lid, onder b, komt te luiden:

basistaken: taken bedoeld in artikel 7.1 van het Besluit omgevingsrecht;

B.

Artikel 1, eerste lid, onder e, komt te luiden:

complexe taken: basistaken ten aanzien van complexe bedrijven zijnde:

- vergunningplichtige inrichtingen als bedoeld in het Activiteitenbesluit milieubeheer die worden ingedeeld in milieucategorie 4.2 en hoger als bedoeld in de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering, editie 2009 of
- inrichtingen waarop de Richtlijn industriële emissies van toepassing is als bedoeld in artikel 1.1, derde lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht of
- overige inrichtingen onder provinciaal bevoegd gezag;

C.

Na het derde lid van artikel 1 wordt een nieuw lid ingevoegd, luidende:

4. Uitgezonderd van de complexe taken zijn de volgende vergunningplichtige inrichtingen die worden ingedeeld in milieucategorie 4.2 en hoger als bedoeld in de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering, editie 2009:

- inrichtingen, die uitsluitend onder de Richtlijn industriële emissies categorie 6.6 vallen;
- inrichtingen bestemd voor cultuur, sport en recreatie (SBI 9321, 931. 1t/m 931.10, 931.B t/m 931.D en 93299);
- rangeerterreinen (SBI 491,492.2);
- trafostations (SBI 35.C4 en 35.C5) en de schakelstations van het 380 kV hoogspanningsnet;
- agrarische inrichtingen die mest verwerken als nevenactiviteit, waarbij de mest uitsluitend afkomstig van de eigen inrichting;
- inrichtingen met een helikopterlandplaats als nevenactiviteit (SBI 5223.B);
- betonmortel en –waren (SBI 23611, 2363, 2364, 2365, en 2369) de vergunningplichtige niet IPPC-inrichtingen;
- rioolwaterzuiveringen (SBI 3700): de vergunningplichtige niet IPPC-inrichtingen.

D.

Artikel 4, eerste lid, komt te luiden:

1. Ter behartiging van het belang genoemd in artikel 2 brengen de deelnemers de uitvoering van de basistaken onder bij het openbaar lichaam, met dien verstande dat provincie Gelderland de uitvoering van de taken bedoeld in artikel 7.1, eerste lid, onder a en b van het Besluit omgevingsrecht onderbrengt bij de Omgevingsdienst Regio Nijmegen.

E.

In artikel 7, eerste lid, wordt na “KPMG kwaliteitscriteria, versie 2.1” toegevoegd: dan wel de daarvoor in de plaats getreden nieuwe versie of andere wet- en regelgeving.

F.

Artikel 9 onderdeel e komt te vervallen. Onderdeel f wordt geletterd e.

G.

Artikel 14 komt te luiden:

1. Het Algemeen Bestuur stelt de begroting en de jaarrekening vast.

2. Het Algemeen Bestuur kan besluiten tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen met inachtneming van het bepaalde in artikel 55a van de Wet.

3. Het Algemeen Bestuur kan bevoegdheden overdragen aan het Dagelijks Bestuur met uitzondering van de bevoegdheden tot het vaststellen van de begroting en wijziging en actualisatie daarvan, de vaststelling van de jaarrekening en het besluit tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen.

4. Het Algemeen Bestuur kan instructies geven voor de werkwijze van het Dagelijks Bestuur.

5. Het Algemeen Bestuur beslist over alle andere aangelegenheden waarvoor de bevoegdheid niet op grond van de Wet of deze regeling aan het Dagelijks Bestuur of aan de voorzitter toekomt.

Artikel II Inwerkingtreding

A.

Deze wijziging treedt in werking met ingang van 1 januari 2019.

B.

Indien bekendmaking door Gedeputeerde Staten na die datum plaatsvindt, treedt de wijziging in op de dag nadat deze is bekendgemaakt en werkt deze terug tot 1 januari 2019.

Aldus besloten door

het college van burgemeester en wethouders van de gemeente *naam op datum*, met toestemming van de raad van de gemeente *naam* gegeven op *datum*.

Toelichting op de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Versie september 2018

Algemene toelichting

De Omgevingsdienst Regio Arnhem is met ingang van 1 april 2013 operationeel geworden.

Aanleiding

Het Rijk, het IPO en de VNG hebben in 2009 afspraken gemaakt om de kwaliteit van milieuvergunningverlening en -handhaving te verbeteren. Onderdeel van deze afspraken is het oprichten van regionale omgevingsdiensten, waarin de uitvoering van een bepaald minimum takenpakket (het basistakenpakket voor milieutaken) wordt ondergebracht. Het onderbrengen van andere taken in het kader van het omgevingsrecht is daarbij als optie open gehouden. Afgesproken is dat de uitvoeringsdiensten de vorm zullen hebben van een openbaar lichaam in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

Een van de belangrijkste redenen om over te gaan tot het oprichten van omgevingsdiensten is om de kwaliteit van vergunningverlening en handhaving te verbeteren. Om kwaliteit te objectiveren zijn er door KPMG kwaliteitscriteria ontwikkeld op basis waarvan beoordeeld wordt of een omgevingsdienst voldoende capaciteit en kennis heeft om de taken uit te voeren en of er een voldoende aantal bedrijven aanwezig is. Dit wordt aangeduid met de term robuust.

Gelderse maat

De provincie en de Gelderse gemeenten hebben in verband met de vorming van omgevingsdiensten in 2009 gekozen voor de Gelderse maat. Onderdeel daarvan is de vorming van zeven omgevingsdiensten, waardoor de uitvoering van taken zo dicht mogelijk bij het lokaal bestuur wordt gelegd. Binnen en tussen de zeven regio's is intensief overleg gevoerd over de inbreng van de taken, het al dan niet kunnen voldoen aan de kwaliteitscriteria, de gewenste bedrijfsvoering, de benodigde en beschikbare middelen en de wijze waarop gewerkt gaat worden in de omgevingsdiensten. De resultaten zijn vastgelegd in bedrijfsplannen, voor elke omgevingsdienst één. De bedrijfsplannen hebben gediend als onderlegger voor de gemeenschappelijke regelingen en zijn het vertrekpunt geweest voor de nadere uitwerking van de omgevingsdiensten in inrichtingsplannen.

Gelderse stelsel

De zeven regio's hebben onderling een taakverdeling afgesproken om enkele specialistische taken goed uit te kunnen voeren. Dit wordt het Gelderse stelsel genoemd.

Het gaat om complexe taken en bovenregionale taken. In de kwaliteitscriteria is vastgelegd bij welke bedrijven vergunningverlening en handhaving complex is.

Geen enkele Gelderse omgevingsdienst is robuust voor vergunningverlening bij complexe bedrijven. Omgevingsdienst Regio Nijmegen gaat de complexe vergunningverlening uitvoeren voor alle omgevingsdiensten in Gelderland. De omgevingsdiensten in de regio's Vallei, Noord-Veluwe en Veluwe-IJssel zijn niet robuust voor handhaving bij complexe bedrijven. De complexe handhaving voor regio's die hiervoor niet robuust zijn, inclusief de werkzaamheden van bureau milieumetingen, taken met betrekking tot vuurwerk en het toezicht op de bodemsaneringen, wordt uitgevoerd door Omgevingsdienst Regio Arnhem. Over de breedte van de uitvoering van deze taken worden nadere inhoudelijke en financiële afspraken tussen de regio's gemaakt. De beschrijving van de wijze waarop de bovenregionale handhaving en vergunningverlening van de complexe bedrijven wordt uitgevoerd, zal worden geïnitieerd door Omgevingsdienst Regio Arnhem en Omgevingsdienst Regio Nijmegen.

De gemeenten en de provincie hebben ervoor gekozen om aanvullend op het voorgaande nog een aantal bovenregionale taken in samenhang uit te voeren. Met deze onderlinge stelselafspraken

wordt zowel tegemoetgekomen aan het principe van nabijheid en efficiency, als ook aan samenhang en kwaliteit van de omgevingsdiensten. Om het Gelders stelsel van zeven omgevingsdiensten blijvend, op een kwalitatief goed niveau te laten functioneren is het van groot belang om duurzaam met elkaar in gesprek te zijn. De omgevingsdienst in de Vallei zal daarover de regie voeren en de agenda ten behoeve van dat gesprek coördineren. Omgevingsdienst Veluwe-IJssel is verantwoordelijk voor de opzet van een kennis- en portaalfunctie. De opzet zal in eerste aanleg bescheiden van karakter zijn. Voldoende dient geborgd te zijn dat externe kennis- en ketenpartners hun weg kunnen vinden in het Gelders stelsel. Afgesproken is dat Omgevingsdienst Veluwe-IJssel initiatief neemt om, in overleg met de regio's, tot een beschrijving van de portaal kennisfunctie te komen. Daarbij dient helderheid te komen over de invulling van de functie, verschillende verwachtingen, rollen en afbakening met betrekking tot andere taken.

Omgevingsdienst Rivierenland richt een programmateam voor het ketentoezicht voor de handhaving in. Dit programmateam is verantwoordelijk voor de analyses, de keuze van de ketens en de uitvoeringsplanning. De ketenprogramma's worden uitgevoerd in samenwerking met de overige omgevingsdiensten. Omgevingsdienst Rivierenland beziet in hoeverre binnen de uitwerking van dit thema een deel van de bestaande toezichtinspanningen kan worden vervangen door deze vorm van toezicht. In het Gelders stelsel heeft ketentoezicht prioriteit.

BRZO-taken

Vanuit het Rijk is er extra aandacht voor de kwaliteit van Wabo-brede vergunningverlening, toezicht en handhaving van majeure risicobedrijven. In Gelderland werken de gemeenten en de provincie al vanaf 2007 samen bij de uitvoering van de handhaving van BRZO-taken. In 2009 is de samenwerking uitgebreid met Flevoland, Overijssel en Utrecht. De BRZO-taken bij majeure risicobedrijven worden uitgevoerd door de BRZO-inspectiepool Gelderland. Vanaf 2013 zijn voor zowel vergunningverlening als toezicht en handhaving landelijk 6 omgevingsdiensten aangewezen voor deze risicovolle bedrijven. Vanaf dat moment wordt zowel de vergunningverlening als de handhaving uitgevoerd door één verantwoordelijke omgevingsdienst in de regio Oost. De verantwoordelijkheid voor uitvoerende taken wordt belegd bij Omgevingsdienst Regio Nijmegen.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

Om te voorkomen dat te vaak een tijdrovende en omvangrijke procedure van de begroting moet worden toegepast zijn de begrippen actualisatie- en wijziging van de begroting opgenomen bij de definities.

Als sprake is van een budget neutrale wijziging van de begroting of bij een wijziging waarbij geen sprake is van nieuwe uitgangspunten die nog niet eerder onder de aandacht van de raden of de staten zijn gebracht is niet de begrotingsprocedure van toepassing maar vindt vaststelling plaats door het Algemeen Bestuur. De definitie 'wijziging van de begroting' is toegevoegd om het onderscheid tussen beiden duidelijk te maken. Meer hierover staat in de toelichting bij artikel 28 over de begroting.

Onder c: bovenregionale taken

In dit artikelonderdeel is niet de beperking tot alleen samenwerking binnen Gelderland opgenomen. Dit om ook samenwerking met andere provincies mogelijk te maken. Zo vindt binnen het stelsel samenwerking plaats met o.a. Overijssel.

Vertaling naar robuustheid

Binnen het Gelders stelsel wordt op de hier beschreven wijze bepaald of een omgevingsdienst voldoet aan de kwaliteitscriteria en als 'robuust' voor de taakuitvoering wordt aangemerkt. Indien een OD voor een bepaalde categorie complexe bedrijven niet robuust is, wordt die taak conform de stelselafspraken door de specialistische OD uitgevoerd.

De complexe bedrijven worden in drie sectoren ingedeeld (op basis van categorie-indeling Richtlijn Industriële Emissies): Proces (categorie 1 t/m 4), Afval (categorie 5), Overig (categorie 6 en overige bedrijven niet eerder genoemd). Voor de vraag, of een omgevingsdienst robuust is voor de betreffende taak, is van belang hoeveel workload (uren van bepaalde werkzaamheden) binnen de omgevingsdienst uitgevoerd worden.

Voor vergunningverlening is er sprake van robuuste uitvoering indien:

- Voor de sector Proces: minimaal 900 uur/jaar workload
- Voor de sector Afval: minimaal 900 uur/jaar workload
- Voor de sector Overig: minimaal 1800 uur/jaar workload. Voor deze berekening mogen uren voor de sectoren Proces en Afval worden meegeteld, mits de OD voor dat onderdeel robuust is.

Bijvoorbeeld: In een omgevingsdienst bestaat de workload uit: 300 uur Proces, 950 uur Afval en 950 uur Overig. In dit voorbeeld is de OD niet robuust voor de sector Proces, wel voor de sector Afval en, omdat de sector Afval mag worden meegenomen in de berekening voor de sector Overig, ook voor de sector Overig. Deze OD kan wel de taak uitvoeren voor de complexe afval- en overige bedrijven, maar niet voor de complexe proces bedrijven.

Als er in dit voorbeeld bij de sector Afval een workload zou zijn van 700 uur mag de sector Afval niet worden meegenomen in de berekening voor de sector Overig en is de OD daarmee ook niet meer robuust voor de sector Overig. In die situatie kan de OD de taak in z'n geheel niet uitvoeren.

Voor toezicht en handhaving is er sprake van robuuste uitvoering indien:

- Voor de sector Proces: minimaal 10 bedrijven en 900 uur/jaar workload
- Voor de sector Afval: minimaal 10 bedrijven en 900 uur/jaar workload
- Voor de sector Overig: minimaal 40 bedrijven of 1800 uur/jaar workload. Voor deze berekening mogen uren voor de sectoren Proces en Afval worden meegeteld, mits de OD voor dat onderdeel robuust is.

Bijvoorbeeld: In een omgevingsdienst bestaat de workload uit: 5 bedrijven en 300 uur Proces, 12 bedrijven en 800 uur Afval en 30 bedrijven en 1500 uur Overig. Deze OD kan bij geen van de complexe bedrijven de taak uitvoeren.

Als er in dit voorbeeld bij de sector afvalbedrijven een workload zou zijn van 1000 uur (ipv 800 uur) dan zou deze OD voor de complexe afval- en overige bedrijven de taak kunnen uitvoeren, maar niet voor de complexe proces bedrijven.

Het minimaal aantal bedrijven van bepaalde categorie en de minimale uurbesteding, zoals opgenomen in deze rekenmethodiek, zijn gerelateerd aan kwaliteitscriteria 2.1. Als in een toekomstige versie van de vastgestelde kwaliteitscriteria een wijziging wordt doorgevoerd in het minimale percentage te besteden tijd aan specialistische taken, dan moeten de waarden in deze rekenmethodiek naar rato worden toegepast.

Eens in de vijf jaar wordt beoordeeld of een OD haar taken robuust kan uitvoeren. De beoordeling kan eerder plaatsvinden als hier reden toe is.

Artikel 2

Ter uitvoering van artikel 10, eerste lid, van de Wet wordt hier het belang vermeld ter behartiging waarvan de regeling is getroffen. Het begrip omgevingsrecht is in deze omschrijving ruim bedoeld en omvat op grond daarvan niet alleen het milieurecht, maar ook bouwrecht, ruimtelijke ordeningsrecht, natuurbeschermingsrecht en dergelijke.

Vanwege het belang van alle deelnemers bij een goed werkend Gelders stelsel, in verband waarmee er relaties ontstaan tussen het openbaar lichaam en andere omgevingsdiensten, bijvoorbeeld op het punt van complexe of bovenregionale taken, wordt onder de belangen van de deelnemers tevens begrepen het belang van een goede samenwerking tussen de omgevingsdiensten in Gelderland.

Om incorporatie van MRA taken mogelijk te maken is het woord “advisering” opgenomen bij het belang. Ook doet dit recht aan enkele door de provincie Gelderland ingebrachte adviestaken.

Artikel 3

Binnen het Gelders stelsel zijn zo veel mogelijk afkortingen van de namen van de diensten op elkaar afgestemd, waarbij wordt aangesloten op de afkorting van het woord omgevingsdienst (OD) aangevuld met de afkorting van de regionaam. Hierdoor is het voorheen gebruikte ORA verworpen tot ODRA. In het eerste lid is met het oog op artikel 8, eerste lid, van de Wet bepaald dat een openbaar lichaam wordt ingesteld. In het tweede lid is ter uitvoering van artikel 10, derde lid, van de Wet de vestigingsplaats vastgelegd. Het betreft hier de statutaire vestigingsplaats. Die moet worden onderscheiden van de feitelijke plaats waar het openbaar lichaam zijn taken uitvoert. Die plaats kan verschillen van de statutaire vestigingsplaats. De regeling verzet zich er bovendien niet tegen dat de taken op meerdere plaatsen worden uitgeoefend. Voor alle duidelijkheid wordt in het derde lid aangegeven dat het bestuur van het openbaar lichaam bestaat uit het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter.

Artikel 4

De bestuurlijke eis van het Rijk is dat de uitvoering van ten minste de taken zoals opgenomen in het basistakenpakket worden belegd bij een omgevingsdienst. Artikel 4 komt aan die eis tegemoet door te bepalen dat de deelnemers ter behartiging van het belang genoemd in artikel 2 de uitvoering van de basistaken onderbrengen bij het openbaar lichaam. Het tweede lid bepaalt dat tot de basistaken kunnen behoren coördinerende, adviserende en ondersteunende taken in verband met de basistaken. Daarbij kan worden gedacht aan interne advisering, documentondersteuning etc. De omschrijving is zo gekozen dat een ruime categorie van werkzaamheden daaronder kan worden verstaan. Door de formulering wordt bovendien duidelijk dat er geen verplichting bestaat om dergelijke taken onder te brengen bij de omgevingsdienst. Er kunnen tussen de omgevingsdienst en een deelnemer op basis van het derde lid overeenkomsten (dienstverleningsovereenkomsten) worden gesloten. Die bevatten nadere afspraken over de uitoefening van de taken die krachtens de regeling bij de omgevingsdienst is ondergebracht. Afspraken kunnen onder meer worden gemaakt over de inhoud en de kwaliteit van de taakuitoefening.

Artikel 5

Naast de basistaken als bedoeld in artikel 4 kunnen de deelnemers de uitoefening van overige taken in het omgevingsrecht aan de omgevingsdienst overlaten. Het besluit van een deelnemer tot het treffen van de regeling bevat op grond van het derde lid een opgave van die taken. Zowel het structureel toevoegen van taken als het terugnemen van taken vergt een wijziging van het toetredingsbesluit van de betreffende deelnemers tot de regeling. In verband hiermee kunnen mogelijk ook de bijdrage van de deelnemers, de stemverhoudingen en andere zaken in de regeling opnieuw worden bezien (zie hiervoor ook artikel 34 van de regeling). Ten aanzien van het toevoegen van taken binnen de eerste periode na de start van ODRA, is het volgende op voorhand afgesproken. Bij de start van de gemeenschappelijke regeling kozen de provincie Gelderland en de gemeenten Arnhem en Lingewaard ervoor om naast het basispakket, het volledige takenpakket van de Wet milieubeheer ook alle overige taken op het gebied van het omgevingsrecht, de zogenaamde Wabotaken bij de regeling onder te brengen. De incidentele kosten die daarvoor worden gemaakt zijn verdeeld naar rato van de formatieve inbreng onder de deelnemers. Bij structurele wijziging van het takenpakket door een partner zal een daartoe strekkend voorstel moeten worden voorgelegd aan het Algemeen Bestuur, conform artikel 34 van de regeling. Net als bij de basistaken als bedoeld in artikel 4 kunnen ten aanzien van de in artikel 5 bedoelde taken dienstverleningsovereenkomsten worden gesloten tussen de omgevingsdienst en een deelnemer.

Met het oog op de incorporatie van de MRA-taken is aangegeven wat onder overige taken wordt verstaan en door de toevoeging van de woorden 'in ieder geval' wordt voorkomen dat een onbedoelde beperkende werking uitgaat van dit artikel.

Artikel 6

Naast het uitvoeren van de basistaken en overige taken als bedoeld in de artikelen 4 en 5 is het voorstelbaar dat de omgevingsdienst incidenteel andere taken uitvoert op verzoek van een deelnemer. De taken en afspraken daaromtrent worden via een opdrachtformulier bevestigd om te voorkomen dat hierover onduidelijkheid ontstaat. Het gaat om niet-structurele taken. Voor het beleggen van structurele taken bij de omgevingsdienst is met het oog op artikel 5 een mogelijk een wijziging van de regeling vereist conform artikel 34 van de regeling.

Artikel 7

Dit artikel geeft een regeling voor de complexe taken die niet robuust door de omgevingsdienst kunnen worden uitgevoerd, alsmede de bovenregionale taken. Het uitgangspunt is dat de bevoegdheid om deze taken uit te voeren bij de betreffende gemeente of bij de provincie blijft. Daarmee wordt de in het gebied werkzame omgevingsdienst het aanspreekpunt, maar de feitelijke taakuitoefening geschiedt door een andere omgevingsdienst. Over de exacte uitvoering van de complexe en bovenregionale taken zijn nadere inhoudelijke en financiële afspraken gemaakt. De vergoeding voor de uitvoering van die taken wordt in overleg tussen alle Gelderse omgevingsdiensten vastgesteld. Er is enerzijds een verplichting van de betreffende omgevingsdienst om taken uit te voeren, en anderzijds een verplichting van de betreffende dienst om taken te laten uitvoeren. Dat systeem geldt ten aanzien van alle complexe en bovenregionale taken, voor zover die niet robuust worden uitgevoerd. Het alsnog robuust worden van de omgevingsdienst op eerder niet robuuste taken leidt er derhalve toe dat de samenwerkingsovereenkomsten (van de vragende omgevingsdienst en van de leverende omgevingsdienst) op termijn mogelijk aangepast zal worden. Daarbij zullen ook de gevolgen voor het personeel en andere gevolgen worden betrokken. Het vijfde lid is primair opgenomen om de samenwerking in het kader van het Besluit Risico's Zware Ongevallen te kunnen voortzetten die sinds enkele jaren bestaat tussen de bevoegde organen (van gemeenten en provincies) in Gelderland en Overijssel. De taken in het kader van het Besluit Risico's en Zware Ongevallen behoren tot de complexe taken.

Binnen de provincie Gelderland vindt de aansturing van de taakuitvoering dan ook plaats op reguliere wijze, zoals die ook voor andere complexe taken geldt. Op grond van het artikellid kan een samenwerkingsovereenkomst worden gesloten met bevoegde organen in Overijssel die het mogelijk maakt dat voor de taakuitvoering in Overijssel gebruik wordt gemaakt van kennis en capaciteit binnen de Gelderse omgevingsdiensten. Deze samenwerking laat de bevoegdheid van de organen in Overijssel voor de inrichtingen onverlet.

Er bestaan groepen vergunningplichtige inrichtingen onder categorie 4.2 of hoger, die alleen voor het aspect geluid als complex worden aangemerkt, bijvoorbeeld scheepswerven. Het geluidsaspect is een specialisme waarop alle omgevingsdiensten in Gelderland robuust zijn. Doel van dit artikel is borging van kwaliteit. Als een bedrijf alleen ten aanzien van het aspect geluid als complex is aangemerkt, kan ook de lokale omgevingsdienst die kwaliteit leveren. Zo'n bedrijf wordt weliswaar als complex aangemerkt, maar de vergunningverlening kan door een lokale omgevingsdienst plaatsvinden, omdat ook de lokale omgevingsdienst de taak kan uitvoeren in overeenstemming met de kwaliteitscriteria. In het geval dat een bedrijf vanwege andere of meerdere specialismen als complex wordt aangemerkt, dan blijft de stelselafpraak van toepassing en levert de omgevingsdienst regio Nijmegen voor het gehele milieudeel van een vergunningaanvraag bindend integraal advies (inclusief geluidsaspect).

Artikel 8

De Wet schrijft in artikel 10 voor dat een regeling waarbij een openbaar lichaam wordt ingesteld, aangeeft welke bevoegdheden aan het bestuur van het openbaar lichaam worden overgedragen. Het is een uitgangspunt van de deelnemers om aan de omgevingsdienst geen bevoegdheden over te dragen. Dat is vastgelegd in het eerste lid. Dat neemt niet weg dat het doelmatig kan zijn om aan (een functionaris van) de omgevingsdienst vertegenwoordigingsbevoegdheid te verlenen met betrekking tot de bevoegdheden van de deelnemers. Daarbij kan het gaan om mandaat (voor publiekrechtelijke bevoegdheden), volmacht (voor privaatrechtelijke bevoegdheden) en machtiging (voor feitelijke handelingen). In het tweede lid is bepaald dat het aan de deelnemers is om daarover te beslissen. Het gaat daarbij voor de goede orde om vertegenwoordiging, niet om het overdragen van enige bevoegdheid. Een krachtens mandaat genomen besluit, als voorbeeld, geldt immers als een besluit van de mandaatgever.

Met oog op de aan en door het bestuur opgelegde doelstellingen van verhoging van de kwaliteit en de efficiëntie is meer uniformiteit een vereiste. Om het belang hiervan te benadrukken is dit toegevoegd aan het tweede lid van dit artikel.

Artikel 9

Het openbaar lichaam is krachtens de Wet een rechtspersoon en uit dien hoofde bevoegd tot het aangaan van privaatrechtelijke rechtshandelingen. De Wet gemeenschappelijke regelingen bepaalt in artikel 55 dat bij de regeling beperkingen kunnen worden aangebracht in de bevoegdheden die het openbaar lichaam van rechtswege bezit om aan het maatschappelijk verkeer deel te nemen. Artikel 9 bevat dergelijke beperkingen.

Daarbij is ervoor gekozen om de deelnemers de mogelijkheid te geven toestemming te verlenen voor privaatrechtelijke rechtshandelingen die op grond van de regeling anders niet zijn toegestaan. Onder e is bepaald dat het openbaar lichaam niet bevoegd is voor commerciële dienstverlening aan private partijen. De achtergrond daarvan is om te voorkomen dat de omgevingsdienst met inzet van publieke middelen marktverstoring werkt. De deelnemers zijn van opvatting dat de overheid, ook ingeval van samenwerking in een gemeenschappelijke regeling, zich daarvan zou moeten onthouden.

Artikel 10

De begroting wordt omgeslagen over de deelnemers in de verhouding waarin zij structurele taken als bedoeld in de artikelen 4 en 5 bij de omgevingsdienst hebben ondergebracht. In de eerste vier jaren na het treffen van de regeling, te rekenen vanaf

2013, is maatgevend de omvang van de taakuitvoering door een deelnemer in 2012, gecorrigeerd voor de decentralisatie per 1 januari 2014. Indien sprake is van incidentele taken als bedoeld in artikel 6, worden de kosten daarvan bij de betreffende deelnemer in rekening gebracht met toepassing van het tweede lid. Het derde lid heeft als achtergrond dat de deelnemers aan een gemeenschappelijke regeling verplicht zijn een daarbij opgericht openbaar lichaam van middelen te voorzien waardoor het de taken waartoe het is opgericht naar behoren kan vervullen. Daartoe behoren ook de financiële verplichtingen die het openbaar lichaam ter uitvoering van die taken is aangegaan. Daarnaast behoren tot de verplichte uitgaven van een openbaar lichaam evenals voor waterschappen de aflossing van schulden en renten en andere opeisbare schulden. Dat is bevestigd in de Circulaire aansprakelijkheid voor schulden van openbare lichamen op grond van de Wet (Circulaire van 8 juli 1999). Het derde lid geeft zodoende een algemeen geldende rechtsplicht weer voor deelnemers aan een gemeenschappelijke regeling die de positie van derden jegens de omgevingsdienst beschermt. Het derde lid is bovendien noodzakelijk om in voorkomend geval tegen aanvaardbare tarieven geldleningen aan te kunnen gaan. Het heeft geen betekenis voor de verdeling van de kosten tussen de deelnemers. Daarvoor geldt de verhouding van het eerste lid.

Per 1 januari 2014 is ten gevolge van een wetswijziging een verschuiving in inbreng opgetreden doordat voor een deel van de taken (de zogeheten VVGB-taken) een verschuiving van bevoegd gezag van provincie naar gemeenten plaats vond. Om recht te doen aan de inbreng van taken vanaf dat

moment een correctie plaatsgevonden van de inbreng ter grootte van de gevolgen van de decentralisatie in 2014. Bij de eerste wijziging van de regeling is deze correctie toegevoegd aan het eerste lid van het artikel.

Zonder de toevoeging zou de bijdrage van de deelnemers niet overeen komen met de daadwerkelijke inbreng ten gevolge van de wetswijziging.

Artikel 11

Met toepassing van artikel 13 van de Wet worden de leden van het Algemeen Bestuur door en uit de deelnemende colleges (van burgemeester en wethouders, en Gedeputeerde Staten) aangewezen. Verder schrijft artikel 13 van die wet voor dat de regeling het aantal leden van het Algemeen Bestuur bepaalt dat door de deelnemers wordt aangewezen. Het eerste en het tweede lid voorzien daarin door het aantal leden van het Algemeen Bestuur te vermelden, alsmede te bepalen dat elke deelnemer een lid in het Algemeen Bestuur benoemt. De aanwijzing van plaatsvervangende leden op grond van het derde lid voorziet in de behoefte van alle deelnemers, gezien de bevoegdheden van het Algemeen Bestuur, om vertegenwoordigd te zijn in het Algemeen Bestuur als een lid verhinderd is. De bepalingen in het vierde en vijfde lid weerspiegelen de bestuurlijke afspraken die ter zake zijn gemaakt.

Er is afgesproken bij de stemverhoudingen te werken met staffels, om een evenwichtige verdeling in stemmen te bereiken. Het totaal van stemmen moet uit komen op 102.

De inbreng van de deelnemers voor het jaar 2018 (daarin zijn alle verschuivingen in Fte meegenomen) is op een rij gezet en gewogen.

Tabel met inbreng:

Deelnemer	Inbreng fte 2018	Stemmen
Arnhem	38,19	22
Prov. Gelderland	23,25	16
Doesburg	0,66	3
Duiven	1,20	3
Lingewaard	20,40	16
Overbetuwe	5,22	8
Renkum	10,45	12
Rheden	4,10	8
Rozendaal	0,56	3
Westervoort	0,56	3
Zevenaar	5,17	8

Per staffel is een aantal stemmen toegekend, waarbij het totaal uit komt op 102.

De gebruikte staffels met bijbehorend stemmental is opgenomen in onderstaande tabel:

Staffel	Stemmen	Totaal
> 30	22	1 x 22 = 22
12-30	16	2 x 16 = 32
6-12	12	1 x 12 = 12
3-6	8	3 x 8 = 24
0-3	3	4 x 3 = 12
		Totaal 102

In het vijfde lid van het artikel is een ondergrens opgenomen van benodigde stemmen, uitgebracht door minimaal 5 deelnemers, tenzij in de wet of de regeling hierover anders is opgenomen. Dit om te voorkomen dat een voorstel door te weinig deelnemers wordt gedragen.

Artikel 12

Het Algemeen Bestuur is het hoogste orgaan van het openbaar lichaam. In het Algemeen Bestuur zijn alle deelnemers vertegenwoordigd. Het is de verantwoordelijkheid van de deelnemers om te zorgen voor het aanwijzen van de leden van het Algemeen Bestuur volgens het eerste en het tweede lid. Op grond van artikel 18 van de Wet, in verbinding met artikel 16, vijfde lid, van de Wet is in het derde lid van artikel 12 opgenomen dat een deelnemer een lid dat hij in het Algemeen Bestuur heeft aangewezen, kan ontslaan indien dat lid het vertrouwen van de deelnemer niet langer bezit.

Artikel 13

Het eerste lid regelt in welke gevallen de voorzitter een vergadering van het Algemeen Bestuur uitschrijft. Het tweede lid bevat het quorum voor beraadslaging in en besluitvorming door het Algemeen Bestuur. Voor besluitvorming geldt de regeling in artikel 11, vijfde lid: minimaal 51 stemmen en minimaal 5 leden van het Algemeen Bestuur zijn nodig om besluiten te kunnen nemen, tenzij de regeling of de wet anders bepaalt. Het kan voorkomen, bijvoorbeeld in vakantieperiodes, dat het quorum niet wordt gehaald terwijl een besluit van het Algemeen Bestuur geen uitstel duldt. Het derde lid voorziet daarin, door een nieuwe vergadering mogelijk te maken waarbij de quorumeis niet geldt, evenmin als de eisen van artikel 11, vijfde lid, ten aanzien van besluitvorming. De situatie dat het quorum niet wordt gehaald zal zich alleen bij hoge uitzondering voordoen. Indien in de nieuwe vergadering onderwerpen aan de orde komen die niet waren geagendeerd voor de vergadering waarvoor het quorum niet werd gehaald, is besluitvorming daarover alleen mogelijk met inachtneming van de eisen van artikel 11, vijfde lid, omtrent de benodigde stemmen.

Artikel 14

Dit artikel regelt de bevoegdheden van het Algemeen Bestuur. De belangrijkste bevoegdheden zijn voor de duidelijkheid benoemd, waaronder het vaststellen van de begroting en de jaarrekening. Ook is opgenomen welke bevoegdheden niet mogen worden overgedragen aan het Dagelijks Bestuur. In het tweede lid is opgenomen dat het Algemeen Bestuur het besluit kan nemen tot oprichting van of deelneming in een rechtspersoon met in achtneming van artikel 55a van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Een dergelijk besluit mag alleen genomen worden ten behoeve van de belangen die de omgevingsdienst behartigt. De bevoegdheid ligt conform de wet bij het Algemeen Bestuur. In dat bestuur zijn in beginsel alle deelnemers vertegenwoordigd. Zij zijn dan ook allen betrokken bij de besluitvorming. Het besluit mag niet eerder worden genomen dan nadat de raden en staten in gelegenheid zijn gesteld om hun wensen en bedenkingen te uiten over het ontwerpbesluit.

Artikel 15

De Wet kent als hoofdregel dat het Dagelijks Bestuur naast de voorzitter bestaat uit twee of meer andere leden die door en uit het Algemeen Bestuur worden aangewezen, met inachtneming van hetgeen in de regeling is bepaald. Het eerste lid regelt dat er naast de voorzitter vier andere leden in het Dagelijks Bestuur zitting hebben. Het tweede lid legt vast op welke wijze de leden van het Algemeen Bestuur komen tot de aanwijzing van de leden van het Dagelijks Bestuur. De voordrachten leiden tot het aanwijzen van in totaal vier leden van het Dagelijks Bestuur, naast de voorzitter die van rechtswege deel uitmaakt van het Dagelijks Bestuur en waarvoor eigen regels staan vermeld in artikel 19. Om te zorgen dat er niet meer dan vier leden worden aangewezen, is in het derde lid bepaald dat de deelnemer of de groep van deelnemers waaruit de voorzitter afkomstig is geen voordracht doet.

Artikel 16

Het eerste lid voorziet in een spoedige aanwijzing van de andere leden van het Dagelijks Bestuur. Het Algemeen Bestuur kan daarbij met inachtneming van artikel 14, tweede lid, van de Wet leden van buiten de kring van het Algemeen Bestuur aanwijzen als lid van het Dagelijks Bestuur.

Artikel 18

In dit artikel worden de bevoegdheden van het Dagelijks Bestuur vermeld zoals zijn opgenomen in de Wet. Dit zijn: het benoemen, schorsen en ontslaan van het personeel inclusief de directeur, het opstellen van allerlei regelingen voor het personeel, het aangaan van privaatrechtelijke overeenkomsten met uitzondering van privaatrechtelijke rechtshandelingen zoals het oprichten en deelnemen in rechtspersonen zoals stichtingen, maatschappen en vennootschappen. Op grond van artikel 14 is het Algemeen Bestuur bevoegd om te besluiten tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen. Deze bevoegdheid kan het Algemeen Bestuur niet aan het dagelijks bestuur overdragen. Verder is het Dagelijks Bestuur bevoegd tot het voeren van rechtsgedingen en het vaststellen van alle overige regelingen.

Artikel 19

Op grond van de Wet is de voorzitter niet alleen voorzitter van het Algemeen Bestuur, maar ook van het Dagelijks Bestuur. Die beide voorzittersfuncties zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Besluiten over de voorzitter (bijvoorbeeld het benoemen van een nieuwe voorzitter) worden door het Algemeen Bestuur genomen. De plaatsvervangend voorzitter die op grond van het tweede lid wordt aangewezen, is plaatsvervangend ten aanzien van alle bevoegdheden, dus ook ten aanzien van het voorzitterschap van het Dagelijks Bestuur en de bevoegdheid tot vertegenwoordiging van het openbaar lichaam in en buiten rechte. Zonder dat dit hoeft te leiden tot het afzien van het verdere lidmaatschap van het Algemeen Bestuur, kan een voorzitter op basis van het derde lid op voordracht van ten minste drie leden uit zijn functie worden gezet. Een dergelijk besluit wordt met inachtneming van artikel 11, vijfde lid, genomen door minimaal 5 leden die tezamen minimaal 51 stemmen hebben.

Artikel 21

Om op bestuurlijk niveau de samenwerking tussen de Gelderse omgevingsdiensten te waarborgen, is ter uitvoering van het Gelderse stelsel in de regeling (en de overige gemeenschappelijke regelingen waarbij een omgevingsdienst in Gelderland is ingesteld) voorzien in een overleg tussen de voorzitters. De voorzitter van de omgevingsdienst Vallei zal volgens bestuurlijke afspraken voorzitter zijn van het overleg. Met toevoeging van een tweede artikellid wordt de grondslag geregeld voor de bestuurlijke afspraken omtrent aanwijzing van een voorzitter van dit overleg. Dit in overeenstemming met hetgeen ook bij de andere OD's is geregeld en om deze bestuurlijke afspraak te borgen. Zo ook in artikel 26 van de regeling.

Artikelen 22, 23 en 24

Ter uitvoering van de artikelen 16 tot en met 19 van de Wet houdt de regeling bepalingen in over informatie en verantwoording van het bestuur van het openbaar lichaam aan de deelnemers (met inbegrip van de gemeenteraden en Provinciale Staten).

Artikel 26

Om op ambtelijk niveau de samenwerking tussen de Gelderse omgevingsdiensten te waarborgen, is in de regeling (en alle andere gemeenschappelijke regelingen waarbij een omgevingsdienst in Gelderland is ingesteld) voorzien in een overleg tussen de directeurs. De directeur van de omgevingsdienst Vallei zal volgens bestuurlijke afspraken voorzitter zijn van het overleg. Aan het huidige artikel dat uit een enkel artikellid bestond is een tweede artikellid toegevoegd om de bestuurlijke afspraken vast te leggen. Dit in overeenstemming met hetgeen ook bij de andere

omgevingsdiensten is geregeld en om deze bestuurlijke afspraak te borgen. Zo ook in artikel 21 van de regeling.

Artikel 27 (Oud) Secretaris

Vervallen

Artikel 28 Begrotingsprocedure

Voor de begroting is een aantal bepalingen gewijzigd. De begroting mag op grond van artikel 59 van de Wet niet eerder dan na 8 weken nadat de begroting is opgestuurd worden vastgesteld door het Algemeen Bestuur. In de oude bepaling stond vermeld dat de begroting vóór 1 april moest worden opgestuurd. Dit is aangepast aan de actuele regelgeving en de datum is gesteld op 15 april. Overigens wordt in de Wet gesproken over de begrotingskaders die voor deze datum moeten worden toegezonden, maar die worden al in het vierde kwartaal van het voorafgaande jaar door het Algemeen Bestuur vastgesteld. In de plaats van het zenden van de kaders voor 15 april wordt de conceptbegroting verzonden. Ook de datum waarop de begroting moet worden opgestuurd aan het ministerie is verschoven en gesteld op 1 augustus in plaats van 15 juli. Het doel van de wijziging van de Wet is om de deelnemers beter in staat te stellen de begroting door te nemen en zienswijzen op te stellen.

Verder wordt het begrip actualisatie van de begroting geïntroduceerd. Voor een omschrijving van het begrip wordt verwezen naar artikel 1 lid 1 onderdeel a van de regeling en met oog op het verschil met de wijziging naar onderdeel n. Het wordt hierdoor mogelijk om beperkte wijzigingen binnen de begroting die niet leiden tot een wijziging van de bedragen van de deelnemers of tot nieuwe inzichten (verder actualisatie te noemen) door het Algemeen Bestuur te laten vaststellen zonder de brede procedure van zienswijzen.

Met oog op een borging van de juiste toepassing van dit artikel stelt het Algemeen Bestuur vast of sprake van een wijziging of een actualisering. De actualisaties worden ter kennisgeving aan de raden en staten toegezonden.

Doordat het begrip actualisatie van de begroting wordt ingevoerd is niet heel artikel 28 van toepassing op wijzigingen van de begroting. Dit is verwoord in artikel 28 lid 11 nieuw.

Het is wenselijk om actualisatie makkelijk mogelijk te maken ter voorkoming van de administratieve rompslomp die een algehele wijziging met zich brengt. Er is geen sprake van actualisatie als sprake is van wijziging in budget of uitgangspunten, maar alleen als sprake is van budget neutrale wijzigingen, bv tussen posten die toch al zouden worden uitgeven.

Ter verduidelijking van het nut van het introduceren van de mogelijkheid tot actualisatie de volgende voorbeelden:

Stel in de begroting is het volgende geraamd:

Salarissen 100.000

Inhuur 60.000

Daadwerkelijk gerealiseerd:

Salarissen 90.000, inhuur 70.000

Conclusie = budgetneutraal, maar niet conform de posten zoals opgenomen in de begroting. Bij de mogelijkheid van actualisatie op dit punt hoeft de procedure van wijziging niet gevolgd te worden.

Ander voorbeeld:

Programmabegroting, bv. VV milieu.

Door de deelnemers is een budget per programma vastgesteld.

Bij het invullen en of realiseren van de Werkprogramma's kan er een ander budget uit komen, waardoor er meer geld besteed wordt aan HH milieu, ipv VV milieu. Dit is budgetneutraal, maar wel een wijziging van de begroting. Een dergelijke actualisatie vindt uiteraard plaats in overleg met de betreffende partner.

Artikel 30

Er ligt op grond van het eerste lid een verplichting om een beperkt reserve op te bouwen en aan te houden. Indien er in de jaarrekening sprake is van een nadelig saldo, beslist het Algemeen Bestuur op grond van het tweede en het derde lid over de dekking daarvan. Er is gekozen voor een verdeling naar rato van de stemverhouding en niet op basis van exploitatie, omdat de exploitatie in de tijd gezien te veel kan fluctueren.

Stemverhouding geeft een meer stabiele situatie.

In het eerste lid is voor het woord reserve het woord 'Algemene' toegevoegd, om een onderscheid mogelijk te maken in Algemene reserve versus bestemmingsreserves.

Artikel 31

Op grond van artikel 40 van de Archiefwet houdt een regeling als bedoeld in de Wet een voorziening in omtrent de zorg voor de archiefbescheiden van het openbaar lichaam.

Hieraan wordt invulling gegeven door opneming in de regeling van artikel 31. Het gaat hier om het archief rond algemene bedrijfsvoering. Het artikel is aangepast aan de actuele stand van zaken. Voor de bedrijfsvoering van ODRA zijn eigen regelingen opgesteld. Door het Algemeen Bestuur is voor ODRA in 2014 een Archiefverordening vastgesteld. Op grond daarvan door het Dagelijks Bestuur het Besluit informatiebeheer voor ODRA. Ook heeft het Algemeen Bestuur een archivaris en een archiefbewaarplaats aangewezen voor ODRA.

Artikelen 32 en 33

Op grond van artikel 9 van de Wet houdt een regeling die voor onbepaalde tijd wordt getroffen bepalingen in over wijziging, opheffing, toetreding en uittreding. De regeling voorziet daarin in hoofdstuk 10. Voor de eerste vijf jaren in het bestaan van de omgevingsdienst is ervoor gekozen uittreding niet mogelijk te maken. Zou een deelnemer besluiten uit te treden, zorgt het tweede lid ervoor dat er voldoende tijd is om de gevolgen van de uittreding te regelen. Dat gebeurt door middel van een vaststellingsovereenkomst. Het Algemeen Bestuur is bevoegd te besluiten tot een dergelijke overeenkomst, dat het besluit neemt met 68 stemmen. In de verdeling van taken tussen het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur is het aan het Dagelijks Bestuur om de uittreding af te wikkelen.

Artikel 33, derde lid: uittreding is een zelfstandig besluit, Dit staat los van de te sluiten vaststellingsovereenkomst voor de financiële afwikkeling (de gevolgen van de uittreding als bedoeld in artikel 9, eerste lid van de Wet). In de praktijk zou dit kunnen leiden tot een situatie waarbij in concreto niet kan worden opgezegd, tot er overeenstemming is bereikt over de vaststellingsovereenkomst.

Artikel 34

Het wijzigen van de regeling is de bevoegdheid van de deelnemers en het Algemeen Bestuur ODRA. Wijziging is onder andere aan de orde als een deelnemer extra structurele taken als bedoeld in artikel 5 bij de omgevingsdienst wil onderbrengen.

Een deelnemer kan op grond van het tweede lid de andere deelnemers daarom verzoeken via een daartoe strekkend voorstel. Ook is het bijvoorbeeld mogelijk dat het Algemeen Bestuur een voorstel tot wijziging doet aan de deelnemers. Gaat het om opheffing van de regeling, dan zijn het vooral de personele en financiële gevolgen die geregeld moeten worden. Dat geschiedt op grond van het derde lid in een liquidatieplan.

Afhankelijk van de specifieke situatie kan dat plan bepalingen inhouden over het overnemen van personeel door deelnemers.

In het kader van het grote belang van een flexibele bedrijfsvoering is het wenselijk wijziging van inbreng van deelnemers mogelijk te maken zonder daarvoor de starre procedure van de wijziging van de Gr te moeten volgen, terwijl de Gr zelf tekstueel niet verandert. Hiervoor is een extra artikellid ingevoegd. Achtergrond van de wijzigingsbepaling is het beschermen van de belangen van de Gr, dit mede bezien in het licht van de belangen van alle deelnemers die ook via de eigenaarsrol een rol spelen.

Met de nader op te stellen spelregels kan dit belang worden geborgd, waarbij tevens flexibiliteit wordt nagestreefd. Bij nadere regels wordt ingegaan op een verschil in spelregels bij inbreng van fte en terug halen van fte en het in te dienen voorstel bij wijziging van fte.

Artikel 35

De behandeling van klachten als bedoeld in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht kent twee fasen: de interne fase en de externe fase. Artikel 34 houdt de verplichting in om voor de interne fase een verordening vast te stellen, waartoe het Algemeen Bestuur bevoegd is. Voor de tweede fase geldt dat de Nationale ombudsman bevoegd is, tenzij een andere klachtadviesinstantie wordt aangewezen.

Artikel 36 Vervallen

Artikel 38

Per 1 januari 2015 is de wijze van bekendmaken en daarmee de inwerkingtreding gewijzigd. De regeling dient in de Staatscourant te worden gepubliceerd om in werking te kunnen treden. Tevens dient de regeling te worden ingeschreven in de daartoe bestemde registers. Dit geldt voor zowel de wijziging, de verlenging en de opheffing, als het besluit tot toe- en uittreding aldus artikel 53 vierde lid van de Wet.

Artikel 40 Vervallen

TOELICHTING

Algemeen

Het Gelders stelsel van Omgevingsdiensten is in 2016 geëvalueerd. Naar aanleiding van deze evaluatie is er een aantal aanbevelingen ter verbetering van het stelsel gedaan. Om de aanbevelingen te verankeren in de Gemeenschappelijke Regeling is een wijziging nodig. Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om bij betrokken partijen te inventariseren welke andere wijzigingen nodig zijn, zodat deze mee kunnen worden genomen in hetzelfde besluit.

Definitie complex

Bij de evaluatie is geconstateerd dat de definitie van complexe taken vragen oproept en dat de praktijk niet (meer) overeenkomt met de formele vastlegging. Door de definitie in de GR en de toelichting bij de definitie te wijzigen wordt duidelijkheid en eenduidigheid over de complexe taken bereikt. In de praktijk leidt dit niet tot wijzigingen in het aantal en soort bedrijven die als complex worden aangemerkt.

Centralisering provinciale vergunningverlening Wabo

Uit de evaluatie is ook naar voren gekomen dat de kwaliteit en efficiency van de provinciale VTH-taak onder druk staat. Per 1 januari 2018 heeft provincie Gelderland de provinciale vergunningverlening centraal ondergebracht bij Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN). Met deze wijziging wordt de Gemeenschappelijke Regeling in overeenstemming gebracht met dit besluit en de werkwijze vanaf 1 januari 2018.

Deelname en oprichting rechtspersoon

Uit de inventarisatie, van de werkgroep voor de wijziging van de gemeenschappelijke regeling, is gebleken dat er behoefte is aan een uitbreiding van de bevoegdheden van het Algemeen Bestuur. Er is voor gekozen om het Algemeen Bestuur de bevoegdheid te geven om te besluiten tot deelneming in of oprichting van een rechtspersoon, voor zover dit relevant is voor de taakuitvoering of belangenbehartiging van de OD's. (Voorbeeld: omgevingsdiensten.nl, de landelijke vereniging voor omgevingsdiensten.)

Andere wijzigingen

Daarnaast is van de gelegenheid gebruik gemaakt om enkele verbeteringen in de tekst toe te passen.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel I

A.

De definitie van basistaken is in overeenstemming gebracht met de huidige wetgeving.

B.

De definitie voor complexe taken is van belang voor een aantal stelseltaken. Afspraak is dat wanneer een individuele omgevingsdienst een complexe taak niet kan uitvoeren in overeenstemming met de kwaliteitscriteria, deze taak wordt ondergebracht bij een andere Gelderse omgevingsdienst. Afsproken is bijvoorbeeld dat de Omgevingsdienst Regio Nijmegen, als gespecialiseerde omgevingsdienst, het milieudeel van de complexe vergunningverlening in dergelijke gevallen toelevert aan de lokale omgevingsdienst. Op deze manier wordt gezorgd dat er voldaan wordt aan de kwaliteitscriteria.

In de kwaliteitscriteria is opgenomen dat vanuit de probleemanalyse aanwijzing van bedrijven als complex kan plaatsvinden. Binnen het Gelders stelsel wordt een generieke interpretatie ten aanzien van de technische complexiteit gehanteerd. Los daarvan kunnen bevoegde gezagen, aanvullend, vanuit overige aspecten een bepaald bedrijf als complex aanwijzen.

In het Gelders stelsel geldt dat alleen vergunningplichtige bedrijven (C-inrichtingen volgens Activiteitenbesluit) van categorie 4.2 en hoger als complex worden aangemerkt. Een aantal uitzonderingen zijn opgenomen van bedrijven, die vergunningplichtig zijn en in categorie 4.2 of hoger vallen, maar die technisch niet complex zijn (in VNGuitgave scoren deze bedrijven op geen van de aspecten een effectafstand van 100 meter of meer).

De definitie van complexe taken is met deze wijziging actueel en meer toegespitst op vergunningplichtige inrichtingen.

In de definitie is de categorie 'inrichtingen die vallen onder het Besluit risico's zware ongevallen 2015' weggelaten ten opzichte van de vorige definitie: deze bedrijven worden namelijk al door een andere component in de definitie als complex aangemerkt.

Indien een categorie complex is, dan geldt dit voor zowel vergunningverlening als de handhaving. Bedrijven die onder de provinciale bevoegdheid vallen zijn per definitie complex. Dit om te voorkomen dat voor een enkel provinciaal bedrijf een andere werkwijze wordt gehanteerd. Op basis van de criteria is 99% van deze provinciale bedrijven complex. Daarnaast geldt dat indien één van de aspecten complex is, het gehele bedrijf wordt aangewezen als complex. De stelseltaak is van toepassing op het gehele bedrijf.

C.

Voorheen waren er geen uitzonderingen opgenomen op het begrip complexe taken. In de praktijk werden echter wel uitzonderingen gehanteerd voor bedrijven die onder de definitie complex vallen, maar in de praktijk niet als zodanig technisch complex zijn. Hierover waren afspraken gemaakt in het overleg van de directeurs van de omgevingsdiensten. Er is nu voor gekozen om de uitzonderingen op de als complex vastgestelde taken formeel en geactualiseerd in deze regeling vast te stellen. Zo kon een deel van de uitzonderingen vervallen, omdat de definitie van complexe taken is toegespitst op vergunningplichtige inrichtingen. Voor de praktijk heeft dit geen consequenties.

D.

Sinds 2013 voeren zeven Gelderse omgevingsdiensten de taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In 2016 is er een evaluatie uitgevoerd. Eén van de conclusies was dat voor bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is, de kwaliteit en efficiency van de taakuitvoering onder druk staat. Deze bedrijven zijn technisch complex, hetgeen betekent dat verschillende omgevingsdiensten met elkaar moesten samenwerken aan de taakuitvoering. Dit zorgde voor een grote coördinatielast, met een aantal omgevingsdiensten moesten aanvullende afspraken worden gemaakt en er was onvoldoende overzicht op de actualiteit. Gedeputeerde Staten hebben er daarom voor gekozen om de vergunningverlening te centreren bij de ODRN, teneinde het proces efficiënter te laten verlopen en de verantwoordelijkheid voor kwaliteit en actualiteit centraal te beleggen. Met deze wijziging wordt die keuze formeel geregeld. Er wordt naar artikel 7.1 lid 1 onder a en b Bor verwezen om aan te geven dat het enkel om de taken m.b.t. vergunningverlening gaat.

E.

De toegevoegde zinsnede maakt de formulering toekomstbestendig. Het is niet noodzakelijk om de GR te wijzigen wanneer de Kwaliteitscriteria 2.1 worden vervangen door een nieuwe versie of andere wet- en regelgeving.

F. en G.

Bij deze wijziging krijgt het Algemeen Bestuur (in artikel 14) de bevoegdheid om te besluiten tot het oprichten van en deelnemen in een rechtspersoon. Daarvoor geldt de procedure die in artikel 55a van de Wet is vastgelegd. De benodigde instemming van de deelnemers komt (in artikel 9) voor deze bevoegdheid te vervallen. De betrokkenheid van de deelnemers wordt gewaarborgd doordat het Algemeen Bestuur alvorens het besluit te nemen dit voorlegt aan de raden en staten, zodat zij in

gelegenheid worden gesteld hun wensen en bedenkingen kenbaar te maken. Bovendien zijn de deelnemers in het Algemeen Bestuur vertegenwoordigd.

Memo betreffende Toelichting bij de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

De toelichting bij de Gemeenschappelijke Regeling van ODRA (GR ODRA) is bij de oprichting van de ODRA opgesteld. Toen is de toelichting niet vastgesteld en daarom ook niet gepubliceerd. De toelichting is van belang voor de uitleg van regels en geeft richting aan interpretatie van bepalingen. Om geen twijfel te laten bestaan over de status van de toelichting wordt de toelichting nu wel vastgesteld en ook gepubliceerd. Zo is deze voor iedereen in te zien en wordt de werkwijze en toepassing van regels transparanter voor burgers en bedrijven.

Ten opzichte van de eerste toelichting, die bij de eerste versie van de GR ODRA is opgesteld, is er nu een aantal wijzigingen opgenomen die voor de volledigheid hieronder kort worden genoemd:

- Het gaat om de toevoeging van een toelichting bij artikel 1, deze toelichting gaat in op welke wijze binnen het Gelderse stelsel bepaald wordt of een omgevingsdienst voldoet aan de kwaliteitscriteria en als 'robuust' voor haar taakuitvoering wordt aangemerkt.
- De toelichting onder artikel 4 is in overeenstemming gebracht met de nieuwe artikeltekst.
- Onder artikel 7 is een toelichting over het aspect geluid toegevoegd om de werkwijze te verduidelijken wanneer een bedrijf enkel voor dat aspect als robuust wordt aangeduid.
- De toelichting onder artikel 14 is in overeenstemming gebracht met de nieuwe artikelteksten.

Omdat de toelichting bij de GR ODRA niet eerder is vastgesteld en gepubliceerd zijn de wijzigingen van de toelichting niet opgenomen in het wijzigingsbesluit, maar gelijk toegevoegd aan de toelichting. De toelichting wordt door GS en het college van B&W vastgesteld. Gedeputeerde Staten zal de toelichting publiceren.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem

Regeling op grond van artikel 51, eerste lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen

Versie september 2018

De colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar en het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland, hierna te noemen de deelnemers, ieder voor zover het hun bevoegdheden betreft;

Overwegingen:

De deelnemers oefenen bevoegdheden uit op grond van onder andere de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), waaronder bevoegdheden tot het beslissen op aanvragen om omgevingsvergunningen, het houden van toezicht en het beslissen over bestuursrechtelijke handhaving van wettelijke voorschriften.

De minister van VROM heeft aangedrongen op de vorming van uitvoeringsdiensten op regionale schaal en de provincie verzocht een proces te organiseren waarin dat gestalte krijgt.

Naar aanleiding daarvan hebben de colleges van alle Gelderse gemeenten en het college van Gedeputeerde Staten op 3 november 2009 een intentieverklaring ondertekend. In die intentieverklaring zijn als uitgangspunten opgenomen:

- dat de op te richten omgevingsdiensten de vorm van een openbaar lichaam op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen krijgen;
- dat de omgevingsdiensten zelf geen beleidstaken uitvoeren en dat de bestuurlijke bevoegdheden door de bevoegde gezagen zelf moeten worden uitgevoerd;
- dat voor wat de omvang van het werkterrein van de omgevingsdiensten betreft de samenwerking wordt gebaseerd op de bestaande regionale samenwerkingsverbanden in Gelderland (de Gelderse maat).

De deelnemers hebben in het licht van de Intentieverklaring gezamenlijk besloten tot oprichting van een omgevingsdienst (regionale uitvoeringsdienst) die de juridische vorm heeft van een openbaar lichaam in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Deze omgevingsdienst is onderdeel van een stelsel van uitvoeringsdiensten in de provincie Gelderland, waarbij bepaalde taken op bovenregionale schaal kunnen worden belegd.

De Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem is in werking getreden op 14 november 2012.

De gemeenteraden en Provinciale Staten van de deelnemers hebben toestemming verleend als bedoeld in artikel 51, tweede lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

Gelet op:

Het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Provinciewet en de Gemeentewet;

Besluiten:

De Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem te wijzigen;

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Begripsomschrijvingen

1. In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. actualisatie van de begroting: hiervan is sprake als het Algemeen Bestuur de begroting budget neutraal vaststelt. Er mag wel sprake zijn van aanpassingen in de programma's of andere aanpassingen mits er niet sprake is van wijziging in de bijdrage van de deelnemers of van nieuwe uitgangspunten die nog niet eerder onder de aandacht zijn gebracht van Raden en Staten;
- b. basistaken: taken bedoeld in artikel 7.1 van het Besluit omgevingsrecht;
- c. bovenregionale taken: taken die ten behoeve van de deelnemers en van deelnemers aan andere regionale uitvoeringsdiensten worden verricht, niet zijnde complexe taken;
- d. burgemeester en wethouders: de colleges van burgemeester en wethouders van de deelnemende gemeenten;
- e. complexe taken: basistaken ten aanzien van complexe bedrijven zijnde:
 - o vergunningplichtige inrichtingen als bedoeld in het Activiteitenbesluit milieubeheer die worden ingedeeld in milieucategorie 4.2 en hoger als bedoeld in de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering, editie 2009 of
 - o inrichtingen waarop de Richtlijn industriële emissies van toepassing is als bedoeld in artikel 1.1, derde lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht of
 - o overige inrichtingen onder provinciaal bevoegd gezag;
- f. deelnemers: de bestuursorganen die deze regeling hebben vastgesteld;
- g. directeur: directeur van het openbaar lichaam;
- h. Gedeputeerde Staten: Gedeputeerde Staten van Gelderland;
- i. gemeenteraden: de raden van de deelnemende gemeenten;
- j. de minister van Infrastructuur en Waterstaat;
- k. openbaar lichaam: het openbaar lichaam Omgevingsdienst Regio Arnhem;
- l. Provinciale Staten: Provinciale Staten van Gelderland;
- m. regeling: de gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem;
- n. Wet: Wet gemeenschappelijke regelingen;
- o. wijziging van de begroting: er is sprake van een wijziging van de begroting op het moment dat het Algemeen Bestuur wijzigingen door voert die niet budget neutraal zijn en dit in de begroting opneemt. Het moet gaan om items die niet eerder aan de orde zijn geweest in de begroting en om die reden ook nog niet onder de aandacht zijn gebracht bij de gemeenteraden en Provinciale Staten.

2. Onder openbaar lichaam worden tevens de organen en de medewerkers van het openbaar lichaam verstaan.

3. Onder deelnemers worden tevens begrepen de rechtspersonen waarvan deelnemers bestuursorgaan zijn.

4. Uitgezonderd van de complexe taken zijn de volgende vergunningplichtige inrichtingen die worden ingedeeld in milieucategorie 4.2 en hoger als bedoeld in de VNG-uitgave Bedrijven en milieuzonering, editie 2009:

- inrichtingen, die uitsluitend onder de Richtlijn industriële emissies categorie 6.6 vallen;
- inrichtingen bestemd voor cultuur, sport en recreatie (SBI 9321, 931. 1t/m 931.10, 931.B t/m 931.D en 93299);
- rangeerterreinen (SBI 491,492.2);
- trafostations (SBI 35.C4 en 35.C5) en de schakelstations van het 380 kV hoogspanningsnet;
- agrarische inrichtingen die mest verwerken als nevenactiviteit, waarbij de mest uitsluitend afkomstig van de eigen inrichting;
- inrichtingen met een helikopterlandplaats als nevenactiviteit (SBI 5223.B);

- betonmortel en –waren (SBI 23611, 2363, 2364, 2365, en 2369) de vergunningplichtige niet IPPC-inrichtingen;
- rioolwaterzuiveringen (SBI 3700): de vergunningplichtige niet IPPC-inrichtingen.

Artikel 2. Belang

De regeling is ingesteld ter gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers ter zake van vergunningverlening, toezicht, handhaving en advisering in het kader van het omgevingsrecht. Onder de belangen van de deelnemers wordt tevens begrepen het belang van een goede samenwerking tussen de omgevingsdiensten in Gelderland.

Artikel 3. Openbaar lichaam

1. Er is een openbaar lichaam, genaamd Omgevingsdienst Regio Arnhem, afgekort ODRA.
2. Het openbaar lichaam is statutair gevestigd in Arnhem. De statutaire vestigingsplaats is niet per definitie de feitelijke vestigingsplaats.
3. Het bestuur van het openbaar lichaam bestaat uit een algemeen bestuur, een dagelijks bestuur en een voorzitter.

Hoofdstuk 2. Taken, bevoegdheden en bijdragen

Artikel 4. Basistaken

1. Ter behartiging van het belang genoemd in artikel 2 brengen de deelnemers de uitvoering van de basistaken onder bij het openbaar lichaam, met dien verstande dat provincie Gelderland de uitvoering van de taken bedoeld in artikel 7.1, eerste lid, onder a en b van het Besluit omgevingsrecht onderbrengt bij de Omgevingsdienst Regio Nijmegen.
2. Tot de basistaken kunnen behoren coördinerende, adviserende en ondersteunende taken ten behoeve van de basistaken.
3. Over het uitvoeren van de basistaken worden afzonderlijke overeenkomsten gesloten tussen een deelnemer en het openbaar lichaam.

Artikel 5. Overige taken in het omgevingsrecht

1. Ter behartiging van het belang genoemd in artikel 2 kunnen de deelnemers de uitvoering van overige taken in het omgevingsrecht onderbrengen bij het openbaar lichaam.
2. Overige taken zijn in ieder geval de Wabo-taken voor zover niet behorend tot de in artikel 4 genoemde basistaken, taken betreffende de Huisvestingswet, de Leegstandswet, de Algemene Plaatselijke Verordening dan wel de daarvoor in de plaats getreden regelgeving.
3. Tot de taken bedoeld in de eerste twee leden kunnen in ieder geval behoren coördinerende, adviserende en ondersteunende taken in verband met die taken.
4. Het besluit van een deelnemer tot deelname aan de regeling bevat een opgave van de taken bedoeld in het eerste lid.
5. Over het uitvoeren van de taken bedoeld in het eerste lid worden afzonderlijke overeenkomsten gesloten tussen een deelnemer en het openbaar lichaam.

Artikel 6. Incidentele taken

1. Op verzoek van een deelnemer voert het openbaar lichaam incidentele taken op het gebied van het omgevingsrecht uit.
2. Over de uitvoering van de taken worden afzonderlijke overeenkomsten gesloten tussen de deelnemer en het openbaar lichaam.

Artikel 7. Bovenregionale taken en complexe taken

1. Het openbaar lichaam is gehouden bovenregionale taken en complexe taken die niet kunnen worden uitgevoerd door het openbaar lichaam in overeenstemming met de KPMG Kwaliteitscriteria, versie 2.1 dan wel de daarvoor in de plaats getreden nieuwe versie of andere wet- en regelgeving, te laten uitvoeren door andere regionale uitvoeringsdiensten in Gelderland die de taken aan zich hebben getrokken.
2. Het openbaar lichaam is gehouden bovenregionale taken en complexe taken die het openbaar lichaam aan zich heeft getrokken, uit te voeren voor andere regionale uitvoeringsdiensten in Gelderland.
3. De taken worden uitgevoerd tegen vergoeding van de tussen de regionale uitvoeringsdiensten overeengekomen kosten.
4. Over de uitvoering van bovenregionale en complexe taken kunnen overeenkomsten worden gesloten tussen het openbaar lichaam en andere uitvoeringsdiensten in Gelderland.
5. Over de uitvoering van complexe taken en bovenregionale taken kunnen daarvoor in het bijzonder aangewezen gevallen samenwerkingsovereenkomsten worden gesloten tussen een regionale uitvoeringsdienst en andere publiekrechtelijke rechtspersonen.

Artikel 8. Bevoegdheden

1. De deelnemers dragen geen publiekrechtelijke bevoegdheden over aan het openbaar lichaam.
2. De deelnemers beslissen ieder afzonderlijk over de verlening van mandaat, volmacht en machtiging aan het openbaar lichaam, waarbij zoveel mogelijk uniformiteit wordt nagestreefd.

Artikel 9. Beperking privaatrechtelijke bevoegdheden

Het openbaar lichaam is behoudens instemming van de deelnemers niet bevoegd tot:

- a. het vestigen van opstal-, pand- en hypotheekrechten;
- b. het afgeven van garanties of andere waarborgen;
- c. het in erfpacht aannemen of uitgeven van roerende of onroerende zaken;
- d. het in eigendom aannemen of uitgeven van onroerende zaken;
- e. commerciële dienstverlening aan private partijen.

Artikel 10. Bijdragen

1. De deelnemers dragen bij aan de kosten van het openbaar lichaam naar rato van de bij het openbaar lichaam ondergebrachte taken als bedoeld in artikel 4 en artikel 5. In de eerste vier jaren, te rekenen vanaf 2013, is de bijdrage van een deelnemer gerelateerd aan de omvang in 2012 van de door hem bij de omgevingsdienst ondergebrachte taken, gecorrigeerd voor de decentralisatie per 1 januari 2014 (vvgb-decentralisatie).
2. Daarenboven vergoedt elke deelnemer de kosten voor het uitvoeren van taken als bedoeld in artikel 6.
3. De deelnemers dragen er steeds zorg voor dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te voldoen. Een eventuele noodzakelijke bijdrage vindt plaats naar rato van de stemverhouding.
4. De deelnemers betalen de bijdragen als bedoeld in het eerste lid per kwartaal vooruit, te weten vijftientwintig procent van de verschuldigde bijdrage.

Hoofdstuk 3. Algemeen Bestuur

Artikel 11. Samenstelling en stemverhouding

1. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 11 personen, waaronder de voorzitter.
2. Elke deelnemer wijst uit zijn midden een lid van het Algemeen Bestuur aan.
3. Elke deelnemer wijst uit zijn midden een plaatsvervangend lid van het Algemeen Bestuur aan.
4. De leden van het Algemeen Bestuur hebben het volgende aantal stemmen:

Deelnemer	Aantal stemmen
Arnhem	22
Prov. Gelderland	16
Doesburg	3
Duiven	3
Lingewaard	16
Overbetuwe	8
Renkum	12
Rheden	8
Rozendaal	3
Westervoort	3
Zevenaar	8

5. Besluiten worden genomen met minimaal 52 stemmen, uitgebracht door minimaal 5 leden, tenzij de wet of de regeling anders bepalen.

Artikel 12. Aanwijzing, schorsing en ontslag leden Algemeen Bestuur

1. Als tussentijds een vacature in het Algemeen Bestuur ontstaat, wijst de deelnemer in zijn eerstvolgende vergadering of ten spoedigste daarna een nieuw lid aan.
2. Een lid van het Algemeen Bestuur kan door de deelnemer die hem heeft aangewezen ontslag worden verleend of worden geschorst als dit lid het vertrouwen van die deelnemer niet meer bezit. Het ontslag gaat onmiddellijk in.
3. Van elke aanwijzing, schorsing of ontslag geeft de deelnemer die het aangaat terstond kennis aan de voorzitter.
4. Een lid van het Algemeen Bestuur kan ontslag nemen. Hij stelt de voorzitter en de deelnemer die hem heeft aangewezen hiervan tijdig op de hoogte. Het ontslag gaat in zodra in opvolging is voorzien.
5. Het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur eindigt van rechtswege zodra het lid geen lid meer is van de deelnemer die hem heeft aangewezen of zodra de deelnemer die hem heeft aangewezen uittreedt.
6. Het eerste tot en met het vijfde lid zijn van overeenkomstige toepassing op plaatsvervangende leden.

Artikel 13. Werkwijze

1. Het Algemeen Bestuur vergadert zo dikwijls als de voorzitter dat nodig oordeelt of twee leden van het Algemeen Bestuur daarom verzoeken, alsmede indien het Dagelijks Bestuur daarom verzoekt, doch ten minste twee maal per jaar.
2. In de vergadering van het Algemeen Bestuur kan slechts worden beraadslaagd en besloten als ten minste de helft van de leden aanwezig is.
3. Indien het vereiste aantal leden niet aanwezig is, schrijft de voorzitter een nieuwe vergadering uit waarop het tweede lid en artikel 11, vijfde lid, niet van toepassing zijn. Tussen de twee vergaderingen zit minimaal een werkdag.
4. In een vergadering als bedoeld in het derde lid is artikel 11, vijfde lid, van toepassing op besluiten over andere aangelegenheden dan die waarvoor de oorspronkelijke vergadering was belegd.
5. Het Algemeen Bestuur stelt een reglement van orde vast voor zijn vergaderingen en andere werkzaamheden.

Artikel 14. Bevoegdheden

1. Het Algemeen Bestuur stelt de begroting en de jaarrekening vast.

2. Het Algemeen Bestuur kan besluiten tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen met inachtneming van het bepaalde in artikel 55a van de Wet.
3. Het Algemeen Bestuur kan bevoegdheden overdragen aan het Dagelijks Bestuur met uitzondering van de bevoegdheden tot het vaststellen van de begroting en wijziging en actualisatie daarvan, de vaststelling van de jaarrekening en het besluit tot oprichting van en deelneming in rechtspersonen.
4. Het Algemeen Bestuur kan instructies geven voor de werkwijze van het Dagelijks Bestuur.
5. Het Algemeen Bestuur beslist over alle andere aangelegenheden waarvoor de bevoegdheid niet op grond van de Wet of deze regeling aan het Dagelijks Bestuur of aan de voorzitter toekomt.

Hoofdstuk 4. Dagelijks Bestuur

Artikel 15. Samenstelling en stemverhouding

1. Het Dagelijks Bestuur bestaat naast de voorzitter uit vier andere leden.
2. De aanwijzing van de leden van het Dagelijks Bestuur geschiedt op basis van gezamenlijke voordrachten van de leden van het Algemeen Bestuur die zijn aangewezen door:
 - burgemeester en wethouders van Duiven, Westervoort en Zevenaar;
 - burgemeester en wethouders van Doesburg, Renkum, Rheden en Rozendaal;
 - burgemeester en wethouders van Lingewaard en Overbetuwe;
 - burgemeester en wethouders van Arnhem;
 - Gedeputeerde Staten.
3. In afwijking van het tweede lid doet de deelnemer of de groep van deelnemers als bedoeld in het tweede lid waaruit de voorzitter afkomstig is geen voordracht.
4. De leden van het Dagelijks Bestuur hebben ieder een stem. Ingeval van het staken van de uitgebrachte stemmen is de stem van de voorzitter beslissend.

Artikel 16. Aanwijzing, schorsing en ontslag leden Dagelijks Bestuur

1. Het Algemeen Bestuur wijst uit zijn midden de andere leden van het Dagelijks Bestuur als bedoeld in artikel 15, eerste lid, aan.
2. Het lidmaatschap van het Dagelijks Bestuur eindigt zodra het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur eindigt of wanneer een ontslag uit het Dagelijks Bestuur ingaat.
3. Als tussentijds een vacature in het Dagelijks Bestuur ontstaat, wijst het Algemeen Bestuur in zijn eerstvolgende vergadering of ten spoedigste daarna een nieuw lid aan.
4. Een lid van het Dagelijks Bestuur, niet zijnde de voorzitter, kan te allen tijden ontslag nemen. Hij doet daarvan schriftelijk mededeling aan het Algemeen Bestuur. Het ontslag gaat in zodra in opvolging is voorzien.
5. Het Algemeen Bestuur kan een lid van het Dagelijks Bestuur, niet zijnde de voorzitter, ontslag verlenen of schorsen als dat lid het vertrouwen van het Algemeen Bestuur niet meer bezit. Het ontslag gaat onmiddellijk in.

Artikel 17. Werkwijze

1. Het Dagelijks Bestuur vergadert zo dikwijls als de voorzitter dit nodig oordeelt of een lid van het Dagelijks Bestuur hierom verzoekt.
2. Het Dagelijks Bestuur stelt een reglement van orde vast voor zijn vergaderingen.
3. In de vergadering van het Dagelijks Bestuur kan slechts worden beraadslaagd en besloten als meer dan de helft van de leden aanwezig is.
4. Indien het vereiste aantal leden niet aanwezig is, schrijft de voorzitter een nieuwe vergadering uit waarop het derde lid niet van toepassing is. Tussen de twee vergaderingen zit minimaal een werkdag.

5. In een vergadering als bedoeld in het derde lid kan alleen worden beraadslaagd en besloten over andere aangelegenheden dan die waarvoor de oorspronkelijke vergadering was belegd indien meer dan de helft van de leden aanwezig is.
6. De vergaderingen van het Dagelijks Bestuur zijn niet openbaar.

Artikel 18. Bevoegdheden

1. Het Dagelijks Bestuur is belast met en bevoegd tot het voeren van het Dagelijks Bestuur, waaronder in ieder geval wordt verstaan:
 - a. het voorbereiden van al hetgeen aan het Algemeen Bestuur ter beraadslaging en besluitvorming wordt voorgelegd;
 - b. het uitvoeren van de besluiten van het Algemeen Bestuur;
 - c. het voorstaan van de belangen van de regeling en het openbaar lichaam bij andere overheden, instellingen en diensten waarmee, of personen met wie contact met het Dagelijks Bestuur van belang is;
 - d. het beheer van activa en passiva van het openbaar lichaam;
 - e. het nemen van alle conservatoire maatregelen, zowel in als buiten rechte, en het doen van alles wat nodig is ter voorkoming van verjaring en verlies van recht en bezit;
2. Het Dagelijks Bestuur bepaalt de wijze waarop de directeur bij verhindering of ontstentenis wordt vervangen.
3. Het Dagelijks Bestuur stelt voor de directeur een instructie vast die ten minste de taken van de directeurs de aansturing van het personeel betreft.
4. Het Dagelijks Bestuur benoemt, schorst en ontslaat het personeel, waaronder begrepen de directeur. Onder benoeming van personeel wordt tevens verstaan de tewerkstelling op grond van een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht.
5. Het Dagelijks Bestuur stelt een regeling vast omtrent de ambtelijke organisatie van het openbaar lichaam, alsmede de rechtspositieregelingen voor de directeur en het overige personeel.
6. Het Dagelijks Bestuur is bevoegd tot het aangaan van privaatrechtelijke overeenkomsten met uitzondering van privaatrechtelijke handelingen als bedoeld in artikel 55a van de Wet en artikel 9 van de regeling.
7. Het Dagelijks Bestuur is bevoegd tot het voeren van rechtsgedingen namens de regeling, tenzij het Algemeen Bestuur in bepaalde gevallen anders beslist.

Hoofdstuk 5. Voorzitter

Artikel 19. Voorzitter

1. Het Algemeen Bestuur wijst uit zijn midden de voorzitter aan.
2. Het Algemeen Bestuur wijst uit zijn midden een plaatsvervangend voorzitter aan die de voorzitter vervangt bij diens verhindering of ontstentenis.
3. Op voordracht van ten minste drie leden kan het Algemeen Bestuur de voorzitter uit zijn functie als voorzitter zetten.
4. De voorzitter kan te allen tijde ontslag nemen. Hij doet daarvan schriftelijk mededeling aan het Algemeen Bestuur. Het ontslag gaat in zodra in opvolging is voorzien.
5. Als tussentijds de functie van de voorzitter vacant wordt, wijst het Algemeen Bestuur in zijn eerstvolgende vergadering of ten spoedigste daarna de nieuwe voorzitter aan.
6. De voorzitter is lid van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.

Artikel 20. Bevoegdheden

1. De voorzitter is belast met de leiding van de vergaderingen van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.

2. De voorzitter en de secretaris ondertekenen gezamenlijk de stukken die van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur uitgaan.
3. De voorzitter vertegenwoordigt het openbaar lichaam in en buiten rechte. Hij kan de vertegenwoordiging opdragen aan een door hem aan te wijzen gemachtigde.

Artikel 21. Samenwerking tussen uitvoeringsdiensten

1. De voorzitter voert geregeld overleg met de voorzitters van de Dagelijkse Besturen van de andere regionale uitvoeringsdiensten in Gelderland. Het overleg heeft als doel het bevorderen van een goede samenwerking tussen de uitvoeringsdiensten.
2. De voorzitters wijzen uit hun midden een voorzitter van het overleg aan.
3. Het overleg doet zo nodig voorstellen aan de deelnemers voor de programmering van bovenregionale taken.

Hoofdstuk 6. Informatie en verantwoording

Artikel 22. Dagelijks Bestuur en voorzitter ten opzichte van het Algemeen Bestuur

1. De leden van het Dagelijks Bestuur zijn tezamen en ieder afzonderlijk aan het Algemeen Bestuur verantwoording verschuldigd voor het door hen gevoerde bestuur.
2. Zij geven gevraagd en ongevraagd aan het Algemeen Bestuur alle inlichtingen die voor een juiste beoordeling van het door het Dagelijks Bestuur te voeren en gevoerde bestuur nodig is.
3. Zij geven tezamen en ieder afzonderlijk inlichtingen aan het Algemeen Bestuur wanneer dit bestuur of een of meer leden daarvan hierom verzoekt.

Artikel 23. Algemeen en Dagelijks Bestuur ten opzichte van de gemeenteraden en Provinciale Staten

1. Het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter geven aan de gemeenteraden en Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd alle inlichtingen die voor een juiste beoordeling van het door het bestuur gevoerde en te voeren beleid nodig is.
2. Het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter verstrekken aan de gemeenteraden en Provinciale Staten alle inlichtingen die door een of meer leden van die gemeenteraden of Provinciale Staten worden verlangd.
3. Een lid van het Algemeen Bestuur geeft alle inlichtingen waarom is verzocht door een of meer leden van de gemeenteraad van de deelnemer die hem heeft aangewezen, respectievelijk een of meer leden van Provinciale Staten in het geval het lid is aangewezen door Gedeputeerde Staten. Hij is bovendien aan de gemeenteraad of Provinciale Staten verantwoording verschuldigd voor het door hem gevoerde bestuur.

Artikel 24. Leden Algemeen Bestuur ten opzichte van deelnemers

1. Een lid van het Algemeen Bestuur verschaft de deelnemer die hem als lid heeft aangewezen alle inlichtingen die door die deelnemer of door een of meer leden van die deelnemer worden verlangd.
2. Alvorens de gevraagde inlichtingen zoals bedoeld in het eerste lid te verstrekken, kan het lid zich daarover laten adviseren door het Dagelijks Bestuur.
3. Een lid van het Algemeen Bestuur is de deelnemer die hem als lid heeft aangewezen verantwoording verschuldigd voor het door hem in het Algemeen Bestuur gevoerde beleid op de in het reglement van orde voor de vergaderingen van die deelnemer aangegeven wijze.

Hoofdstuk 7. Directeur

Artikel 25. Directeur

1. De directeur is hoofd van de ambtelijke organisatie.

2. De directeur is ambtelijk secretaris van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur en staat het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter bij de uitoefening van hun taak terzijde.
3. De directeur is tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur aanwezig.
4. De directeur ondertekent als ambtelijk secretaris mede de stukken die van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur uitgaan.

Artikel 26. Samenwerking tussen uitvoeringsdiensten

1. De directeur voert geregeld overleg met de directeuren van de andere regionale uitvoeringsdiensten in Gelderland. Het overleg heeft als doel het bevorderen van een goede samenwerking tussen de diensten.
2. De directeuren wijzen uit hun midden een voorzitter van het overleg aan.

Hoofdstuk 8. Vervallen

Artikel 27. Vervallen

Hoofdstuk 9. Financiële bepalingen

Artikel 28. Begrotingsprocedure

1. De vaststelling van de begroting door het Algemeen Bestuur, zoals bedoeld in artikel 58, eerste lid, van de Wet geschiedt niet eerder dan 8 weken nadat deze aan de raden en staten van de deelnemers is verzonden in het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient.
2. Onverminderd het bepaalde in artikel 59, eerste lid, van de Wet zorgt het Dagelijks Bestuur vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor zij dient voor de in dat lid bedoelde toezending van de ontwerpbegroting vergezeld van een behoorlijke toelichting.
3. In de begroting wordt het door elk van de deelnemers over het desbetreffende jaar verschuldigde bedrag opgenomen.
4. Het Dagelijks Bestuur houdt bij het opstellen van de ontwerpbegroting rekening met de door Provinciale Staten en de gemeenteraden opgestelde begrotingsrichtlijnen.
5. De ontwerpbegroting wordt door de deelnemers voor eenieder ter inzage gelegd en algemeen verkrijgbaar gesteld. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennis gegeven.
6. Provinciale Staten en de gemeenteraden vergaderen niet eerder dan twee weken na de openbare kennisgeving over de ontwerpbegroting. Zij kunnen bij het Dagelijks Bestuur hun zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen. Het Dagelijks Bestuur voegt deze zienswijzen, voorzien van zijn reactie, toe aan de ontwerpbegroting zoals deze aan het Algemeen Bestuur wordt aangeboden.
7. Terstond na de vaststelling van de begroting zendt het Algemeen Bestuur de begroting aan Provinciale Staten en de gemeenteraden, die ter zake bij de minister hun zienswijze naar voren kunnen brengen.
8. Het Dagelijks Bestuur zendt de begroting binnen twee weken na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, aan de minister.
9. Bij een actualisatie van de begroting wordt de begroting door het Algemeen Bestuur vastgesteld. Actualisaties worden ter informatie verstuurd naar de gemeenteraden en Provinciale Staten.
10. Het Algemeen Bestuur stelt vast of er sprake is van een wijziging of actualisering.
11. De leden 1 tot en met 8 zijn, met uitzondering van de daarin genoemde data, van overeenkomstige toepassing op besluiten tot wijziging van de begroting.

Artikel 29. Jaarrekening

1. De vaststelling van de jaarrekening als bedoeld in artikel 58, derde lid, van de Wet geschiedt vóór 1 juli volgend op het jaar waarop deze betrekking heeft.
2. Artikel 28 leden 2 en 7 van de regeling zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Het Dagelijks Bestuur zendt de vastgestelde jaarrekening binnen twee weken na de vaststelling doch in ieder geval vóór 15 juli aan de minister.
4. Vaststelling van de rekening strekt het Dagelijks Bestuur tot decharge, behoudens later in rechte gebleken valsheid in geschrifte of andere onregelmatigheden.
5. In de rekening wordt het door elk van de deelnemers over het desbetreffende jaar werkelijk verschuldigde bedrag opgenomen.
6. Verrekening van het verschil tussen hetgeen op grond van artikel 10 van deze regeling is bepaald enerzijds en hetgeen op basis van de rekening is verschuldigd anderzijds vindt plaats zo spoedig mogelijk na de vaststelling van de rekening.

Artikel 30. Verdeling saldo

1. Een batig saldo van de begroting of jaarrekening wordt toegevoegd aan de Algemene reserve tot een maximum van 5% van de jaarlijkse exploitatielasten of € 500.000 en wel de laagste van deze twee.
2. Voor specifieke doeleinden kan het Algemeen Bestuur besluiten tot het instellen van een bestemmingsreserve.
3. Een uit te keren batig saldo wordt verdeeld naar rato van de stemverhouding.
4. Het Algemeen Bestuur beslist of een nadelig saldo in de jaarrekening:
 - a. geheel of gedeeltelijk ten laste van bestaande reserves zal worden gebracht; of
 - b. geheel of gedeeltelijk ten laste van de deelnemers zal worden gebracht naar rato van hun stemverhouding.
5. Het besluit, zoals bedoeld in het vierde lid, sub b, van dit artikel, heeft 68 stemmen.

Hoofdstuk 10. Archief

Artikel 31. Zorg en beheer archief

1. Ten aanzien van de zorg voor de archiefbescheiden van het openbaar lichaam, alsmede ten aanzien van het toezicht op het beheer stelt het Algemeen Bestuur een archiefverordening vast.
2. De aan de uitvoering van het eerste lid verbonden kosten komen ten laste van het openbaar lichaam.
3. Voor de bewaring van de op grond van artikel 12 van de Archiefwet 1995 over te brengen archiefbescheiden wijst het Algemeen Bestuur een archiefbewaarplaats aan.
4. Het Dagelijks Bestuur is belast met de zorg als bedoeld in het eerste lid.

Hoofdstuk 11. Toetreding, uittreding, wijziging en opheffing

Artikel 32. Toetreding

1. De deelnemers zijn bevoegd te beslissen over toetreding van nieuwe deelnemers tot de regeling. Het Algemeen Bestuur wordt in de gelegenheid gesteld hierover zijn zienswijze bekend te maken.
2. De deelnemers regelen de voorwaarden voor toetreding.

Artikel 33. Uittreding

1. Een deelnemer kan uittreden uit de regeling na een daartoe strekkend besluit van de deelnemer, doch niet eerder dan na vijf jaar na de eerste inwerkingtreding van de regeling.
2. Het besluit tot uittreding wordt niet later genomen dan een jaar voorafgaand aan de datum waarop de uittreding plaatsvindt. Uittreding is slechts mogelijk met ingang van 1 januari.

3. Uittreding is slechts mogelijk onder de voorwaarde dat tussen het openbaar lichaam en de uittredende deelnemer voor de resterende financiële verplichtingen van de uittredende deelnemer een vaststellingsovereenkomst wordt gesloten.
4. De vaststellingsovereenkomst als bedoeld in het derde lid heeft 68 stemmen.
5. Het Dagelijks Bestuur ziet toe op de uittreding en de vereffening van de financiële verplichtingen.

Artikel 34. Wijziging en opheffing

1. De regeling kan tussentijds worden gewijzigd of opgeheven. Een besluit hiertoe heeft 68 stemmen.
2. Deelnemers en het Algemeen Bestuur zijn bevoegd een wijziging in de regeling aan de deelnemers in overweging te geven via een daartoe strekkend voorstel. Het Dagelijks Bestuur zendt het voorstel van het Algemeen Bestuur toe aan de deelnemers.
3. Onder wijziging als bedoeld in het eerste lid wordt niet verstaan een wijziging van inbreng van een deelnemer, tenzij het Dagelijks Bestuur dit als een wijziging bestempelt of als sprake is van een of meer van de volgende situaties:
 - invloed op de continuïteit van de bedrijfsvoering of
 - invloed op het algemene bedrijfsbelang of
 - bij consequenties voor de stemverhouding van meer dan 1 staffel.Het Dagelijks Bestuur stelt voor de situaties als bedoeld in dit artikellid nadere spelregels op, welke ter kennisgeving aan het Algemeen Bestuur worden voorgelegd.
4. Het Dagelijks Bestuur stelt het Algemeen Bestuur in kennis van de situaties die niet als wijziging worden beschouwd als bedoeld in het derde lid.
5. Ingeval van opheffing van de regeling stelt het Algemeen Bestuur vooraf, na overleg met de deelnemers, een liquidatieplan vast waarin in ieder geval wordt aangegeven wat de gevolgen zijn die de beëindiging heeft voor het personeel en de wijze waarop het positieve of negatieve saldo van het openbaar lichaam over de deelnemers wordt verdeeld.
6. Het Dagelijks Bestuur is belast met de vereffening van de financiële verplichtingen.
7. De organen van de regeling blijven in functie totdat de liquidatie is voltooid.

Hoofdstuk 12. Klachten

Artikel 35. Klachtenregeling

Het Algemeen Bestuur stelt, met inachtneming van hoofdstuk 9, titel 9.1 van de Algemene wet bestuursrecht, een interne klachtenregeling vast.

Hoofdstuk 13. Slot- en overgangsbepalingen

Artikel 36. Vervallen

Artikel 37. Informatievoorziening

1. Het openbaar lichaam zorgt ervoor dat de deelnemers op ieder moment kunnen beschikken over informatie met betrekking tot de in hoofdstuk 2 van deze regeling genoemde taken waarvoor zij het bevoegde bestuursorgaan zijn.
2. Ten aanzien van de taken als bedoeld in hoofdstuk 2 van deze regeling geldt dat de wijze van benadering en ontsluiting van de op die taken betrekking hebbende informatie door het openbaar lichaam is afgestemd met die van de andere regionale uitvoeringsdiensten in Gelderland.

Artikel 38. Inwerkingtreding

1. De regeling treedt met terugwerkende kracht in werking op 1 januari 2018.

2. Gedeputeerde Staten dragen zorg voor de in artikel 53 van de Wet bedoelde toezending en publicatie.
3. Het eerste en tweede lid zijn van toepassing op besluiten tot wijziging, of opheffing van de regeling, alsmede op besluiten tot toetreding en uittreding.

Artikel 39. Duur van de regeling

De regeling wordt aangegaan voor onbepaalde tijd.

Artikel 40. Vervallen

Artikel 41. Citeertitel

Deze regeling kan worden aangehaald als: Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	30 januari 2019 13 FEBRUARI
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD) Ine van Burgsteden (CDA) Gerrie Elfrink (SP)
Titel motie	Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken
Nummer Zaaknummer	18M96
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat	<ul style="list-style-type: none">- De fiets voor vrijwel iedereen beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar en vaak ook het snelste vervoermiddel in de stad is.- Arnhem veel fietsvriendelijker kan en moet zijn.- Het college in de jaren 2019-2022 een intensivering van het wegenonderhoud heeft begroot (resp. € 465.000, € 930.000, € 930.000 en € 930.000).- Er meerdere knelpunten voor fietsers zijn in Arnhem die om een snelle oplossing vragen- Er meerdere fietspaden zijn die de laatste jaren nog zijn uitgevoerd in tegels en niet in asfalt zoals in de nota "nieuwe verbindingen nieuwe fietsers" is afgesproken
Overwegende dat	<ul style="list-style-type: none">- Dat stimulering van het fietsgebruik een goede infrastructuur vereist die uitnodigt om de fiets te gebruiken.- Het fietsgebruik een positieve bijdrage levert aan de gezondheid van de inwoners- Het fietsgebruik als alternatief voor de auto een positieve bijdrage levert aan de verbetering van de luchtkwaliteit.

INGETROKKEN

Draagt het college op:

- Bij het onderhoud aan wegen en fietspaden prioriteit te geven aan allereerst fietspaden en daarna wegen met gemarkeerde fietsstroken
- De raad voor het einde van februari 2019 een overzicht met daarin de prioriteitsvolgorde te geven van de wegen welke in 2019 en 2020 worden onderhouden.

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)

Leo de Groot (PvdD)

Ine van Burgsteden (CDA)

Gerrie Elfrink (SP)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	N. Nede - ChristenUnie N. Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Stoppen met roken
Nummer Zaaknummer	19M01
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat - 25% van de Arnhemmers rookt - Arnhem wil komen tot een rookvrije generatie	
Overwegende dat - Roken steeds duurder wordt - Kinderen van rokers vaker gaan roken - Roken slecht is voor het milieu - Roken schadelijk is voor de gezondheid - Vergoeding via zorgverzekeraars nog weinig wordt gebruikt - Er weinig gecontracteerde zorgaanbieders in Arnhem zijn	
Verzoekt het college - In samenwerking met zorgverzekeraars en de sociale wijkteams een cursus stoppen met roken aan te bieden/ te faciliteren aan Arnhemse rokers.	
en gaat over tot de orde van de dag	
N. Nede - ChristenUnie N. Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de orde
Motie van	Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij Lea Manders, Arnhem Centraal
Titel motie	Ook Arnhem 24-uursopvang daklozen
Nummer Zaaknummer	19M02
De Raad, Gehoord de beraadslaging,	
Constaterende dat	
<ul style="list-style-type: none">- dak- en thuislozen een beroep kunnen doen om een aantal organisaties, opdat zij in de nacht niet zonder onderdak zijn;- dak- en thuislozen overdag en met name op de zondag geen dak boven hun hoofd hebben en derhalve zwerven door de binnenstad van Arnhem;- niet alle dak- en thuislozen gebruik kunnen/willen maken van een nachtvoorziening, vanwege hun psychische gesteldheid;	
Overwegende dat	
<ul style="list-style-type: none">- niemand onvrijwillig dakloos dient te zijn;- gemeenten als Apeldoorn en Nijmegen (voor zijn dak- en thuislozen*) een 24-uursopvang hebben;- het noodzakelijk is dat ook in Arnhem (voor zijn dak- en thuislozen*) een 24-uursopvang heeft;- voor dak- en thuislozen, die geen gebruik kunnen/willen maken van een nachtvoorziening een op maat oplossing wordt geboden binnen het sociaal domein;- de bestaande initiatieven met nachtopvang kunnen worden ingepast c.q. kunnen worden beperkt tot aanvullende voorzieningen, zoals deze altijd al bedoeld waren;	
Verzoekt het college	
<ul style="list-style-type: none">- te komen met een voorstel om in Arnhem een 24-uursopvang voor dak- en thuislozen te (doen) exploiteren, zo mogelijk in navolging van Nijmegen, waarbij ook medische zorg in is inbegrepen.	

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij

Lea Manders, Arnhem Centraal

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties 'Vreemd aan de agenda'
Motie van	Sarah Dobbe - SP Eric Greving - PvdA Guus van der Laak - Arnhem Centraal Leo de Groot - Partij voor de Dieren Maud Dolsma - GroenLinks
Titel motie	Start met het Zorgbuurthuis
Nummer Zaaknummer	19M03
<p>Met het sluiten van de verzorgingshuizen is er een leemte ontstaan in de huisvesting van en zorg voor ouderen. Veel ouderen willen zo lang mogelijk thuis wonen, maar niet koste van alles. Dat is vooral vanwege de 24-uursalarmknop, dus de aanwezigheid van zorg, maar ook vanwege de gezelligheid, dus het sociale aspect. Bij veel ouderen ontstaat op een bepaald moment thuis het gevoel van onveiligheid. De angst om te vallen groeit, mensen worden eenzaam of de thuiszorg komt zo vaak langs dat het eigen huis een inloophuis wordt. In die situaties verlangen veel mensen naar een beschermde plek om te wonen. Om onder de mensen te zijn, om snel hulp te kunnen oproepen en om voorzieningen en zorg nabij te hebben. Maar voor ouderen die op zoek zijn naar een vorm van wonen en zorg lopen tegen het probleem aan dat deze na het sluiten van de verzorgingshuizen nauwelijks meer te vinden of niet voor iedereen toegankelijk zijn. Er is geen keuze meer.</p> <p>Daarom is het initiatief van het Zorgbuurthuis ontstaan. Oud worden in de eigen buurt, in een kleinschalige woonvoorziening dat zoveel mogelijk lijkt op thuis. Waar partners samen kunnen wonen en niet gedwongen gescheiden hoeven te leven omdat de één zorg nodig heeft en de ander niet. Met vers bereid eten, en zoveel mogelijk aansluiting bij de buurt, bijvoorbeeld door middel van een inloofunctie. De schaal van de buurt zorgt ervoor dat mensen zoveel mogelijk hun eigen sociale netwerk behouden. En voor degene die zorg nodig heeft zijn er vaste, vertrouwde zorgverleners en is ook zwaardere zorg mogelijk, zodat gedwongen verhuizen op het einde van het leven zoveel mogelijk wordt voorkomen.</p> <p>Het Zorgbuurthuis is geen blauwdruk, zodat lokale woon- en zorgwensen centraal kunnen staan. Wel zijn er uitgangspunten, waarbij veel mensen betrokken zijn geweest. Van zorgverleners tot de bestuurder van een woningcorporatie. Van een verpleeghuisarchitect tot aan zorgbestuurders. Van een filosoof tot wetenschappers. En natuurlijk ouderen zelf.</p>	

Inmiddels heeft Minister de Jonge het Zorgbuurthuis omarmt en benoemt het als kansrijk. De uitgangspunten van het Zorgbuurthuis gaan deel uitmaken van de landelijke actielijn wonen en zorg, waarvoor ook geld beschikbaar is gesteld waar ook de gemeente Arnhem aanspraak op kan maken.

Daarom:

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constateerend dat

- Door het sluiten van de verzorgingshuizen veel ouderen geen andere keuze hebben dan thuis te blijven wonen, ook als zij zelf anders zouden willen of niet meer kunnen;
- Het ministerie van VWS een Landelijke Actielijn 'Wonen en Zorg' heeft opgezet voor het realiseren van kleinschalige woonvormen waarbij de uitgangspunten van het Zorgbuurthuis zijn overgenomen;
- Er in de periode 2019-2021 30 miljoen euro per jaar beschikbaar is voor nieuwe woonvormen binnen de Landelijke Actielijn 'Wonen en Zorg'.

Overwegende dat

- Het Ministerie van VWS wil dat gemeenten een lokale aanpak ontwikkelen;
- Uit onderzoek blijkt dat 1 op de 5 ouderen liever zo beschut zou willen wonen als in het verzorgingshuis, en deze behoefte dus ook onder Arnhemse ouderen bestaat;
- Het Zorgbuurthuis een keuze biedt die er nu voor veel ouderen niet is, namelijk het oud kunnen worden in een beschutte woonvorm;
- Het Zorgbuurthuis in positieve zin een bijdrage kan leveren in het aanpakken van de hoge woningnood in Arnhem, naast het aanpakken van eenzaamheid, het beter en efficiënter organiseren van zorg, het tegengaan van ondervoeding en het ontlasten van mantelzorgers.

Verzoekt het college om de mogelijkheden voor Zorgbuurthuizen in Arnhem nader uit te werken, hierbij de mogelijke extra gelden uit de landelijke actielijn wonen en zorg te betrekken en voor 1 april 2019 deze uitwerking te delen met de gemeenteraad.

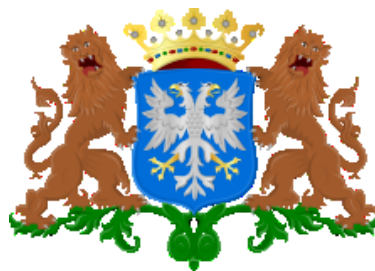
en gaat over tot de orde van de dag

Sarah Dobbe - SP
Eric Greving - PvdA
Guus van der Laak - Arnhem Centraal
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Maud Dolsma - GroenLinks

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Sarah Dobbe - SP
Titel motie	Start 'nascheiding' van Arnhems afval
Nummer Zaaknummer	19M04
<p>De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen,</p> <p>kennisgenomen hebbende van de 'voortgangsrapportages DIFTAR' die het college het afgelopen jaar aan de raad heeft toegezonden, waaruit blijkt dat de problemen met het inzamelen van afval aan het toenemen zijn en de verwachting is dat die problemen met het invoeren van diftar nog verder zullen gaan toenemen, het betalen per afvalzak en het scheiden bij de bron nadelig is voor inwoners en bij ouderen, kleinbehuisden, flatbewoners, chronisch zieken, gehandicapten, mensen met incontinentieklachten tot extra problemen gaat leiden, de maatschappelijke gevolgen op dit moment niet te overzien zijn en het draagvlak voor de invoering van dit systeem onvoldoende is,</p>	
<p>Constateernde dat de stand van de techniek inmiddels zover gevorderd is dat 'nascheiding' mogelijk is geworden. Dat nascheiding alle nadelen en problemen van een 'diftar'-systeem niet kent, nascheiding tot een veel betere afvalscheiding leidt, dat het bewoners veel minder belast, en dat inmiddels diverse gemeenten proeven zijn gestart met nascheiding van afval.</p>	
<p>Van mening zijnde dat; de gemeente Arnhem er verstandig aan doet hierin niet achter te blijven, en het logischerwijs beter is om voor de meest effectieve en minst belastende methode van afvalscheiding te kiezen.</p>	
<p>Verzoekt het college zo spoedig mogelijk een proef met 'nascheiding' te starten en de gemeenteraad over de opzet, vorderingen en resultaten op de hoogte te houden,</p> <p>en gaat over tot de orde van de dag</p> <p>Sarah Dobbe - SP</p>	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 Februari 2019
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de agenda
Motie van	Nathalie Nede, ChristenUnie Leendert Combee, VVD
Titel motie	Wapeninleveractie
Nummer Zaaknummer	19M07
De Raad, In vergadering bijeen op 13 februari 2019, bij het agendapunt moties vreemd aan de orde:	
Constaterende dat: <ul style="list-style-type: none">- Arnhem relatief slecht scoort op het gebied van veiligheid;- Bij geweldsdelicten vaak wapens worden gebruikt die in Nederland verboden zijn;- Deze wapens nu niet zonder gevolgen vrijwilliger ingeleverd kunnen worden bij de politie.	
Overwegende dat: <ul style="list-style-type: none">- De wapen inleveractie in Rotterdam een succes genoemd kan worden;- Elk wapen dat ingeleverd wordt de veiligheid thuis en op straat in Arnhem verbeterd;- Een goede / brede communicatie voorafgaand aan de inleveractie in hoge mate bijdraagt aan het succes.	
Verzoekt het college: <ul style="list-style-type: none">- In overleg te treden in de veiligheidsdriehoek ten einde een inleveractie te organiseren waarbij inwoners van Arnhem straffeloos hun verboden wapen kunnen inleveren;- Bij het uitvoeren van deze inleveractie wel na te gaan of de ingeleverde verboden wapens gebruikt zijn bij een geweldsdelict;- Voorafgaand aan de inleveractie dit breed te communiceren in de stad.	
en gaat over tot de orde van de dag	
Nathalie Nede, ChristenUnie Leendert Combee, VVD	

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	13 februari 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	SP
Titel motie	Een rechtvaardige energierekening voor álle huishoudens
Nummer Zaaknummer	19M08
De Raad, gehoord de beraadslaging,	
constaterende dat;	
<ul style="list-style-type: none">• huishoudens hun energierekening fors hebben zien stijgen sinds 1 januari van dit jaar,• dit veroorzaakt wordt door politieke keuzes van dit kabinet,• door de keuzes van dit kabinet de grote vervuilende bedrijven nog steeds nauwelijks belasting betalen over hun energieverbruik,• Shell het afgelopen jaar een monsterwinst geboekt heeft van 18,6 miljard euro,	
overwegende dat;	
<ul style="list-style-type: none">• dit onrechtvaardig is,• het college van B&W in de vergadering van 30 januari heeft aangegeven te gaan lobbyen bij het Rijk voor het verlagen van de energierekening van huishoudens met stadsverwarming,• de energierekening van mensen zonder stadsverwarming in veel gevallen nog harder is gestegen,• als grote vervuilers zoals Shell hun eerlijke deel betalen de energierekening van mensen omlaag kan,	
spreekt uit dat;	
de energierekening voor álle huishoudens omlaag moet en de grote vervuilers hun rechtvaardige en eerlijke deel moeten gaan betalen,	
verzoekt het college; er bij het Rijk op aan te dringen dat grote vervuilers hun rechtvaardige deel gaan betalen en dat de energierekening voor alle Arnhemse huishoudens omlaag gaat, niet alleen voor huishoudens met stadsverwarming,	
en gaat over tot de orde van de dag.	
Sarah Dobbe, SP	